

LUND UNIVERSITY

Män, våld och moralarbete

Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer

Boethius, Susanne

2015

Link to publication

Citation for published version (APA):
Boethius, S. (2015). *Män, våld och moralarbete: Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer*. [Doktorsavhandling (monografi), Sociologiska institutionen]. Lund University.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Män, våld och moralarbete

Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer

Susanne Boethius

LUNDS
UNIVERSITET

AKADEMISK AVHANDLING
som för avläggande av filosofie doktorsexamen
vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet,
kommer att offentligen försvaras i Kulturens hörsal, Lund,
fredagen den 2 oktober 2015, kl. 14.00.

LUND UNIVERSITY	DOCTORAL DISSERTATION
Department of Sociology P.O. Box 114	Date of issue 2015-10-02
Author(s)Susanne Boethius	Sponsoring organization

Title and subtitle: Men, violence and moral work- Reports from help-seeking men at treatment centers working with violence in close relationships

Abstract: Men's violence against women is an extensive social problem. In the 1970s, a new kind of centers were established in the US and UK, focusing on treating men who had been violent against their wives or girlfriends, the aim which is to end the men's violent behavior. In the 1980s the first center where violent men could seek help was established in Sweden. Even though these treatment programs have been around for almost 30 years, they have received limited attention from researchers and evaluators. Research in the field on domestic violence is less frequently studied from the perspective of men rather than from the female perspective. This thesis explores how men, who voluntarily sought help at men´s centers report their experiences of violence and treatment.

The study is based on two types of data; responses given on a questionnaire collected primarily for an evaluation study, and analyses of qualitative interviews conducted for this thesis only. The results from the questionnaire shows that, the men who seek help at a treatment center do not constitute a heterogeneous group. Some men report frequent unilateral psychological, physical and sexual violence use against their partners. Other men report no physical or sexual violence use at all. Many men report being exposed to their partner's violence. The motives for seeking help are not always to end the violent behavior. The possibility to assert whether the treatment was effective is also discussed. There was no control group, meaning that there is no way to compare the results with those men who did not participate in the treatment. However, the men report less violence use one year after the first contact was made with the treatment center.

The main part of the analysis explores how the interviewed men present themselves. In other words, the thesis highlights the men's explanations and portrayals of their own retold experiences. The analysis shows that all the men construct a morally decent description of their selves. Inspired by Scott & Lyman's (1968) sociological concept *'accounts'* and Goffman's (1971) *'presentation of self'*, the moral work, made by presenting the retold violent acts and their relationships, are identified.

Furthermore, the men switch between denying and claiming responsibility. At times they deny responsibility for the violence used and place it with the women ("it's her fault"), their background, or specific situations. At other times they claim responsibility, and do this on three different levels; 1) in the situation, 2) by explaining that they have been trying to end the relationship and 3) by arguing that they has been trying to seek help. The men also negotiate the concepts of 'violence' and 'women abuser', making efforts to make distinctions between themselves and "real" women abusers.

Key words: Domestic abuse, violent men, accounts, moral work, batterers' programs, treatment for men, women abuse

Classification system and/or index terms (if any)

Supplementary bibliographical information	Language: Swedish
ISSN and key title: 1102-4712 nr 110	ISBN: 978-91-7623-450-1
Recipient's notes	Number of pages 262 / Price
	Security classification

I, the undersigned, being the copyright owner of the abstract of the above-mentioned dissertation, hereby grant to all reference sources permission to publish and disseminate the abstract of the above-mentioned dissertation.

Signature Date 21/8 -15

Män, våld och moralarbete

Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer

Susanne Boethius

LUNDS
UNIVERSITET

Män, våld och moralarbete
-Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer

Copyright Susanne Boethius
Omslagsbild: Marcus Fritz

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet,
Sociologiska institutionen
Lund Dissertations in Sociology
ISBN 978-91-7623-450-1 (Tryck)
ISBN 978-91-7623-451-8 (Pdf)
ISSN 1102-4712

Tryckt i Sverige av Media-Tryck, Lunds universitet
Lund 2015

Innehållsförteckning

Förord 9

Kapitel 1. Inledning 13
- Våld – ett moraliskt övertramp? 14
- Studiens bakgrund – en utvärdering 15
- Syfte och frågeställningar 17
- Disposition 18

Kapitel 2 – Våld i nära relationer 19
- Mäns våld mot kvinnor i nära relationer 19
- Våld i nära relationer uppmärksammas 21
- Kvinnors våld mot män i nära relationer 26
- Förklaringar till våld i nära relationer 28
- Våldets karaktär 32
- Våldets omfattning 37
- Kvinnors våld mot män – ett problem? 44
- Samhällsinsatser riktade mot våld i nära relationer 45

Kapitel 3. Moralarbete 51
- Jaget och framträdandet 51
- Att begå sociala övertramp 54
- Tal om våld 57
- Män och moralarbete 65

Kapitel 4. Metod, material och tillvägagångssätt 71
- Studiens design växer fram 71
- Kontakten med fältet 76
- Deltagarna vid behandlingsstart 81
- Material 83
- Reflektioner över forskningsprocessen 89
- Analysarbetet 98

Sammanfattande översikt av det empiriska materialet 101

Kapitel 5. Våldsutövning och moralarbete 103
Männens rapporterade våldsutövning 103
Problematisering av misshandelsbegreppet 110
Gestaltningar av våldsutövandet 113
Trevandet i moralarbetet 130
Avslutande reflektioner 133

Kapitel 6. Männens utsatthet och det reciproka våldet 139
Rapporterad våldsutsatthet 139
Relationer mellan våldsutövning och våldsutsatthet 145
Beskrivning av våldet som reciprokt 150
Gestaltningar av kvinnans våldsutövande 151
Verbala uttryck 156
Frånvaro av gestaltningar 159
Avslutande reflektioner 161

Kapitel 7. Relationsstatus 165
Relationsstatus vid behandlingsstart 166
Relationsstatus ett år senare 167
Hur förklarar männen att de stannar? 168
Hur förklaras separation? 172
Avslutande reflektioner 176

Kapitel 8. Omgivningens involvering 179
Vart vänder sig männen för att berätta om våldet? 179
Kontakten med verksamheten 189
Förväntningar 196
Avslutande reflektioner 197

Kapitel 9. Erfarenheter av behandlingen 203
Förändring av våldsutövning 203
Männen om behandlingen 207
Männen om gruppverksamheten 213
Behandlingen i sig som normaliserande 215
Att få en allierad – männen om behandlarna 217
Avslutande reflektioner 219

Kapitel 10. Avslutande diskussion 223
Våldsmönster 223
Att luckra upp rollerna 226
Behandlingens implikationer 227
Moralarbetets tre akter 228
Studier av våldsamma män i behandling – välkomnas av skilda anledningar 232

English summary -Men, violence and moral work 235
Background of the thesis 235
Violence in relationships 236
Theoretical inspirations and analysis model 237
The empirical data 238
Results 240
Final comment 243

Referenser 245

Bilagor 257
Bilaga 1. Instruktioner till behandlaren - presentation av utvärderingen till män som söker hjälp 257
Bilaga 2. Inkluderingskriterier 259
Bilaga 3. Beskrivning av de olika delarna i enkäterna 260
Bilaga 4. Intervjuguide 262

Förord

Det har många gånger varit tungt att studera hur hjälpsökande män rapporterar om våld i nära relationer. De historier som jag delgavs under datainsamlingsperioden påverkade mig starkt och att ständigt erinras om människors lidande var mödosammare än vad jag föreställt mig. Därför har det varit särskilt viktigt för mig att ha frizoner där jag har kunnat stiga av min känslomässiga berg- och dalbana. Sociologen i Lund har varit en sådan frizon. Jag vill därför börja med att säga tack till mina kolleger på Sociologiska institutionen i Lund.

Mitt allra största tack vill jag rikta till min handledare Malin Åkerström. Din nyfikenhet och förmåga att hitta det intressanta i det vardagliga inspirerar mig. Under tiden som du har varit min handledare har du varit villig att stöta och blöta såväl stort som smått, oavsett om det handlat om analyser av empirin eller om saker av mer personlig karaktär. Du har varit ett stort stöd för mig under arbetet med denna avhandling och ditt sätt att kombinera familjeliv med en framgångsrik forskarkarriär sporrar mig till att försöka mig på en fortsättning inom akademin.

Jag vill även tacka Anna-Lisa Lindén och Christofer Edling, som under olika perioder varit mina biträdande handledare, för viktiga kommentarer och synpunkter som ni lämnat under avhandlingsarbetets gång.

Ett tack riktas till deltagarna i Kriminal- och socialvetenskapligt nätverk för alla intressanta forskningspresentationer och diskussioner som jag fått ta del under våra seminarier. Många av er har även läst, diskuterat och givit synpunkter på mina tolkningar och texter. Därför vill jag tacka David Wästerfors, Agneta Mallén, Anna Rypi, Sara Hermansson, Veronica Burcar, Henriette Frees Esholdt, Marta Kolankiewicz, Goran Basic, Denis Frank, Katarina Jacobsson, Lisa Flower, Daniel Görtz och Sofia Yakhlef.

Stort tack också till Lucas Gottzén som vid mitt slutseminarium bidrog med betydelsefulla synpunkter och kommentarer som ledde till förbättringar. Även tack till betygsnämndsledamoten Bo Isenberg, för att du gav uttryck för intressanta betraktelser i samband med detta seminarium.

Maria Nilsen, som vid många olika tillfällen läst kapitelutkast, och som även antog rollen som kommentator i samband med mitt mittseminarium, är värd ett tack. Tack även till Astrid Bahari, Adam Boethius och Mina O´Dowd för hjälp med språkgranskning.

Ni är många som bidragit till att min tid på forskarutbildningen har varit en positiv upplevelse och med risk för att glömma någon vill jag tacka Malin Espersson, Maria Nyberg, Maria Norstedt och Maria Nilsen för det välkomnandet ni gav mig när jag var nybliven doktorand. Under åren som gått har jag haft många spännande samtal med Marie Persson, Tina Robertsson, Mimmi Barmark, Vesa Läppänen, Gunnar Andersson, Magnus Karlsson och Ann-Marie Sellerberg. Tack även till Liv Sunnercrantz, Magnus Ring, Katarina Sjöberg, Erik Hannertz, Chris Mathieu, Anders Hylmö, Katrine Tinning, Tullia Jack, Simon Ceder, Britt-Marie Johansson, Johan Sandberg och Olle Frödin. Elisabet Apelmo har varit ett betydelsefullt bollplank för mig under hela min doktorandtid och på sluttampen har träffarna med Lotta Granbom, Lotta Johansson och Henriette Frees Esholdt varit befriande inslag i vardagen. Tack för alla skratt!

Utöver mina kolleger på Lunds universitet, finns det även några andra som jag vill uppmärksamma. Avhandlingen har sin bakgrund i en effektutvärdering och jag är glad att jag under arbetet med denna fick möjlighet att samarbeta med Annika Eriksson, Christina Ericson, Anette Gustafsson och Per-Arne Håkansson. Tack för att ni gjorde arbetet med utvärderingen både lärorikt, intressant och roligt. Socialstyrelsen, IMS gjorde det ekonomiskt möjligt för mig att doktorera genom att finansiera de två första åren av min forskarutbildning.

Jag vill även rikta ett tack till de behandlare som hjälpte mig att komma i kontakt med studiens deltagare. Ert engagemang var avgörande för att så många ställde upp och deltog i studien. Jag är även tacksam över alla de män och kvinnor som tog sig tid att träffa mig och delgav sina erfarenheter.

Jag hade förmånen att spendera en termin på Glasgow Caledonian University. Tack till alla er som möjliggjorde denna utlandsvistelse, Ingrid Jönsson som förmedlade kontakten, Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS) som bidrog med ekonomiskt stöd och Lesley McMillan som bjöd in mig. Även tack till Nancy Lombard som tillsammans med andra medarbetare vid Glasgow Caledonian University, tog emot mig med värme och inkluderade mig i seminariegrupper och nätverk.

Om Sociologen varit en frizon har en annan frizon funnits på hemmaplan. Jag vill tacka alla i familjerna Törngren och Andersson-Boëthius för ständig uppmuntran och omsorg. Tack även till mina vänner för att ni får mig att se saker

ur nya (och gamla) perspektiv. Ett särskilt tack riktas till Anna-Maria Fritz för alla intressanta samtal om livet i allmänhet och om män i synnerhet samt till Emma Törngren för jag har fått låna din lägenhet när jag behövt arbetsro. Jag vill tacka min mamma Ann-Christine och min pappa Bo för att ni förenklat läggandet av det så kallade livspusslet och för att dörren alltid står öppen. Tack till Tuva och Truls för att ni ger mig tillgång till ett stort spann av känslor. Jag vill även uppmärksamma min livspartner, Adam. Tack för alla gånger som du med varierande entusiasm har läst olika utkast av avhandlingen. Utan ditt uppmuntrande hade jag aldrig sökt in till forskarutbildningen till att börja med och med hjälp av ditt stöd har avhandlingen blivit klar. Det hade varit mycket svårare utan dig.

Avslutningsvis vill jag tacka för den uppmuntran, de råd och det intresse som visats från andra doktorander, TA-personal, forskare och andra medarbetare på institutionen. De mer och de mindre seriösa samtalen som förs i lunchrummet gör att det känns roligt att åka till arbetsplatsen.

Susanne Boethius, Lund, augusti, 2015

Kapitel 1. Inledning

Denna bok handlar dels om mäns rapporteringar om våld och behandling, dels om förklaringar av moraliska övertramp. Utgångspunkten är män som frivilligt sökt sig till verksamheter där det arbetas med våld i nära relationer.

Studien har sin upprinnelse i ett utvärderingsprojekt där syftet var att undersöka effekterna av den behandling som erbjöds män som använt våld i nära relationer. Detta utvärderingsprojekt var ett regeringsuppdrag som drevs av Socialstyrelsen. Jag blev en del av projektet precis innan datainsamlingen skulle påbörjas, och mycket snart efter min anställningsintervju satt jag på en mansverksamhet och instruerade en man, som för första gången besökte verksamheten, om hur han skulle fylla i ett omfattande frågeformulär. En del av mitt arbete med utvärderingen innebar nämligen att samla in data från männen. För att öka deltagandet i studien och för att kunna förklara för männen hur de skulle fylla i alla de olika delarna som utgjorde formuläret, träffade deltagarna någon ur projektgruppen öga mot öga. Detta skedde precis innan han skulle påbörja sin behandling på mansverksamheten. Ett år senare upprepades proceduren och mannen fick fylla i ett liknande frågeformulär. Dessa data ligger till grund för diskussionerna om avhandlingens ena frågeställning; hur hjälpsökande män rapporterar om våld och behandling.

Jag ansvarade för att samla in data på två mansverksamheter och redan efter att jag träffat ett par män, reflekterade jag över att de gärna ville berätta för mig om varför de hade fyllt i ett specifikt svarsalternativ och att de ville förklara för mig vad en viss fråga innebar för dem. Jag la märke till att dessa förklaringar alltid handlade om frågor som rörde olika typer av våldshandlingar, det var aldrig någon som ville tydliggöra varför han kryssat för att han drack en viss mängd alkohol i veckan eller varför han inte hade ett arbete. Denna iakttagelse fick mig att bli intresserad av det som kom att bli avhandlingens andra frågeställning; hur männen framställer sig själva och sina handlingar i intervjusituationen. En kort bit in i arbetet med utvärderingen kom jag således att komplettera datainsamlingen genom att utöver frågeformuläret hålla intervjuer med männen.

Studien bidrar med kunskap om hur hjälpsökande män rapporterar om våld och behandling men även hur de, genom det jag kallar för moralarbete, förhandlar fram en bild av sig som en moralisk anständig person. Därmed undersöks dels hur

män som sökt sig till behandlingen rapporterar våld genom svar på ett frågeformulär, dels hur de utför ett performativt moralarbete under samtalsintervjuer.

Våld – ett moraliskt övertramp?

Det är inte alltid lätt att ha relationer med andra personer. Att det ibland uppstår tvister, konflikter och meningsskillnader människor emellan är nog något de flesta har erfarit, inte minst de som levt eller lever i ett parförhållande. De sociala sammanhang som människor deltar i är beroende av gemensamma regler som skiljer sig åt beroende på var man är och vem som deltar. Precis som i alla andra relationer finns det delade meningar om vad som anses accepterat även i parrelationer. Det som fungerar i en relation är inte nödvändigtvis gångbart i en annan. Samtidigt finns det yttre, mer generella regler för de inblandade att förhålla sig till, inte minst angående vad som anses vara legitimt och moraliskt. I all interaktion finns en risk att det sociala samspelet kommer i gungning om någon inte följer de för situationen uppsatta överenskommelserna.

Gränsen för vilken våldssituation som är moraliskt försvarbar och vilken som bör fördömas är beroende av den sociala och samhälleliga kontext där våldet äger rum. Om våldet exempelvis är en överenskommelse mellan två parter, såsom i en boxningsmatch eller anses nödvändig för att uppnå ett högre syfte, som när sjukvårdspersonal trycker på en kvinnans mage vid förlossning, är det lätt att tolka våldet som legitimt. Om våldet å andra sidan sker oprovocerat, som när en rånare slår ett affärsbiträde eller om det ses i ljuset av en orättvis maktfördelning som när en person sparkar en sovande uteliggare, anses det omoraliskt och orättfärdigt. Ju mer idealiskt och oskyldigt offret uppfattas, ju mer omoralisk tolkas förövaren och hens handlingar (Christie, 1986/2001). Hur våld uppfattas är även starkt avhängigt tid och plats, exempelvis var barnaga tidigare något som ansågs vara en nödvändighet som ett led i uppfostran; det var tillåtet att använda våld mot barn i svensk skola en bit in på 1950-talet (Annerbäck, Wingren, Svedin & Gustavsson, 2010, s. 12). Barnaga ses fortfarande som en accepterad del av barnuppfostran i många länder, också i Europa[1]. Våldets karaktär skapar också skiljelinjer och

[1] Vad som är tillåten eller inte tillåten fysisk bestraffning råder det delade meningar om i Europa, vilket blev synligt när en italiensk politiker 2011 blev dömd för att ha dragit sin son i håret under

fysiska våldshandlingar anses ofta som mer omoraliska än verbala påhopp, upprepade handlingar anses som värre än engångsföreteelser och möjligheten till försvar påverkar synen på våldet och dess utövare. Det blir således tydligt att definitioner av våld och föreställningar om det, är något som måste problematiseras och tolkas i sina specifika sammanhang.

Denna avhandling tar sin utgångspunkt i en särskild typ av våld, nämligen det våld som sker i heterosexuella parförhållanden. Männen som deltar i studien är också en speciell grupp, nämligen män som sökt sig till en mansverksamhet som inriktar sitt arbete mot problematik som kan kategoriseras som våld i nära relationer. Likt andra typer av våld mellan människor finns ingen universell bild av vad våld i parrelationer är; förståelsen av det varierar. Våld som sker i nära relationer tar sig olika uttryck och begripliggörs på olika sätt bland annat beroende på vem som tolkar det men även utifrån samhällets inställning, våldets karaktär, konsekvenserna av våldet, könstillhörighet hos den som utövar respektive utsätts för våldet, vilken relation de involverade har och vilken förklaring som tillskrivs våldsförekomsten (ex. Agevall, 2012; Hearn, 1998; Hydén, 1995; Wendt Höjer, 2002).

Vad som sker efter att någon i en parrelation använt våld i relationen är inte förutsägbart. Margareta Hydén, forskare i socialt arbete, beskriver hur våld i svenska äktenskap är en tvivelaktig äktenskaplig handling eftersom det inte är önskvärt, moraliskt legitimt eller förväntat men att det trots det inte automatiskt leder till att ett äktenskap upphör (Hydén, 1995, s. 8-9). Våldet *”äger rum i en äktenskaplig gråzon, i ett ingemansland mellan vad som är moraliskt möjligt inom ramen för ett äktenskap”* (Hydén, 1995, s. 9). De handlingar som männen i föreliggande studie talar om tolkas på liknande sätt som tvivelaktiga, inte minst eftersom dessa lett dem till att söka hjälp vid en mansverksamhet.

Studiens bakgrund – en utvärdering

En stor del av forskningen om våld i nära relationer har fokuserat på att finna förklaringsmodeller hos de män och kvinnor som lever i de relationer där våld förekommer. Studier som utgår från mäns rapporteringar och gestaltningar av

---

en semesterresa i Stockholm. Detta skapade rubriker i media i Sydeuropa där barnaga inte tolkas lika strikt som i Sverige.

våld i nära relationer existerar (ex. Gottzén, 2012; Hearn, 1998; Hydén, 1995; Lundgren, 1992, Wood, 2004) men är mer sällsynta än studier som utgår från utsatta kvinnors upplevelser.

Samhällsinsatser som ämnar motverka våld i nära relationer har genomförts i varierade skepnader och ett sätt att försöka bekämpa våldet är behandling av män. Denna typ av behandlingsverksamheter har funnits i Sverige sedan 1980-talet och sågs i början som en kontroversiell insats. En vanlig kritik mot detta arbetssätt var exempelvis att behandling av män skulle leda till större acceptans av mäns våld och att det var ett slöseri med resurser eftersom männen ändå inte skulle bryta sitt våldsbeteende. En annan invändning var att behandling av män skulle inge falskt hopp hos de kvinnor som var tillsammans med de våldsutövande männen, eller att resurserna till verksamheterna skulle tas från den hjälp som utsatta kvinnor fick (se exempelvis Babcock, Green & Robie, 2002, s. 1024; Cavanagh & Lewis, 1996, s. 89; Gondolf, 2004, s. 606). Att det enda effektiva sättet att få män att upphöra med våld mot kvinnor är att lämna de män som slår, har varit en gängse uppfattning såväl i Sverige som internationellt. Debatten har dock de senaste åren förändrats något, vilket kan illustreras med att fler mansverksamheter som arbetar med våld mot kvinnor har öppnats samt att Sveriges regering fastställt att insatser i form av behandling riktade mot våldsamma män är en viktig del i bekämpningen av mäns våld mot kvinnor (prop. 2006/07:38).

Forskningen rörande insatser för män som använt våld i nära relationer och de män som sökt sig till behandling är begränsad, inte minst i svensk kontext. Den största svenska utvärderingen av mansverksamheter och dess behandling som riktar sig till män som använt våld i nära relationer är den som föreliggande avhandling hämtat delar av datan ifrån. Utvärderingen, som var en del av ett regeringsuppdrag, hade placerats vid Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) på Socialstyrelsen år 2007 med syftet att utvärdera metoder och arbetssätt inom socialtjänsten för våldsutövande män. Det avtalades med Socialstyrelsen att materialet som samlades in i samband med denna utvärdering skulle ta plats och analyseras även i en avhandling författad av undertecknad. Den effektinriktade utvärderingen *Behandling av män som utövar våld i nära relationer – en utvärdering* publicerades 2010 (Socialstyrelsen, 2010).

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att beskriva, problematisera och analysera männens rapporterade erfarenheter av våld och behandling.

Mer specifika frågeställningar är:

> -Vilken typ av våld rapporterar män, som sökt sig till mansverksamheter där det erbjuds behandling av män, som använt våld i nära relationer?
>
> -Hur framställer män, som sökt sig till mansverksamheter där det erbjuds behandling av män som använt våld i nära relationer, sig själva och sina erfarenheter?

Den första frågeställningen handlar om vilken våldsproblematik som männen rapporterar. Vad är det för våld de uppger att de har utövat? Uppger männen att de själva blivit utsatta för våld i relationen? Vad är det i så fall för våld männen hävdar att de utsatts för av sin partner? Vilken effekt menar männen att behandlingen har haft för våldsanvändningen? Hur skiljer sig våldsrapporteringen åt före och efter behandlingsstart?

Den andra frågeställningen fokuserar på männens moralarbete, det vill säga hur männen åberopar och gestaltar handlingar och erfarenheter för att resonera om de tvivelaktiga handlingarna som fört dem till mansverksamheten. Hur framställer männen sig själva, sin våldsutövning och partnerns involvering? Hur gestaltas hjälpsökandet, behandlingen samt kontakten med verksamheten, som en del av denna framställning?

Avhandlingen berör våld som utförs mellan två personer som är eller har varit tillsammans under parliknande former. Begreppet våld behandlas som ett samlingsnamn. Inledningsvis ämnade studien innefatta våld som förekom i såväl heterosexuella som homosexuella parrelationer men samtliga män som kom till verksamheterna under tiden för datainsamlandet uppgav att partnern som de relaterade våldsproblematiken till var en kvinna. Studien undersöker en grupp som sällan varit föremål för forskning, och sammanställningen av deras våldsrapportering tillsammans med de teoretiska ingångarna belyser förhoppningsvis ämnet från ett nytt perspektiv. Analyserna är inte presentationer om vad som egentligen har hänt i relationen; det är en omöjlighet. Istället behandlas männens rapporteringar och berättelser som gestaltningar som uppkommit i den kontext de befunnit sig i under datainsamlingstillfället och således inte i enkel mening som rapporter om de händelser som beskrivs.

Disposition

Förutom detta inledningskapitel där avhandlingens syfte och frågeställningar har presenterats består boken av ytterligare nio kapitel. Det första av dessa innehåller en introduktion till våld i nära relationer och tidigare forskning om ämnet.

I kapitel 3 presenteras den teoretiska analysramen vilken är inspirerad av Marvin B. Scott och Stanford M. Lymans (1968) begrepp *accounts* och Erving Goffmans idéer om *the presentation of self*. De för avhandlingen centrala begreppen *redovisande förklaringar* och *moralarbete* förklaras närmre. Kapitlet innehåller även en presentation av tidigare forskning om våldsamma mäns tal om våld samt en genomgång av studier som på olika sätt behandlat människors moralarbete.

De metodologiska utgångpunkterna diskuteras i kapitel 4, vari studiens empiriska material, bestående av männens svar på frågeformulär och intervjuer med männen, presenteras närmre. Metodval och tillvägagångssätt diskuteras liksom reflektioner över forskarrollen och etiska spörsmål.

I kapitel 5, 6, 7, 8 och 9 presenteras och analyseras det empiriska materialet. Dessa kapitel inleds med resultatredovisningar utifrån svaren på frågeformuläret, efterföljs av gestaltningar från intervjuerna och mynnar ut i avslutande reflektioner över hur dessa rapporteringar kan ses som en del av männens moralarbete. Närmre bestämt handlar Kapitel 5 om hur männen *rapporterar om sitt eget våldsutövande* och hur de förklarar de tvivelaktiga (vålds)handlingar som de säger sig ha utövat mot kvinnan, d v s de handlingar som fört dem till mansverksamheten. Kapitel 6 utgår från männens rapporteringar om det våld som de menar att deras partners utövat mot dem, *männens utsatthet för våld i nära relationer*. Kapitel 7 handlar om hur männen *rapporterar om det förhållande* som han har med kvinnan som var aktuell i hans liv när han sökte sig till mansverksamheten. Kapitel 8 tar upp *omgivningens involvering* och hur männen har valt eller inte valt att berätta om våldet för någon närstående eller vid någon verksamhet. Männens väg till mansverksamheterna beskrivs som kantade av olika försök till att få hjälp och motiven som männen ger för kontaktsökandet med mansverksamheten utforskas. I Kapitel 9 diskuteras *behandlingens effekt* och männens beskrivningar av behandlingen och behandlarna står i fokus. I det sista kapitlet, kapitel 10, framhålls studiens främsta resultat och en sammanfattad analys av männens moralarbete presenteras baserad på tidigare kapitels analyser.

Kapitel 2 – Våld i nära relationer

I detta kapitel introduceras läsaren till hur våld i nära relationer har tagit plats i tidigare forskning, i politiken samt hur våldet reglerats genom svenska lagar. Kapitlet innehåller även en kortfattad översikt av olika förklaringsmodeller som fått utrymme i den svenska forskningsdebatten, en beskrivning av vilken karaktär våld i nära relationer kan ha, en diskussion om våldets omfattning samt en presentation av teorier som rör våldsmönster. Avslutningsvis beskrivs några av de verksamheter som hanterar våldsutsatta kvinnor och våldsutövande män.

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Den vanligaste platsen för att råka ut för ett våldsövergrepp skiljer sig åt beroende på om den våldsutsatta är man eller kvinna. Även vilken relation som är vanligast mellan den våldsutsatta och gärningsmannen är beroende av parternas kön. Misshandel mot kvinnor sker i högre grad inomhus och av en bekant medan män främst utsätts för misshandel utomhus av en obekant (BRÅ 2014:1, s. 42-43). Män står dock för merparten av våldet oavsett om brottsoffret är man eller kvinna.

En del av det våld som män utövar riktar sig mot den kvinna som de är eller har varit tillsammans med, detta brukar benämnas som mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Våld i nära relationer kan också innefatta våld mellan föräldrar och barn eller handlingar mellan syskon. I denna avhandling definieras begreppet snävare och används som ett sätt att beteckna det våld som sker mellan två personer som är eller har varit i ett parförhållande med varandra.

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer förekommer i många olika skepnader och är problematiskt ur ett flertal synvinklar, inte minst med tanke på det personliga lidande som personer som ingår i de relationer där våldet förekommer erfar. Våldet utgör även en samhällskostnad på grund av de skador som det leder till och i form av de resurser som avsätts för att förebygga, men även

hantera, våldets efterspel. Mäns våld mot kvinnor ses också som ett hinder för att uppnå jämställdhet. Mäns våld mot kvinnor har sedan drygt 20 år tillbaka identifierats som ett allmänt erkänt samhällsproblem, vilket kan illustreras av att FNs medlemsländer har enats om att mäns våld mot kvinnor är en kränkning av kvinnors rättigheter och grundläggande friheter och fastslår att våldet är ett uttryck för ojämlikheter mellan män och kvinnor (se SOU, 2004:121, s. 40ff).

Det är många kvinnor som uppger att de utsatts för våld av en man som de är eller har varit i relation med. I en svensk undersökning som publicerades 2014 uppgav var fjärde kvinna att hon någon gång i livet hade utsatts för systematiska kränkningar, förödmjukelser, försök till inskränkningar i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en nuvarande eller tidigare partner (BRÅ, 2014b, s. 66-67). I denna studie, genomförd av Brottsförebyggande rådet (BRÅ), är våldsdefinitionen bred och innefattar många olika typer av händelser. En definition som å andra sidan är mer absolut är mord. Varje år dödar i genomsnitt 17 män en kvinna som han har eller har haft ett parförhållande med (BRÅ, 2007:6, s. 21). I Sverige dör, med andra ord, mer än en kvinna i månaden till följd av våld utövat av hennes partner eller expartner, närmare bestämt en kvinna var 21:e dag. Vi kommer att återkomma till omfattningen av våldet längre fram.

Våld i nära relationer påverkar även de barn som är en del av familjer där våldet förekommer. Dessa barn betraktas enligt socialtjänstlagen (2001:453, kap. 5 § 11) som brottsoffer. Kartläggningar visar att det inte är ovanligt att barn bevittnar våld mellan sina föräldrar. I en studie utförd på internetplattformen Lunarstorm[2] uppgav 12 procent av de 1 761 18-åringar som deltog i undersökningen att de sett eller hört sin pappa/styvpappa slå sin mamma/styvmamma (Överlien, Landberg, Liljeblad & Högberg, 2006, s. 10). I en annan svensk studie uppgav 11 procent av 8 494 barn i årskurs 7 och 9 att det förekommit våld mellan familjens vuxna (Annerbäck, et al., 2010, s. 1233). Brottsförebyggande rådet uppskattade att det under 2014 levde minst 150 000 barn i hem där det förekommer våld enbart i Sverige (BRÅ, 2014b, s. 73-74). Barn som upplevt våld i hemmet blir i hög grad påverkade på olika plan, bland annat ger detta utslag i deras relationer och sociala samspel, vilka påverkas negativt. I jämförelse med andra barn har barn som bevittnat våld även fler

[2] En internetplattform för ungdomar 16-20 år. 72 procent av Sveriges ungdomar i de aktuella ålderskategorierna antogs vara medlemmar när studien genomfördes. Plattformen hade vid tidpunkten för datainsamlingen cirka 1 miljon inloggningar per dag (Överlien, Landberg, Liljeblad & Högberg, 2006).

symptom på psykisk ohälsa och posttraumatiska symptom (Almqvist, Georgsson, Grip & Broberg, 2012, s. 25).

Våld i nära relationer uppmärksammas

Våld i nära relationer har inte alltid uppfattats som ett samhällsproblem. Under lång tid har kvinnor (och män) kämpat för att synliggöra det våld som utförts av män i nära relationer. Synen på våldet har långsamt gått från att uppfattas som en privat angelägenhet, där mäns våld i viss mån antogs vara ett naturligt inslag i äktenskapet, till att tolkas som oacceptabelt och så småningom även bli klassat som kriminellt. Kvinnorörelsens arbete under 1970-talet var avgörande för att mäns våld mot kvinnor i nära relationer idag ses som ett samhällsproblem i Sverige och i andra västerländska länder. Vid den här tiden hade rörelsen växt sig stark och de hade en stark organisation, därtill var rörelsen flexibel både i sin struktur och i förhållande till de medel de använde sig av. Detta tillsammans med hjälp av media att synliggöra problemet, ledde till att synen på våldet kunde förändras och rörelsen lyckades därmed implementera förändringar på flera nivåer i samhället samtidigt (Tierney, 1982, s. 211-213). Idag är våldet uppmärksammat som ett samhällsproblem inom FN, Europarådet och EU men får också utrymme medialt och i skönlitteratur. I Sverige finns idag speciella lagar som avser att skydda kvinnor som utsatts för våld av en nuvarande eller tidigare partner[3]. Så har det inte alltid varit och nedan följer en tillbakablick över det svenska samhällets tidigare hantering av mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

En kort tillbakablick över lagar och samhällssyn

För att få en bakgrund till hur vi idag uppfattar problematiken är det rimligt att kort påminna oss om hur våld mot kvinnor i nära relationer tidigare behandlats och uppfattats. Vi vänder således blicken mot hur svensk lagstiftning har reglerat

[3] Exempelvis kvinnofridskränkning, grov kvinnofridskränkning och lagen om kontaktförbud.

mäns våldsutövande mot kvinnor i nära relationer samt hur våldet diskuterats politiskt[4].

Historiskt har våld inom och utom familjen särskilts från varandra (se ex. Eliasson, 2006; Lennartsson, 2004; Wendt Höjer, 2002). Våld som utövats mot en kvinna av en man utanför familjen har bestraffats medan våld utövat av en man inom familjen har tolkats som en privat angelägenhet. På 1200-talet kom de första kvinnofridslagarna som bland annat innebar att en man inte fick ta sig en hustru med våld (Eliasson, 2000, s. 68; Socialdepartementet; 1983:2, s. 15). Enligt flera av landskapslagarna kunde en man lagligt aga sin hustru och våldshandlingar blev ett brott först om det skedde offentligt eller om kvinnan avled, skadades eller om det uppstod blodvite (Eliasson, 2000, s. 68; Lennartsson, 2004, s. 68-69; Socialdepartementet, 1983:2, s. 15). Detta bottnade i kvinnors underlägsna ställning i samhället. Mannen sågs som husets överhuvud med rätt att straffa kvinnan som en disciplinåtgärd. Samtidigt begränsade föreställningar om äktenskapet våldet, man skulle nämligen älska sin hustru såsom man älskade sig själv (Lennartsson, 2004, s. 68-69). Våldtäkt kunde enbart begås utanför äktenskapet och om en kvinna var otrogen hade mannen fortfarande rätt att döda henne (Eliasson, 2006, s. 12). År 1734 blev det olagligt för en make att skada sin hustru så att hon fick allvarliga skador eller dog, men han kunde fortfarande slå henne utan att åläggas straff (Eliasson, 2006, s. 12). Först 1864 försvann rätten för en man att aga sin hustru från strafflagen (Eliasson 2006, s. 12; Socialdepartementet, 1983:2, s. 16).

I en avhandling om hur misshandel och våldtäkt hanterats i det svenska politiska systemet, framgår hur det fram till 1960-talet i politiska dokument[5] argumenteras för att mäns våld mot kvinnor är en angelägenhet som ska lösas inom den privata sfären och att våldet ska ses som en naturlig del av ett äktenskap. Först om våldet anses grovt ska det vara straffbart (Wendt Höjer 2002, s. 55ff, jmf SOU, 2004:121, s. 47). Sverige fick 1965, som första land i världen, en lag mot våldtäkt inom äktenskapet (Wendt Höjer, 2002, s. 86).

---

[4] Här erbjuds inte en heltäckande redogörelse över hur frågan behandlats inom svensk politik och lagstiftning, istället lyfts några milstolpar fram för att synliggöra hur vägen till dagens hantering av ämnet har sett ut.

[5] Författaren Maria Wendt Höjer har främst studerat utredningar, propositioner, riksdagsdebatter, departementsserier och utskottsbetänkanden (Wendt Höjer, 2002, s. 20).

Från och med 1970-talet har frågan om mäns våld mot kvinnor diskuterats mer frekvent i den svenska politiska kontexten än tidigare[6]. 1982 placerades misshandel av kvinnor på enskild plats under allmänt åtal[7], något som innebar att det inte längre enbart var den våldsutsatta kvinnan som kunde göra en anmälan, och inte längre kunde en polisanmälan dras tillbaka om kvinnan inte längre ville medverka. Den kommitté som arbetade med utredningen om översyn av åtalsregeln för misshandel[8] menade att detta skulle sända en signal till samhället om att kvinnomisshandel var att jämställa med annan misshandel och man menade att det vid den tiden fanns ”skäl att förmoda att en del män som idag gör sig skyldiga till kvinnomisshandel, inte är klart medvetna om att deras handlingar utgör brott” (Socialdepartementet, 1983:2, s. 19). 1988 trädde lagen om besöksförbud i kraft som bland annat innebar att de män som förföljde eller trakasserade en kvinna kunde förbjudas att kontakta henne[9]. Som en följd av kvinnofridsreformen[10] infördes lagen om grov frihetskränkning och grov kvinnofridskränkning år 1998, vilket innebar en betraktelse av helhetsbilden. En person kan därmed från och med då bli dömd om hen med brottsliga handlingar upprepande gånger kränkt en närstående på ett sådant sätt att den personliga integriteten ofredats och offrets självkänsla allvarligt, och med uppsåt, har angripits. Om förövaren är en man och offret en kvinna, och de har varit gifta eller i en motsvarande relation, blir brottet grov kvinnofridskränkning aktuellt[11]. Genom dessa lagar skall därmed brott som inte anses allvarliga var för sig resultera i strängare straff eftersom de bedöms som delar i ett större sammanhang (SOU, 2011:85, s. 29-30).

---

[6] En beskrivning om hur det blir synligt som socialt problem på en internationell nivå (främst i väst) går att läsa i SOU 2004.

[7] Grov misshandel i hemmet hade varit under allmänt åtal sedan 1940-talet.

[8] 1977 års sexualbrottskommitté, regeringens utredning (Socialdepartementet, 1983:2, s. 17).

[9] 2003 uppdaterades denna lag och i lagen om utökat besöksförbud kan besöksförbudet omfatta större geografiska områden och även gälla parets gemensamma bostad. 2011 ersattes lagen om besöksförbud med lagen om kontaktsförbud.

[10] 1998 kom propositionen Kvinnofrid, ett samlat åtgärdsprogram, som bland annat syftade till att minska mäns våld mot kvinnor (prop. 1997/98:55). Åtgärdsprogrammet var baserat på kvinnofridskommissionens slutbetänkande om kvinnofrid (SOU 1995:60).

[11] Lagen har reviderats två gånger sedan den kom i slutet av 90-talet, en gång år 2000 och senast den 1 juli 2013. Straffet för grov kvinnofridskränkning är idag fängelse i lägst nio månader och högst sex år (SFS, 2013:367).

Under början av 1990-talet definierades mäns våld mot kvinnor som en jämställdhetsfråga på regeringsnivå, och våld mot kvinnor sågs nu som ett uttryck för ojämlikhet mellan män och kvinnor (SOU, 2004:121, s. 55). Regeringen gav myndigheter i uppdrag att arbeta efter denna jämställdhetstanke i arbetet med våld i nära relationer och framförde i en proposition hur arbetet med våld i nära relationer måste ske på många olika plan, exempelvis förebyggande genom fortbildning, kunskapsletande genom forskning och i form av akuta lösningar för att skydda utsatta kvinnor (prop 1990/91:113, s. 49-53). Ett par år senare kom frihet från könsrelaterat våld att bli ett av sex jämställdhetsmål i en proposition och kvinnokommissionen fick i uppdrag att kartlägga och ge förslag om åtgärder rörande mäns våld mot kvinnor (prop. 1993/94:147). Våldet ses således som en fråga om relationer mellan män och kvinnor. 2015-års regering har fyra jämställdhetsmål, varav ett av dem är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra[12].

I en skrivelse från regeringen (2007) fastställdes att våld mot kvinnor i nära relationer är ett allvarligt, oacceptabelt problem och att det ytterst är en jämställdhetsfråga. I handlingsplanen, som handlade om att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Regeringens skrivelse, 2007) fanns förslag på åtgärder och insatser som skulle förhindra och stoppa våld i nära relationer[13]. I ändringen av socialtjänstlagen från 2011 står det att ”Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.” (SFS, 2011:328). Ansvaret för att stötta utsatta kvinnor ligger således på samhällsnivå numera hos socialtjänsten.

År 2011 erhöll Uppsala universitet ett regeringsuppdrag som bland annat innebar att det skulle skapas ett nationellt centrum där ”med ett rikstäckande och samlat perspektiv” skulle utveckla och sprida evidensbaserad kunskap och

---

[12] De fyra delmålen inom jämställdhetspolitiken är år 2015, enligt regeringens hemsida följande: a) En jämn fördelning av makt och inflytande; Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. b) Ekonomisk jämställdhet; Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. c) Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet; Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor. d) Mäns våld mot kvinnor ska upphöra; Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet (Regeringskansliet, 2015).

[13] I denna handlingsplan går att läsa ” Åtgärd 44: Regeringen har avsatt medel till Institutet för utveckling av metoder inom socialtjänsten (IMS) för att utvärdera och utveckla befintliga socialtjänstanknutna arbetssätt som vänder sig till män som utövar våld”. Resultatet blev effektutvärderingen (Socialstyrelsen, 2010), vars material delvis presenteras i denna avhandling.

information om mäns våld mot kvinnor (Regeringsbeslut, 2011:3826). Idag verkar Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), på regeringens uppdrag, som en samlad kunskapsbank inom områdena mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (NCK, 2015).

Särskilda grupper som uppmärksammas

På senare tid har några kategorier av kvinnor som är särskilt utsatta för våld i nära relationer identifierats. Det kan handla om att dessa kvinnor löper större risk att utsättas för våld, att de utsetts för en speciell typ av våld eller att myndigheter och andra stödinsatser har svårt att möta dem (SOU, 2015:55, s. 78). Kunskapen om dessa kvinnors erfarenheter är oftast låg och grupperna ofta underrepresenterade i undersökningar.

En sådan grupp, vars erfarenheter fått begränsat med uppmärksamhet, är äldre. Först under 2000-talet har äldre kvinnors utsatthet för våld i nära relationer synliggjorts. Äldre kvinnors utsatthet för våld har nu undersökts utifrån att gärningsmannen är grannar på boenden, finns inom vård och omsorg men även att de går att finna inom nära relationer (Jönsson & Åkerström, 2004). Det senare påtalades även i en kartläggning från Socialstyrelsen där fokus låg på att kartlägga insatser för äldre kvinnor som utsatts för våld i nära relationer (Socialstyrelsen, 2014).

Funktionshindrade, prostituerade, missbrukande, psykiskt sjuka, minoritetstillhörande, hemlösa, utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, asylsökande, utländska och mammor är alla exempel på grupper av kvinnor som identifierats som särskilt sårbara (Burcar, 2008; Eliasson, 2006; SOU, 2015:55).

Våld i samkönade relationer har också synliggjorts på senare tid och i en studie från RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) svarade en fjärdedel av de tillfrågade att de upplevt någon form av psykologiskt, sexuellt eller fysiskt våld (Holmberg & Stjernqvist, 2008, s. 11). Våld i nära relationer blir särskilt komplext om relationen inte innehåller en man och en kvinna, eftersom föreställningar om våldet är starkt förknippat med manligt och kvinnligt, framhåller författarna till skriften (Holmberg & Stjernqvist, 2008, s.10).

Kvinnors våld mot män i nära relationer

I Sverige har våld i nära relationer främst handlat om mäns våld mot kvinnor men tidvis blossar debatten upp om mäns utsatthet för våld av kvinnor, främst i media[14]. Kritiker brukar framhäva att kvinnors våldsutövande tystas ner samt att kvinnor är lika våldsbenägna i nära relationer som män. Redan 1938 motionerades det i Riksdagen angående bättre skydd till kvinnor som utsatts för misshandel i hemmet (Socialdepartementet, 1983:2, s. 16) och detta förslag väckte reaktioner hos en ledamot som ansåg att motionen var enkelspårig då även män skulle kunna bli slagna av sina fruar (Wendt Höljer, 2002, s. 52-53). Att män kan bli utsatta för våld i en nära relation är således inte en ny tanke. Eftersom studiet om våld i nära relationer i Sverige kommit att tolkas som en del av mäns våld mot kvinnor och främst som ett uttryck för könsordningen, har denna typ av våld inte uppmärksammats nämnvärt inom svensk forskning.

Även om det varit tyst angående mäns utsatthet inom den svenska forskningen om våld i nära relationer har det studerats flitigare utomlands. Forskning om kvinnors utsatthet för våld i nära relationer expanderade, precis som i Sverige, i andra länder i väst under 70- och 80-talet. Flertalet studier presenterades som visade på kvinnors erfarenheter som offer för våld av manliga partners. I bland annat USA och Storbritannien började forskare emellertid även intressera sig för mannen i en annan roll än den som våldsutövare, nämligen som våldsutsatt. 1975 presenterade familjevåldsforskarna Murray Straus och Richard Gelles *The Conflict Tactics Scale* (CTS), ett frågeformulär som avsåg att mäta olika kontrollerande och våldsamma handlingar som par kunde utföra i nära relationer. I Straus och Gelles forskning från 1975/76 och 1985 användes detta test vid undersökningar av gifta och sammanboende amerikaner, och det visade sig att i de fall endast en av parterna var våldsam var det lika ofta en kvinna som stod för utövandet (Straus & Gelles, 1986, s. 470)[15]. Vanligast var rapporteringar om att det utövades våld av båda parter. Dessa fynd blåste liv i en debatt om huruvida män var lika utsatta för våld i nära relationer som kvinnor.

---

14 Exempelvis Billing & Högberg, 2009; Ekström, & Juel, 2014; Westerlund & Weimers, 2011.

15 Datainsamlingen genomfördes år 1975-1976 och visade att i 38 av 1000 familjer var maken våldsam mot hustrun, i 46 av 1000 familjer var hustrun våldsam mot maken. I 160 av 1000 familjer rapporterades att makarna var våldsamma mot varandra. Studien upprepades år 1986, då var motsvarande siffror 30, 44 och 158.

Fler studier följde som beskrev kvinnors och mäns våldsutövning som likartad (se Archer, 2000; Saunders, 1986; Straus & Ramirez, 2007) och i takt med detta växte även kritiken mot mätinstrumentet CTS. Frågeformuläret ansågs förbise vilken kontext som våldet förekom i, vilken intention utövaren hade med våldet och att det fanns möjligheter att definiera handlingarna som presenteras på olika vis. Kritikerna ansåg att testets resultat därmed blev vilseledande (ex. Dobash, Dobash, Wilson & Daly, 1992, s. 79). Testet kritiserades exempelvis eftersom om en man hade misshandlat sin partner och hon då slängt något mot honom, blev båda kategoriserade som våldsamma (Dobash, Dobash, Cavanagh & Lewis, 1998, s. 386). Ytterligare kritik handlar om indelningen av handlingar i lindriga och allvarliga brott, då det är risken för skada som påverkar kategoriseringen i testet (Dobash et al., 1998, s. 386).

En studie som fokuserat på mäns utsatthet kommer från Storbritannien där cirka 5 procent av männen (90 män) i en frågeformulärsbaserad undersökning rapporterade att de hade upplevt *domestic violence* (Gadd, Farrall, Dallimore & Lombard, 2002). När forskarna sökte upp och genomförde intervjuer med 22 av de män som svarat att de var utsatta för våldet, visade det sig att den utsatthet som männen angett i frågeformuläret i många fall hade handlat om att andra män hade utsatt dem för brott eller att kvinnan hade försvarat sig vid en attack från sin partner. Studiens uppföljande datainsamling visade således att våldsutsattheten inte var lika utbredd som man först trott. Jag nämner denna studie här för att introducera ett stort problem som finns med att studera våld i nära relationer; hur man ska definiera begreppen som används.

I Sverige lät studier om mäns utsatthet vänta på sig och först 2009 presenterades den första undersökningen från Brottsförebyggande rådet där även svenska mäns utsatthet för våld i nära relationer beskrevs (BRÅ, 2009:12). I studien framkommer det att en femtedel av de 304 personer som uppger att de det senaste året utsatts för misshandel, sexuellt våld, trakasserier och/eller hot av sin nuvarande eller tidigare partner var män (BRÅ, 2009:12, s. 24-26). Det finns således även män som uppger att de upplever att de är utsatta för våld i sin relation. Det framkom även att den angivna våldsutsattheten varierade angående vilken typ av våldsutsatthet som rapporterades, beroende på om den utsatta var man eller kvinna. Männen uppgav främst utsatthet för trakasserier och kvinnor rapporterade i större utsträckning fler händelser av misshandel och hot (BRÅ, 2009:12, s. 24-26). Internationell forskning stödjer resultatet att våld som kvinnor blir utsatta för oftare är grövre och oftare kräver läkarvård än det våld män utsätts för av sina kvinnliga partners (Gadd et al., 2002; Holtzworth–Munroe, 2005).

Förklaringar till våld i nära relationer

Denna avhandling syftar inte till att svara på frågor om varför män använder våld i nära relationer, varför kvinnor inte lämnar män som slår eller varför vissa män blir våldsamma och andra inte. Avhandlingen fokuserar istället på hur männen själva framställer och förklarar det våld som äger rum, som en del av ett moralarbete. För att sätta in avhandlingen i den rådande kontexten och visa vilka förklaringar till våldet som fått utrymme i den svenska forskningsdebatten och socialpolitiken, innehåller dock följande avsnitt en kort presentation av förklaringsmodeller och våldsmönster (se ex. Burcar, 2008; Eliasson, 2006 eller Steen, 2003 för översikter av förklaringsmodeller).

Det har funnits intresse i att på individnivå studera vad som skiljer män och kvinnor som lever i parförhållanden där det förekommer våld från män och kvinnor som lever i våldsfria förhållanden. Förklaringarna eftersöks hos de personer som är delaktiga i det våldsamma förhållandet.

Ett förklaringsperspektiv har utgått ifrån att det finns nedärvda eller medfödda fysiska egenskaper hos de våldsamma männen, och studier med denna inriktning erbjuder genetiska förklaringsmodeller. Exempel på sådana undersökningar är studier som fokuserar på hur förhöjda halter av testosteron påverkar mäns aggressivitet och härleder ofta mäns aggressivitet till ett av evolutionens reproduktionssyften (se ex. SOU, 2004:121, s. 48; Steen, 2003). En annan ingång till att förklara våldet utifrån ett individuellt perspektiv är att rikta fokus mot de inblandade individernas egenskaper. Detta görs genom att beskriva såväl den våldsamme mannens som den utsatta kvinnans särdrag. En sådan förklaring handlar om hur våldsutsatta kvinnor med en egen identitet bryter upp förhållanden med våldsamma män medan kvinnor med dålig självkänsla stannar kvar (Socialdepartementet, 1983:2, s. 53).

Andra forskare som utgår från mer psykologiska förklaringsmodeller, söker orsakerna till våldet i de inblandades psyken och personliga bakgrund. Här härleds uppkomsten av våldet till barndomen och tidiga upplevelser, kränkningar och separationer tolkas som möjliga orsaker till att män senare i livet blir våldsamma: om en man har haft en opålitlig mor kan ett inre raseri ha skapats, vilket i sin tur kan aktualiseras i form av våld mot den kvinna som har kommit att kompensera hans mor, det vill säga hans hustru (se Socialdepartementet, 1983:2). Männens våldsutövning förklaras således med erfarenheterna av en komplicerad relation mellan mannen och hans mor. Psykologer har även letat efter kopplingar mellan våldsamma män och personlighetsstörningar såsom schizoid (SPD), narcissism och borderline (se Naumburg, 1998, s. 76-81), och det har framkommit att

många av de män som dödat en partner som de haft en nära relation till har lidit av personlighetsstörningar (Rying, 2007).

Våldet förklaras även med att den våldsamme mannen känner vanmakt; en förklaring som ofta återfinns av personer som arbetat med behandling av män (Isdal, 2001; Lawick, 2013). Maktlösheten som männen känner ses som underliggande för den vrede som föregår våldet, menar förespråkarna (Isdal, 2001, s. 103-104). Denna maktlöshet kan bottna i känslan av att vara underlägsen och raseriet kan växa fram då mannen inte klarar av att lösa komplicerade situationer. Vanmakten kan även komma om mannens maktövertag utmanas. Har han exempelvis förväntningar om att kvinnan ska vara lydig blir vanmakten starkare än hos den man som inte förväntar sig det, om det visar sig att hon inte efterlever hans krav. Våldet blir då den disciplinerande åtgärd som återställer ordningen och stabiliserar makten (Isdal, 2001, s. 104). Att inte ha eller känna kontroll anses således som centralt för våldets tillblivelse (Isdal, 2001, s. 115).

Våldet har även förklarats utifrån tankar om det sociala arvet: om våld har förekommit i den familj där man växte upp är det större risk att man själv använder eller utsätts för våld i den relationen man är i som vuxen (Socialdepartementet, 1983:2, s. 72). Detta kan jämföras med social inlärning då våldet anses härröra från mannens och kvinnans upplevelser av våld i barndomen. Om en man varit med och sett sin far misshandla hans mor är det större risk att han själv använder våld i nära relationer som vuxen. Det anses därmed ske en upprepning av ett visst familjemönster. Det finns även förklaringsmodeller som inriktar sig på yttre faktorer och som menar att våldshandlingarna är en reaktion på något. Utlösande faktorer kan exempelvis vara stress, ekonomiska problem, arbetslöshet och frustration (Hearn, 1998, s. 27). En annan förklaring kan vara att mannen varit påverkad av någon substans, oftast alkohol eller andra droger. Ibland har våldsanvändning förklaras med att mannen ses som sinnessjuk (Wendt Höjer, 2002, s. 79). De förklaringsmodeller som inriktar sig på individen genom att leta efter specifika egenskaper hos de män (eller kvinnor) som lever i våldsamma förhållanden, bygger på att det finns något avvikande hos de personer som använder eller utsätts för våld i nära relationer.

I Sverige kom ett strukturellt perspektiv att ta mark i början av 1980-talet, som presenterade problemet från ett helt nytt perspektiv, nämligen att det våld som sker inom en parrelation kan ses som sammanflätat med de ojämlikheter som finns mellan män och kvinnor i samhället i stort. Även om maktfördelningen mellan män och kvinnor ser olika ut på individnivå; exempelvis kan en kvinna kan vara chef över män eller bestämma över familjens ekonomi, så innehar män som grupp mer makt; män är exempelvis i större utsträckning i ledande positioner

och får generellt sätt högre löner än kvinnor. De grundläggande förutsättningarna för män och kvinnor beror på förväntningarna på hur män och kvinnor ska bete sig utifrån de roller och normer som finns i familjestrukturen såväl som i arbetslivet. Det går med andra ord inte att finna orsakerna till våldet hos individen, varken hos mannen eller kvinnan, utan istället i samhällets utformning och maktordning. Med andra ord är våldet mot kvinnor inbyggt i själva samhällsstrukturen (se Eliasson, 2006, s. 18-20). Män som kategori har mer makt än kvinnor som kategori och våldet är en del av denna maktutövning och ett upprätthållande av den.

Forskaren Eva Lundgren brukar beskrivas som den som i Sverige förändrade problembilden och lyfte den från individnivån med dess påstådda avvikelse till en strukturell nivå. Lundgren blev den främsta svenska förespråkaren för det som kom att kallas könsmaktsperspektivet. Genom att framhålla den höga förekomsten av män som använder våld i nära relationer, argumenterade hon och andra forskare för att våldet inte var ett resultat av avvikande art utan istället var ” more a function of the normal psychological and behavioral patterns of most men than of the aberrent actions of very few husbands” (Bograd, 1988, s. 17). Individuella förklaringar ifrågasattes med motfrågor som; om män som använde våld i nära relationer var mentalt sjuka hur kommer det sig då att de kan kontrollera sig så att de bara är våldsamma mot sin fru och inte mot någon annan, eller genom påpekandet att männen klarade av att begränsa våldet till att enbart ske i hemmets ensamma vrå (Bograd, 1988, s. 17), samt varför påverkar upplevelser i barndomen kvinnan och mannen olika? Avsaknaden av förklaringar till varför flickor som upplever våld hemma inte blir våldsamma i sina relationer på samma sätt som pojkar probelmatiserades. Våldet kom istället att ses som en del av det *könsprojekt* (Lundgren, 2004, s. 33) som männen konstruerar. I Lundgrens forskning, som byggde på intervjuer med män som använt våld i nära relationer i en norsk kristen sektliknande miljö (Lundgren, 1992), argumenterade hon för att männen använde våld som ett sätt att skapa ordning i den obalans som uppstått mellan förväntningarna på kvinnan och hennes faktiska uppträdande (Lundgren, 2004, s. 34-35) men även hur männen genom våldet stärkte sin manliga identitet. Våldet tolkas således i högsta grad kopplat till kön. Könsmaktsperspektivet fick sedermera stor genomslagskraft för utformningen av politiska åtgärder i Sverige. Detta kan illustreras genom att flertalet regeringsuppdrag har haft krav på att man ska arbeta från ett uttalat könsmaktsperspektiv och att regeringens jämställdhetsmål utgår från att det finns en ojämn maktfördelning mellan män och kvinnor (se exempelvis SOU,

2004:121, s. 31ff). Det strukturella perspektivet har således även påverkat det praktiska arbetet som sker för att förebygga och mildra våld i nära relationer.

Andra feministiska förklaringar till våld mot kvinnor är teorier om mansroller och maskulinitet (läs mer om detta i Gottzén, 2013a). Våldet tolkas till exempel inom könsrollsteorier som ett sätt att leva upp till mansrollen, det blir ett sätt för män att inte feminiseras. Mäns våld mot kvinnor i sig kan också ses som ett sätt för män att skapa maskulinitet (Messerschmidt, 2004). I likhet med Lundgren menar dessa förespråkare att våldet i sig används som ett sätt att bygga en bro mellan mannens patriarkala förväntningar på kvinnan och hur hon enligt honom betett sig (läs mer om detta i Gottzén, 2013a). Genom våldet åstadkommer mannen således maskulinitet.

En förklaringsmodell som jämte könsmaktsperspektivet har fått stor uppmärksamhet i Sverige är Margareta Hydéns teori om våldet som en social process som sker och tolkas under vissa förhållanden (Hydén, 1995). Hydén lägger inte enbart förklaringen till mäns våldsutövande i samhällets struktur utan menar att för att förstå innebörden av våldet måste man ha en helhetsbild av situationen, både gällande enskilda delar men också av det sociala sammanhanget. För att kunna förstå våldet som en social process måste man lyssna till de inblandades egen förståelse av händelserna samt inse att våldet är en del av ett kulturellt mönster som bör ses utifrån ett större socialt sammanhang, därigenom fråntas inte mannen ansvaret för det våld han utfört, vilket är en risk om förklaringarna läggs enbart på en strukturell nivå (Hydén, 1995, s. 9). Männens våld har sina rötter i den ojämna maktbalansen men han som misshandlar ansvarar för våldet.

Förklaringsmodeller som inriktar sig främst på skev maktfördelning mellan män och kvinnor hade i början av 2000-talet blivit den dominerande förklaringsmodellen, och andra förklaringsmodeller har haft svårt att vinna mark i Sverige (se Steen, 2003). Utgångspunkten att samhällets ojämna maktfördelning är en viktig komponent för våldets existens delas av många svenska och internationella forskare som dock sedan tolkar teorin på olika sätt och ger varierande tyngd åt den.

Våldets karaktär

Våldsmönster

Under en tidig uppmärksamhetsfas på 1970- och 80-talet, då den sociala rörelsen mot kvinnovåld etablerades, undrade många över det faktum att många kvinnor stannar kvar i våldsamma förhållanden trots det att de har laglig möjlighet att separera. En förklaring till att kvinnorna stannar kvar i relationen presenterades 1983 i en studie av Socialdepartementet då man i en svensk kontext introducerade tanken om en våldscykel. Mannen beskrevs bland annat som särskilt kärleksfull då våldsincidenterna klingat av. Våldscykeln beskrevs som bestående av en uppladdningsfas där våldsansatsen byggdes upp, en uttömningsfas där våldet bröt ut och en avspänningsfas där mannen var ömsint och ångerfull (Socialdepartementet, 1983:2, s. 83). Avslutningsvis kom den lugna fasen då våldet glöms bort. Beskrivningen av denna process med våldscykeln var hämtad från psykologen Lenore Walkers forskning som under slutet av 1970-talet lade fram teorier om hur kvinnan genom denna process blev hjälplös (Walker, 1979).

Lundgren utvecklade denna tanke och presenterade normaliseringsprocessen inom könsmaktsteorin, vilken innebar att mäns våld i nära parrelationer skulle tolkas som resultatet av en process där olika mekanismer ledde till att våldet normaliseras i förhållandet. På så sätt kunde våldet så småningom accepteras och försvaras av kvinnan (Lundgren, 2004). I ett våldsamt förhållande, menar Lundgren, omtolkas våldet och när kvinnan succesivt bryts ner flyttas gränsen för vad hon accepterar. I slutet av processen är våldet något som tolkas som normalt av kvinnan (Lundgren, 2004, s.19). Det första steget i normaliseringsprocessen är anpassning, och det som exempelvis börjar med att kvinnan ändrar klädstil efter mannens påtryckningar, slutar med att hon rättfärdigar fysiska våldshandlingar som hon utsetts för. Anpassningen innebär även en acklimatisering till vad kvinnan anser vara våldets orsaker och upprinnelse och i det långa loppet vad som anses vara kvinnligt och manligt. På så vis menar Lundgren att denna normaliseringsprocess är en del av hur män och kvinnor konstituerar kön (Lundgren, 2004, s. 39). Genom kontroll och ibland våld poängterar männen även sin maskulina identitet. Han blir man med hjälp av våldet.

Hydén, som är kritisk till Lundgrens framställning av normaliseringsprocessen, menar att det är osannolikt att de som lever i våldsamma förhållanden skulle se våld som något normalt. Hon poängterar att våld i ett äktenskap inte automatiskt leder till en upplösning av förhållandet, men inte

heller ses som något legitimt. Istället beskriver Hydén våldet som en *tvivelaktig äktenskaplig handling* (Hydén, 1995, s. 133) som både kvinnan och mannen måste förhålla sig till. Vidare visar Hydén hur de våldsutsatta kvinnor som hon intervjuade både gjorde motstånd och försökte finna en väg till ett våldsfritt liv (Hydén, 1995). Hydén beskriver våldet som en tredelad akt. I den första fasen, förhistorien, börjar männen och kvinnorna konflikten. Detta sker då den ena partnern av någon anledning anser sig missnöjd med den andra (Hydén, 1995, s. 103). I akt två, våldsakten, sker själva våldet och avslutningsvis sker efterspelet, då kvinnan avgör om äktenskapet ska fortsätta eller inte. I efterspelet har kvinnan makt eftersom hon är den som beslutar sig för om hon ska lämna sin man eller stanna hos honom. Kvinnan kan således avgöra om förhållandet ska avslutas eller fortgå men inte om våldet ska upphöra eller inte (Hydén, 1995, s. 17).

Hydén menar att det finns mer än en typ av förhistoria och poängterar att det kan vara svårt för en misshandlad kvinna att identifiera sig som en sådan om förhistorien innefattat exempelvis gräl, eftersom detta inte stämmer överens med bilden av en misshandlad kvinna, där våldet kommer ”som en blixt från klar himmel” (Hydén, 1995, s. 124).

Den amerikanske sociologen Michael Johnson identifierade i mitten av 90-talet olika mönster i våldsamma förhållanden (Johnson, 1995), vilket enligt Johnson krävs för att inte begränsa möjligheterna att utveckla effektiva insatser för att bekämpa våldet (Johnson & Ferraro, 2000, s, 948). Han öppnar upp för att det kan finnas olika typer av våldsmönster i olika relationer. Johnsons typologi innefattar fyra kategorier som har åtskiljande våldsmönster i förhållande till makt och kontroll samt motiv. De två mest förekommande våldstyperna är enligt Johnson *kontrollerande terrorvåld* respektive *situationsbaserat parvåld* (min översättning: *intimate terrorism* och *situational couple violence*, tidigare: *patriarchal terrorism* och *common couple violence*) (Johnson & Ferraro, 2000). Våldsmönstret i de relationer där kontrollerande terrorvåld är närvarande yttrar sig i att mannen använder våld som ett verktyg för att kontrollera kvinnan. Inom denna typ av våldsförhållande eskalerar ofta våldet och det tenderar att inte vara ömsesidigt, det är bara en av personerna som slår. Denna våldstyp innefattar grövre våld och åstadkommer mer skada än det våldsmönster som Johnson beskriver som situationsbaserat parvåld. Våldsutövarens motiv skiljer sig åt mellan de olika grupperna. Inom kontrollvåldsförhållandet är våldet en del av ett övergripande mål för utövaren: att ha makt och kontroll, vilket inte är centralt för utövarna av situationsbaserat parvåld. Förövaren i ett förhållande där kontrollerande terrorvåld sker använder sig av en kombination av olika beteenden för att kontrollera sin partner; exempelvis skuldbeläggning av partnern, hot, förnekelse,

ekonomiskt våld, psykiskt våld och tvång av olika slag. Detta våldsmönster används mer frekvent än fysiskt våld.

Den andra vanligt förekommande våldsgruppen i Johnsons typologi är situationsbaserat parvåld. I denna grupp ingår personer som är i förhållanden där bråk eller andra trätosituationer eskalerar och till slut resulterar i att det förekommer våld mellan parterna. Våldet kan utövas av såväl kvinnan som mannen. Johnson menar att denna typ av våld är den mest förekommande i ett tvärsnitt av befolkningen. Denna typ av våld skiljer sig från andra typer av våldsmönster eftersom det inte är lika grovt utan mest består av knuffar, att personer grabbar tag i varandra eller trycker upp varandra mot en vägg. Våldet tycks inte heller öka med tiden, utan håller sig inom ungefär samma ramar. Vidare uppger de inblandade inte att de är rädda för våldet, vare sig som utövare, offer eller medkombattant. Johnson menar att den typ av undersökningar som görs på en generell population mest innefattar denna typ av våld eftersom den är mer vanlig än de andra formerna (Johnson & Ferraro, 2000, s. 949; Kelly & Johnson, 2008, s. 481) och att forskning med detta urval främst kan uttala sig om denna typ av våld. Johnsons ytterligare två kategorier är *motståndsvåld* (*violence resistance*), då man försvarar sig mot våld som utövas av en partner som utövar kontrollerande terrorvåld samt det mest ovanliga: *reciprokt kontrollerande våld* (*mutual violence control*) då båda parterna utövar kontrollerande terrorvåld mot varandra (Johnson & Ferraro, 2000; Kelly & Johnson, 2008).

Våldets kontinuum

I början av expansionsfasen för studier av mäns våld mot kvinnor i nära relationer blev det viktigt för en del forskare med en avgränsning av våldsbegreppet till att endast innefatta fysiska handlingar. Att begränsa definitionen till fysiska våldshandlingar skulle förvisso erbjuda ett mer lättolkat fenomen, med andra ord; det skulle vara mindre diskutabelt huruvida en person hade utövat våld eller inte om man helt enkelt utgår från handlingarna *per se*. När kunskapen om våldet ökade till följd av ökat forskningsintresse började dock specifika mönster och processer i det våld som skedde inom parförhållanden uppenbaras, och det började talas om *våldets kontinuum*, ett begrepp myntat av den feministiska våldsforskaren Liz Kelly (1988), vilket innebär att även fler handlingar, än fysiska, uppmärksammas. Kelly beskrev hur våld, sexuella övergrepp och hot av olika slag inte kunde ses som separerade delar utan måste förstås som relaterade till varandra (Kelly, 1988). Detta erbjöd en förståelse för hur en händelse kunde tolkas på ett

speciellt sätt för den utsatta eftersom den hängde ihop med tidigare händelser. Ett hot om våld kan exempelvis relateras till en tidigare genomförd våldshandling och olika händelser sammanflätas på så vis. Detta gav även en förklaring till hur utsatta kvinnor minimaliserar det som de blir utsatta för genom att de relaterar handlingen till andra typer av våldssituationer (Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kalliokoski, 2001, s. 16-17). På grund av att våldet inte är isolerade företeelser utan kan ta sig uttryck på olika sätt, där händelser sammanflätas, är det inte bara handlingar som innebär direkt fysiskt våld som är relevanta när det handlar om våld i nära relationer. Att inte inkludera mer än det fysiska våldet skulle leda till ett osynliggörande av våldet, vilket även kan vara en bidragande faktor till att det kan fortsätta. Lösningen till att få våldet att upphöra blir då att inkludera många olika typer av våld i begreppet (Isdal, 2001, s. 176-177).

Våld i nära relationer är således ett komplext fenomen med många olika uttrycksformer. I en rapport från WHOs (2002) går det att läsa att:

> "Intimate partner violence refers to any behavior within an intimate relationship that causes physical, psychological or sexual harm to those in the relationship. Such behaviour includes:
>
> *Acts of physical aggression – such as slapping, hitting, kicking and beating.
>
> *Psychological abuse – such as intimidation, constant belittling and humiliating.
>
> *Forced intercourse and other forms of sexual coercion.
>
> *Various controlling behaviours – such as isolating a person from their family and friends, monitoring their movements, and restricting their access to information or assistance." (WHO, 2002, s. 89)

Våldsdefinitionen inkluderar således mer än fysiska våldshandlingar. I en sammanställning gjord av samhällsvetarna Carin Holmberg och Viveka Enander (2004), som kartlägger tidigare forsknings identifiering av hur mäns våld mot kvinnor i nära relationer tar sig uttryck, kategoriseras fyra former av uttryck; aktivt psykiskt våld, passivt fysiskt våld, aktivt fysiskt våld och sexuellt våld. Det aktiva psykiska våldet innebär i denna kategorisering verbala kränkningar, försök till isolering, att försätta någon i ekonomiskt beroende, förstörelse eller tvång till förstörelse, hot, emotionell utpressning, skamning och användning av barnen för att komma åt kvinnan. Passivt fysiskt våld är när den psykiska misshandeln går över till att påverka hälsan exempelvis genom att kvinnan hålls vaken om nätterna

eller förvägras mat. Det aktiva fysiska våldet är när fysisk kontakt används. Författarna ger även exempel på hur det sexuella våldet kan ta olika former bland annat när mannen vill ha sex direkt efter ett misshandelstillfälle eller att kvinnan tvingas titta på porrfilm tillsammans med mannen (Holmberg & Enander, 2004, s. 31-34)[16].

Våldskategoriseringar enligt praktiker

De praktiker och behandlare som arbetar med parförhållanden med våldsproblem har erfarenheter som kategoriserar våld från andra perspektiv än de som lever i förhållanden där våldet förekommer. För att få en bild av vilken typ av handlingar som praktiker möter i sitt arbete och tolkar som våld, redogörs nedan en lista över våldshandlingar indelat i våldstyper. Indelningen nedan kommer från en undersökning gjord på uppdrag av Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare (KFR) och de exempel som presenteras i de olika våldskategorierna är tagna från enkätsvar från familjerådgivare som arbetar med våld i nära relationer i Sverige (Sandberg, 2009, s. 53-63)[17]. Med dessa exempel ämnar jag visa vilket brett spektrum av händelser som rapporteras av praktiker[18]. Genom dessa exempel tydliggörs även hur handlingar som i sig själva inte är självklara våldshandlingar, på grund av att tidigare händelser och våldserfarenheter gör det möjligt att tolka handlingen som ingående i ett våldsmönster.

Fysiskt våld – Varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som hindrar, skadar, orsakar fysisk smärta, kontrollerar eller skrämmer. Exempel från rapporten: slå, örfila, sparka, trycka upp mot vägg, bita, spotta i ansiktet, tryckt en vinöppnare i ryggen, släpa över golvet, slå med tröja i ansiktet.

---

[16] Våldshandlingar kan även särskiljas juridiskt; exempel på brottsrubriceringar som kan inrymma våld som sker i nära relationer är misshandel, olaga frihetsberövande, ofredande, sexuellt tvång, olaga hot och skadegörelse. I lagen om grov kvinnofridskränkning kan dock kombinationer av dessa, och andra, brott komma att hanteras i förhållande till varandra och även innefatta kränkande handlingar.

[17] Våldskategorierna som presenteras är skapade utifrån författarens egna erfarenheter i kombination med erfarenheter givna från Rikskriscentrum och ATV-stiftelsen (Sandberg, 2009, s. 53). I rapporten från KFR behandlas även hedersvåld, d v s brott som är riktade mot en närstående som gärningsmannen, och släkten, uppfattar skadar eller är på väg att skada gruppens heder. Denna avhandling behandlar inte hedersvåld.

[18] I enkäten fanns det möjlighet att både kryssa i fasta svarsalternativ på frågor om specifika våldshändelser, och för familjerådgivarna att själva fylla i våldshandlingar i tomma fält. De exempel som jag valt att ta med här är både från de förtryckta alternativen och de egenskrivna svaren.

Psykiskt våld – Kränkningar med ord och handlingar som riktar sig mot person, egendom eller människovärde. Direkt hot om fysiskt våld och hot om våldsamma konsekvenser. Indirekta hot om t ex självmord eller hot riktade mot annan närstående, husdjur eller egendom. Begränsning av rörelsefrihet. Exempel från rapporten: Hot om våld, hot om självmord, verbala förödmjukelser, hot mot barnen, hota att man ska ta barnen och försvinna, kasta något, kontrollerar med andra vad kvinnan sagt, klättra upp på balkong och försöka ta sig in, skicka mail till arbetsplatsen och skandalisera kvinnan, kontrollera kvitton, kontrollräkna trosor.

Sexuellt våld – Att bli tvingad att delta i och/eller se på sexuella handlingar mot sin vilja uppfattas som sexuellt kränkande. Exempel från rapporten: Tjat om sex, tvingad till samlag, samlag med kvinnan när hon sovit/varit mycket berusad, smeta tandkräm i underlivet, tafsa och klämma mot kvinnans vilja.

Materiellt våld – Aggressivitet som riktas mot materiella ting i och utanför hemmet och som skapar oro och rädsla. Exempel från rapporten: Slå sönder dörrar eller fönster, förstöra personliga tillgångar, slå sönder TV och laptop, slå med yxa på övervåning och vind, klippa sönder personliga kort och bilder.

Ekonomiskt våld – Stark obalans vad gäller ekonomisk insyn och inflytande. Undanhålla och/eller kontrollera gemensamma tillgångar och/eller skulder utan medgivande. Exempel från rapporten: Undanhålla pengar, hindra arbete eller studier, ta lån i partnerns namn, kontrollera partnerns lön, förhala försäljning av villa vid separation, hindra möjlighet att ta ut pengar från konto, ej tillåta delaktighet i familjens ekonomi.

Latent våld – Stark ilska och aggressivitet som är inbunden och visar sig i kroppshållning och kroppsuttryck och som skapar rädsla, upplevs som ett hot om våldsamma konsekvenser och/eller påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld. Exempel från rapporten: Hotfull tystnad, återhållen aggressivitet, smälla i dörrar, utfrysning, gå nära vid gräl, slå med knytnäve i luften, köra bilen vansinnigt fort, vara hårdhänt mot husdjur.

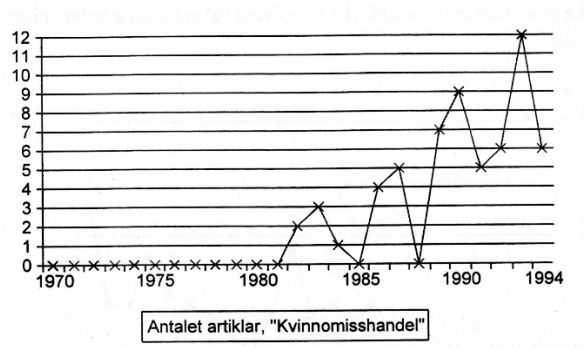
Våldets omfattning

Våld är överlag svårt att mäta beträffande andel utsatta. Olika registerdata ger skilda resultat och offerundersökningar som baseras på enkäter eller intervjuundersökningar är starkt beroende av frågeformuleringar (Åkerström, 1997, s. 210-214). På samma sätt är det svårt att få en överblick över hur utbrett

våld i nära relationer är och olika studier kommer fram till varierande resultat beroende på utformning. Inte minst beror de skilda resultaten på att våld definieras olika. Tidigare studier visar även att män och kvinnor rapporterar olika mycket våld, kvinnorna rapporterar att de utsatts för mer våld än vad männen säger sig ha utövat (Dobash, et al., 1998). Definitionsvariationer tillsammans med mörkertalet gör att det blir svårt att jämföra studier och att få en helhetsbild över omfattningen. Det är således väsentligt att vara uppmärksam på hur våld definieras i olika studier, var och vem som studeras och vilken metod som används i resultatbeskrivningar av våldsutsatthet och våldsutövning.

Hur många blir utsatta för våld av en partner i Sverige?

Det var först på 1980-talet som mäns våld mot kvinnor i nära relationer på allvar började studeras som ett forskningsområde. Innan dess var det svårt att till exempel använda registerdata då misshandelsbrott inte redovisades per kön inom kriminalstatistiken (Wendt Höjer, 2002, s. 89). 1981 börjar Statistiska centralbyrån (SCB) ta med uppgifter om ålder, kön, brottsplats och om offer och gärningsman varit bekanta (Socialdepartementet, 1983:2 s. 29). Studier om våld i nära relationer som utgår från kriminalstatistik från den här tiden bygger på detta material. Att forskning om kvinnomisshandel fick ett ökat uppsving under 80-talet går att utröna i en litteraturöversikt om brottsoffer publicerad vid Lunds universitet (Åkerström, 1995, s. 5 & 9). Genom att följa antalet artiklar publicerade i *Sociological Abstracts* mellan åren 1970-1994 illustreras hur ämnet aktualiserats och populariserats under 80-talet.

Figur 1

Kriminalstatistik

Inte sällan används anmälningsstatistik hos polisen som ett försök att beskriva omfattningen av våld i nära relationer. Det är dock inte oproblematiskt att studera anmälningsstatistik om man är ute efter att få en bild av den verkliga omfattningen av våld i nära relationer. Mörkertalet uppskattas till mycket högt, vilket exempelvis synliggörs i en undersökning från 2013 där människor tillfrågats om erfarenheter av utsatthet för våld i nära relationer. I rapporten framgår att av de personer som sa att de varit utsatta för våld i nära relationer, var det endast 7,9 procent som angav att de hade haft någon form av kontakt med polisen, och bara drygt hälften av dessa knappt åtta procent hade polisanmält partnern (Brå, 2014b, s. 9). Det svåra med att studera anmälningsstatistik handlar inte enbart om att en stor del av våldet aldrig anmäls. Det är även sannolikt att anta att det främst är grövre våld som leder till att kvinnan anmäler och att mindre allvarliga våldshandlingar såsom omvridningar av arm eller hår inte inkluderas. Även detta stöds av resultaten från studien presenterad ovan då det vanligaste svaret till att man inte anmält var att man betraktade handlingen som en småsak som skulle redas ut på egen hand (ibid., s. 10).

Utifrån kriminalstatistik är det även svårt att undersöka hur relationen mellan kvinnan och den bekanta gärningsmannen sett ut eftersom detta inte alltid framgår. Vissa särdrag kan dock urskiljas. När kvinnor polisanmäler misshandel uppger majoriteten att den skett inomhus av en bekant medan motsvarande polisanmälningar från män handlar om att de blivit utsatta för våld utomhus av en person som är obekant. Under 2014 anmäldes 28 500 misshandelsbrott mot kvinnor, av dessa hade 18 000 skett inomhus av bekant. Samma år anmäldes 35 800 misshandelsbrott mot män, varav 15 100 utomhus av obekant (BRÅ, 2014a, s. 7).

Om man studerar det brott som avser att lägga samman olika typer av våldshandlingar och bedöma dessa på ett samlat vis, nämligen grov kvinnofridskränkning, framkommer det att det under 2014 anmäldes 2 000 fall (BRÅ, 2014a, s. 8).

Omfångsundersökningar via intervjuer och enkäter

I omfångsundersökningar tillfrågas ett stort antal personer om de någon gång blivit utsatta för våld. Den här typen av undersökningar kan vara till fördel när det gäller att fånga upp det dolda mörkertalet som kan uppkomma när man studerar anmälningsstatistik eftersom frågorna inte besvaras direkt i samband med våldshändelserna. Den här typen av undersökningar kan även leda till att handlingar som inte i sig själva är olagliga inkluderas. Resultaten blir avhängiga

hur man i studien definierar viktiga begrepp som våld och närstående samt om man frågar huruvida man blivit utsatt under sin livstid eller under en avgränsad period i livet.

Den första riktigt stora och omtalade brottsofferundersökningen rörande våld i nära relationer i Sverige är *Slagen Dam*, som presenterades 2001. I undersökningen tillfrågades 10 000 kvinnor i åldrarna 18-64 år om de ville besvara ett frågeformulär som bland annat innehöll frågor om våld (Lundgren et al., 2001). Denna undersökning fick mycket uppmärksamhet inte minst eftersom den visade att av ca 7 000 deltagande kvinnor uppgav 46 procent att de blivit utsatta för våld av en man någon gång efter sin 15-årsdag och 12 procent rapporterade att de blivit utsatta för våld av en man det senaste året (Lundgren, et al., 2001, s. 8). Omfattningen av kvinnors utsatthet för våld av män visar sig således vara stor enligt studiens resultat. I tolkningen bör man ta i beaktande att begreppet våld användes som ett samlingsnamn för olika våldstyper som man studerat genom indexfrågor; bland annat sexuellt våld, fysiskt våld och hot, att allt våld som skett efter kvinnors 15-årsdag inkluderas samt att rapporteringen medräknade utsatthet från män med alla möjliga tänkbara relationer till kvinnan. Rapporteringen gällande det våld som utförts av män som kvinnorna tidigare haft förhållanden bestod av att 35 procent av kvinnorna uppgav att de varit utsatta för våld, mer specifikt uppgav 28 procent att de varit utsatta för fysiskt våld, 16 procent för sexuellt våld och för 19 procent att de varit utsatta för hot av en tidigare partner. Motsvarande siffror för de kvinnor som fortfarande var tillsammans med sin partner var att elva procent uppgav att de varit utsatta för våld, mer specifikt uppgav sju procent att de varit utsatta för fysiskt våld, tre procent för sexuellt våld och en procent att de varit utsatta för hot från sin nuvarande partner (Lundgren et al., 2001, s. 23-27).

År 2009 presenterade Brottsförebyggande rådet vad de benämner som Sveriges första redovisning av mäns utsatthet för brott i nära relationer (BRÅ, 2009:12, s. 5). Även kvinnors utsatthet inkluderades i studien, vars material samlats in genom telefonintervjuer i tre Nationella Trygghetsundersökningar (NTU[19]). Antalet kvinnor som rapporterar att de utsatts för våld av sin partner skiljer sig markant från resultaten som framkom i studien Slagen Dam. 0,7 procent av de ca 37 500 deltagarna uppgav att de det senaste kalenderåret (2006, 2007, 2008) utsatts för någon form av brott i form av misshandel, sexuellt våld,

[19] NTU är en, sedan 2006, årlig återkommande undersökning genomförd av BRÅ, som syftar till att undersöka allmänhetens trygghet och utsatthet för brott samt erfarenheter och attityder till rättsväsendet.

trakasserier och/eller hot om våld i relationen. 1,2 procent av de tillfrågade kvinnorna och 0,3 procent av männen (BRÅ, 2009, s. 24). 87 procent av alla våldshandlingar som rapporterades var riktade från män mot kvinnor. Kvinnor rapporterade således utsatthet i högre grad än män. Skillnader mellan könen gick även att finna i vilken typ av våldsutsatthet som rapporterades, då männen främst angav utsatthet för trakasserier och kvinnor fler händelser av misshandel och hot (BRÅ, 2009:12, s. 24-26).

I en annan enkätstudie som också publicerades år 2009 ombads 2 015 slumpmässigt utvalda kvinnor och män i Sverige att fylla i ett frågeformulär som kom brevledes. Frågeformuläret bestod av 13 olika frågor som tillsammans skapade de tre indexen psykologisk våld, fysiskt våld och sexuellt våld. Resultatet visade att män och kvinnor i liknande utsträckning rapporterade våldsutsatthet av en partner det senaste året, exempelvis rapporterade 8,1 procent av de 624 kvinnor och 7,6 procent av de 458 män som svarade att de varit utsatt för fysiskt våld av sin partner det senaste året. Kvinnor rapporterade dock i högre grad utsatthet för alla de tre våldsindexen när man studerade rapporter om våldsutsatthet som skett länge bak i tiden (Nybergh, Taft, Enander & Krantz, 2013, s. 850).

I en annan undersökning utförd av Brottsförebyggande rådet (2012) angav 2,5 procent av de såväl kvinnliga som manliga deltagarna i studien att de året innan varit utsatta för slag, sparkar eller någon annan typ av fysiskt våld som ledde till skador eller smärta. Cirka en fjärdedel av de utsatta kvinnorna rapporterade att gärningsmannen varit närstående medan cirka en av tjugo män sa att gärningsmannen varit närstående (BRÅ, 2012, s. 44). Även när det kom att handla om hot var det betydligt fler kvinnor än män (21 % respektive 5 %) som uppgav att hotet kom från en närstående (BRÅ, 2012, s. 50). Det var även fler kvinnor än män som uppgav att de varit utsatta för sexualbrott i form av ofredade, tvång eller sexuella angrepp; 1,1 procent av kvinnorna respektive 0,3 procent av männen. I denna studie framgår dock inte om den närstående personen var någon som den våldsutsatta levt i parrelation med.

I en kartläggning av brott i nära relationer, undersökte BRÅ (2014b) män och kvinnors våldsutsatthet under 2012 och tidigare. I denna studie där forskarna analyserade ett nyinsatt frågeavsnitt ur NTU, deltog 12 534[20] personer främst genom telefonintervjuer. Resultatet visade att 6,8 procent av deltagarna uppgav att de hade varit utsatta för brott i en nära relation under det senaste året. Det fanns ingen markant skillnad mellan könen, 7 procent av kvinnorna och 6,7 procent av männen uppgav att de någon gång varit utsatta för ”systematiska

[20] 11 023 personer svarade på frågorna via telefon, 1648 genom en postenkät.

kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkning i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en tidigare eller nuvarande partner under 2012" (BRÅ, 2014b, s. 48-49). Av dessa uppgav 6,8 procent av kvinnorna och 6,2 procent av männen att de utsatts för de fyra händelserna som var av psykisk våldsart och 2,2 procent av kvinnorna och 2 procent av männen uppgav att de varit utsatta för någon av de fyra handlingarna som avsåg utgöra sexuella och fysiska våldshandlingar. I samma studie frågades deltagarna om huruvida de varit utsatt för brott i en nära relation någon gång längre tillbaka i sitt liv. 21 procent av deltagarna uppgav att de utsatts för "systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkning i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en tidigare eller nuvarande partner". När deltagarna uppgav utsatthet längre tillbaka än ett år uppgav cirka 25,5 procent av kvinnorna något av ovanstående, jämfört med 16,8 procent av männen. 23,5 procent av kvinnorna och 14,5 procent av männen angav att de varit utsatta för psykiska våldshandlingar i relationer under tidigare år och 15 procent av kvinnorna och 8,1 procent av männen angav att de varit utsatta för fysiskt våld i en relation under någon gång i sitt liv (BRÅ 2014b, s. 66-67).

Varför blir det olika resultat?

Ovan illustreras svårigheterna med att studera omfattningen av våld i nära relationer. Olika definitioner, urval och tidsperspektiv har gjort att det är svårt att jämföra studier, vilket ökar vikten av att noga beakta dessa aspekter när man värderar resultaten. Studiens utgångspunkt påverkar svaren; om man exempelvis deltar i en undersökning som inriktar sig på brott kan det tänkas att man inte inkluderar händelser som man har svårt att tolka som brottsliga och att de våldshandlingar som inte är brottsliga per definition faller utanför undersökningens ramar. Detta kan vara en anledning till att BRÅs studie visar så olika resultat jämfört med studien *Slagen Dam*, något de själva reflekterar över (BRÅ, 2009:12, s. 7).

År 2012 adderade Brottsförebyggande rådet ett nytt avsnitt frågor i den årliga Nationella trygghetsundersökningen med syfte att i framtiden kunna jämföra utbredningen av brott i nära relationer över tid, vilket kan vara till fördel då svårigheter med att beskriva omfånget och problemet i detta komplexa fenomen ligger i att man inte är överens om vilka definitioner som ska användas och vad som bör innefattas i begreppet våld. Detta gör det svårt att dra jämförelser

över tid. Det som tydliggörs genom studierna är att våld är närvarande i många relationer och att både kvinnor och män rapporterar utsatthet.

Även om studier visar att både män och kvinnor utsätts för våld i nära relationer framkommer viss skillnad i rapporteringen beroende på om respondenten är man eller kvinna. I studien från BRÅ (2014) och i Nybergh *et als* studie visade det sig att kvinnor i större utsträckning än män rapporterade att de hade blivit utsatta för våld av en partner när man frågade om utsatthet längre tillbaka i tiden (BRÅ, 2014b, s. 66-67 & Nybergh et al., 2013, s. 850). Att kvinnor uppger utsatthet för mer våld än män längre bak i tiden kan vara en indikation på att konsekvenserna av våldet har varit annorlunda. I BRÅs undersökning NTU, med det speciella frågepaketet om brott i nära relationer, visade det sig att det var vanligare att kvinnor rapporterade utsatthet av grövre våld som krävde sjukvård (BRÅ, 2014b, s. 49), vilket stödjer detta antagandet[21].

I en omfattande brittisk studie (Dobash et al., 1998) framgick att det fanns skillnader mellan det våld som män rapporterade att de gjort sig skyldiga till och det våld som kvinnor rapporterades ha utsatts för. I en studie jämförde forskarna rapporteringar från män och kvinnor, som levt i förhållanden där mannen varit våldsam och där mannen varit föremål för rättsliga åtgärder. Sammanlagt deltog 122 män och 144 kvinnor i studien, varav 95 par. Rapporterna från deltagarna var givna via svar på frågeformulär och genom deltagande i intervjuer. Resultaten visade att kvinnorna inte bara rapporterade större förekomst och mer frekventa våldshandlingar, skador och kontrollerande beteenden än vad männen gjorde (Dobash, et al., 1998, s. 395-404), det framkom även att det fanns skillnader i hur kvinnorna talade om våldet i intervjuerna. Kvinnorna som intervjuades började nämligen berättelserna i ett tidigare skede än männen, de var mer detaljerade och intervjusvaren var längre än männens. En annan skillnad var att kvinnorna inkluderade konsekvenser och skador när de talade om våldet i större utsträckning än männen (Dobash, et al., 1998, s. 407). Deras fynd understryker vikten av att inte studera mäns eller kvinnors rapporteringar om våld i nära relationer utan att problematisera och kontextualisera rapporteringarna (Dobash et al., 1998, s. 407).

[21] 29,1 procent av kvinnorna som rapporterade att de utsatts för grov misshandel uppgav att de sökt eller behövt söka läkare, sjuksköterska eller tandläkare på grund av skadorna. Bland männen som rapporterade att de utsatts för grov misshandel angav 2,4 procent att de sökt eller behövt söka hjälp på grund av skadorna (BRÅ, 2014b, s. 49).

Kvinnors våld mot män – ett problem?

Det pågår en diskussion inom forskningsfältet huruvida våld i parrelationer är könssymmetriskt (*gender symmetry*) eller primärt utförs av män, vilket har lett till att två forskningsläger har uppstått. Forskarparet Dobash och Dobash gör en tydlig åtskillnad mellan den som ser våldet som symmetriskt i den meningen att män och kvinnor löper samma risk för att bli en utövare av våld i nära relationer, och de som menar att det inte finns en sådan symmetri och som istället menar att män är förövare i större utsträckning (Dobash & Dobash, 2004, s. 326-327). De delar upp forskarna med de olika synsätten i ”familjevåldsforskare” och ”våld mot kvinnor-forskare” (*family violence och violence against women researchers).*

Straus visar i en artikel från 2011 att det finns över 200 studier som kommer fram till att våldet är symmetriskt (Straus, 2011, s. 280) och år 2000 publicerades en metaanalys som visar att det finns en omfattande mängd forskning som stödjer antagandet att män också utsätts för våld i stor utsträckning (Archer, 2000). Dessa resultat avvisas ofta med hänvisning till metodologiska tillkortakommanden. Den kontext där informanterna hämtas ifrån ges betydelse och forskare menar att studier som är inriktade på att undersöka både våldsutövning och våldsutsatthet får symmetriska resultat medan studier som inriktar sig på våldsutsatta får resultat som visar på asymmetri (Kelly & Johnson, 2008, s. 482; Tjaden & Thoennes, 2000, s. 156). Vidare har mätinstrumenten, ofta frågeformulär, som använts flitigt i de studier som indikerar att våldet är symmetriskt starkt ifrågasatts. Kritikerna menar att det finns olika anledningar till att använda våld och det inte tas någon hänsyn till om en kvinna slår för att försvara sig eller för att attackera (Kimmel, 2002, s. 1141). Att enbart utgå ifrån våldet och inte studera kontexten i form av konsekvenser och sammanhang må ge könssymmetriska men dock snedvridna resultat (Gadd et al., 2002; Kimmel, 2002; Saunders, 1986).

Straus som var en av de första att studera både kvinnors och mäns utsatthet för våld i nära relationer i USA, menade att de olika resultaten uppstod eftersom två olika populationer studerades. De som fick könssymmetriska resultat studerade befolkningen i allmänhet och de som fick resultat där män enbart män var förövare studerade kriminalstatistik och andra verksamheter som arbetar med våldsutsatta kvinnor (Straus, 2011, s. 280). Straus menar att det är nödvändigt att skilja på olika våldsmönster för att kunna skapa olika typer av insatser och behandling till olika grupper av män. Forskare som studerar ämnet med utgångspunkten att våld i nära relationer beror på en ojämn maktfördelning menar att det inte finns någon symmetri men förnekar för den sakens skull inte att kvinnor kan använda våld mot män i nära relationer. I en genomgång av

kritiken mot våldet som symmetriskt, gjord av den svenska sociologen Viveka Enander, sammanfattas kritiken med ett ifrågasättande av själva konceptet, m a o: vad är det som är symmetriskt? Hon menar att kritiken främst riktar sig mot att metoderna ses som kontextlösa, att urvalen främst består av unga personer, att instrumenten som används är vilseledande samt att man inte tar hänsyn till att våldet bottnar i den ojämna maktbalansen mellan män och kvinnor (Enander, 2011, s. 108 och s. 113).

Samhällsinsatser riktade mot våld i nära relationer

Insatser inriktade mot kvinnor

De första organiserade insatserna som kom att bemöta personer som levde i våldsamma förhållanden syftade till att hjälpa kvinnor och drevs ideellt av kvinnliga eldsjälar. Det första kvinnohuset startades 1971 i London och med detta som förlaga startade sju år senare de första svenska verksamheterna i Stockholm och Göteborg[22] (Socialdepartementet, 1983:2, s, 141). Kvinnojoursrörelsen växte fram med fokus på att hjälpa utsatta kvinnor men även med målet att upplysa och föra debatt om kvinnors våldsutsatthet (Eliasson, 2006, s. 13). 1984 bildades Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige, numera Roks, och idag är cirka 120 jourer anslutna till organisationen som avser hjälpa kvinnor och barn som utsätts för våld i nära relationer av män samt kvinnor som utsätts för våld av andra kvinnor i nära relationer (ROKS, 2015). År 1996 skapades ytterligare en organisation av 16 kvinnojourer som tidigare tillhört ROKS, nämligen Sveriges Kvinnojourers Riksförbund, SKR, som år 2015 bytte namn till Unizon. Unizon har enligt sin hemsida i dagsläget 120 anslutna medlemsorganisationer, varav cirka 70 stycken är kvinnojourer (Unizon, 2015)[23]. Även om många kvinnojourer är anslutna till riksorganisationer skiljer sig deras arbete och deras organisationer till stor del åt. Vissa jourer har exempelvis anställd personal samt förlitar sig på ideell arbetskraft medan andra endast har ideell personal. En del jourer får stöd av kommuner och/eller får statliga bidrag, ibland via projektmedel som de måste

[22] Alla kvinnors hus i Stockholm och Kvinnohuset i Göteborg.

[23] Övriga medlemmar är tjejjourer och andra stödverksamheter (Unizon, 2015).

söka regelbundet, andra verksamheter finansieras på annat vis. En del jourer erbjuder skyddat boende och samtalsmottagningar medan andra endast erbjuder stödsamtal via telefon (ROKS, 2014 & Unizon, 2015).

Trots att det numera på lokal nivå är kommunen och socialtjänsten som har det övergripande ansvaret för att diskutera och erbjuda åtgärder som syftar till att hantera mäns våld mot kvinnor, har det inte sällan varit kvinnojourerna som har drivit frågan och stått för huvudansvaret för det mesta av det praktiska arbetet (SOU, 2004:121, s.126). I en statlig kartläggning (SOU, 2006:65) framkom att stödet som kommuner ger till våldsutsatta kvinnor är spretigt och varierar kraftigt mellan kommuner. Vanligast var att kommunerna kunde ge stöd- och rådgivande samtal eller slussa vidare till ideella verksamheter eller till sjukvården. Andra exempel på insatser som framkom var att vissa kommuner kunde erbjuda någon form av skyddat boende, möjlighet till ekonomiskt bistånd samt praktisk hjälp vid rättegångar (SOU, 2006:65, s. 104-105).

Insatser inriktade mot män

Det finns verksamheter som arbetar med män som utövare av våldet men i nuläget finns inga verksamheter i Sverige som enbart inriktar sig på män som blir utsatta för våld i en nära relation[24]. Det skall dock påpekas att en del verksamheter som arbetar med mäns våld inte utesluter denna problematik; m a o män tas även emot i rollen som våldsutsatt.

Behandlingar av män

Behandlingar för män som brukat våld i nära relationer uppstod under 1970-talet i USA och Storbritannien. Dessa första *Batterer Intervention programs* uppkom ur ett initiativ av kvinnorättsförespråkare som arbetade för att förbättra livet för våldsutsatta kvinnor. År 1976 påbörjades några kortlivade försök med

[24] En av mansaktivisternas praktiska poänger då de framhäver att våld mot män i nära relationer är ett samhällsproblem med samma innehåll som våld mot kvinnor i nära relationer, är att det ska finnas verksamheter som inriktar sig på att hjälpa manliga offer, och att det således skall ges liknande resurser till utsatta män som ges till utsatta kvinnor. Verksamheter som arbetar med våld i nära relationer har traditionellt sätt en binär uppdelning där verksamheter som riktar sig mot män riktar sig mot förövare och verksamheter som riktar sig mot kvinnor arbetar med offer. Att det saknas verksamheter som riktar sig mot utsatta män verkar vara ett internationellt fenomen, något som mer och mer börjar uppmärksammas internationellt (t ex Cheung, Leung & Tsui, 2009).

systematiska behandlingar av män i London (*Men's Aid House*) och samtidigt startas behandling på Long Island (*The VIBS-programme*). Dessa program lades snart ner på grund av brist på pengar (Eliasson, 2000, s. 10). I Boston var däremot kvinnorörelsen stark och 1977 bildade en grupp män som hade personlig kontakt med kvinnor engagerade i kvinnohusrörelsen ett program som avsåg att motarbeta mäns våld mot kvinnor på ett nyskapande sätt (Naumburg, 1998). Detta var ett av de första programmen som erbjöd gruppterapibehandling till män som brukat våld i nära relationer och fick namnet *EMERGE*. Målet i programmet var tvådelat, det första var att få mannen att ta ansvar för det våld som han utövat och det andra att få mannen att upphöra med sitt våldsamma beteende. Inom programmet utvecklades metoder för hur männen skulle kunna kontrollera sina känslouttryck och undvika att utöva kontroll och makt över sin kvinnliga partner (Naumburg, 1998, s. 42).

I början av 1980-talet startade DAIP (*Domestic Abuse Intervention Project*) vilken blev den behandlingsmodell som fick ett stort internationellt genomslag med sin förklaringsmodell bestående av ett makt- och kontrollhjul. Hjulet visar hur det fysiska och sexuella våldet inte är isolerande handlingar utan en del av ett mönster av dominans och makt över kvinnan och hur fysiska våldshandlingar därmed inte behöver utgöra den mest dominerade våldsdelen i relationen (Pence & Paymar, 1994). Våldsmodellen visar nämligen hur olika handlingar såsom att framkalla skräck, hota, dominera, isolera, förminska och ekonomiskt förtrycka är delar av ett kontrollerande maktutövande. Tanken är att mannen inte längre skall se sina våldshandlingar som bagatellartade och inte heller lägga skulden på kvinnan. Därmed diskuteras manlighet som en föränderlig konstruktion och genom gruppterapi vill man att mannen skall se de verkliga konsekvenser som våldet skapar för såväl kvinnan som för honom själv. IDAP – *Integrated Domestic Abuse Programme* är ytterligare ett program som är uppbyggt utifrån de erfarenheter och upplevelser som kvinnor som utsatts för våld i nära relationer har rapporterat. Detta program syftar till att minska återfall i brott hos män som dömts för våld i nära relationer och man arbetar med två grundbultar; mansgruppsarbete och partnerkontakt. I Sverige används IDAP både inom kriminalvården, frivården men också inom verksamheter som arbetar med män som frivilligt söker sig till behandling. Behandlingsprogrammet introducerades i den svenska kriminalvården under år 2000 och implementerades under de följande fyra åren (Haggård, Freij, Danielsson, Wenander & Långström, 2015).

Många av programmen som byggdes upp under 80- och 90-talet baserades på KBT-principer[25]. Genom kognitiv beteendeterapi skulle det glapp som anses existera, mellan hur männen upplever konsekvenserna av våldet och de konsekvenser som det i praktiken får, överbyggas (Naumburg, 1998, s. 91). Med denna modell står våldet i fokus och det förutsätts att det går att lära ut våldsfria beteendemönster som kan användas som alternativa handlingssätt.

I Norden har norska ATV (*Alternativ til Vold*) fått stor genomslagskraft. ATV grundades i Oslo 1987 och programmet, som har låtit sig inspireras av EMERGE, arbetar med att placera ansvaret för våldet hos mannen och få honom att definiera handlingarna som våld. Behandlingen utgår inte ifrån någon specifik handlingsplan, är inte tidsbestämd men är däremot frivillig. Varje mans behandling skräddarsys således efter de behov och de erfarenheter som blir kända, och det erbjuds såväl individuella samtal som gruppsamtal (Rangul Askeland, Lømo, Strandmoen, Heir & Tjersland, 2012).

Det är svårt att skilja på olika behandlingar utifrån de modeller de utgår ifrån eftersom verksamheternas arbetssätt i många fall är inspirerade från olika behandlingsmodeller. Även i de fall då en behandlingsmodell är kategoriserad som en viss typ av intervention, överlappar de andra behandlingsmodeller. En KBT-baserad behandling kan exempelvis även fokusera på männens kvinnosyn på samma sätt som det i en behandling, där utgångspunkten är att våldet beror på mäns makt och kontroll över kvinnor, kan det diskuteras inlärda handlingsmönster (Babcock et al., 2004, s. 1026).

Studiet av mansverksamheter och behandlingar fokuserar ofta på huruvida mannen återgår till att använda våld efter behandlingen eller ej, man utför så kallade effektutvärderingar. I en internationell studie sammanställdes 56 behandlingsprogram som visade att mansverksamheternas varierande ideologi och syfte inte påverkade behandlingens struktur nämnvärt (Gondolf, 2004). I en annan metaanalys som samlade 22 studier framkom att det överlag var låg genomslagskraft gällande våldets upphörande och att det inte fanns någon skillnad i resultat beroende på behandlingsdesign (Babcock et al., 2002, s. 1043). Undersökningarna visade varierande resultat; i vissa studier framkommer det att det föreligger en marginell eller ingen skillnad mellan de som går i behandling och de som inte gör det, medan andra studier visar att en stor andel män slutar använda våld efter genomgången behandling (se Babcock et al, 2002; Gondolf, 2004). Utvärderingar av denna typ inriktade på svenska mansverksamheter och

[25] Kognitiv beteendeterapi – evidensbaserad terapi som syftar till att förändra vanor, beteenden med mera.

behandlingar är få. En handfull studier har publicerats, främst baserade på ett relativt litet antal deltagare (Almqvist, 2010; Bergström & Rudqvist, 2006; Edlund, 2010; Karlsson, 2010; Rosenqvist & Nordén, 2012), även effektutvärderingar som utgår från svenska män som deltagit i IDAP är ovanliga (Haggård et al., 2015). Den största svenska utvärderingen av behandlingar av män som använt våld i nära relationer, är den som jag själv var med och sammanställde (Socialstyrelsen, 2010), och från vilken delar av materialet även återanalyseras i denna avhandling.

Svenska mansverksamheter

Enligt en kartläggning från 2006 fanns i Sverige ett 50-tal verksamheter som hanterade våldsamma män och i vissa fall erbjöd behandling av män som är våldsamma i nära relationer (Eriksson, Biller & Balkmar, 2006, s. 86). Verksamheter som riktar sig mot dessa män har olika uppbyggnad gällande målgrupp, huvudman och kopplingar till rättsväsendet[26].

En del insatser riktar sig mot män som är dömda till straff. I Sverige började inom kriminalvården arbetet med män som utövar våld i nära relationer under 1990-talet. Inom kriminalvården finns ett antal manualbaserade program som män som är dömda för att ha brukat våld mot sin partner kan ta del av, ibland som en del av straffet. Ett av dessa program är IDAP som nämnts ovan. Dessa behandlingar kan vara i frivårdens regi men finns även på olika kriminalanstalter. Det finns även verksamheter dit män kommer som inte är dömda till behandling eller för våldsbrott. I en kartläggning från 2009 framkom att 70, av de 80 kommuner som granskades, erbjöd någon form av hjälp till personer som varit våldsamma mot närstående. Hjälpen som erbjöds var allt från att en socialtjänstarbetare gav råd och stöd till våldsutövaren, till att det erbjöds kontakt med mansverksamheter och deltagande i behandlingar (Socialstyrelsen, 2009)[27].

---

26 Eriksson, Biller och Balkman identifierar fem olika kategorier utifrån verksamheternas huvudsakliga målgrupper, huvudmannaskap, och relation till rätts- och välfärdssystemets olika delar. Dessa är a). Verksamheter riktade till män inom ramen för kriminalvården och rättspsykiatrin; b). Generella manscentra/kriscentra för män; c). Mansmottagningar med fokus på våld; d). Interventioner inom ramen för myndighetssamverkan, samt e). Integrerade interventioner inom socialtjänsten (Eriksson, Biller & Balkmar, 2006, s. 33-88).

27 Exempelvis på Kriscentrum, Mansmottagningar och Mansjourer.

En del av dessa mansverksamheter har en bredare målgrupp än endast män som använder våld i nära relationer. 1987 grundades Kriscentrum för män i Göteborg och året därefter Manscentrum i Stockholm. Verksamheterna grundades för att möta det behov som fanns gällande stöd för män i olika typer av kriser men även för att arbeta med våldsproblematiken som finns i relationer (Eliasson, 2000, s. 10)[28]. 1997 bildades Rikskriscentrum där kriscentra och våldsmottagningar för män med olika huvudmän, ofta kommuner eller stiftelser, organiseras. De kriscentra som är medlemmar har som huvudsakliga uppgifter att arbeta med män i kris, våld, aggressivitet och våld i nära relationer medan våldsmottagningarna som är medlemmar endast arbetar med aggressivitet och våld i nära relationer. I augusti 2015 var 29 verksamheter medlemmar i organisationen (Riskkriscentrum, 2015a). På dessa verksamheter arbetas det utifrån grundtanken att det är möjligt för varje våldsutövare att uppnå en förändring och hitta alternativa förhållningssätt till att använda våld, och strävan är att männen skall bli våldsfria och att detta ska bestå över tid. De verksamheter som ingår i Rikskriscentra arbetar med en förståelseram som innebär att många olika teoretiska förhållningssätt måste implementeras i behandlingen av män som använder våld i nära relationer. På organisationens hemsida framhålls vikten av en helhetssyn och att teorier och metoder är underordnat arbetet med att hindra och förebygga våldet (Rikskriscentrum, 2015b). Verksamheterna inspireras och utgår i olika grad från de program som presenterades ovan, det vill säga EMERGE, ATV, IDAP och likande.

Det finns även andra verksamheter som arbetar med våld i nära relationer som en del av sitt arbete, men där våldet är inte det primära i deras verksamheter. Exempel på sådana verksamheter är RFSL (arbetar som brottsofferjour för HBTQ-personer), Nationella hjälplinjen (samtalsstöd), Jourhavande medmänniska (ideell organisation som erbjuder samtalsstöd), Brottsofferjourernas riksförbund (erbjuder stöd till den som utsatts för brott), mansjourer (Erbjuder samtal och stöd till kvinnor och män).

Föreliggande studie grundar sig i uppgifter från män som sökt sig till en av åtta mansverksamheter som drivs i socialtjänstens regi och som erbjuder behandling för våld i nära relationer.

[28] Kriscentrum för män i Göteborg; att arbeta med stöd i samband med skilsmässor och organisera behandling av våldsamma män. Manscentrum i Stockholm; män som behöver stöd när de går igenom en kris och däribland våldsproblematik (Eliasson, 2000, s. 10).

Kapitel 3. Moralarbete

I detta kapitel presenteras begrepp och aspekter som är viktiga att känna till för att förstå de resonemang som ligger bakom de analyser och diskussioner som förs i avhandlingen. Studiens analytiska inramning presenteras, vilken har inspirerats av Erving Goffmans arbete om intrycksstyrning och självpresentation, samt av Marvin B. Scott & Stanford M. Lymans redovisande förklaringar *(accounts)*. Kapitlet innehåller även en beskrivning av avhandlingens kanske mest centrala begrepp; moralarbete. Avslutningsvis öppnas ett forskningsutrymme upp med hjälp av en presentation av tidigare forskning om våldsamma mäns tal om våld och framställningar av erfarenheter.

Jaget och framträdandet

En människas identitet kan tolkas som något som skapas i interaktion med andra människor, man blir med andra ord den man blir genom att positionera sig och förhålla sig till andra personer. George Herbert Mead var en av interaktionismens grundare. Mead beskriver ”jaget” som något som utvecklas i interaktion med andra, det finns med andra ord inte ett medfött jag (Mead, 1934/1976, s. 109). Jaget, menar Mead, är skilt från kroppen och uppkommer via sociala samspel. Ens ”jag” är således socialt konstruerat (ibid., s. 112) och följaktligen beroende av den kommunikation som förs med andra och av den mening som ges ting. När vi ger mening åt ord eller gester kan vi, genom att sätta oss in i vad andra menar med de ord och gester som de använder, begripliggöra interaktionen som vi tar del av och därmed även agera därefter. Människan skapar med andra ord mening av situationer genom att sätta sig in i andra personers upplevda begreppsvärld. Detta kallar Mead *rollövertagande* (*taking the role of the other*) (ibid., s. 182-183).

En annan forskare som också intresserade sig för hur vi människor samspelar via symboliska gester var Erving Goffman. För honom handlade det inte enbart om hur vi tolkar andras gester, internaliserar normer eller är våra roller. Han inkluderade även hur vi människor visar upp oss, hur vi framställer oss för andra som en viktig aspekt för mänskliga möten, hur vi presenterar ett själv samt hur vi spelar våra roller. Goffman studerade således interaktion genom att inrikta sig på hur människor framställer sig inför andra. Goffman menar att mycket av den aktivitet som sker i en interaktion är försök från samtliga inblandade att undvika att interaktionsdeltagarna tappar ansiktet (Goffman, 1967/2005, s. 41). Goffmans essä om *face work* behandlar hur människor i interaktioner på olika vis kämpar för att undvika att tappa ansiktet. Han beskriver interaktioner som ett samarbete mellan de olika deltagarna, där man kan ha två olika utgångspunkter för ansiktsräddandet, det första när man vill försvara sig själv och undvika att göra bort sig och det andra när man vill skydda någon annan från detta (ibid., s. 14). Goffman presenterar olika tillvägagångssätt som människor använder för att undvika genanta handlingar, exempelvis att använda sig av förebyggande åtgärder, såsom att undvika situationer där detta skulle kunna tänkas inträffa (ibid., s. 15). Han beskriver även hur människor samarbetar för att de inte ska försättas i situationer där någon kan komma att tappa ansiktet (ibid., s. 29). I vissa fall leder dock händelser som äger rum i olika möten till att det sker sociala övertramp. Detta kommer diskuteras längre fram.

Föreliggande avhandling berör två sorters framställningar. Dels de som sker i själva intervjusituationen, när männen tillsammans med mig, genomför mötet, dels när männen genom rapporteringarna framställer återberättade interaktioner. Eftersom jag i avhandlingen inspirerats av framförallt Goffman och tillämpar hans idéer ska jag nedan redogöra mer för hans perspektiv.

Den dramaturgiska metaforen

Erving Goffman liknar det sociala samspelet vid en föreställning och lånar begrepp från teaterns värld när han tolkar mänskliga interaktioner (Goffman, 1959/2009). Människor, menar Goffman, försöker styra den andres intryck och genom kontroll över sitt agerade överföra just den information om sig själv som hen önskar. Goffman lägger stor vikt vid det han benämner som *framträdandet*. Framträdandet beskrivs som ”all den aktivitet som en individ visar upp under en period av kontinuerlig närvaro inför en speciell grupp av observatörer och som har ett visst inflytande på observatörerna” (ibid., s. 28). Under framträdandet är

aktören styrd av den roll som hen valt för framträdandet. I rollen finns redan förutbestämda handlingsmönster som aktören agerar efter (ibid., s. 20-23) och olika tekniker används för att styra de intryck som hen förmedlar. Intryck styrs exempelvis av fasaden i form av *rekvisita* (såsom möbler) men kan även styras av mer personliga fasader som via kläder eller ansiktsuttryck. Inte sällan är dessa fasader förutbestämda för rollen (ibid., s. 28-33).

I samband med ett framträdande finns förutom aktören också *en publik*. Goffman menar att aktören kan bibehålla ett önskat intryck genom att kontrollera vilken information publiken får tillgång till (ibid., s. 64-65). Även publiken har bestämda roller i interaktionen. För att upprätthålla det som förväntas av aktören samarbetar publiken med aktören, t ex för att rollen inte ska avslöjas som falsk. Detta kan de göra genom att anpassa sig eller genom att rädda framträdanden som håller på att gå fel, vilket bidrar till att publiken kan upprätthålla framträdandet (ibid., s. 199-203).

Goffman beskriver även hur människor agerar som på en scen och rör sig på och bakom denna (ibid., s. 97-112). Framträdandet ges i den *främre regionen* med syftet att spela en förväntad roll i ett i förväg fastställt handlingsmönster (ibid., s. 23). Goffman talar även om den *bakre regionen* där det finns möjlighet att förbereda sitt framträdande. Saker som personer hemlighåller i den främre regionen kan i den bakre regionen vara öppna. Det är av stor vikt att publiken hålls borta från den bakre regionen för att intrycket som förmedlas i den främre regionen skall bestå. Aktörerna skyddar det bakre rummet och vill hålla publiken borta, men även publiken skyddar framträdandet genom att agera såsom en publik bör agera. Genom att inte låtsas om aktörens misstag och ignorera det som de upptäckt i den bakre regionen, upprätthåller publiken aktörens rollspel (ibid., s. 199-203). Goffman menar att för att intrycksstyrningen skall fungera så krävs det att det inte förekommer yttre störningar. Trots att aktörerna försöker skydda den bakre regionen händer det att publiken kommer in och framträdandet kan då hotas.

Det är så jag haft nytta av Goffmans analyser: de återberättade erfarenheterna ses i ljuset av att även intervjusituationen är ett framträdande där den intervjuade vill förmedla en viss bild.

Att begå sociala övertramp

Varje dag sker det mängder av vad som kan benämnas som övertramp i sociala samspel mellan människor och en del av dessa upplevs som moraliskt tvivelaktiga. Det kan exempelvis handla om att en person säger något som andra närvarande anser olämpligt eller att någon inte visar intresse när det berättas om en viktig händelse. Det finns även mer dramatiska övertramp såsom användning av våld. Våld i sig blir dock inte automatiskt kategoriserat som sociala överträdelser. Kontexten och situationen där våldet sker är avgörande för hur människor tolkar och framställer våldet (ex. Burcar, 2005; Uhnoo, 2011; Åkerström, 2002). Det finns med andra ord tillfällen när användning av våld kan normaliseras eller tolkas som rättfärdigat och andra tillfällen när våld tolkas som förkastligt. Man kan säga att det finns vissa regler att hålla sig till och om man inte följer dem uppfattas man som socialt avvikande av andra människor. Dessa regler och inramningar av vad som anses vara ett lämpligt beteende är beroende av sammanhang och varierar över tid och rum. Exempelvis visar forskning om ungas tal om våld att våld framställs som legitimt om en annan ungdom tittar snett på någon (Uhnoo, 2011, s. 126-127), att få en nedsättande blick anses troligtvis inte vara nog för att rättfärdiga våld bland vuxna. Ett annat exempel på hur våldsanvändning betraktas under olika tidsperioder är mäns våld mot sina hustrur. Under lång tid ansågs detta vara berättigat om det avsåg att tukta en bångstyrig kvinna (Lennartsson, 2004, s. 68-69), medan ”tukt” i dagens Sverige inte generellt sätt tolkas som en legitim anledning till att bruka våld inom äktenskapet.

Människor som begår övertramp i det sociala spelet har en tendens att vilja återskapa den ordning som rådde före överträdelsen. Många gånger sker detta i den direkta interaktionen och Goffman beskriver hur människor, vid mindre dramatiska övertramp än våld, försöker att rädda ansiktet (Goffman, 1967/2005). I vissa fall hjälper omgivningen till, genom att t ex låtsas som om man inte märkt av övertrampet, det Goffman benämner *taktiskt blindhet*, d v s att man låtsas som ingenting när en händelse passerar som kan hota en persons framställning av sig själv (ibid., s. 18).

Att återgå till hur det var före, att rädda ansiktet, kan även ske verbalt genom att personen som begått övertrampet använder olika redogörelser för sina handlingar, varför hen sa som hen gjorde eller tänker som hen gör. Vad som är accepterat att åberopa i den aktuella situationen är självklart inte unisont. Hur en person berättar om något varierar beroende på vem som lyssnar och på kontexten; människor anpassar redogörelserna till olika situationer. Språkvetaren Viveka Adelswärd menar att människor har en redovisningsskyldighet som är kopplad till

tanken om människan som en varelse med fri vilja, att de handlingar som människor begår är resultat av rationella överväganden och moraliska val (Adelswärd, 1997, s. 227). Handlingar som vi inte kunnat välja anses vi inte ansvariga för och detta leder till att vi vill förklara och redogöra för våra handlingar för att bli betraktade som människor som kan tänka fritt och som är kapabla till att uppträda moraliskt korrekt (ibid., s. 227). Människor som inte följer det sociala samspelets regler och inte lyckas rädda framträdandet, för att tala i Goffmans termer, riskerar att bli stämplade som avvikare.

Avvikare och stigmatisering

Problemet med att identifiera vad en avvikare egentligen är uppmärksammades först av sociologen Howard Becker som argumenterade för att avvikelse inte var något som låg i den person som kategoriserats som det, utan något som skapades genom att sociala grupper skapade regler vilka sedan skapade avvikelsen då dessa regler bröts och uppmärksammades (Becker, 1963/2006, s. 22). Avvikelse är således inte något som finns utan något som konstrueras och därmed är föränderligt i tid och rum. Ett exempel på detta är hur tatueringar för inte så länge sedan ansågs vara en symbol för avvikelse, och hur vanliga de har blivit idag.

Att vara avvikande innebär att andra människor ser dig som annorlunda. Goffman, som också intresserade sig för stigma, menar att den stigmatiserade människan på många sätt ser sig som normal trots omgivningens fördömande eller synpunkter, vilket hen i viss mån delar. Detta leder till att det skapas en diskrepans mellan den stigmatiserades faktiska sociala identitet och dess virtuella sociala identitet (Goffman, 1963/2010, s. 12). Det är i denna diskrepans vi finner stigma (ibid., s. 14). Goffman identifierar tre sorters stigma; de kroppsliga, vilka betyder människor med fysiska defekter, stigma rörande karaktär, vilka kan inkludera egenskaper som speciella böjelser och alkoholism samt tribala stigman, såsom religion och etnicitet (ibid., s. 14). Det visuella ges betydelse då personer som avviker fysiskt eller på annat sätt visuellt inte har möjlighet att dölja sitt stigma på samma sätt som en person som har stigmat kopplat till karaktären (ibid., s. 55-58).

Hos deltagarna i föreliggande studie är stigmat inte nödvändigtvis synligt. Ändå finns det där. Kvinnor som utsätts för våld i nära relationer har länge varit en stigmatiserad grupp och forskning visar att många kvinnor beskriver hur de upplever skam över sin situation (Hydén, 1995, s. 37). Även män som utövar våld mot kvinnor kan tolkas som en stigmatiserad grupp eftersom

”kvinnomisshandlaren” är en avvikande maskulinitet i dagens svenska samhälle och även studier med män visar hur de upplever skam när de ska berätta om våldet de utövat för andra (Gottzén, 2012 och 2013b). En våldsutsatt kvinnas stigma kan variera beroende på om hon bär på stigmasymboler, det vill säga ett tecken som slår hål på en annars väl upprätthållen identitetframställning (Goffman, 1963/2010, s. 52), i form av till exempel en blåtira. Stigmat kan även infinna sig genom att kvinnan söker sig till en kvinnojour eller framträder som våldsutsatt i media eller inför vänner. Den våldsamme mannens stigma kan infinna sig när det blir känt att han varit våldsam, exempelvis när partnern berättar för någon om våldet, när han söker kontakt med mansverksamheten eller som inför mig; när han blir utvald av behandlarna att delta i en studie av män som går behandling för att de utövat våld i nära relationer.

Goffman framhåller två olika förhållningssätt för den stigmatiserade: den misskrediterade och den misskreditabla. Det förstnämnda är då den stigmatiserade tar för givet att hans stigma är känt, och vid den sistnämnda är den stigmatiserade inte säker på att stigmat är uppenbart (ibid., s. 13-14). I många fall kan de män jag undersökt dölja sitt stigma utanför parrelationen; det finns inga direkta visuella symboler som avslöjar honom. I denna studie möter vi dock män som på grund av deltagandet i behandlingen och utvärderingen kan utgå ifrån att i mötet med mig, är stigmat känt. Både jag och deltagaren är ju medvetna om att undersökningen rör deltagare i en stigmatiserad grupp, män som använder våld mot kvinnor i nära relationer.

Goffmans analys om stigma handlar främst om situationer som kan uppstå i vad han benämner *det blandade mötet*, det vill säga då de stigmatiserade och *de normala*, som Goffman namngav de som inte är stigmatiserade, interagerar (ibid., s. 14). Avvikelsen påverkar de stigmatiserade personernas interaktioner med andra eftersom personen i fråga måste ta hänsyn till att de normer som finns i ett samhälle inte har uppfylls. Goffman identifierar två grupper som den stigmatiserade kan få stöd och sympati från; de som har samma stigma och av ”normala” som av någon anledning har blivit insatta i den specifika situationen och är sympatiskt inställd till detta, dessa kallar Goffman för *de visa* (ibid., s. 28-36). Dessa grupper delar känslan med den stigmatiserade av att den stigmatiserade i grunden är helt normal och fullt mänsklig.

I Goffmans analys framkommer hur stigmatiserade personer försöker att passera som normala i olika sammanhang. Genom att dölja stigmasymboler eller tillskriva stigmabeteenden andra orsaker än det som stigmat egentligen beror på försöker man att passera som normal (ibid., s. 80-98). Detta är förstås lättare att göra ju mindre visuellt påtagligt stigmat är. Goffman beskriver hur en person på

olika sätt kan bli varse tillhörigheten i en stigmatiserad grupp och hur denna upplevelsefas inte sällan leder till en vändpunkt för personen vid insikten av i vilken grupp hen nu kategoriseras i. Goffman talar om *den moraliska karriären* där socialisationsprocessen består av två komponenter; hur och när avvikare lär sig hur de normala ser på stigmat, samt hur de lär sig att man har ett stigma och vilka konsekvenser detta medför. Detta tar sig uttryck i olika mönster, de som känner till sitt stigma sen födseln och de som skyddas från omvärldens syn, de som får stigmat senare i livet samt de vars stigma först framkommer när man byter miljö (ibid., s. 40-50). Männen som jag har talat med befinner sig i en situation där de explicit kategoriseras som våldsamma män (genom att de ingår i en utvärdering som just handlar om behandlingar av män som använder våld i nära relationer). Detta, att först senare i sitt liv stigmatiseras, menar Goffman kan ge upphov till en ambivalent känsla för den stigmatiserade då hen skall komma att omvandla sin identitet (ibid., s. 45).

Genom att delta i behandlingen aktualiseras medlemskapet i en stigmatiserad kategori och det samma gäller när de ingår i utvärderingens urval. Det är så jag haft nytta av Goffmans idéer om ansiktsräddande och stigmatisering; datainsamlingssituationen ses som en plats där männens stigma är känt och där de ges möjlighet (och till viss del avkrävs) att förklara de övertramp som de begått.

Tal om våld

Våld i sig är ett avvikande beteende. De allra flesta möten mellan människor är våldsfria. När människor talar om våld i intervjuer med forskare tonar de ofta ner händelserna, vilket har framkommit genom flertalet studier inom många olika kontexter. Nedtoningar av våld från våldsutsatta personer har exempelvis upptäckts i studier av vårdpersonal som utsätts för våld av patienter på sjukhem (Åkerström, 2002), av unga män som råkat ut för misshandel eller rån av okända gärningspersoner (Burcar, 2005) och av kvinnor som utsatts för misshandel av sin partner (Hydén, 1995). Även människor som begått våldshandlingar tonar ner våldet, vilket bland annat manifesteras genom att de inte gärna omtalar händelser som våldspräglade utan istället beskriver dem i termer av bråk (ex. Cavanagh, Dobash, Dobash & Lewis, 2001; Hydén, 1995) eller att de omdefinierar och kontextualiserar våldet och på så vis riktar uppmärksamheten mot något annat (Gottzén, 2013b, s. 89). Att personer som begått våldshandlingar och andra stigmatiserande handlingar inte vill delta i forskningsstudier förekommer

naturligtvis, men detta till trots finns det flertalet studier av våldsamma män där intervjuaren fått personen att tala (ex. Gottzén, 2012; Hearn, 1998; Hydén, 1995; Presser, 2008). Mäns villighet att tala om våldet kan dock ha olika motiv. Sociologen och mansforskaren Jeff Hearn beskriver hur män genom att tala om våldet de utövat mot sin partner kan få möjlighet att förhandla fram en annan identitet, en identitet som tar avstånd till våld (Hearn, 1998, s. 70). Att ställa upp på en intervju och tala om våldet kan således vara ett sätt för männen att visa att de har förändrats sedan de begick våldshandlingarna och kan upplevas som en investering då de som Hearn skriver:

> *"*It may never completely pay off the debt of the violence, but it can assist the accumulation of other resources, of positive 'gifts to the self' that are of value to oneself and perhaps others*"* (Hearn, 1998, s. 70).

Ett annat motiv kan, enligt Hearn vara att berättandet blir ett sätt att skapa trovärdighet och kan fungera som ett sätt för dessa män att rädda ansiktet.

Att studera berättelser

Att utgå ifrån berättelser och använda sig av narrativ analys har blivit populärt inom flera vetenskaper (Riessman, 2002, s. 169) vilket har inneburit att begreppet berättelse har blivit tolkat och använt på många olika sätt. Berättelser är ett sätt för människor att bilda "en koherent, överskådlig och igenkännbar verklighet som vi kan ingå i och handla i enighet med" *(*Adelswärd, 1997, s. 199). Ett återberättande av händelser skapar således en verklighet samtidigt som den upprätthåller en särskild bild av ens person och ens sociala identitet. Det är av vikt att försöka definiera vad ett narrativ *kan* vara istället för vad fokusera på att förklara vad det *är*, begreppets mångsidighet till trots. Risken att alla typer av uttryck definieras som ett narrativ eller berättelse minskar nämligen då; problemet med en allt för bred begreppsdefinition är annars att begreppets vetenskapliga konceptuella och analytiska kraft försvagas (Phoenix, Smith & Sparkes, 2010, s. 2). I föreliggande studie används begreppet berättelse dock som synonymt med skildring, gestaltning och beskrivning. Männens redogörelser tolkas inte som berättelser i en strikt bemärkelse. En strikt användning av något narrativt perspektiv (det finns många) hade krävt en mer konsekvent analys, något som inte varit i fokus i denna avhandling. Intresset ligger i männens framställningar.

Förklarande redovisningar

En förklaring är ett allmängiltigt begrepp, människor stöter på förklaringar dagligen i sociala samspel med andra. Förklaringar kan definieras som att man anger motiv för angelägenheter, exempelvis för handlingar man har utfört eller avser att utföra, för attityder man besitter eller känslor som man upplever. En förklaring är således beroende av andra yttringar, det som man avser att förklara (explanandum), för utan något att förklara finns inte förklaringen (Antaki, 1994, s. 2). En förklaring ger oss således svaret på frågan om varför något förhåller sig som det gör. I denna studie ligger fokus på en viss typ av förklaringar, nämligen de som uppkommer när männen ska klargöra beteenden, handlingar och situationer de varit med om som de antar att jag (och andra) uppfattar som tvivelaktiga.

När en person genomför handlingar som skiljer sig från det förväntade erbjuds ofta språkliga förklaringar som fungerar som övergångar mellan det som gjorts och det som anses vara allmängiltigt accepterat. Det sociologiska begreppet *accounts* utvecklades av Scott och Lyman (1968) och inbegriper just de språkliga förklaringar som ges då människor anger orsaker till handlingar som kan uppfattas som avvikande från det förväntade (Scott & Lyman, 1968, s. 47). I föreliggande studie kommer begreppet *accounts* att översättas till förklarande redovisningar[29]. Det som skiljer förklarande redovisningar från andra förklaringar är att det i en given situation är risk för att det blir kritiska följder för relationen om personen som gjort något tvivelaktigt inte erbjuder en förklaring som överbryggar glappet mellan förväntningen och det tvivelaktiga agerandet (ibid., s. 47). Studiet av hur människor använder redovisande förklaringar som ett sätt att skapa en övergång mellan ett tvivelaktigt beteende och det förväntade finns representerade inom olika forskningsfält och har bland annat diskuterats utifrån så olika fenomen som berättelser om mutor (Thelander, 2006), som rörande studenter som förklarar varför de missat lektioner (Kalab, 1987).

Scott och Lyman (1968) skiljde på två typer av redogörelser, nämligen rättfärdigande (*justifications)* och ursäkter *(excuses).* Rättfärdigande innebär att en person tillstår handlingen men förnekar det nedsättande som den är associerad med. De ger som exempel hur en soldat kan erkänna att han dödat en person men samtidigt hävda att det inte är omoraliskt eftersom personen i fråga tillhörde en

[29] Samma översättning används av Adelswärd (1997). Agevall (2012) översätter det med begripliggörande, Hydén (1995) använder ordet redogörelser, Thelander (2006) benämner begreppet redovisande förklaringar.

motståndargrupp och därför förtjänade det (Scott och Lyman, 1968, s. 47). Ursäkter å andra sidan innebär att en person tillstår handlingen och dess moraliskt tvivelaktiga status men ger olika skäl till att man agerat som man gjort, soldaten i detta fall erkänner att han dödat men att han inte hade ett helt eget val, han lydde bara order (ibid., s. 47). Goffman vidareutvecklade tanken om förklarande redovisningar genom att presentera två ytterligare begrepp i det han kom att benämna *remedial work*, och som jag översätter med återställande uppgifter, nämligen apologier (*apologies*) och uppmaningar (*requests*) (Goffman, 1971, s. 139). I arbetet med återställande uppgifter identifierade Goffman fyra typer av *accounts*; förnekande, skuldöverlåtande, minimering och nedsatt kompetens (ibid., s. 134-150). När apologier används, menar Goffman, delas personens själv i två, den ena delen är den klandervärdiga och den andra delen tar avstånd ifrån det klandervärdiga som hen gjort (ibid., s. 144). Den tredje delen som Goffman introducerar är *uppmaningar*, en teknik som till skillnad från de övriga kommer före i tid och vars uppenbarelse leder till att ett tvivelaktigt handlande legitimeras. Goffman ger exemplet på hur man genom att fråga:"*Can I ask you something personal?*" kan legitimera en känslig fråga vars innehåll och uppenbarelser annars hade kunnat komma att ifrågasättas (ibid., s. 115).

De förklarande redovisningarna är vad Scott & Lyman kallar för socialt accepterade vokabulärer (*socially approved vocabularies)* och fungerar som mildrande eller lindrande vad gäller ansvarstagandet då en person muntligt berättar om beteenden som uppfattas som tvivelaktiga (Scott & Lyman, 1968, s. 47). Detta innebär att genom att studera vilka förklarande redovisningar som männen använder i intervjusituationen går det att på så vis nå kunskap om vilka normer och förklaringsmodeller som männen begripliggör som legitima.

Den amerikanska kriminologen Lois Presser som har undersökt berättelser från män dömda för våldsbrott, menar att redovisande förklaringar inte enbart är sociala konstruktioner som är vedertagna uppfattningar om vad som legitimerar handlingar, utan att de även är skräddarsydda efter de sociala miljöer där de berättas och den interaktion som sker i dessa situationer (Presser, 2004, s. 98). De förklaringar som används av männen kan således ses som socialt accepterade vokabulärer, d v s genom att studera vad männen använder för olika redogörelser frambringas männens tolkningar av vad som är/anses vara en moraliskt accepterad förklaring i den förekommande datainsamlingssituationen (jmf Presser, 2004, s. 94 och Uhnoo, 2011, s. 39).

Våldsamma mäns förklarande redovisningar

Forskare har intresserat sig för de förklarande redovisningar som våldsamma män använder sig av när de talar om det våld som de själva har utövat (ex. Anderson & Umberson, 2001; Hearn, 1998; Mullaney, 2007; Ptacek, 1988; Wood, 2004). Flertalet studier om våldsamma män tar i sina analyser avstamp i Scott & Lymans dikotomi av ursäkter och rättfärdigande (Exempelvis Pogrebin, Stretesky, Unnithan & Venor, 2006; Ptacek, 1988; Scully & Marolla, 1984).

En studie vars analys utgick ifrån denna dikotomi var Scully & Marollas (1984) forskning om vilka redovisande förklaringar som män som var dömda för våldtäkt använde sig av. De identifierade två grupper bland de dömda männen: de som erkände att de genomfört en våldtäkt och de som förnekande att deras handling var våldtäkt. De män som erkände att handlingen varit en våldtäkt ursäktade sitt beteende genom att hänvisa till att de varit påverkade av droger eller alkohol samt att de hade känslomässiga problem vid tillfället för våldtäkten (Scully & Marolla, 1984, s. 538-540). Dessa män framställde sig som snälla killar som hade gjort ett allvarligt misstag (ibid., s. 541). Männen försökte på så vis behålla en framställning av sig själva som en icke-våldtäktsman. De män som förnekade att det som skett varit våldtäkt använde sig av rättfärdigande redovisande förklaringar. Männen beskrev att kvinnan hade förfört honom, att hennes verbala och fysiska motstånd inte tolkats av honom som ett nej eller att hon i själva verket hade njutit av våldtäkten (ibid., s. 533-536). Bland dessa män beskrevs även den utsatta kvinnan som ett legitimt offer då hon exempelvis varit promiskuös eller prostituerad, vilket i männens berättelse rättfärdigade hans beteende (ibid., s. 536). De flesta männen som intervjuades erkände att de gjort fel till en viss grad, exempelvis att de varit våldsamma eller översexuella men förnekade att det som de gjort kunde klassas som våldtäkt (ibid., s. 537).

I en annan studie där män som begått brott med vapen redogjorde för sina våldshandlingar visade det sig att männen använde olika ursäkter och rättfärdiganden för att framställa en konventionell självbild. Det vanligaste var att männen ursäktade sina handlingar genom att säga att de inte förstod konsekvenserna eller att de inte önskat det efterspel som blev samt genom att rättfärdiga handlingarna genom att förneka att det fanns ett offer (Pogrebin et al., 2006, s. 486-497). Forskarna upptäckte även att då gärningsmannen ansåg att offret var skyldigt eller då de tyckte att brottet skett utanför deras kontroll, framkom kompletterande förklarande redovisningar (ibid.).

Att våldsamma män inte sällan erbjuder flera olika typer av redovisande förklaringar i sitt tal om våld framkom även i en studie av män som använt våld

mot sin partner och som deltagit i behandling (Ptacek, 1988). I denna studie utgick forskaren ifrån Scott & Lymans uppdelning av redovisande förklaringar i form av ursäkter och rättfärdiganden vid analysen av intervjuer med dessa män. Ptacek fann hur männen använde en kombination av ursäkter och rättfärdigande när de berättade om våldet de utsatt sin partner för. I männens berättelser fanns det nämligen en växelverkan mellan att förneka ansvar för våldet, från att erkänna ansvar till att återgå till att förneka det igen. Allt i en och samma berättelse (Ptacek, 1988, s. 150-151). Männens ursäkter innehöll element som bestod av att männen sa sig ha varit utom kontroll när de varit våldsamma och angav komponenter som alkohol, droger och frustration som primära anledningar till våldsutövningen. Kvinnans provokation lyftes även fram som en viktig anledning till att de genomfört våldshandlingar (ibid., s. 142-145). Han fann även att männen förklarade våldsutövning genom att förneka eller förminska de skador och konsekvenser våldet fick och genom att förneka att det överhuvudtaget var fel att utöva våldet (ibid., s. 145-149).

Jeff Hearn vidareutvecklade accountsapparaten då han ansåg att Scott & Lymans dikotomi var fruktbar men alltför rigid. Hearn beskrev hur de redovisande förklaringar som framkom i de berättelser från män som varit våldsamma mot sin partner, var svåra att placera in i dikotomin eftersom de överlappande varandra. Hearn identifierande fem olika kluster av redovisande förklaringar. I den första, den förnekande (*repudiations)* fanns de förklaringar där hela eller delar av våldsutövandet förnekades. Ett sätt var att förneka att våldet överhuvudtaget ägt rum, ett annat var genom att säga att intentionen inte varit att kvinnan skulle skadas (Hearn, 1998, s. 110-112). I det andra klustret innefattas de berättelser där våldet dels erkänns, dels förnekas. I detta delförnekande (*quasi-repudiations*) ingår exempelvis berättelser om att männen inte minns våldet eller att de har haft blackouts under tiden för våldsakterna. Denna kategori innefattar även jämförelser av ens agerande med andras, som presenteras som värre handlingar men kan även uttryckas genom att grova våldshändelser beskrivs som mindre incidenter som gick fel (ibid., s. 114). I den tredje delen ingår de män som tillstår våldet men antingen skyller ifrån sig eller inte tar ansvar för våldet genom att presentera förklaringar som kan kategoriseras som ursäkter eller rättfärdiganden. Det fjärde klustret är erkännandet (*confessions*), den typ av förklarande redovisningar där männen både erkänner våldet och tar på sig ansvaret för det. I Hearns sista kategori ingår blandade eller motsägelsefulla redovisande förklaringar, då olika kombinationer av de ovans presenterade fyra typerna av förklaringar gavs (ibid., s. 107-145).

På liknande sätt fann forskaren Julia Wood (2004) när hon genomförde intervjuer med män i fängelse som frivilligt deltog i ett program som avsåg behandla män som använt våld i nära relationer, att studiet av redovisande förklaringar var givande men att man på ett analytiskt eller begreppsmässigt plan borde addera kategorier. Wood undersökte om det fanns någon koppling mellan hur männen presenterade sina handlingar och hur de såg på manlighet (Wood, 2004, s.558). Wood identifierade tre kategorier av redovisande förklaringar, vilka hon benämnde *justifications, dissociation* och remorse. Rättfärdigande berättelser (*justifications*) var de mest förekommande och innefattade både förklaringar där männen tog ansvar för att ha genomfört våldet, men där de även beskrev varför detta var rimligt, nödvändigt eller inte så farligt som man först kunde tro (ibid., s. 562). Det innefattade även den typen av redovisande förklaringar som i tidigare studier benämnts som ursäkter. Wood ville dock inte använda sig av begreppet ursäkter eftersom hon ansåg att detta mer stod för en utomståendes kategorisering och inte utgick ifrån de män som deltog i hennes studie (ibid., s. 561). I kategorin avståndstagande (*disscociations)* ingick de förklaringar där männen tydligt tog avstånd från ”den riktiga våldsmannen” eller ”riktigt våld”, och i den sistnämnda kategorin ånger (*remorse)* tog männen fullt ansvar för vad de gjort och beskrev hur de ångrade sig (ibid., s. 561-567). Wood fann även hur männen hänvisade till två olika typer av manlighet i sitt tal, nämligen att män hade rätt att kontrollera och disciplinera sin kvinna som i sin tur var underlägsen mannen, men även att männen skulle skydda, respektera och försvara sin kvinna och se till att hon inte råkade illa ut. En riktig man skulle aldrig misshandla kvinnor (ibid., s. 568-569).

I en studie genomförd av forskarkvartetten Cavanagh, Dobash, Dobash & Lewis startade analysen utifrån Goffmans kategoriseringar av återställande uppgifter vid analysen av intervjuer med män som var dömda för våldshandlingar mot sin partner (Cavanagh et al., 2001, s. 697). Forskarna identifierade hur dessa män använde sig av redovisande förklaringar, apologier samt uppmaningar när de skulle förklara sina våldshandlingar. De redovisande förklaringar som man utgick från var de som Goffman identifierat; förnekelse, skuldgivande, minimering samt nedsatt förmåga (*reduced compentence*). Det framgick av analysen att en del män helt förnekade att de genomfört våldshandlingen, andra skiljde mellan det som de själva gjort och det som var våld ”på riktigt”, vissa män sa sig inte minnas att våldshändelserna ägt rum. Många män erkände att de genomfört en handling men menade att det inte var hans fel, han skyllde på något eller någon annan. Det vanligaste var att männen skyllde på kvinnan som blivit utsatt för våldet. De ansåg att hon provocerade fram våldet genom olika beteenden, det kunde vara att kvinnan startade bråket genom att själv vara verbalt eller fysiskt våldsam men det

kunde också vara genom att hon inte uppfyllde sin roll som hustru eller inte hade genomfört de hushålleliga sysslor så som mannen ansåg att hon borde (ibid., s. 703). Det förekom även att männen minimerade våldets allvarlighetsgrad genom att jämföra med andras mer frekventa eller grövre våld (ibid., 2001, s. 705) eller att de hänvisade till att de hade varit påverkade av alkohol och därför inte helt kunde stå som ansvariga för våldet (ibid., s. 706-707). Majoriteten av männen i studien sa att de bad om ursäkt till sin partner efter det att de varit våldsamma mot henne (ibid., 2001, s. 708). Ursäkterna indikerar att männen på något vis tar ansvar för det som han har gjort, men samtidigt menar forskarna att ursäkterna även fungerar som ett sätt för männen att sona sina handlingar och som ett sätt att kunna lämna våldshandlingen bakom sig och gå vidare i förhållandet (ibid., s. 708). Männen sa även att de använde sig av uppmaningar för att våldet skulle undvikas. Mest förekommande var att männen berättade om hur de bett kvinnan att hålla tyst eller sluta tjata, som denna uppmaning (ibid., s. 710). I studien analyserades även kvinnors tal om våldet och det framkom att männens användningar av uppmaningar inte sällan övergick i krav enligt de intervjuade kvinnorna. Studien visade även att en del män beskrev hur de på ett taktiskt vis manipulerade situationer så att de skulle sluta våldsamt (ibid., s. 710).

Ett ökat intresse för kopplingen mellan män, maskulinitet och våldsanvändning ledde till studier av hur män genomförde genusframställningar och maskulinitet. Anderson och Umberson (2001) analyserade intervjuer med män som deltog i *domestic violent programs* utifrån hur männen genom sina förklarande redovisningar skapar *gender*. Genom att studera vilka redovisande förklaringar som männen la fram såg forskarna hur männen presenterade sig som rationella, kompetenta maskulina personer (Anderson & Umberson, 2001, s. 362). Forskarna identifierade fyra typer av framställningar genom vilka männen med hjälp av våldsberättelser skapade genusframställningar. Den första gällde våldet i sig, där män framställde sitt eget våld som mer allvarligt, mer skadligt och mer frekvent än våldet utövat av kvinnan (ibid.). Det andra gällde hur de talade om kvinnans våld på ett annorlunda sätt än det som de själva stått för, och i berättelserna framkom markeringar av hegemonisk maskulinitet och femininet. Exempelvis framhöll männen sina egna våldshandlingar som rationella, explosiva och effektiva medan kvinnans våldshandlingar beskrevs som hysteriska, triviala och ineffektiva (ibid., s. 363). För det tredje kunde männen ge kvinnan ansvaret för mannens våldsutövning, främst genom att hävda att hon varit för krävande, dominerande eller kontrollerande (ibid., s. 367). Avslutningsvis bekönades våldet i männens tal genom att männen framhöll hur de var offer för ett juridiskt system

som ser alla män som gärningsmän och alla kvinnor som offer: ett system som hade en tendens att överdriva mindre händelser (ibid., 2001, s. 369-371).

Män och moralarbete

I denna studie skriver jag om moral och moralarbete. Vid det här laget hoppas jag att bilden av vad jag menar med moralarbete börjar klarna och att det framgått hur begreppet handlar om deltagarnas framställningar av dem själva som moraliskt anständiga män. Den process där personer genom sina berättelser och beskrivningar frambringar bilder av sig själva har tidigare uppmärksammats av samhällsvetare ur ett flertal perspektiv (ex. Andersson, 2008; Burcar, 2005; Copes, Hochstetler & Williams, 2008; Presser, 2004; Ugelvik, 2012). Även om forskare inte nödvändigtvis skriver explicit om moralarbete som begrepp är det just människors sätt att framställa sig, som moraliska personer, som står i centrum i dessa studier.

I en studie av fängslade våldsamma män som använder crackkokain framgår exempelvis hur dessa frambringade en identifikation med *hustlers* genom att ta avstånd från en identitet som en *crack head*[30] (Copes, Hochstetler & Williams, 2008). *Crack heads* framställdes som mindre rena, såväl hygieniskt som moraliskt. De intervjuade männen framhöll att en *crack head* inte kunde äga en massa saker, utan sålde allt för att få tag i droger, att *crack heads* inte kunde hantera gatulivet då de inte kunde avgöra när de borde vara lugna eller våldsamma. Vidare framställdes att *crack heads* inte var kapabla till att utföra avancerade brott, som de däremot menade att en hustler kunde, samt att de inte visade mod när så krävdes (Copes et al., 2008, s. 260-264). Genom att skapa tydliga attribut för vad en *crack he*ad var och visa att man själv inte var sådan, kunde männen framställa en bild av sig som inte tillhörande den gruppen, trots att de brukade samma drog. Männen använde sig av *contrast structures (*Smith, 1978, s. 39), då de framförde vad som är annorlunda hos en *crack head* och räknade således in dem i den avvikande gruppen genom att lyfta fram detta. Genom att distansera sig ifrån den andre framstod de således som moraliskt överlägsna. Detta sätt att skapa en bild

[30] Crack head: En person som är beroende av crack, en drog, till den grad att hens liv fokuserar kring att få tag i nya droger och ofta kämpar för att överleva.

Hustler: I den avsedda studien avser begreppet langare, som ofta själva använder crack, men som kan kontrollera sitt missbruk i den mån att hen sköter drogförsäljning.

av de andra, *othering* är vanligt förekommande i moralarbete, och genom att måla upp en bild av ”de andra” konstrueras samtidigt då en motbild av en individ eller grupp, den man själv tillhör (ex. Andersson, 2008; Copes, Hochstetler & Williams, 2008; Presser, 2004). I studier av män som varit våldsamma mot kvinnor har det förekommit att männen skapat en skiljelinje mellan sig själva och sina utövade handlingar och de män som använt mer frekvent våld eller grövre våld än det man själv utövat (ex. Cavanagh et al, 2001, Hydén, 1995).

En ingång till att studera våldsamma personers berättelser om våld är att utgå från deras livsberättelser. Maskulinitetsforskaren James Messerschmidt studerade unga våldsutövare med syftet att frambringa de sociala processer som leder till att de blev våldsamma eller inte våldsamma i olika situationer (Messerschmidt, 2004, s. 52). Messerschmidt analyserar, i en studie, livsberättelser från två killar och två tjejer och argumenterar där för hur dessa ungdomar i tre olika miljöer; familjen, skolan och gatumiljön, använder sig av olika maskulina och feminina praktiker i de olika miljöerna (Messerschmidt, 2004). Han framhåller hur kroppen var en aspekt i dessa killar och tjejers berättelser och att kroppen fick en roll i berättelserna om hur maskulinitet utmanas, vilket kunde leda till våldsamma situationer men även till ickevåldsamma situationer.

En annan forskare som intresserat sig för livsberättelser är kriminologen Lois Presser som genomförde intervjuer med män dömda för våldsbrott. Presser som intresserat sig för vad männen delger henne i intervjusituationen upptäckte att samtliga intervjuade män framhöll i sina historier att de var moraliskt anständiga personer (Presser, 2004, s. 83). Männen landade i dessa olika moraliskt anständiga identitetsbeskrivningar genom att använda sig av *return narratives*, då de beskrev hur de nu var samma goda person som de varit innan våldshandlingarna begicks. En del män använde sig av *stability narratives* då de framhöll en bild av sig genom livsberättelsen som en person som hela tiden varit moraliskt korrekt och de använde sig bland annat av rättfärdigande och ursäkter som ett sätt att upprätthålla denna bild (ibid., 88-89). Presser fann även hur männen genom *elastic narratives* framhöll att de var förändrade personer men där berättelserna gick fram och tillbaka, var vaga eller både och (ibid., s. 90). Presser fann även att männen talade om sig själva utifrån en *heroic struggle*, vilket fungerade som ett sätt att upprätthålla eller försvara sin moraliska identitet. Männen framhöll nämligen hur de hade överkommit olika hinder, dels inre: såsom sjukdomar, attityder och missbruk, dels yttre: såsom andra människor, det juridiska systemet etc. (ibid., s. 92).

I en annan artikel analyseras en ung mans livsberättelse. I denna analys utgår forskaren ifrån tanken om att berättelser är organiserade på ett sätt som leder fram

till en för berättaren önskvärd självrepresentation (Andersson, 2008, s. 139). I pojkens berättelse konstrueras en moralisk användning av våld, vilket benämns som *morality-in-practice* (ibid., s. 157). Den unge mannens tal om våld tolkas som en del av hans maskulinitetskonstruktion (ibid., s. 141). Forskaren identifierade fyra sätt som pojken talade på angående sin involvering i våldet, alla landade i att han undvek att identifiera sig som en förövare. Dessa fyra sätt var genom att beskriva hur han inte var den som tog initiativet till våld, hur han fysiskt var mindre än dem som han varit våldsam mot, hur han bara var våldsam mot äldre och större män samt hur han använt sig av minimal kraft för att uppnå maximal effekt (ibid., s. 150). Pojken framställde en del moraliska gränser, eller regler om man så vill, i sitt tal om våldet. Exempelvis sa han att han aldrig skulle gå på en som var mindre än honom själv och att han inte skulle kunna sätta en fot i ansiktet på någon (ibid., s. 154).

Ytterligare en studie där unga män och deras berättelser om våld står i fokus genomfördes av sociologen Veronika Burcar. Hon genomförde en studie om unga män som till skillnad från ovan presenterade studie varit offer för brott. I Burcars avhandling (2005) går det att läsa hur pojkarna framställde sin utsatthet för misshandel eller rån som något odramatiskt och hur de tog avstånd från en offeridentitet. Trots att dessa unga män hade gjort en polisanmälan om misshandel eller rån framställde de inte sig som självklara brottsoffer i samtalsintervjuerna utan istället som aktörer. Exempelvis framhävde en kille hur han genom ett rationellt övervägande valt att springa ifrån situationen när gärningsmannen drog kniv; han positionerade sig i berättelsen som aktör, istället för att berätta om hur han blivit bortjagad av en gärningsman med kniv (Burcar 2005, s. 65). De unga männens framställningar av offerskap skedde genom förhandlingar, exempelvis förhandlingar om omfattning av skador och om känslor man ansågs hysa som brottsoffer (ibid., s. 83).

Begreppet moralarbete upptäckte jag när jag läste en avhandling som även den fokuserade på unga personer, närmare bestämt på hur unga skapar moral genom sitt tal om våld (Uhnoo, 2011). I Sara Uhnoos arbete undersöktes nämligen hur moral produceras och reproduceras i ungdomars tal om våld och bråk i fokusgruppsintervjuer, parintervjuer och enskilda intervjuer. Uhnoo undersökte hur regler för vad som är legitimt i olika våldssituationer uppstod, genom att höra med ungdomar själva vad deras erfarenheter var. Resultatet visade bland annat att våldet i princip framställdes som illegitimt men att ungdomarna kontextualiserade våldet och skapade, återskapade och förhandlade olika regler för vad som var accepterat eller ej utifrån olika situationer (ibid., s. 27 & 281). Ett exempel från studien är hur syskonbråk, som framställdes som vanligt

förekommande, både framställdes som legitimt och illegitimt. Förhandlingarna om legitimiteten innehöll bland annat element av hur jämlika syskonen uppfattades och vilken allvarlighetsgrad våldet ansågs ha (ibid., s. 224 & 218). I en fokusgruppsstudie med unga män som talade om våld framkom det på liknande sätt, hur pojkarna förhandlade om våldets legitimitet, detta gjordes synligt då deltagarna i studien framställde det som fel att slå killar som var mindre medan slag mot jämlikar å andra sidan framställdes som ett sätt att skapa maskulinitet (Karlsson & Pettersson, 2003).

Det är ovanligt med forskningsstudier som i svensk kontext har studerat de män som använt våld i nära relationer genom att tala med männen som utövat våldet. Margaretha Hydén intervjuade vid upprepande tillfällen både män och kvinnor i äktenskap där kvinnan anmält mannen för misshandel hos polis eller socialtjänst (Hydén, 1995, s. 12). Det visade sig bland annat att männen och kvinnorna kategoriserade våldshändelser på olika sätt. Mannen utgick ofta från våldets allvarlighetsgrad och graden av ömsesidighet medan kvinnan istället utgick från konsekvenser av våldshandlingarna när de skulle kategorisera våldet (ibid., s. 127). Hydén tolkade männens berättelser mot bakgrund av att han i berättelserna ”vill skydda sin självuppfattning, sitt livsprojekt, samt i de flesta fall även sitt äktenskapliga projekt” (ibid., s. 134). Hon identifierade hur de intervjuade männen talade om våldet med hjälp av en *ansvarsbefriande retorik*. Ett exempel är att säga att man inte mindes, ett annat är att indirekt ta ansvar för handlingen genom att tillstå handlingen men sedan framhäva kvinnans medverkan. En del män sa sig vara utom kontroll när våldet skedde, exempelvis genom blackouts eller att man var full, männen beskrev sig som ansvarsfulla men eftersom våldet skedde under en tid då de inte hade kontroll över sig själva bedömde de sig inte som moraliskt ansvariga för sina handlingar (ibid., s. 138-140). Jag vill dock dröja lite vid Lucas Gottzéns forskning innan jag avslutar detta avsnitt, då deltagarna i hans studier har hämtats, precis som i föreliggande studie, vid verksamhetscentrum för män. Gottzéns forskning har bland annat inbegripit omgivningens responser, det vill säga hur närstående reagerar när det blir känt för dem att mannen använt våld mot sin flickvän eller fru. Gottzén upptäcker att männens beskrivningar om berättandet om våldet för omgivningen är förknippade med skam och skriver att männen är

> ”rädda för att våldet inte enbart ska förstås som en moraliskt förkastlig handling, utan rädslan är att det också ska kopplas samman med deras personlighet. Deras rädsla gäller därmed utsikten att bli betraktade som **kvinnomisshandlare** snarare än som män som utövat våld”(Gottzén, 2013b, s. 88).

Gottzéns forskning visar att den skam som männen känner, att ingen i deras omgivning skulle vilja ha med en kvinnomisshandlare att göra, leder till att männen avstår från att berätta om våldet för andra (Gottzén, 2013b, s. 88). Genom att beskriva våldet som skamligt framställer männen själva en bild av sig som normala och kan, enligt Gottzéns argumentation, vara ett sätt att hantera det hot som mannen upplever kan uppstå mot de sociala band som finns.

Moralarbetet i denna avhandling

Studier som fokuserat på våldsamma män, redovisande förklaringar och moralarbete finns således i olika skepnader. I en del av de undersökningarna som det refereras till ovan analyseras de redovisande förklaringarna utifrån bakgrunden att man vill förstå våldet utifrån mannens eller kvinnans perspektiv (ex. Hydén, 1995, s. 13). I denna studie är, utöver att beskriva våldsrapporteringen utifrån de män som söker sig till behandlingar för sitt våldsutövande, huvudsyftet att förstå och visa hur männens moralarbete tar sig uttryck.

Begreppet moralarbete innefattar i denna avhandling dels en performativ aspekt, dels en producerande aspekt. I den performativa aspekten studeras de framställningar som männen erbjuder. Analysen utgår dels ifrån hur männen förklarar, redogör och rapporterar om våldsutövning, våldsanvändning och behandling, dels vad de själva väljer att lyfta fram, betona och problematisera i intervjun. Den producerande aspekten bygger på tanken att moral förhandlas fram och återskapas genom dessa framställningar.

I denna studie kombineras männens rapporteringar på frågeformulär och i intervjuer. Rapporteringarna tolkas som ett sätt för männen att skapa moraliskt fördelaktiga framställningar av sig själva. Detta utgår ifrån tanken om att personer i interaktion med andra vill frambringa en bild av sig själv, en presentation av ens själv, där man genom att styra intrycken för fram en positiv självbild. Moralarbetet tolkas som avhängigt den situation som männen befinner sig i under våra möten. Det som kommer fram i studien hade således nödvändigtvis inte upptäckts om förutsättningarna för mötena varit annorlunda och är inte heller nödvändigtvis gällande för andra män som kommer till mansverksamheterna.

Även om denna avhandling handlar om männens framställning av sig och sina handlingar, det vill säga moralarbetet, är resultatet från frågeformulären presenterade på ett sådant sätt att det finns möjlighet för läsaren att välja att studera rapporteringarna från en annan epistemologisk utgångspunkt än den som

används i avhandlingen. I avhandlingen presenteras materialet så det möjliggör olika tolkningar och analyser.

Kapitel 4. Metod, material och tillvägagångssätt

I detta kapitel introduceras och diskuteras de metodologiska utgångpunkterna. Inledningsvis presenteras hur intresset för studiens frågeställningar uppkom och hur dess design växte fram. För att öka möjligheten att studera analysens tillförlitlighet synliggörs karaktären på det empiriska materialet. Detta sker genom en beskrivning av urvalsprocessen, tillvägagångssättet, metodvalen, avgränsningarna och analysarbetet. Avslutningsvis innehåller kapitlet en redogörelse för hur forskningsprocessen framskridit samt reflektioner över forskarrollen och dess svårigheter, överraskningar och utmaningar.

Studiens design växer fram

Inom studiet av våld i nära relationer finns en intensiv metoddebatt kopplad till frågan om huruvida våldet är könssymmetriskt eller inte (ex. Dobash & Dobash, 2004; Kelly & Johnson, 2008; Kimmel, 2002; Tjaden & Thoennes, 2000). Kritikerna menar att det produceras en snedvriden bild av fenomenet om det enbart studeras utifrån vilket våld som har utövats och om det inte tas någon hänsyn till motiv, kontext och konsekvenser. Kartläggningar av våldets omfattning är också starkt beroende på metodval (se kap. 2). Studier visar väldigt olika siffror av hur många som utsätts för våldet, vilket har att göra med urval, kontext, definitioner och den undersökta tidsramen.

Forskningsfrågan ska i den ideala forskningsprocessen styra val av metod, vilket betonas flitigt i metodlitteraturen. Verkligheten såg annorlunda ut i arbetet med denna avhandling då delar av materialet som analyseras samlades in i ett annat primärt syfte. När jag började arbeta med utvärderingsprojektet och blev en del av projektgruppen var det redan bestämt att det var genom CTS2 som man

skulle studera männens våldsanvändning och effekten av behandlingen[31]. Eftersom jag redan före datainsamlingen påbörjades var medveten om att jag skulle använda materialet i avhandlingen, hade jag möjlighet att addera några för mig relevanta frågeformuleringar i den egenkonstruerade bakgrundsdelen.

Det gick fort från det att jag fick reda på att jag skulle ingå i projektgruppen tills arbetet med datainsamlingen påbörjades, därför bestod datainsamlingen inledningsvis enbart av att jag samlade in svar från det omfattande frågeformulär som ingick i uppdraget. En bit in i datainsamlingsskedet började jag bli intresserad av att studera hur männen talade om våldet i interaktionen med mig, varpå metoddesignen till avhandlingsprojektet förändrades. Jag lade nämligen märke till hur en del av männen, under tiden som de fyllde i formuläret, lyfte blicken från pappersbunten för att förklara för mig varför de hade kryssat för olika svarsalternativ. Viljan från männen att förklara sin rapportering upplevde jag som värd att begrunda och intresset för männens framställningar väcktes. Efter att jag förstod att det skulle vara möjligt att genomföra en kompletterande kvalitativ datainsamling blev avhandlingen således baserad på en metodkombination. Efter att ha påbörjat arbetet med den kvantitativa datainsamlingen började jag genomföra intervjuer utifrån frågeställningar som var primärt kopplade till syftet i avhandlingen. Materialet samlades följaktligen in med två syften; intervjuerna skulle ligga till grund för min avhandling och svaren från frågeformulären skulle analyseras både i avhandlingen och i utvärderingen.

I utvärderingen ingick även att samla in rapporteringar från de kvinnor som deltog i den partnerkontakt som arrangerades av två av de aktuella verksamheterna. Avhandlingen avsåg i tidigt skede även att innefatta dessa kvinnors rapporteringar och gestaltningar. Jag intervjuade även kvinnor med syftet att analysera deras upplevelser av männens behandling och situationen som de befann sig i. Under processens gång växte sedan mer specifika frågeställningar fram och jag blev tvungen att avstå från många intressanta ingångar och välja vad jag skulle fokusera på i arbetet med avhandlingen[32]. Det som först ämnade bli en avhandling som berörde både män och kvinnors rapporteringar och gestaltningar,

---

[31] Vissa resultat som presenteras i denna avhandling är lika de som finns presenterade i rapporten eftersom de bygger på samma material.

[32] Under datainsamlingsperioden har jag, förutom det material som presenteras i avhandlingen, även samlat på mig empirisk data genom intervjuer med män vid behandlingsstart, träffat en del av männens partners och samlat in frågeformulärsdata och samtalsintervjuer, intervjuat behandlingspersonal samt dokumenterat verksamheternas arbetssätt. Detta material hoppas jag att kunna få möjlighet att arbeta med i framtiden men då de ligger utanför avhandlingens syfte har de inte fått något utrymme i föreliggande studie.

landade i en studie av de behandlingssökande männen och deras rapporterade erfarenheter, främst deras performativa moralarbete.

Att kombinera metoder

I denna studie analyseras såväl kvantitativa som kvalitativa data. Att använda sig av olika metoder kallas inom samhällsvetenskapen för metodkombination, *mixed methods* (Denscombe, 2009, s. 149). Tidigare har det funnits motsättningar mellan de som förespråkat kvalitativ metod och de som förespråkat kvantitativ metod (för genomgång av dessa ”motsättningar” se t ex Tashakkori & Teddlie, 1998). Metoderna har behandlats som varandras motpoler. Samhällsvetarna Abbas Tashakkori och Charles B. Teddlie föreslår att man istället borde se forskningsdesigner som ett kontinuum med de båda ytterligheterna på var sin sida och alla möjliga metoder däremellan (Tashakkori & Teddlie, 1998, s. 32). Numera är metodkombination dock allmänt erkänt som ett lämpligt tillvägagångssätt inom samhällsvetenskaplig forskning.

Motiv och ordningsföljd är viktiga komponenter när man använder sig av flera metoder. Två framträdande motiv för att använda metodkombination är det bekräftande och det kompletterande motivet *(confirmation och complemetarity)* (Small, 2011, s. 63-66; Tashakkori & Teddlie, 1998, s. 139ff). Det första, det bekräftande, innebär att man använder flera metoder i syfte att öka träffsäkerheten, det vill säga som ett sätt att validera forskningsresultaten. Det kallas också triangulering[33] (Denscombe, 2009, s. 188; Small, 2011, s. 63). Tanken är att om många indicier pekar åt samma håll förstärks resultatet. Sociologen David Silverman är en av de forskare som är kritisk till denna användning av triangulering (som ett sätt att validera forskningsresultat) eftersom han menar att då förbises att de olika resultaten är kontextberoende (Silverman, 1993, s. 158). Den amerikanske sociologen Mario Luis Small diskuterar på motsvarande sätt hur forskare som använder metodkombination i syfte att komplettera annan data, kritiserar den bekräftande användningen av

33 Denscombe skiljer på fem sorters triangulering: a). Metodologisk triangulering mellan metoder, d v s jämförelse av fynd från olika metoder, b). Metodologisk triangulering inom metoder, d v s jämförelser av fynd från liknande metoder, c). Datatriangulering -användning av kontrasterande informationskällor, d v s jämförelse av fynd från olika informationskällor, d). Forskartriangulering -användning av olika forskare, d v s jämförelse av vad olika forskare får fram av samma fynd, e). Teoritriangulering, d v s hur olika teorier formar den typ av data som samlas in (2009, s. 185-187).

metodkombination. Huvudargumentet är att olika typer av data leder till olika typer av kunskap och därmed inte kan verifiera varandra (Small, 2011, s. 66). Om utgångspunkten istället är att metoderna ska komplettera varandra, ligger intresset inte i att få fram samma resultat utan i att kombinationen ska bidra till en mer komplett bild av det undersökta. Resultaten från de olika metoderna används istället som ett sätt att belysa olika aspekter av ett fenomen (Small, 2011, s. 64-66).

Det andra området som går att identifiera som centralt i diskussionen om metodkombination rör ordningsföljden som datainsamlingen sker i (jmf Small, 2011). Tashakkori & Teddlie (1998) som förespråkar metodkombination, identifierar två olika sätt att arbeta med metodkombination utifrån datainsamlingens ordningsföljd, nämligen *parallell mixed design* och *sequential mixed design*. I den förstnämnda samlas det kvantitativa och kvalitativa materialet in samtidigt medan i den senare designen samlas materialet in i kronologisk ordning där den ena typen av data är beroende av den föregående (Tashakkori & Teddlie, 1998). I denna studie har jag framförallt använt mig av en parallell design då den kvalitativa datainsamlingen inte var beroende (även om frågorna till viss del i sak grundades på den tidigare datainsamlingen) av vad som kommit fram i den kvantitativa studien eller vice versa. Jag har under intervjuerna inte utgått ifrån vad personerna har svarat i frågeformuläret, men kronologiskt utfördes intervjuerna i direkt anslutning till att deltagaren fyllt i det.

I denna studie antas resultaten inte ge någon fullständig bild av vad som egentligen har skett, det är inte möjligt, och inte heller syftet. Däremot använder jag metodkombination som ett sätt att studera hur männen rapporterar och gestaltar sina erfarenheter i olika sammanhang och på olika sätt. Som ett ytterligare komplement har jag även skrivit anteckningar. Genom att använda mig av olika metoder och ha olika data nyanseras bilden av det jag undersöker[34]. Även om jag utgått från ett frågeformulär tolkas svaren ibland på ett mer kvalitativt än

[34] I några fall har jag olika data om samma beskrivna händelse. I arbetet med datainsamlingen vid uppföljningstillfället träffade jag exempelvis en man som skulle svara på enkäten, samme man ställde även upp på en intervju. Denne mans partner deltog i verksamhetens ”partnerkontakt”, vilket ledde till att jag även träffade henne för ifyllande av enkät och intervju. Under min intervju med kvinnan kom hennes före detta pojkvän, som utan hennes vetskap följt efter henne till den offentliga plats, där vi befann oss. Mannen slog sig oinbjuden ner hos oss och intervjun omvandlades till ett samtal mellan oss tre. Jag har således fått flera olika sorters data om denne mans våldsinblandning som delgavs i olika kontexter; hans rapporteringar i enkäten, hans gestaltningar i intervjun, hans ex-partners rapporteringar om våldet i enkäten, hans ex-partners gestaltningar om våldet i intervjun och det som skrevs som fältanteckning efter det att kvinnan, mannen och jag samtalade tillsammans.

kvantitativt sätt, männens svar på frågeformuläret tolkas nämligen även som gestaltningar av vad som har skett.

Urval av verksamheter

Delar av materialet samlades som tidigare nämnts, in till en utvärdering som var en del av ett regeringsuppdrag. Projektgruppen satte upp följande kriterier för att en verksamhet skulle kunna vara en del av utvärderingen.

- De skulle tillhöra socialtjänsten eller vara knutna dit via uppdrag eller finansiering (ingick i uppdraget från regeringen).
- De skulle ta emot ett större antal män (för att möjliggöra jämförelser mellan verksamheterna).
- Verksamheten skulle antas finnas kvar vid uppföljningstillfället, efter ett år (för att möjliggöra att studera om det skett någon effekt).
- De skulle ha en behandlingsform som gjorde att de kunde kategoriseras likvärdigt med andra verksamheter i studien (för att möjliggöra jämförelser mellan olika behandlingsformer).
- Viss geografisk tillgänglighet skulle råda så forskarna snabbt skulle kunna ta sig till den ort där mannen bokades in.

Mot bakgrund av dessa kriterier valdes tio verksamheter ut för att medverka i utvärderingen. Av dessa tio verksamheter som ursprungligen fanns med i studien kom två att utgå, då dessa upphörde i sin dåvarande form under tiden för datainsamlingen. Således kom åtta verksamheter att ingå i den slutliga studien varav jag ansvarade för datainsamlingen på två av dem och mina kolleger på de övriga sex[35]. Verksamheterna skiljer sig åt gällande struktur, behandlarnas yrken och klientel. Några verksamheter har behandling i form av gruppsamtal, andra i form av individuella samtal, de flesta använder sig av en kombination. Några av verksamheterna hade funnits i ett par år, andra i över ett decennium.

Verksamheterna som inkluderades i utvärderingen inriktade inte enbart sitt arbete mot våldsamma män utan arbetade även med problem kopplade till ekonomi, faderskap, sexualitet med mera. Därför krävdes ett tydliggörande av

[35] Fyra datainsamlare befann sig på tre orter i Sverige, samtliga i södra och mellersta Sverige; Anette Gustafsson, Christina Ericson och Per Arne Håkansson.

vilka män som var av intresse för utvärderingen; de män som skulle påbörja behandling för våld i nära relationer. Behandlarna som arbetade på mansverksamheterna kom att fungera som en länk mellan forskarna och studiens deltagare.

Kontakten med fältet

Min första kontakt med fältet fick jag under våren 2008 då jag tillsammans med medarbetare från Socialstyrelsen besökte en mansverksamhet för att informera om ett kommande projekt som skulle komma att resultera i utvärderingen *Behandling av män som utövar våld i nära relationer – en utvärdering*. När jag klev in på mottagningen var det första gången som jag befann mig i en verksamhet som arbetade med våldsamma män, och den enda insikten jag hade om mansverksamheter var det som jag hade tagit del av genom att läsa en av mansverksamheternas verksamhetsberättelse. Fältet var helt nytt för mig så även begreppen, miljön och behandlingen.

Under detta första möte intog jag en passiv roll; jag observerade och gjorde korta noteringar om hur personalen pratade, vilken typ av gester de använde, vilken klädstil de hade, vilka ordval de gjorde, kort sagt: hur miljön var på arbetsplatsen. Syftet från Socialstyrelsens medarbetares sida var att presentera utvärderingsprojektet och få ett formellt godkännande till att representanter från mansverksamheten skulle fungera som kontaktpersoner mellan datainsamlaren (d v s jag) och de våldsamma männen. Syftet med min medverkan var främst att personalen skulle få en möjlighet att träffa den person som under drygt två års tid vid olika tidpunkter skulle vara på arbetsplatsen och studera deras behandling. Personalen blev informerad om utvärderingen och fick ta del av regeringsuppdraget, frågeformuläret och den information som männen som skulle inkluderas i studien skulle få. Det första mötet med personalen på mansverksamheten kom att spela en stor roll för mitt kommande forskningsarbete då samarbetet med dem visade sig bli avgörande för min kontakt med de våldsamma männen och i vissa fall även deras partners.

Ett par veckor senare fick jag möjlighet att träffa personalen på mansverksamheten igen men denna gång på egen hand. Under en fikarast informerade jag ytterligare om mina intentioner att studera verksamheten och dess aktörer, och att detta skulle komma att resultera i en avhandling. Personalen visade intresse och sa att de tyckte att mitt projekt lät spännande. De visade stor

samarbetsvilja och lovade att förse mig med det material jag skulle kunna vilja ha under insamlingsfasen, ett löfte som de höll. Under detta möte fick jag även en större inblick i hur verksamheten var uppbyggd och det arbetades med de våldsamma män som sökte sig dit. Efter detta möte var jag övertygad om att personalen var väl informerad om mina avsikter och vilka konsekvenser ett samarbete med mig skulle kunna ha. Efter att jag hade etablerat kontakt på en mansverksamhet sökte jag mig till den andra verksamheten där jag skulle ansvara för datainsamlingen. På denna verksamhet hade mina medarbetare från Socialstyrelsen redan haft ett möte med personalen då de hade informerat om utvärderingen och vad samarbetet skulle innebära. Jag ringde upp mansverksamheten och träffade personalen under en fikapaus för att informera om min tänkta avhandling. Även här fann jag att personalen var positivt inställd och de uttryckte sin vilja att hjälpa till med att fungera som kontaktpersoner mellan mig och de våldsamma männen. Jag fick en rundvandring i lokalerna och de berättade om sin verksamhet, idéer och framtidsförhoppningar. Personalen i denna verksamhet kom även de att spela en stor roll genom tillhandahållande av material och kontakt med intervjupersoner.

Att jag inte var anställd av Socialstyrelsen, som var ansvarig för utvärderingen, upplevde jag som en fördel, då personalen pratade öppet med mig om sådant som de inte tyckte verkade relevant, d v s de kritiserade stundtals utvärderingen. Denna öppenhet tror jag berodde på att de ansåg att jag inte kunde hållas ansvarig för utvärderingens utformning och innehåll.

Att nå männen

Personerna som arbetade på mansverksamheterna, i denna studie omnämnda som ”behandlarna”, ombads berätta om studien för de män som de misstänkte eller var säkra på sökte sig till mansverksamheten på grund av att de brukat våld mot sin partner[36]. Behandlarna uppmanades att inkludera män som uppgav händelser såsom fysiskt våld (ex. riva, bita, skada, knuffa, örfila, sparka etc.), systematiska hot om våld (ex. hot att skada kvinnan, gemensamma barn etc.), sexuellt våld, psykiskt våld (ex. tydligt kontrollerande beteende, kränkande ord, verbala

[36] Det var inte från början uttalat att endast kvinnliga partners skulle inkluderas. Det visade sig dock att ingen av de män som sökte sig till behandlingen uppgav att de utövat våldet mot en annan man.

angrepp) [37]. Behandlarna ombads även att berätta om utvärderingsstudien och fråga om männen var intresserade av att delta i studien, redan när männen för första gången tog kontakt med verksamheten. Denna kontakt skedde främst genom telefonsamtal.

När männen således ringde till mansverksamheterna för att boka ett första möte, frågade personalen män som passade in i ovanstående problembild om de skulle kunna tänka sig att före det första mötet träffa en forskare som studerade mansverksamheterna, något de allra flesta män ansåg vara rimligt. På så vis gällde det för mig att vara flexibel då mötena planerades med allt ifrån en dag till upp till en vecka i förväg. Behandlaren bokade in de män som var intresserade av att delta i studien till ett möte med mig eller med någon av mina kolleger (beroende på ort). Detta möte ägde rum i verksamhetens lokaler och meningen var att männen skulle träffa mig eller någon av mina kolleger före dem hade haft sitt första möte med behandlaren. I början fungerade överenskommelsen väl men efter en tid märkte jag att tiden då jag fick träffa männen försköts och att personalen började vänta med att fråga mannen om han ville träffa mig tills efter det första personliga introduktionsmötet med behandlaren ägt rum. När jag tog upp detta med personalen, att jag ville träffa männen före den första kontakten med verksamheten, sa de att de skulle försöka möta mina önskemål men att det ibland inte upplevdes som ”läge” att fråga om deltagande vid telefonsamtalet. Jag ansåg det rimligt ur ett etiskt perspektiv att låta behandlarna avgöra vilken tid som var mest lämplig för intervjun med mig, då de ansåg att männen som sökte till verksamheten eventuellt kunde undvika att komma till behandlingen om de först skulle träffa en forskare. Detta innebar dock att datainsamlingen med några av männen skedde efter ett inledande möte med behandlaren.

Tillvägagångssätt vid datainsamlingen

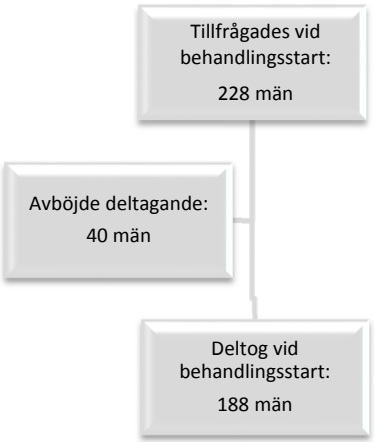
En typisk datainsamlingssession gick till på så sätt att jag kom till mansverksamheten cirka en kvart innan bokat möte och småpratade med de behandlare som var tillgängliga. När den man som skulle delta i studien kom presenterade jag mig och vi gick vi in i ett av behandlingsrummen. Introduktionen till utvärderingsstudien genomfördes efter ett manus med avsikt att samtliga fyra datainsamlare skulle ge samma information för att sålunda standardisera insamlingsmetoden så mycket som möjligt. Inledningsvis informerade jag om

[37] Instruktionerna och inkluderingskriterierna går att finna i bilaga 1 respektive 2.

utvärderingen, uppdraget och mig själv, mannen fick läsa igenom och skriva under en samtyckesblankett samt lämna adress- och personuppgifter. Därefter höll jag mig kvar i rummet med intentionen att vara behjälplig med eventuella frågor som kunde uppkomma när mannen skulle fylla i frågeformuläret. Avslutningsvis bad jag mannen om godkännande att kontakta honom efter cirka ett år för en uppföljning av behandlingen. Efter avslutad enkätifyllnad tillfrågades de flesta av männen om de kunde tänka sig att ställa upp på en efterföljande intervju som var till för forskning som jag bedrev på Lunds universitet och som bland annat skulle ligga till grund för min avhandling. För sitt deltagande fick mannen en biobiljett.

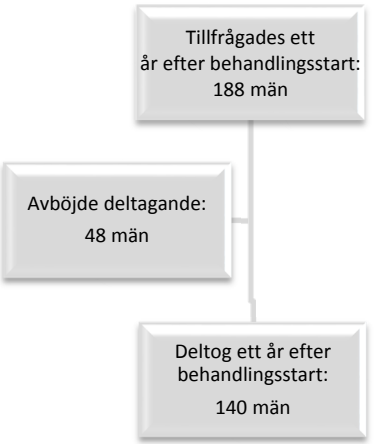
Cirka ett år efter det första mötet kontaktades männen på nytt. Denna gång togs kontakten oftast genom den forskare som hade träffat deltagaren vid det första datainsamlingstillfället, men i vissa fall var det behandlaren som tog kontakt och bokade in ett möte för uppföljningen. Även denna gång fick mannen fylla i ett samtycke. Denna uppföljningsdatainsamling skedde i vissa fall i verksamhetens lokaler och i några fall på andra platser såsom bibliotek, arbetsplatsen, kaféer eller stranden. I några fall gjordes en överenskommelse med männen om att de skulle sända in enkäten via post. Ännu en gång fick männen som deltog en biobiljett.

Under cirka 13 månader frågade behandlarna 228 män som sökte kontakt vid en av de åtta utvalda mansverksamheterna, om de kunde tänka sig att delta i studien. 188 män tackade ja, vilket innebär en svarsfrekvens på 83 procent. Av de 188 män som deltagit vid behandlingsstart ställde 140 stycken upp på att fylla i frågeformuläret en andra gång, ett år efter det första mötet, d v s att 75 procent av de tillfrågade (se figur 2 och 3)

Figur 2.

Deltagare i enkätstudien vid behandlingsstart

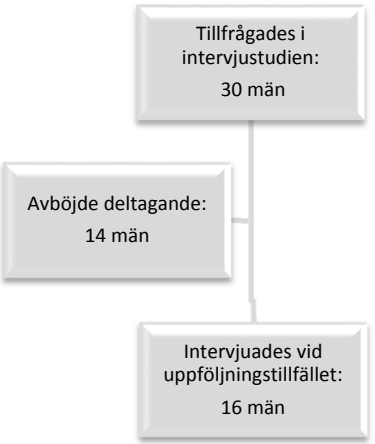
Figur 3.

Deltagare i enkätstudien ett år efter behandlingsstart

En bit in i datainsamlingsprocessen började jag fråga de män som jag träffade för ifyllandet av frågeformuläret om de kunde tänka sig ställa upp på en efterföljande intervju. Jag började ställa denna fråga när jag träffat sex män. Sammanlagt sökte sig 31 män till de två verksamheterna under insamlingsperioden. Jag hann således fråga 25 stycken vid det första datainsamlingstillfället om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju och 16 män ställde upp (se figur 4). 30 av 31 män som hade deltagit i undersökningen vid någon av de två verksamheterna vid behandlingsstart tillfrågades om de kunde ställa upp på en intervju i samband med det andra datainsamlingstillfället som skedde ett år efter behandlingsstart[38]. 16 stycken ställde upp, 13 av dessa hade även intervjuats i samband med det första datainsamlingstillfället vid behandlingsstart.

I avhandlingen har jag valt att begränsa mig till att analysera frågeformulärsvar från insamlingsskede ett och två samt intervjuer från det andra insamlingsskedet, det vill säga de som ägde rum ett år efter behandlingsstart.

[38] Med undantag för en man som sökte sig till verksamheten då jag inte hade möjlighet att genomföra datainsamlingen.

Figur 4.
Deltagare i intervjustudien, ett år efter behandlingsstart

Deltagarna vid behandlingsstart

Männen som sökte sig till mansverksamheterna

188 män mellan 19-68 år som under mars 2008-april 2009 sökte kontakt vid någon av de åtta utvalda verksamheterna på grund av vad behandlaren identifierade som våld i nära relationer, svarade på ett omfattande frågeformulär. Medelåldern var 38 år, fyra av fem män var födda i Sverige. Drygt hälften, 53 procent, hade gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå, mer än var fjärde man (28 %) hade gått på universitet. För knappt var femte man var grundskolan högsta utbildningsnivå. De flesta av männen var sysselsatta. 68 procent förvärvsarbetade, åtta procent studerade. Fyra procent var pensionärer, 16 procent var arbetslösa eller långtidssjukskrivna.

Vid det första datainsamlingstillfället var de allra flesta, 69 procent av männen, fortfarande tillsammans med den kvinna som de relaterade våldsproblematiken till. 16 procent av männen var redan i en ny äktenskapsliknande relation med någon annan än den kvinna som de relaterade

våldsproblematiken till och vars relation föranledde kontakten med verksamheten.

Mer än hälften av männen hade barn tillsammans med kvinnan (55 %). De flesta av dessa hade ett eller två barn med partnern. Den man som hade flest barn med kvinnan hade fyra barn. Av de 31 procent av männen som inte längre var tillsammans med partnern hade drygt hälften, 55 procent, barn tillsammans med henne. Bland de män som fortfarande var tillsammans med kvinnan var motsvarande siffra 56 procent.

65 procent av männen uppgav att de som barn hade blivit utsatta för fysiskt våld av en vuxen[39]. Av de som blivit utsatta rapporterade 60 procent att de blivit utsatta av sin mamma, 63 procent av sin pappa och 20 procent av en lärare. 18 procent av männen hade blivit utsatta för fysiskt våld av både sin mamma och pappa. Var tredje man angav att det förekommit fysiskt våld mellan föräldrarna när han var liten[40], motsvarande siffra för psykiskt våld var 56 procent.

En tredjedel av männen svarade att de hade använt fysiskt våld i tidigare relationer och hälften angav att de i tidigare relationer använt psykiskt våld. Sex män svarade att de utövat sexuella övergrepp i tidigare relationer. 22 procent av männen rapporterade att de det senaste 12 månaderna använt våld mot någon utanför familjen.

Alla verksamheter tog inte emot män som hade missbruk eller psykiska störningar. I de fall ett missbruk blev känt för behandlarna missade jag tillfället att inkludera dessa män i studien eftersom dessa hänvisades till andra verksamheter.

Männen som intervjuades

I avhandlingen analyseras samtalsintervjuer med 16 män. De intervjuade männen var mellan 27-64 år gamla, nio av dem var födda i Sverige, en man i ett annat land i Europa, sex var födda utanför Europa. Sju av männen hade universitets-utbildning, sex män hade gymnasieutbildning och för tre av männen var grundskoleutbildning högsta utbildningsnivå. Hälften av männen hade jobb eller studerade och hälften var arbetslösa eller sjukskrivna. Tolv av männen var

39 Svar på fråga (flera svarsalternativ möjliga att välja): Har du som liten blivit utsatt för fysiskt våld? Om ja, av vem eller vilka? Mamma; Pappa; Styvmamma; Styvpappa; Lärare; Andra vuxna?

40 Frågorna: Förekom det fysiskt våld mellan dina föräldrar när du var barn? Förekom det psykiskt våld mellan dina föräldrar när du var barn (till exempel kränkande ord, kontroll, hot)?

fortfarande tillsammans med kvinnan vid behandlingsstart. Nio av männen hade sammanlagt fjorton barn tillsammans med sina partners. Av de fyra som inte längre var tillsammans med sin partner var det bara en man som hade barn tillsammans med henne.

Material

Frågeformulär

Enkätmaterialet samlades som tidigare nämnts in genom att ett omfattande frågeformulär delades ut personligen av mig eller av någon av mina kolleger[41]. Innehållet i formuläret bestämdes av projektgruppen och syftade till att uppfylla de krav som tilldelats via regeringsuppdraget. Formuläret som delades ut vid behandlingsstart var 25 sidor långt och bestod av en rad enkäter och av projektgruppen specialskrivna frågor. De olika delarna i frågeformuläret avsåg bland annat att mäta psykosocial hälsa, alkohol-och narkotikabruk och känsla av sammanhang. De delar av enkäten som analyseras i denna avhandling är främst frågebatteriet CTS2 samt de egenkonstruerade frågorna som rör behandlingen och bakgrundsfrågor. I något fall redovisas även svar från någon enstaka fråga som ingår i ett större frågepaket.

The Revised Conflict Tactics Scale

Den enkät som behandlar våldshandlingar är *The Revised Conflict Tactics Scale* (CTS2). Detta test, som är en reviderad upplaga av *The Conflict Tactics Scale*, introducerades i början av 1970-talet, och hade rötterna i konfliktteori. Syftet med testet var att mäta och beskriva det våld *(abuse)* som förekommer inom amerikanska familjer, med fokus på barns utsatthet och relationsvåld, för att sedan kunna ligga till grund för förebyggande åtgärder och behandlingar. CTS2 är ett frågeformulär som studerar psykiska och fysiska handlingar som kan ske i en relation, med fokus på det sistnämnda, men testet innehåller även frågor rörande konflikthantering och relationsförhandling (Straus, Hamby & Warren, 2003, s. 6). I testet beskrivs specifika handlingar. Båda parternas våldsutövning och våldsutsatthet mäts. Det är sedan upp till den individuella forskaren hur svaret

[41] Ett fåtal män valde att fylla i hela eller delar av enkäten hemma och sedan sända in den med post.

bör tolkas. Testet innehåller ingen information om varför våldet uppstått eller vilken kontext det uppkommer i, något som har kritiserats (ex. Dobash et al. 1998). Upphovsmakaren, forskaren Murrey Straus, poängterar dock att CTS har öppnat möjligheten att på ett empiriskt plan studera båda partners beteenden (ibid., 2003, s. 22). Den reviderade versionen, som kom att kallas CTS2 innehåller nya skalor, utöver de fysiska och psykiska våldshandlingarna, de som i denna avhandling benämns som ”sexuella våldshandlingar” och ”skador”[42]. Även frågorna och begreppen har i den reviderade versionen förnyats. En förändring var exempelvis att man ändrat frågor om honom och henne till det mer könsneutrala ”min partner”.

Verktyget består av 39 exempel på situationer som kan uppstå i nära förhållanden. I formuläret skall en person först ta ställning till om hen har gjort handlingen som påstås, ”jag slog eller drämde till min partner med något som kunde skada”, och sedan om partnern har svarat med motsvarande handling mot hen ”Min partner gjorde detta mot mig”. Således svarar varje person på 78 påståenden. Svarsalternativen som deltagaren kan välja på är: 1 gång, 2 gånger, 3-5 gånger, 6-10 gånger, 11-20 gånger, mer än 20 gånger, inte i år, aldrig hänt. I denna avhandling analyseras svaren från fyra indexskalor som avser mäta olika typer av våldsrelaterat agerande. Nedan kan man se vilka frågor som använts för att bilda respektive skala.

[42] Skalorna heter på originalspråk: Psychological aggession, psysical assualt, injury och sexual coercion. Testet består av ytterligare en skala som inte analyseras i denna studie; negotiation (Straus, Hamby & Warren, 2003).

Tabell 1.

Indexskalan psykisk våldsutövning har bildats av följande påståenden:
Jag förolämpade eller svor åt min partner
Jag gick min väg/lämnade rummet eller huset mitt under ett gräl
Jag gjorde något för att reta min partner
Jag kallade min partner fet eller ful
Jag hotade att slå eller slänga något på min partner
Jag förstörde något som tillhörde min partner med flit
Jag anklagade min partner för att vara en urusel älskare
Jag skrek eller vrålade åt min partner

Tabell 2.

Indexskalan fysisk våldsutövning har bildats av följande påstående:
Jag tog hårdhänt tag i min partner
Jag vred om min partners arm eller hår
Jag smällde till min partner
Jag misshandlade min partner
Jag slängde något mot min partner som kunde skada
Jag slängde min partner mot en vägg
Jag sparkade min partner
Jag slog eller drämde till min partner med något som kunde skada
Jag har försökt kväva/strypa min partner
Jag använde en kniv eller pistol mot min partner
Jag brände eller skållade min partner med flit
Jag knuffade eller skuffade undan min partner

Tabell 3.

Indexskalan sexuell våldsutövning har bildats av följande påståenden:
Jag insisterade på att ha oral- eller analsex med min partner (men utan att använda fysiskt tvång)
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha oral- eller analsex
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha sex med mig
Jag tvingade min partner att ha sex med mig utan kondom
Jag använde hot för att få min partner att ha sex
Jag använde hot för att tvinga min partner att gå med på oral- eller analsex
Jag insisterade på att ha sex när min partner inte ville (men använde inte fysiskt tvång)

Tabell 4.

Indexskalan åsamkat fysisk skada har bildats av följande påståenden:
Min partner kände fortfarande fysisk smärta dagen efter, på grund av bråket vi hade
Min partner uppsökte en läkare efter ett bråk med mig
Min partner behövde uppsöka en läkare på grund av ett bråk med mig, men gjorde det inte
Min partner svimmade på grund av ett slag mot huvudet av mig under ett bråk
Min partner fick ett benbrott efter ett bråk med mig
Min partner fick en stukning, blåmärke eller ett litet sår på grund av ett bråk med mig

Dessa fyra skalor delas ibland upp i delskalorna lindrigare och allvarligare våld. Detta har jag valt att inte göra. Istället försöker jag i framställningarna av analyserna vara tydlig med att visa vilka påståenden som männens rapporter avser.

Egenkonstruerade frågeavsnitt

En del av frågeformuläret utgjordes av projektgruppens egenkonstruerade bakgrundsfrågor. Dessa behandlade ålder, utbildningsnivå, sysselsättning,

familjesituation, hur männen fick kontakt med mansverksamheten, tidigare kontakter med verksamheter som arbetar med våld i nära relationer samt tidigare utsatthet och utövning av våld. Denna del bestod inte av indexfrågor utan mannen fick själv tolka begreppen med hjälp av vissa exempel. Frågorna var t ex utformade: *”Har du som barn blivit utsatt för fysiskt våld av vuxna? (Till exempel att en vuxen, slog, sparkade, knuffade/klappade till dig eller kastade något föremål mot dig?)* och *Har du begått sexuella övergrepp i tidigare förhållanden?* I uppföljningsformuläret fanns även frågor om kontakten med verksamheten. Denna del bestod bland annat av frågor om männens upplevelser av förändring, både gällande våldsfrekvens och gällande relationer.

Intervjuer

De samtalsintervjuer som analyseras i denna avhandling genomfördes som tidigare nämnts på mansverksamheten i samband med den uppföljande enkätinsamlingen ett år efter behandlingsstart. För att markera övergången mellan de två momenten brukade jag fråga mannen om han ville ha en kopp kaffe eller te; då mannen redan suttit med enkäten i cirka en timme var det ofta behövligt med en liten paus. I denna paus skedde ofta lite småprat och inte sällan passade mannen då på att ställa frågor till mig, ibland handlande frågorna om frågeformuläret och forskningsprojektet, ibland handlade de om mig och mitt liv. När intervjun väl skulle börja informerade jag mannen på nytt om att intervjuerna inte hade med utvärderingen att göra utan att samtalet var till för att ligga till underlag för forskning som jag bedrev på egen hand, att det skulle ligga till grund för en avhandling och att det var frivilligt för honom att delta. Jag poängterade även att han skulle få förbli anonym och att han när som helst kunde bryta om han inte längre ville vara med. Jag frågade även männen om de gick med på att jag spelade in intervjun på band samt att det kunde bli så att det som sades på ett anonymiserat vis kunde presenteras i olika vetenskapliga sammanhang.

Jag utgick från en intervjuguide (se bilaga 4) som jag skapat med inspiration från Beckers argument om att man i intervjusituationer bör undvika ordet ”varför?” och istället fråga ”hur?”. Becker framhåller nämligen att människor som blir tillfrågade om varför de gjort något ofta intar en försvarsposition. Becker menar även att genom ställa frågan ”varför?” efterfrågar man ett skäl som bör vara såväl socialt som logiskt försvarbart (Becker, 2008, s. 70). Jag ansträngde mig därav för att ställa frågor med ”hur” i fokus. Intervjuguiden fungerade som ett stöd och innehöll teman och frågor som jag ville täcka in under intervjun (se bilaga

4); den var dock inget som jag höll hårt på under datainsamlingen. Jag inledde med frågan ”hur blev det så här” och sen fick deltagarna prata fritt. Det var viktigt för mig att männen själva kunde styra vart samtalen tog vägen eftersom studiet av männens moralarbete var beroende av att de själva fick tala om det som uppfattas som relevant för dem. Jag ville ge dem möjlighet att forma dessa berättelser på ett individuellt vis. Jag ville inte styra dem in i ett regisserat moralarbete utan ge dem förutsättningar att själva arbeta fram en framställning även om det arbetet i sig alltid är kontextberoende. Risken att vara för strukturerad i intervjun skulle ha inneburit att männens moralarbeten hade blivit alltför styrda. Detta har jag inte helt kunnat undvika. Jag antar att männen i moralarbetet läste av mig och att mina (icke-) reaktioner påverkade hur deras berättelser utformades. Om jag till exempel skulle ha uttryckt avsky, ifrågasatt eller hållit med männen allt för mycket så är det rimligt att anta att moralarbetet hade upphört, fortsatt eller förändrats. Männen var också påverkade av de frågor som de tagit del av i frågeformuläret och deras responser till dessa. Jag vill med det poängtera att moralarbetet är direkt avhängigt den sociala kontext som vi befann oss i vid datainsamlingstillfället men att jag trots det försökte få männen att själva styra framställningarna. Jag styrde dock in männen på olika teman allt eftersom intervjun fortskred. Framför allt tog jag hjälp av guiden när samtalet blev tungrott eller männen när verkade vara färdiga med svaret inom ett ämne. Alla teman behandlades inte under samtliga intervjuer eftersom intervjuerna formades mycket efter vad mannen själv tog upp och de följdfrågor som jag ställde.

Intervjuerna varierade i längd, och var förhållandevis korta, vanligast var att intervjun varade i cirka 25 minuter. Trots att jag eftersträvade att ställa ”hur-frågor” frågade jag många gånger “varför?” i den faktiska intervjusituationen. Allt som allt tog datainsamlingen inklusive enkät, småprat och intervju mellan 60-200 minuter.

Anteckningar

Förutom intervjuerna har jag skrivit fältanteckningar. Under mina dagar på mansverksamheten och efter samtal med personal och männen antecknade jag upplevelser och situationer. Efter varje datainsamlingstillfälle med en man satte jag mig omedelbart på toaletten, eller om samtlig personal var upptagen med annat, i lunchrummet och antecknade mina upplevelser. Jag förde även under ifyllandets gång anteckningar över eventuella kommentarer, känsloyttringar och

beskrivningar av situationen. Dessa anteckningar gjordes inte utifrån någon strukturerad mall utan fungerade som öppna reflektioner som nedtecknades.

Förutom dessa fältanteckningar har jag löpande fört en dagbok för att dokumentera och inte glömma bort saker som inträffat under arbetets gång. I denna dagbok har jag antecknat kommentarer över studien som jag fått på konferenser, i lunchrummet, i möte med uppdragsgivarna, på mansverksamheterna och i det privata. Jag har antecknat betraktelser, drömmar, e-mail som jag inte velat ska falla i glömska, noteringar från telefonsamtal med de personer som ingår i studien och beskrivningar över händelser som kom att påverka mina vägval under forskarutbildningen. Detta för att kunna beskriva min forskningsprocess så tydligt som möjligt i efterhand.

Reflektioner över forskningsprocessen

När det inte riktigt blir som man tänkt sig

För att intervjun skulle bli så bra som möjligt ville jag undvika att få mannen att känna sig obekväm. Genom att studera hur han talade och förde sig under vårt korta samtal före enkätutdelningen, och under ifyllandet av denna, förberedde jag mig för att kunna ingjuta ett förtroende så att mannen skulle känna att han kunde tala med mig. Ibland hände dock saker som jag inte hade väntat mig och som ställde krav på flexibilitet och att snabbt återfå fattningen. Några exempel på detta beskrivs i följande avsnitt.

Motstånd

Motvilliga intervjupersoner har uppmärksammats inom samhällsvetenskapen lika länge som forskare reflekterat över intervjuer (Adler och Adler, 2002, s. 515). Två olika typer av motstånd som kan uppkomma under forskningsprocessen har identifierats. Den första är när intervjupersonerna kommer med invändningar eller drar tillbaka sin medverkan, den andra när motståndet sker under själva intervjun genom att personen inte vill prata om vissa ämnen (ibid., 2002,s. 515). En kategori som uppmärksammats, som bestående av särskilt motvilliga respondenter, är personer som intervjuas om känsliga ämnen (ibid., s. 519). I denna studie fungerade behandlarna som mellankontakt och kontakterna med de hjälpsökande männen gick genom dem. Det skedde i något enstaka fall vid

uppföljningsinsamlingen att en person inte kom till avtalat möte trots att vi bestämt tid, för att sen dyka upp vid en senare planerad träff, men de flesta män kom som avtalat. Det förekom att männen gjorde motstånd under själva intervjun. Jag vill dock inledningsvis poängtera att de flesta intervjupersonerna vid datainsamlingstillfället inte hade speciellt svårt att börja prata om sin situation. Det verkade lättare för fler män att tala vid uppföljningsintervjun än vid den som skedde vid det första insamlingstillfället. Detta illustreras av att intervjuresponserna generellt sätt blev längre och svaren mer utförliga. En viktig anledning till detta tror jag kan vara tidpunkten för intervjuerna. Männen hade påbörjat en process, många av dem hade tagit del av behandlingen och fått erfarenhet av att prata om våldet. De flesta män som valde att bli intervjuade vid återbesökstillfället var kapabla att tala om händelserna och gestalta sina erfarenheter. I några fall fungerade dock inte detta och trots att jag försökte få mannen att komma igång och samtala med mig genom att ställa frågorna på olika sätt, omformulera mig eller genom att försöka få männen att börja tala genom att ställa mer neutrala frågor, t ex om han hade gått dit även om det kostade pengar eller om han tyckte det var lätt att ta sig till verksamheten. Så var ändå responsen som jag fick av typen: *”mmm”*, *”ja/nej”* eller *”jag vet inte”*. Många av männen uttryckte vid återbesöket att det kändes bra att de hade träffat mig vid tidigare tillfälle. Denna känsla av att man setts tidigare kan ha lett till att männen kände sig bekväma med att samtala med mig. En del av männen gjorde motstånd under intervjun genom att till exempel vägra låta sig spelas in på band eller att fylla i uppgifterna på personuppgiftblanketten. I några fall krävde de att jag skulle stryka över att de godkände att jag fick kolla upp dem i brottsregistret[43] och några vägrade lämna ut sin adress. Ett sätt att tolka denna vägran är att den beror på att undersökningen handlar om våld och våldsutövande, en företeelse som både är kriminell och stigmatiserande. Det är troligt att männen inte vill förknippas med det och oroas över att det ska upptäckas av andra om man ger ut adress eller personnummer. Ytterligare ett sätt att visa motstånd var genom att vägra fylla i vissa enstaka frågor i formuläret med hänvisning till att frågorna var meningslösa eller att de redan hade svarat på en liknande fråga tidigare. En del män påpekade att frågorna var upprepningar eller att det var svårt att förstå kopplingen till utvärderingen men valde efter sina kommentarer att ändå svara på frågorna. Att vissa män efter sina påpekanden valde att inte svara på dessa frågor kan tolkas som ett sätt för dem att få makt i en annars ganska maktlös position. I en intervjusituation är det i hög grad intervjuaren som har makten över vad man ska

[43] Något som samlades in i avsikt att ingå i utvärderingen som gjordes av Socialstyrelsen.

prata om och som styr samtalet. Makten stannar inte alltid hos forskaren, exempelvis när deltagaren har en egen agenda för utfallet av intervjun som skiljer sig ifrån forskarens (Jacobsson & Åkerström, 2012, s. 4). Jag handskades med allt motstånd genom att försöka gå intervjupersonen till mötes.

Småpratets betydelse

Under datainsamlingen försökte jag, som tidigare nämnts, få mannen att känna sig avslappnad genom att inleda med att prata om till exempel vädret eller aktuella sporthändelser. Småpratets betydelse har uppmärksammats av forskare under många år, inte minst av Adelswärd som beskriver småpratet som ett förspel (Adelswärd, 2009, s. 33). I detta förspel, menar Adelswärd, kan man dels få en snabb bild av den person som man pratar med, exempelvis språkkunskaper (Adelswärd, 2009, s. 33), men även personlighet, humor och samtalsstil (Adelswärd, 2009, s. 46). Småprat förenklar interaktionen och genom småprat bygger personer upp en känsla av gemenskap (Cederholm Andersson, Jacobsson, Leppänen, Säwe & Åkerström, 2014, s. 87). Det småprat som förekom under datainsamlingen syftade till att männen skulle känna sig mer avslappnade och att situationen inte skulle kännas så allvarsam. Min tanke var att detta skulle öppna upp för ett samtalsklimat där männen kunde tala mer fritt än annars. I vissa fall märkte jag dock att småpratet möjligtvis bjöd in männen till att tala med mig på ett sätt där våra roller inte alltid intog en traditionell intervjuare – deltagarkaraktär. Under en intervju var det en man som försökte vända på intervjusituationen och som ville dra undan min roll som utfrågare.

Nedan är ett utdrag från vår intervju då vi talar om hans relation:

> Frans: Det är inte det att det är våldsamt. Vi går igång, båda, sen är jag starkare och hon har lättare att få blåmärke men hon tar i lika hårt. Det är mer som när man bråka med sina syskon när man var yngre, det skulle du väl inte säga var våld?
>
> Susanne: Jag vet inte.
>
> Frans: Om två syskon bråkar och brottas och den ena får blåmärke. Det är ingen som säger att det är våld. Tycker du det är våld?
>
> Susanne: Jag vet inte.
>
> Frans: Tycker du det?
>
> Susanne: Vad tycker du är våld då?

Frans: Först får du svara. Tycker du det är våld?

Susanne: På ett sätt är det våld tycker jag nog.

Inspelad intervju

I denna situation ger sig inte mannen. I andra fall när de intervjuade ställer frågor till mig av liknande karaktär och jag svarar lite passivt *"jag vet inte"* så har de nöjt sig med det och intervjun har kunnat fortgå. I detta fall var det annorlunda och mannen tog över rollen som den som ställer frågorna. Intervjurollerna omkastades och han krävde explicit att jag svarade först. Han vill inte lämna ut mer av sig själv om inte jag också lämnade ut mig.

Att vara kvinna

Ett annat exempel på en man som överraskade mig är hämtat från en fältanteckning:

> Idag hände något oväntat. Jag intervjuade en 65 årig man som var väldigt kontaktsökande. Under intervjun märkte jag att han efter han sagt eller frågat något kunde lägga sin hand på min arm och skratta. Jag visste inte hur jag skulle reagera så jag satt helt enkelt kvar och kommenterade det inte. Efter intervjun tackade jag för mig och räckte ut handen för att skaka hans, då drog han mig mot sig och pussade mig på kinden. Jag blev väldigt ställd och ville bara därifrån. Jag gick snabbt mot dörren och öppnade den och sa tack och hej. Jag gick in i fikarummet till de andra och berättade vad som hänt. De bara skrattade och (behandlaren) sa: man vet aldrig vad man kan vänta sig av honom.

Fältanteckning

Att jag var en kvinna som intervjuade en äldre man påverkade förmodligen situationen. Sannolikt skulle inte samma situation ha inträffat om det var en manlig forskare som hade genomfört datainsamlingen. Kanske hade han heller inte agerat så om det varit en äldre kvinna som var intervjuare? Att männen under datainsamlingen kommenterade att jag var kvinna aktualiserades genom en rad olika yttranden och handlingar. En man sa att han var förvånad över att jag var kvinna, att han trodde att det bara var män som jobbade på mansverksamheten, en annan man framhöll att bara så jag visste det så gjorde det inget att jag var kvinna eftersom han hade lätt för att prata med kvinnor. Att jag var synbart gravid

under en del av datainsamlingen tycktes göra det mer tillåtet för en del av männen att ställa privata frågor och i två fall lade män handen på min mage under intervjuns gång. Genom att ta på mig överskred männen gränsen som handlar om att röra vid en främling. Mäns olämpliga sexualisering av kvinnliga intervjuare kan ta sig olika uttryck, vilket uppmärksammats av forskarduon Michael Schwalbe & Michelle Wolkomir, som intresserat sig för hur det är att intervjua män. De exemplifierar hur män genom beröring syftar till att förta kvinnans legitimitet och återfå kontroll över situationen (Schwalbe & Wolkomir, 2001, s. 94). Kanske handlade den beröring som jag fick motta enbart om att överbrygga en distans, men det kan även ha handlat om en balansering av inflytandet som över kontrollen i intervjusituationen.

En svensk forskare som har uppmärksammat kvinnor i rollen som intervjuare av män, är Monica Skrinjar (2003). Hon har skrivit om sina upplevelser om att intervjua män och hur föreställningar om ”manligt” och ”kvinnligt” kan påverka inte bara själva intervjusituationen men också vilka konsekvenser detta kan få för resultatet av forskningen (Skrinjar, 2003, s. 108). Skrinjar, som utgår från ett kärleksbrev som hon fått av en manlig intervjuperson, beskriver hur män blivit intresserad av henne på ett sexuellt plan och indikerat eller explicit uttryckt att de ville inleda en intim relation med henne. Hon tolkar detta som ett exempel på hur män skapar framställningar av sig själva som män under intervjusituationen och att det faktum att hon varit en kvinnlig intervjuare påverkat såväl innehållet som kvalitén på intervjun (Skrinjar, 2003, s. 124). Jag mottog inga kärleksförklaringar likt Skinjar, men den bild som männen skapade av mig har sannolikt påverkat hur de gestaltade våldet och andra situationer i intervjun och då även hur deras moralarbete förhandlats fram. Männens uttalanden visade att männen tolkade vår samhörighet på varierande sätt. I något fall sa intervjupersonen *”du vet”* och *”såna som oss”* vilket indikerade att de upplevde någon form av gemenskap med mig. Andra män uttryckte sig *”ni tjejer är ju så…”* eller *”vi killar är inte som ni”*, genom vilka männen framställer en genusmedvetenhet då de explicit skiljer på oss genom att hänföra mig till gruppen kvinna och sig själv till gruppen man. Detta kan tänkas ha spelat en viss roll för innehållet i det empiriska materialet.

Svåra överväganden och etiska dilemman

Effektutvärderingen etikprövades och godkändes av Regionala etikprövningsnämnden i Stockholm. Genom att forska om ett så känsligt ämne som våld i nära

relationer fann jag mig under avhandlingsarbetets gång i situationer som blev svåra att hantera och där jag tvingades att fatta svåra beslut. Detta har tvingat mig att noga reflektera över min egen roll. En del svårigheter hade att göra med metodologiska frågor och etiska spörsmål medan andra svårigheter handlade om presentation och avgränsning av studien.

Stryka medhårs

En av de svåraste angelägenheterna att handskas med under datainsamlingen var just min roll som datainsamlare. Under intervjuerna ställde jag frågor som inte var direkt utmanande eftersom oron fanns att männen då inte skulle vilja prata med mig. Jag hade istället bestämt att jag skulle låta mannen tala ganska outmanat och om en man beskrev en våldshandling så frågade jag inte ”varför gjorde du så?” eller ”tycker du verkligen att det är en rimlig orsak till att slänga en stol på någon?” Jag ifrågasatte heller inte deras redovisande förklaringar och de följdfrågor jag gav var förhållandevis nedtonade. Jag kunde säga saker som *”Oj!”, ”Usch”* och *”Hmm”* när de berättade om något som jag blev berörd av. Många av mina följdfrågor var i form av upprepningar av vad mannen sagt. När jag gav männen utrymme att besvara frågorna utan att ifrågasätta deras beteende kände jag ibland att jag normaliserade det våld som de berättade om. Genom att inte reagera starkare fanns det en viss risk att männen skulle tycka att jag höll med i deras redogörelse, och att min svala respons kunde få mannen att tycka att hans beteende inte hade varit så farligt.

Intervjuerna innehöll trots min försiktiga intervjustil en del utmanande frågor. Jag använde deras egna uttalanden som ett sätt att få dem att utveckla sina beskrivningar. I en intervju med en man som sa att han inte tyckte misshandel var våld, frågade jag *”Vad tycker du är våld då?”*. Jag frågade en man som bodde tillsammans med sin exfru, trots att han uttryckte att han inte ville det: *”Kan inte du flytta?”* Intervjuerna var lugna och det var ingen som visade att de blev arga eller förargade av frågorna. Citatutdraget ovan från intervjun med Frans (som ville att jag skulle svara på vad som var våld) var den mest hetsiga intervjun, trots att detta moment endast bestod av en ganska kort och snabbt avslutad ordväxling.

Ett alternativ till den stil som jag anammade hade varit att likt Cavanagh & Lewis som när de intervjuade män som var dömda för att de använt våld mot sin partner, vara mer utmanande. Deras intervjuteknik gick ut på att utmana männens redovisade förklaringar av våldshandlingarna (Cavanagh & Lewis, 1996, s. 101). Under sin datainsamling balanserade de aktivt intervjun för att både få mannen att tala öppet och att ifrågasätta uttalanden som männen ansåg vara tagna för givna, men som forskarna ansåg vara omoraliska. Det som fick mig att fortsätta

med min inte så utmanande intervjustil var min nyfikenhet över männens egna sätt att rapportera och gestalta sina erfarenheter. Jag resonerade som så att eftersom mannen befann sig i en verksamhet där det arbetas med våld skulle männen efter att de talat med mig möta någon från verksamheten, som förhoppningsvis utmanade honom mer än vad jag gjorde.

Att deltagare visar känslor i en intervjusituation är inget ovanligt och även i arbetet med denna studie kom männen att visa starka känsloyttringar, i ett par fall började de gråta. Jag hanterade dessa reaktioner ganska kallt, kan jag tycka nu i efterhand. Jag erbjöd dem en paus, jag kunde säga stödjande ord som *”det är inte lätt att tala om detta”*. Jag lämnade sedan över ansvaret för vad jag öppnat upp till behandlaren. I de fall där mannen inte längre gick i behandling lämnade jag honom till sitt eget öde.

Nyfikna behandlare

Ytterligare en utmaning var att hålla kontakten med behandlarna på en behaglig nivå. Ju mer jag kom in i gruppen desto större blev utmaningarna att hålla på forskningsetiken.

> Idag var det tufft att hålla igen. (Behandlaren) fiskade verkligen efter information efteråt. ”Vad sa han till dig? Till mig har han sagt att han gjort ditt och datt, vad sa han till dig? Berättade han det för dig med?” etcetera. Frågor som dessa haglade under fikapausen och jag kände att jag hela tiden fick ducka och försöka snacka om annat.
>
> Fältanteckning

Det tillhörde inte det vanliga att personal ställde frågor om vad som sades under intervjun men det förekom. Främst genom att de själva berättade något för mig om personen och frågade om han hade sagt samma sak till mig. Att hålla på anonymiteten blev således en utmaning och att skapa en relation som var kamratlig men ändå respektfull för såväl deltagaren som för personalen.

Känslor under fältarbetet och efter

Under tiden som jag genomförde datainsamlingen märkte jag att jag blev påverkad av alla berättelser som jag fick höra, från männen, från kvinnorna i partnerkontakten och från behandlarna. Historierna etsade sig fast hos mig och jag blev förundrad över hur vanliga många av männen gav intryck av att vara. Trots att jag var inställd på att våld i nära relationer fanns representerade i alla samhällsklasser och utförs av alla möjliga män blev jag ändå nedstämd av att gång

på gång träffa dessa, många gånger mycket trevliga killar, som sedan delade med sig av historier om vad de hade gjort. I männens gestaltningar uteblev närgångna detaljer om specifika våldshändelser men i kvinnornas berättelser var oftare detaljerade beskrivningar av våldssituationer och kränkande handlingar närvarande. Jag hade inte någon avsikt att studera enskilda våldshändelser men jag avbröt heller inte när en person började berätta om specifika händelser. Jag ställde inga följdfrågor om detaljer rörande den direkta våldshandlingen som beskrevs men gav ibland gavs stödjande ord på vägen, som förhoppningsvis uppmanade personen att fortsätta prata. Jag fann mig själv, efter bara några månader av datainsamlingsarbetet, gå runt och studera huruvida män i min privata omgivning visade tecken på att vara våldsamma i sina relationer. Jag började även att ibland drömma om händelser och om personer som jag intervjuat i olika våldsamma sammanhang eller att jag räddade kvinnorna undan deras partner.

> I natt drömde jag att det knackade på dörren och där stod (en deltagare) och hennes dotter. Hon ville stanna här och hon flyttade in i vårt sovrum. Sen kom det fler och fler som knackade på. Alla fick plats och till slut var det så många här att jag och Adam fick sova på en luftmadrass i köket. Men alla var glada och huset var fullt av tacksamma barn och kvinnor som sa att jag räddat dem från ett hemskt liv.
>
> Dagboksanteckning

En annan svårighet var hur jag skulle hantera det som jag just fått höra. Det kändes många gånger svårt att lämna en person som just berättat om väldigt personliga och hemska erfarenheter. I några fall funderade jag även över hur jag etiskt kunde lämna personerna efter en intervju med vetskapen om hur han hade agerat mot sin fru. Inte sällan hade männen barn som bodde hemma. Jag vill poängtera att jag aldrig fick höra någon berätta om att deras barn for fysiskt illa men att det förekom att de sa att barnen var medvetna om vad som hänt eller att de berättade om händelser som skett när barnen varit närvarande. Det var många känslor som utspelades i mitt inre och jag kände mig ofta skyldig och funderade ofta på hur det hade gått för de olika familjerna efter att jag träffat en man eller kvinna. Jag gav kvinnorna kontaktuppgifter till olika verksamheter där de kunde få hjälp och vid ett tillfälle gav jag en kvinna mitt privata telefonnummer. Hon ringde inte. Eftersom de flesta av männen befann sig på mansverksamheten vid undersökningstillfället bad jag ofta männen att nämna samma sak med sin

behandlare då jag kände att det var något som tagits upp i intervjun som verkade svårt eller allvarligt för deltagaren.

Det var först efter det att datainsamlingen avslutats som jag började känna att jag kunde lägga berättelserna och mötena bakom mig, och med tidsmässig distans började jag att känna att jag hade bearbetat berättelserna och min syn på alla män som misstänkta våldsutövare försvann.

När man får oväntat besök

Det fanns en handfull män som inte ville ses på mansverksamheten men som kunde tänka sig träffas för uppföljningen av datainsamlingen om vi sågs på en annan plats. Anledningarna till detta uppgavs vara att mannen hade hoppat av behandlingen och inte ville riskera att möta sin tidigare behandlare eller att han inte hade tid att ta sig till mansverksamheten[44]. I dessa fall träffades vi på en offentlig plats. Dessa platser var på stranden, på bibliotek, på kafé och på en mans arbetsplats. Två av männen föreslog att vi skulle ses hemma hos honom men dessa förslag avvisade jag på grund av att jag kände att jag ville ha kontroll över var jag befann mig.

Att träffa männen på dessa offentliga platser ledde till vissa problem ur datainsamlingssynpunkt. Även om det var lätt att finna avskärmade platser kändes det som om det var många nyfikna som tittade då vi satt mitt emot varandra, i ett par fall med en bandspelare i mitten. Vi såg inte ut som två personer som umgicks på ett naturligt sätt. I fallet när vi var på stranden var det även lönlöst att sätta igång bandspelaren eftersom ljudet från blåsten och havet var så högt[45]. När jag befann mig på biblioteket med en deltagare som var mitt uppe i att fylla i enkäten uppkom en obekväm situation:

> Vi satt på bibblan i (STAD), jag bläddrade i en bok, L skrev i formuläret när en röst bakom mig hejade på honom. Det var en kompis till L som kom förbi och han började prata med L, något om en innebandymatch som de varit på. Jag märkte att mannen som jag var där med var obekväm (rodnade och började trycka på pennan). Killen kollade på mig och frågade oss vad vi gjorde och om vi var där tillsammans? Jag sa inget och inte mannen heller och killen stod och väntade på ett svar. Efter en kort stund så sa jag att jag gjorde en undersökning om hälsa och träning och att L varit snäll att ställa upp. L sa ”man får ju ställa upp”. Den andra

[44] Vid det första datainsamlingstillfället befann sig samtliga män som deltog i undersökningen på Kriscentrum.

[45] Jag antecknade denna intervju.

killen sa att han kunde också ställa upp och vara med för han tränade ganska mycket och var intresserad av mat. Jag hasplade ur någonting om slumpmässigt urval. Han gick vidare. L fortsatte att fylla i och tittade sig omkring efter sin bekant flera gånger resten av ifyllandet. När han var klar med ifyllandet av enkäten sa han ” Det hade ju varit roligare om det handlar om träning”. Jag sa Ja. När vi kom till intervjudelen ville han inte att jag skulle spela in. Intervjun gick bra, men jag fick anteckna den.

Fältanteckning

Efter denna upplevelse skapade jag en kamouflagehistoria att använda mig av i liknande situationer, något som jag fick nytta av några månader senare då jag sprang på en av deltagarna i en affär. Mannen hälsade, jag hälsade tillbaka och fick sen nytta av min kamouflagehistoria inför mitt sällskap som var nyfiken på vem det var som jag hälsade på. Vid ett annat tillfälle mötte jag en bekant utanför hens arbetsplats och upptäckte att en kollega till min bekant är deltagare i studien. Mannen hälsar på min bekant och sänker sen snabbt blicken så vi undviker ögonkontakt. Vi ignorerade varandra och min bekant verkade inte märka att jag och denne man hade haft kontakt i samband med datainsamlingen.

Analysarbetet

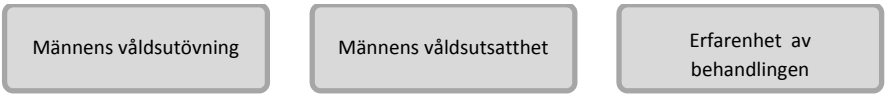
Svaren från frågeformulären och upptagningarna samt anteckningarna från samtalsintervjuerna kodades samt transkriberades/renskrevs löpande. På så vis ökade mina kunskaper om hur männen svarade i frågeformuläret och hur de talade om våldet i intervjuerna under tiden för arbetet med datainsamlingen. Vid det andra datainsamlingstillfället adderades frågor i formuläret som ett direkt resultat av de erfarenheter som det löpande arbetet gett. På samma vis påverkades utformningen av intervjuguiden som användes vid återbesöket av den kunskap jag fått från den tidigare datainsamlingen och bearbetningen av denna, även om den inte på något systematiskt sätt var ett resultat av tidigare analyser.

I början av arbetet med materialet behandlades det kvalitativa materialet genom att jag utifrån Goffmans identifierade underkategorier i arbetet med återställande uppgifter *(remedial work)* och tolkade männens redogörelser utifrån den indelning som Goffman gör. Jag utgick således ifrån ett teorinära förhållningssätt (Widerberg, 2002, s. 145). Efter drygt ett år in i analysarbetet insåg jag att det var dags att släppa Goffmans hand när jag kommit fram till att

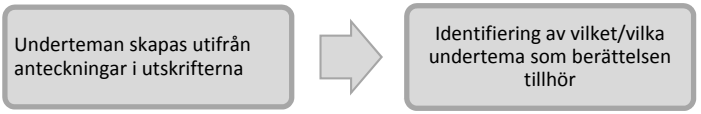
detta inte var det mest tillfredsställande sättet att analysera intervjuerna på. Inte minst eftersom en stor del av mitt material hade hamnat i vad jag kan beskriva som en ”resthög”, det vill säga en del förklaringar passade inte in i någon av Goffmans kategorier. I stället ingick en del i flera kategorier och detta överlappande gavs inte rättvisa genom den teorinära analysen. Analysen visade också att även andra delar av moralarbetet inte synliggjordes. Jag valde då istället att låta empirin bestämma vilka teman som skulle skapas. Jag började om arbetet med analysen och gick igenom intervjuutskrifterna på nytt, en efter en, och skapade teman och kategorier. Studien kom på så vis att utgå ifrån ett empirinärt förhållningssätt (ibid., s. 145). Att utgå ifrån andras begrepp och fynd är något som avråds ifrån då man arbetar med kvalitativa material eftersom det hindrar upptäckten av andra, nya mönster än de redan funna (s. 136-137). I mitt fall påbörjade jag mitt arbete utifrån Goffmans fynd, vilket naturligtvis kan ha påverkat min identifiering av de olika kategorier och teman som jag senare kom att urskilja.

Efter att ha arbetat med materialet under ett par år stod det klart för mig att männen talade utifrån tre teman som tillsammans med frågeformulärssvaren skulle kunna vara gynnsamma även ur framställningssynpunkt. Dessa tre huvudteman var mannens våldsutövning, mannens våldsutsatthet samt deras erfarenhet av behandlingen (se figur 5). Rent konkret gick jag systematiskt igenom samtliga intervjuutskrifter på nytt och markerade i texten när mannen talade om någon av de olika kategorierna. Varje tema fick sin egen färg. Sedan skrev jag i kanten av utskrifterna små korta beskrivningar om det mannen talade om. Exempelvis kunde jag skriva ”frun provocerade” eller ”tappar kontroll vid alkohol”. Jag skapade sedan olika analysark där olika underteman identifierades utifrån det som var centralt i mina anteckningar. Dessa underteman kunde exempelvis sortera under huvudtemat våldsanvändning: ”Inte våld-det han gjort” samt ”Jämför med andra”. När dessa teman var skapade studerades intervjuutskrifterna ytterligare en gång och med nya markeringspennor i hand blev männens uttalanden indelade i olika underteman och införda i motsvarande analysark. Efter genomgångar av de olika utdragen i respektive analysark slogs ett par underteman ihop och andra delades upp. Ytterligare nyansering av materialet framstod, såsom överlappningar av redovisande förklaringar och att samtliga män beskrev sitt nuvarande själv som moraliskt anständigt.

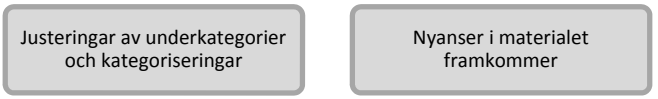
STEG 1: Tre huvudteman fastställs mot bakgrund av centrala samtalspunkter

STEG 2. Underteman skapas utifrån empirin

STEG 3. Materialet justeras och nyanseras

Figur 5. Analysprocess

I analysen av de öppna frågorna i frågeformuläret har det gått till på likande sätt. Jag har läst igenom de olika svaren, funnit olika teman och sedan placerat in de olika svaren i dem. Dessa svar var inte lika svåra att placera in eftersom männen i många fall bara skrivit en eller ett par meningar och det överlappande som fanns i intervjuerna inte var lika framträdande.

I avhandlingen finns även några utdrag presenterade från de anteckningar som jag gjort samt ett citat från en behandlare. Dessa anteckningar är inte framtagna från någon speciell systematisk genomgång utan avser fungera som illustrationer i förekommande fall.

Svaren från frågeformulären matades in i dataprogrammet SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) och uträkningarna som presenteras är gjorda i denna databas. Ofta presenteras resultaten i avrundade hela procenttal för att tydliggöra. I vissa fall är det endast en liten andel män i de grupper som studeras, och för att statistiken inte ska vilseleda väljer jag i några av dessa fall att presentera frekvensen. Antalet förekomna fall (n) presenteras för att ge läsaren en möjlighet att tolka analyserna.

Sammanfattande översikt av det empiriska materialet

En utgångspunkt för denna studie är att all data som skapas är beroende av den situation som den produceras i. Detta gäller såväl den empiri som framkommit genom samtalsintervjuerna och de data som framkommit genom frågeformuläret. I studien undersöks männens självrapporteringar om situationer och händelser. Männens rapporteringar tolkas, inte som en exakt spegelbild, utan som kontextberoende och avhängiga interaktionen med mig som datainsamlare, men även utifrån begripliggörandet av situationen i sig. Det är rimligt att anta att mannen, om han exempelvis skulle vara anklagad för ett brott och var i en förhörssituation, inte skulle välja samma svarsalternativ i frågeformuläret som han gjorde i föreliggande fall. Det är även rimligt att anta att framställningarna i intervjuerna skulle ha varit annorlunda om mannen och jag hade varit vänner.

I studien analyseras rapporter från män som sökte sig till mansverksamheter som arbetar med våld i nära relationer och som tackade ja till att vara med i utvärderingen *"Behandling av män som använt våld i nära relationer – en utvärdering"*. Samtliga män som under ett års tid sökte sig till en utav åtta socialtjänstanknutna mansverksamheter som arbetar med våld i nära relationer, blev tillfrågade att delta i undersökningen. 188 utav 228 män deltog genom att svara på ett omfattande frågeformulär i samband med behandlingsstart. Ett år senare tillfrågades samma män om de ville fylla i ett likande frågeformulär. 140 män valde att delta. På två av mansverksamheterna tillfrågades de män som fyllde i formuläret om de kunde tänka sig att ställa upp på en efterföljande intervju. 30 män blev ombedda att delta i en samtalsintervju vid uppföljningstillfället; 16 av dem tackade ja. I studien har således olika typer av material analyserats. Svaren på frågeformulären presenteras i sammantagen form och man ska på så vis inte kunna utröna vem det är som har svarat på frågorna[46]. För att säkra männens anonymitet har samtliga egennamn bytts ut, såväl i de fall de varit skrivna i enkäterna som då det förekommit i intervjuerna. Historier där det går att anta att någon skulle kunna räkna ut vem de omnämnda personerna i intervjuerna är har undvikits att tas med i presentationerna.

[46]Eftersom materialet även behandlats i Socialstyrelsens utvärdering (2010) förekommer upprepningar. Den stora merparten av analyserna är dock annorlunda de som presenteras i rapporten.

Kapitel 5. Våldsutövning och moralarbete

> När jag säger att de har möjlighet att börja i gruppen säger de ofta: -”men jag passar inte in där, jag är ju ingen kvinnomisshandlare”. Då brukar jag svara: ”nej, men det är lugnt för det är ingen av de andra heller”.
>
> Behandlaren Fredde

I detta kapitel studeras dels vilken våldsanvändning männen anger i frågeformuläret, dels hur de i samtalsintervjuerna talar om utövandet. I analysen framkommer hur männen genom förklarande redovisningar omvandlar de utförda våldshandlingarna från tvivelaktiga gärningar till moraliskt försvarbara sådana. Citatet som inleder kapitlet är hämtat från ett samtal med en behandlare och aktualiserar en aspekt som diskuteras i kapitlet, nämligen männens distansering till begreppen kvinnomisshandlare och misshandel. Kapitlet inleds med en redovisning av det våld som männen rapporterar i frågeformuläret.

Männens rapporterade våldsutövning

Fysiska våldshandlingar

Det fysiska våldet är den typ av våld som många förknippar med just våld i nära relationer (jmf Agevall, 2012, s. 144). Inom rättsväsendet är fysiskt våld straffbart och det är rimligt att tro att det är lättare för människor att kategorisera fysiska våldshandlingar som omoraliska och fel eftersom det fått erkännande i den rättsliga kontexten. Männen i denna studie fick förhålla sig till tolv situationer som innefattar fysiska våldshandlingar och som tillsammans bildar skalan *fysisk*

våldsutövning. Nedan presenteras hur många av männen som vid behandlingsstart rapporterade något av påståendena i skalan.

Tabell 5. Antal män som rapporterade fysisk våldsutövning vid behandlingsstart (n=188)

Påståendet	Utövat handlingen det senaste året (frekvens)	Utövat handlingen, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent):
Jag knuffade eller skuffade undan min partner	135	17	81 %
Jag tog hårdhänt tag i min partner	120	19	74 %
Jag vred om min partners arm eller hår	80	12	49 %
Jag smällde till min partner	72	16	47 %
Jag misshandlade min partner	73	10	44 %
Jag slängde något mot min partner som kunde skada	57	19	40 %
Jag slängde min partner mot en vägg	51	9	32 %
Jag sparkade min partner	31	10	22 %
Jag slog eller drämde till min partner med något som kunde skada	28	8	19 %
Jag har försökt kväva/strypa min partner	18	1	10 %
Jag använde en kniv eller pistol mot min partner	6	3	5 %
Jag brände eller skållade min partner med flit	2	1	<2%

Av de 188 män som svarade på frågeformuläret vid behandlingsstart rapporterade 80 procent att de utövat någon av de våldshandlingar som ingår i skalan fysisk våldsutövning mot sin partner det senaste året[47]. Ytterligare sex procent anger att de tidigare, men inte detta år, utövat någon fysiskt våldshandling. 14 procent av

[47] 40 av dessa män angav även att de genomfört ytterligare fysiska våldshandlingar tidigare år.

männen rapporterar ingen fysisk våldsutövning i frågeformuläret, vare sig under det senaste året eller tidigare.

Det vanligaste var att männen rapporterade att de hade knuffat/skuffat sin partner eller tagit hårdhänt i henne, 81 procent respektive 74 procent av männen rapporterade att de någon gång gjort detta mot sin partner. Nästan hälften av männen angav att de någon gång hade vridit om sin partners arm eller hår. Drygt var femte man uppgav att han hade sparkat sin partner och knappt var femte man att han hade slagit till henne med något som kunde skada. Mindre vanligt var rapporter om att de hade försökt strypa/kväva sin partner, 10 procent rapporterade det. Några enstaka män rapporterade att de använt kniv/pistol (5 %) eller bränt/skållat sin partner med flit (<2 %). De flesta män rapporterade att de hade utfört mer än en gärning men 10 procent av de män som rapporterade fysisk våldsutövning uppgav en isolerad akt vid ett enstaka tillfälle.

Psykiska våldshandlingar

Den andra typen av våldshandlingar som studeras är av psykisk karaktär. De psykiska våldshandlingarna skiljer sig från de fysiska eftersom de oftare måste sättas i en kontext för att förstås som våld. En del handlingar som innefattas i psykisk våldsutövning kan vara lättare att förstå som våld än andra eftersom de är kriminaliserade, exempelvis olaga hot och frihetsberövande. Andra typer är mer subtila och en tillsynes harmlös handling, såsom en knackning i bordet, kan vara en del av en större och mer omfattande systematisk kränkning av en annan människa eftersom den anspelar på en tidigare våldshändelse, handlingarna kan vara en del av våldets kontinuum. I denna studie fick deltagarna svara på åtta konkreta påståenden som skulle kunna tänkas vara beståndsdelar i psykiskt våldsutövande. Nedan presenteras vad männen rapporterade på de frågor som tillsammans bildar skalan *psykisk våldsutövning*.

Tabell 6. Antal män som rapporterar psykisk våldsutövning vid behandlingsstart (n=188)

Påståendet	Utövat handlingen det senaste året (frekvens)	Utövat handlingen, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent):
Jag skrek eller vrålade åt min partner	167	10	94 %
Jag förolämpade eller svor åt min partner	171	4	93 %
Jag gick min väg/lämnade rummet eller huset mitt under ett gräl	158	11	87 %
Jag gjorde något för att reta min partner	128	8	77 %
Jag kallade min partner fet eller ful	65	11	40 %
Jag hotade att slå eller slänga något på min partner	65	11	39 %
Jag förstörde något som tillhörde min partner med flit	56	9	35 %
Jag anklagade min partner för att vara en urusel älskare	27	8	18 %

Samtliga 188 män angav att de någon gång hade genomfört någon av de handlingar som ingår i skalan för psykiskt våld. 98 procent av männen rapporterade ha utfört handlingarna det senaste året medan resterande sa att de hade utfört handlingarna tidigare år.

Väldigt många, 94 respektive 93 procent, angav att de vid något tillfälle förolämpat eller svurit samt skrikit eller vrålat åt sin partner. 87 procent kryssade för att de hade gått sin väg/lämnat rummet vid ett gräl, 77 procent hade gjort något för att reta sin partner och 40 procent sa sig ha kallat sin partner fet eller ful. Ungefär lika många, 39 procent, hade hotat att slå eller slänga något på kvinnan. 35 procent rapporterade att de med flit förstört något som tillhörde partnern och 18 procent att de hade anklagat sin partner för att vara en urusel älskare.

Det var stora variationer gällande frekvens. De två ytterligheterna var män som uppgav att de endast vid ett enda tillfälle hade skrikit eller vrålat åt sin partner och som inte rapporterade några andra handlingar i skalan, och de män som uppgav att de gjort samtliga gärningar, många av dem vid upprepande tillfällen.

Sexuella våldshandlingar

Männen fick även ta ställning till situationer och handlingar av sexuell karaktär. Påståendena innehöll situationer som skett med fysiskt våld och tvång, men innefattade även handlingar bestående av verbala påtryckningar. Våldsskalan bestod således av frågor som har element av både fysiskt och psykiskt våld (se tabell 7).

Tabell 7. Antal män som rapporterar sexuell våldsanvändning vid behandlingsstart (n=188)

Påståendet	Män som har utövat handlingen i år (frekvens)	Män som har utövat handlingen, men inte i år (frekvens)	Totalsumma (procent):
Jag insisterade på att ha sex när min partner inte ville (men använde inte fysiskt tvång)	34	7	22 %
Jag insisterade på att ha oral- eller analsex med min partner (men utan att använda fysiskt tvång)	23	4	14 %
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha oral- eller analsex	2	1	<2 %
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha sex med mig	2	1	<2 %
Jag tvingade min partner att ha sex med mig utan kondom	2	0	1 %
Jag använde hot för att få min partner att ha sex	2	0	1 %
Jag använde hot för att tvinga min partner att gå med på oral- eller analsex	1	0	<1 %

Handlingar som inkluderades i skalan *sexuell våldsutövning* rapporteras i minst utsträckning. Cirka var fjärde man, rapporterade att han begått någon av de handlingar som beskrevs i frågeformuläret. 90 procent av utövarna hade begått handlingen det senaste året. Den handling som är mest förekommande bland

männens rapporteringar är att han har insisterat på att ha sex när partnern inte ville, men utan att använda fysiskt tvång. 85 procent av de som rapporterar någon handling som ingår i skalan har gjort detta. 56 procent av männen som svarade att de utfört någon av de handlingar som bildar skalan sexuellt våld hade insisterat på att ha oral- eller analsex. Samtliga män som anger att de gjort någon sexuell våldshandling har rapporterat minst en av dessa två handlingar. Männen uppger i väldigt låg grad att de utfört de andra handlingarna i skalan, de där hot och fysiskt tvång ingår. Endast en man rapporterar att han gjort sig skyldig till samtliga påståenden. Förutom mannen som säger sig ha begått alla handlingarna uppger ytterligare två män att de använt fysiskt våld mot sin partner för att tvinga henne till sex, två andra män uppger att de använt fysiskt våld för att tvinga till sig oral- eller analsex. De flesta män som rapporterar att de genomfört sexuella våldshandlingar rapporterar enstaka handlingar.

Relationer mellan rapporterade våldsutövningar

Samtliga män svarar i frågeformuläret att de har utövat någon av de handlingar som ingår i skalan för psykiskt våld, under året som gått eller tidigare. Tolv procent av männen rapporterar enbart handlingar som ingår i denna skala. Två procent beskriver en kombination av psykiska och sexuella våldshandlingar, 62 procent en kombination av händelser från de fysiska och psykiska våldsskalorna, 23 procent rapporterar ha utövat handlingar ur samtliga tre våldsskalor (se diagram 1).

Diagram 1. Kombinerad våldsutövning vid behandlingsstart

Ingen man rapporterade att han enbart utövat handlingar som ingår i den fysiska våldskalan eller enbart handlingar ur den sexuella våldsskalan. Dessa var alltid rapporterade i kombination med händelser från den psykiska våldsskalan. Det minst vanliga var att rapportera en kombination av psykiskt och sexuellt

våldsutövande. Det finns ett samband mellan männens psykiska våldsutövning och fysiska våldsutövningar det senaste året (Pearson´s R =0,672, p< 0,05). Ju mer psykiskt våld som rapporteras desto mer fysiskt våldsutövande anges. Detta är inga unika resultat. Att våld i nära relationer består av olika typer av våld, som sker parallellt, är kärnan i det som utgör våldets kontinuum.

Skador

Ytterligare en våldsaspekt som studerades genom frågeformuläret handlar om våldets konsekvenser i form av skador. Konsekvenser av våld kan yttra sig konkret, såsom i form av blåmärken och brutna ben, men även vara mer subtila såsom oro och rädsla. Frågorna i CTS2 avser att mäta mer konkreta konsekvenser och är relaterade till huruvida partnern har blivit fysiskt skadad av våldet. Sex påstående avser mäta skadorna och männens svar presenteras i tabell 8 nedan.

Tabell 8. Männens rapporterade skadeverkan på kvinnan (n=188)

Påståendet	Män som har utövat handlingen i år (frekvens)	Män som har utövat handlingen, men inte i år (frekvens)	Totalsumma (procent):
Min partner fick en stukning, blåmärke eller ett litet sår på grund av ett bråk med mig	13	112	66 %
Min partner kände fortfarande fysisk smärta dagen efter, på grund av bråket vi hade	97	19	62 %
Min partner uppsökte en läkare efter ett bråk med mig	49	8	30 %
Min partner behövde uppsöka en läkare på grund av ett bråk med mig, men gjorde det inte	22	6	15 %
Min partner svimmade på grund av ett slag mot huvudet av mig under ett bråk	5	3	4 %
Min partner fick ett benbrott efter ett bråk med mig	4	0	2 %

72 procent av männen angav att deras parter hade fått skador efter att ha varit i bråk med dem. Det vanligaste var att männen rapporterade att kvinnan fått en stukning, blåmärke eller litet sår (66 %). Ett fåtal av männen rapporterade att de hade orsakat grövre skador, som benbrott (4 män) eller svimning efter slag mot huvudet (8 män). 28 procent av männen rapporterade att de inte orsakat de skador som föreslogs i formuläret.

Reflektion över våldsrapporteringen

Utifrån resultatbeskrivningen ovan kan man utläsa att männen rapporterar variationer gällande våldsutövning. En del män som sökt sig till behandlingen rapporterar endast utövning av psykiska våldshandlingar. De psykiska handlingarna är svåra att tolka utan att veta i vilken kontext som de genomförts.

En stor del av männen som sökt behandling rapporterar fysisk våldsanvändning, många av dem inte enbart under det senaste året utan även tidigare år. Frekvensen och våldskaraktärerna skiljer sig åt och allt ifrån män som rapporterar våldsövning vid ett enda tillfälle till män som rapporterar upprepande handlingar av de grövsta föreslagna handlingarna, finns representerade i materialet. Männen är således inte en homogen grupp i förhållande till våldsrapportering och behandlingen ter sig locka män med olika beskrivningar av problembilden.

Rapporteringar av sexuella våldshandlingar är få och de allra flesta män som rapporterar handlingar från denna skala anger att de insisterat på sex men utan tvång. En anledning till att det är så få män som rapporterar om sexuella våldshandlingar kan vara att det underrapporteras på grund av sitt stigma. En annan tolkning är att de män som söker sig till mansverksamheterna helt enkelt inte begått denna typ av handlingar i lika stor utsträckning som de utövat handlingar av psykisk och fysisk våldskaraktär.

Problematisering av misshandelsbegreppet

I frågeformuläret fick männen ta ställning till påståendet ”Jag misshandlade min partner”. Detta påstående sticker ut från de andra eftersom begreppet misshandel har kommit att bli en symbol för det våld som utförs av män mot kvinnor och det våld som förekommer i nära relationer. Kvinnomisshandel och kvinnomisshandlare har stått för identifieringen av detta i såväl forskning och media som politiska sammanhang. Det existerar inte begrepp som kvinnoskuffare,

kvinnoknuffare eller kvinnosparkare utan det är just kvinnomisshandlare som fått definiera våldet, varför det är extra intressant att studera hur männen förhöll sig till begreppet[48].

Av de 188 män som svarade på frågeformuläret vid behandlingsstart svarade 44 procent att de någon gång misshandlat sin partner, samtliga hade begått minst en fysisk våldshandling. Vid närmare analys av vilken typ av våld som männen uppger sig ha utövat, framkommer det att det inte är den fysiska våldstypen i sig som tycks vara avgörande för om männen rapporterar sig ha misshandlat sin partner eller ej (se tabell 9). Tabell 9 belyser specifika våldshandlingar som männen rapporterade trots att de inte kategoriserade sitt agerande som misshandel.

Tabell 9. Rapporter om fysiska våldshandlingar och dess förhållande till misshandelsbegreppet.

Angiven våldsutövning	**Jag misshandlade min partner**	
	JA	**NEJ**
Jag knuffade eller skuffade undan min partner (n=152)	53 %	47 %
Jag tog hårdhänt tag i min partner (n=139)	55 %	45 %
Jag smällde till min partner (n=88)	78 %	22 %
Jag slängde något mot min partner som kunde skada (n=76)	67 %	33 %
Jag vred om min partners arm eller hår (n=92)	64 %	36 %
Jag slog eller drämde till min partner med något som kunde skada (n=36)	83 %	17 %
Jag sparkade min partner (n=41)	85 %	15 %
Jag slängde min partner mot en vägg (n=60)	73 %	27 %
Jag använde en kniv eller pistol mot min partner (n=9)	89 %	11 %
Jag har försökt kväva/strypa min partner (n=19)	89 %	11 %
Jag brände eller skållade min partner med flit (n=3)	67 %	33 %

[48] År 2015 är det ovanligt att använda sig av begreppet kvinnomisshandel i politiska dokument och inom forskningen. Populära begrepp är ”mäns våld mot kvinnor” och ”våld i nära relationer”.

En del män definierar inte sina handlingar som misshandel. Resultatet visar att vissa handlingar är mer öppna för förhandling än andra. Exempelvis är det 47 procent av dem som knuffat eller skuffat sin partner som angett att han inte misshandlat henne. Om de 53 procent av ”knuffarna” som definierar sina handlingar som misshandel gör detta på grund av knuffarna eller på grund av något annat är omöjligt att säga utifrån föreliggande data. Däremot är det intressant att studera vilka handlingar som inte definieras som misshandel, dessa män anger nämligen att de har begått handlingar som innefattar våldsutövning, men trots det uppger de att de inte misshandlat sin partner. I tabell 10 framkommer det att ju mer våld som rapporteras desto mer troligt är det att männen säger sig ha misshandlat. En omvridning av hår eller arm är inte nödvändigtvis nog för att tolka det han gjort som misshandel. Ju grövre våldet blir ju mindre förhandlingsbart verkar det vara, och när det handlar om att använda kniv/pistol eller försöka kväva/strypa är det bara enstaka män som undviker att definiera handlingarna som misshandel även om detta förekommer. Vid studiet av männens genomsnitt på den fysiska våldsskalan motsvarar en högre poäng mer frekvent fysiskt våld. Det kan innebära att samma våldshändelse ägt rum upprepade gånger men även att mannen svarat att han utövat många olika typer av våld. I nedanstående tabell (tabell 10) presenteras dessa medelvärden i förhållande till misshandel

Tabell 10. Jämförelse av medelvärde av utövade fysiska våldshandlingar och huruvida männen rapporterar misshandel eller ej (n=188)

Misshandlat	Medelvärde	N	Std.
Rapporterar inte att han har misshandlat	6,4857	105	7,24584
Rapporterar att han har misshandlat	18,6386	83	11,16241
Total	11,8511	188	10,97489

Som framgår av tabell 10 är medelvärdena på det fysiska våldet mycket högre hos de som anser att de har misshandlat. Detta betyder att de som anser sig ha misshandlat sin partner anger att de genomfört fler typer av våldshandlingar och/eller vid fler tillfällen, än dem som inte anser att de har misshandlat. Det är således mer troligt att rapportera att de har misshandlat sin partner ju mer fysiskt våld de utövat. Upprepandet och frekvensen verkar minska förhandlingsutrymmet, men ännu en gång leder avsaknaden om kunskap om kontexten till att det blir svårt att dra några slutsatser.

Resultaten visar att misshandelsbegreppet är starkt kopplat till det fysiska våldet. Psykisk våldsutövning kategoriseras enligt männen inte som misshandel i sig själv. Resultaten indikerar även att det inte är de fysiska våldshandlingarna i sig som är avgörande för huruvida de definierar sina handlingar som misshandel eller ej. Istället framgår det att männen inte alltid kategoriserar grova våldshandlingar som misshandel, men att frekvensen och allvarlighetsgraden tenderar att leda till en misshandelskategorisering, trots att detta inte alltid är fallet.

Gestaltningar av våldsutövandet

I enkäten fanns begränsat med utrymme för männen att utveckla sina svar, kontextualisera eller definiera sina handlingar, något som dock blev möjligt för de män som deltog i den efterföljande samtalsintervjun. Följande avsnitt är en analys av hur de 16 intervjuade männen redogjorde för de handlingar som föranlett kontakten med mansverksamheten. När jag för första gången studerade samtalsintervjuerna fann jag att det inte sällan fanns vad jag först kom att definiera som en diskrepans mellan männens rapporterade våldsanvändning och gestaltningarna av dem. Detta då de i ena sekunden kunde beskriva det som allmänt brukar benämnas våldshandlingar, till exempel att de hade smällt till eller knuffat sin partner, och i andra sekunden hävda att de inte brukat våld mot henne. På liknande sätt upptäckte jag att de kunde ha kryssat för att de hade begått specifika våldshandlingar i frågeformuläret, men i samtalsintervjuerna varit noga med att poängtera att de inte använt våld i sin relation. Att männen inte omtalar sina handlingar som våld är återkommande i intervjuerna. Detta går hand i hand med tidigare forskning då studier visar att män istället för våld istället föredrar att tala om våldet i form av bråk (ex. Cavanagh et al., 2001; Hydén, 1995). Ett exempel på detta går även att finna i ett utdrag från en fältanteckning som redogör för Henrys, som inte blev intervjuad, reaktion på studien:

> På (mansverksamheten) för intervju. Jag kommer in för att träffa Henry. Jag förklarar studien och ger honom samtyckesblanketten. Efter att ha läst några meningar säger han: *stopp lite här, jag tror inte att jag är med i din målgrupp. Här står ju våld i nära relationer. Jag är inte en av dem. Jag har inte " utövat våld i en nära relation "(han förställer rösten när han säger dessa ord). Vi bråkar ju och det är ju faktiskt hon som brukar våld i en nära relation i så fall.* Henry tar direkt avstånd till att tillhöra gruppen män som varit våldsamma i en nära relation så som det

uttrycks på samtyckesblanketten. Han betonar kraftigt att han inte passar in i denna kategori, mer än vid ett tillfälle. Henry väljer trots allt att besvara enkätfrågorna och uppger då att både han och hans partner har slagit, knuffat, och örfilat varandra. Han uppger även att han har sparkat sin partner något som han inte uppger att hans partner gjort mot honom.

Fältanteckning

De påståenden som finns i enkäten och som avser operationalisera olika våldstyper skiljer sig således från hur männen gestaltar handlingarna i förhållande till våldsbegreppet, men bidrar också till att ladda begreppet i det direkta sammanhanget.

Männen i denna studie använde genomgående olika typer av redogörelser när de skulle förklara de handlingar eller situationer som förekommit i deras parförhållande och som kan uppfattas som moraliskt tvivelaktiga. Jag har identifierat fyra huvudsakliga typer av framställningar som omväxlande användes av männen; 1) *en förnekande*, då männen problematiserade våldets kategorisering genom ett gränssättningsarbete, 2) *en avståndstagande*, då männen förhöll sig till det stigmatiserade begreppet kvinnomisshandlare, 3) *en förminskande* då männen minimaliserade konsekvenserna av våldet eller relativiserade sina handlingar gentemot andras, värre våldsutövningar, 4) *en klarläggande* då männen redogjorde för sina handlingar med ursäkter och rättfärdiganden som på olika sätt framhöll ett ansvarsbefriande.

Gränssättningsarbete - *”Jag tycker inte det är våld”*

Männen ville framhålla vad de själva la i begreppet våld och vad de tyckte borde läggas däri. Genom att problematisera begreppet skapade de en utgångspunkt för det fortsatta moralarbetet. Distansering från våldsbegreppet var något som i vissa fall aktualiserades tidigt i intervjuerna. När jag i början av intervjun med Elias frågar varför han kom till mansverksamheten vill han snabbt poängtera att det inte beror på att han använt fysiskt våld:

Susanne: Varför kom du till (mansverksamheten)?

Elias: Jag har aldrig lagt en hand på henne. Jag har inte slatt henne, hennes kille eller någon

Susanne: Vad gjorde att du sökte dig dit?

Elias: Hon tycker att jag inte lämnar henne ifred, jag vill ju bara vara snäll. Jag ser något hon gillar och då kanske jag köper det till henne, är det fel?

Antecknad intervju

Intrycket jag får av Elias under intervjuns början är att han är irriterad. Att förtydliga för mig att han inte slagit sin före detta partner eller hennes nya pojkvän, var så viktigt för honom att framhålla att han inledde intervjun med detta. Trots att han sökt sig till verksamheten på egen hand valde han således att berätta vad det *inte* berodde på att han kontaktat mansverksamheten; det var inte för han hade slagit sin partner.

Elias har senare delgett mig hur han slagit sönder möbler och förstört inventarier hemma hos sin före detta flickvän. Han har i frågeformuläret rapporterat att han begått många handlingar som ingår i de skalor som avser mäta såväl psykiskt som fysiskt våld. Han har bland annat kryssat för att han smällt till henne, knuffat henne och förolämpat henne vid upprepande tillfällen. Elias är defensiv under hela intervjun, talar väldigt snabbt och låter ofta arg på rösten. Han betonar gång på gång att han inte varit fysiskt våldsam direkt mot sin partner och därmed menar han att han inte använt våld. Han säger att han tycker att våld är när en person är fysisk mottagare, och eftersom han *”inte lagt en hand”* på sin partner så har han inte heller varit våldsam. Därmed tillskrivs fysiska våldshandlingar en speciell moralisk gräns av Elias, det är den fysiska våldshandlingen som är gränsen som inte får överskridas, och han har hållit sig på rätt sida om denna gräns eftersom han inte utövat fysiska våldshandlingar direkt mot sin partner.

Elias talar även i intervjun om att han *”får utbrott”* men är noga med att han inte vill kategorisera detta som våld. Genom att poängtera att utbrotten är offerlösa avdramatiserar han beteendet och framhåller att han inte gått över den fysiska gränsen:

Susanne: Vad innebär att du får utbrott?

Elias: Jag kanske kastar något, men inte på henne, skriker ut i luften, slår handen i bordet. Inget mot någon. Jag blir arg.

Antecknad intervju

Ett annat slags gränssättningsarbete som framkommer avser en beskrivning där män poängterar att de handlingar som utövas inte borde kategoriseras som våld; våld är något annat. Mark sa att han var medveten om att det han gjort kunde ses

som misshandel av andra men att han inte själv tolkade det så. Nedan är ett utdrag från när Mark tydliggör varför han använt våld i en situation som han tidigare berättat om i intervjun:

> Mark: … jag tycker inte det är våld, men det e våld. Samma med att jag kan knuffa, jag tycker inte det är våld, men det är våld. Jag knuffade Maja när hon var gravid, förstår du, jag tycker inte en knuff är misshandel men det är misshandel, jag tycker inte som andra, men jag har knuffat henne och det är ändå misshandel.
>
> Susanne: Men du tycker inte att det är misshandel?
>
> Mark: Nä, inte så, inte knuffar och sånt, misshandel är annat för mig
>
> Susanne: För dig?
>
> Mark: Ja, men jag vet vad ni tycker och det respekterar jag, men jag tycker inte så.
>
> Inspelad intervju

Mark beskriver att han utövat fysiska våldshandlingar i form av knuffar samtidigt som han säger att han inte ser på de handlingar som han har gjort som misshandel eller våld. I samma andetag säger han att *”det är våld”*. Formuleringen får antas uttrycka vad han tror är omgivningens uppfattning eftersom han säger att han vet att det finns en annan syn på våldet än den han har: *”jag tycker inte som andra”*, *”jag tycker inte det e våld, men det e våld” och ”knuffar och sånt, misshandel är annat för mig”*. En möjlig tolkning är att Mark fått ta del av behandlarnas tolkningar av hans handlingar och att det är dem som han jämför sin egen syn på våldet med. En annan tolkning är att han i sitt resonemang tänker på de frågor som han nyligen svarade på i formuläret. När Mark redogör för våldet så säger han att hans syn på misshandel skiljer sig ifrån andras, men att det i hans ögon inte är våld och misshandel som han utövat. Han förklarar inte vad han inbegriper i begreppen men gör klart att han har andra definitioner än *”ni”*. På så vis tycks han således avse en ”generaliserad andre”, eller kanske inbegrips bara jag i behandlarnas skara eller blir en förlängning av frågeformulärets inte så subtila formuleringar.

På samma sätt som Elias säger att hans handlingar inte är våldsamma eftersom de inte är fysiskt riktade direkt mot en person, säger Mark att de handlingar han har begått inte är våld eller misshandel enligt honom. Han har inte iscensatt den typ av handlingar som han laddar våldsbegreppet med.

Avståndstagande-”De har blivit utsatta”

Avståndstagandet innefattar jämförelser mellan mannen själv och den som enligt hans berättelse är en ”verklig” kvinnomisshandlare. Genom att framhäva vem som tillhörde den stigmatiserade gruppen kvinnomisshandlare och hur de skiljde sig från den, förhandlade männen fram en distans till den mer avvikande gruppen. Goffman menar att när man inser vilken grupp man kommer att förknippas med, så ser man inte de andra i gruppen som fullt så normala som man anser att man själv är (Goffman, 1963/2010, s. 45) och det blir svårt att skapa sig en samlad bild av sina egna handlingar och handlingar som andra i gruppen begått. På samma sätt som Elias ville vara tydlig med att inte inkludera de handlingar han begått inom gränserna för vad som bör tolkas som våld, var det relevant för andra män att framhålla vad deras våldssituationer eller relationer *inte* innehöll. Genom att distansera sig ifrån de stigmatiserade, de riktiga kvinnomisshandlarna, förhandlade de fram element som krävdes för att våldet rimligtvis kunde tolkas som utfört av en kvinnomisshandlare eller som våld som skedde i nära relationer. Att använda en *negativ referens*, någon som är värre än man själv, kan få en att framstå som relativt moraliskt respektabel (Presser, 2008, s. 93). Genom att tydliggöra vad som är det avvikande och sedermera relatera till en annan grupp framstår man som mer moralisk än den grupp som man distanserar sig från.

Avsaknad av makt- och kontrollmotiv

Vid undersökningstillfället var det inte jag som introducerade begreppen kvinnomisshandlare eller kvinnomisshandel för männen i samtalsintervjuerna. I enkäten fanns dock en fråga om huruvida de hade misshandlat sin partner, och frågor om huruvida de hade använt eller blivit utsatt för våld förekom. I intervjuerna sa jag vid några tillfällen ”våld i nära relationer” och använde i några fall ”slagit”, ”använt våld” och ”varit våldsam”. Männens resonemang angående våldet startade inte utifrån teman som direkt behandlade någon form av våldsdefinition eller våldssituation. Männens situation kontextualiserade dock samtalet, intervjun följde ju ifyllandet av enkäten och deltagandet i en studie som just utvärderade verksamheter som arbetade med våld i nära relationer. Utvärderingens innehåll lotsar således männen vidare, till att diskutera våldsbegreppet i intervjuerna. I den mån männen använder begreppen kvinnomisshandel eller kvinnomisshandlare, är det de själva som introducerat orden i samtalet. Även i de fall där begrepp som kontroll, genus och makt nämns är det männen själva som har infört dem. Jag använde i vissa fall samma begrepp i följdfrågor.

Vid några intervjutillfällen gjorde männen kopplingen till makt och använde detta som en avgörande gränsbildare. Nedan följer ett utdrag från intervjun med Klasse som hoppat av behandlingen. Ordväxlingen sker efter det att han just har förklarat sitt avhopp med att han tyckte att behandlingen hade för mycket fokus på honom och för lite på partners roll i problematiken.

> Susanne: Så du upplever att era bråk är…
>
> Klasse: Det är inte att en är makt över den andre. Det är bråk. Det är inte bra. Men det är inte makt. Inte att hon känner, eller jag känner, det är att vi bråkar. Det är båda, fråga Rita, hon kommer säga samma sak. Det är ofta inte knuff heller. Det är ofta bråk som, mentala bråk.
>
> Susanne: Ser du det som våld?
>
> Klasse: Ja, ehhh, jag måste samla mina tankar då, ja ehhhh, (tyst). Våld, ja, det är våld men inte, det är bråk och i bråket det finns våld. Men det finns de som har våld, det är inte, det är bråk med våld i. Det är våld från henne, och det är våld från mig. Skrik kan också va våld men inte våld man åker i fängelse (för?). De på kvinnocentrum, de har ofta annat, de har blivit utsatta, det är det jag menar, ibland använder andra tjejer att det finns de som blir utsatta av makt och våld, fast det är bråk. De vet om det, att det är bråk.
>
> Susanne: (tyst) Jag förstår inte riktigt, vissa tjejer använder att andra blir utsatta, kan du förklara hur du tänker?
>
> Klasse: Men det är att det räknas samma, att de går på den linje att det är samma
>
> Susanne: Okej, du menar att det är olika typer av våld som de som bråkar så som du och din tjej gör utsätts för, och som de som går till (mansverksamheten) för kvinnor utsätts för?
>
> Klasse: Ja, det är det, tycker jag, det är så
>
> Inspelad intervju

I citatet ovan diskuterar Klasse bråk och våld som komplicerade processer. Det är inte våldshandlingarna i sig utan kontexten och konsekvenserna som påverkar om tjejer bör uppfattas som *utsatta,* menar Klasse. Han poängterar att hans egen flickvän inte är utsatt för den typen av våld som kvinnor som söker akut hjälp på Kvinnocentrum är utsatta för; det finns en skillnad, de andra kvinnorna har blivit

utsatta. Det definierande för en utsatt kvinna är inte våldet i sig utan om relationen innefattar en maktobalans eller inte.

Genom att problematisera vad som är våld och fastställa att man inte gått över våldsgränserna begripliggörs handlingen inom det moraliskt respektabla. Männen förhandlar om vad som är legitimt och illegitimt, inte sällan i relation till det ensidiga och det ömsesidiga. De landar i en framställning där de hela tiden uppfört sig moraliskt korrekt då handlingarna varit legitima eller ömsesidiga. Både Elias och Mark genomför sitt moralarbete genom att problematisera våldsbegreppet. De jämför sina handlingar med andras, det en ”riktig” kvinnomisshandlare har gjort. De förnekar på så vis att deras handlingar har varit omoraliska genom att framhäva vilka element som ingår i den stigmatiserade omoraliska identiteten, och skiljer sedan sina handlingar från dem.

Att placera sig i en annan grupp av våldsamma personer

En del av männen tar avstånd ifrån att deras våld bör ses som *våld i nära relationer* genom att istället identifiera sig med en annan kategori än ”kvinnomisshandlare”. Att de är våldsamma har enligt dessa män inget samband med den relation de är i eller att den han varit våldsam mot är en kvinna, något de menar är essentiellt för att det skall kunna kategoriseras som våld i nära relationer eller kvinnomisshandel. Bertil förnekar inte att han använt våld mot sin partner, men menar att det faktum att hans partner är kvinna är oväsentligt:

> Bertil: Jag är inte här för att jag brukar våld eller misshandlar min tjej. Jag är här för jag får aggressiva utbrott. Det är inte så att jag är en sån som misshandlar tjejer. Är min tjej där när jag får utbrott då blir det som det blir men det är ju inte för att hon är min tjej.
>
> Antecknad intervju

Bertil talar om hur våldet inte har något att göra med att den som utsatts för våldet är hans partner och att hon är kvinna. Genom att tillskriva kvinnomisshandlaren rollen att inrikta sig avsiktligt mot kvinnor och göra sitt eget våld till oberoende av offrets könstillhörighet, separerar han sig ifrån andra män som använder våld i nära relationer, män som är *”en sån som misshandlar tjejer”*. Våldet som han utövar mot sin fru handlar istället om att hon befinner sig på samma ställe som han gör när han får vad han benämner som *”utbrott”*. Genom att jämföra sitt motiv till val av våldsoffer med andras kan han skapa ett avstånd ifrån kvinnomisshandlaren och placera sig i en mindre stigmatiserad grupp.

Förminskande

Relativisering -"Mitt är inte så hemskt"

Några av männen avdramatiserade och normaliserade de utövade våldshandlingarna och deras konsekvenser, bland annat genom att relatera sina våldshandlingar till andras, de som beskrevs som grövre och värre. Ett tydligt exempel kommer från mitt möte med Frank. Frank sitter och fyller i frågeformuläret och kommer till CTS2 och de påståenden som rör specifika våldshändelser. Bland dessa frågor finns de påstående som presenterades i början av kapitlet såsom " Jag använde kniv eller pistol mot min partner" och "Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha oral- eller analsex" Frank utbrister;

> Nej men usch. Kan man göra såna saker? Sätter man i relation så är det jag har gjort knappt någonting. Jag har inte ens tänkt på det. Knivar och pistoler. Då är det som jag gör inte så farligt faktiskt, om man jämför med de, jag menar de är ju verkligen misshandlare. Jag menar, mitt är ju inte så hemskt. Usch! Det blir ett" aldrig" på den (svar på frågeformuläret).
>
> Fältanteckning

Genom att jämföra med det våld som beskrivs i frågeformuläret relaterar Frank sina egna handlingar med de föreslagna. Han funderar över sina egna handlingar i förhållande till de fiktiva. Han visar tydligt att han tar avstånd ifrån denna typ av våld genom att säga *"usch"* och separerar de våldshandlingar han har gjort från den som "verkligen" misshandlar. Genom att relativisera trivialiserar mannen sitt eget våldsutövande och framställer det som mindre allvarligt. Mannen övertar i Goffmans termer *de normalas* syn på den stigmatiserade gruppen och för över denna syn på gruppmedlemmar i andra skikt än det han själv befinner sig i (Goffman, 1963/2010, s. 113-114).

Minimerade konsekvensen

I några fall minimerades våldshändelsers konsekvenser genom att mannen poängterade fysiska skillnader mellan män och kvinnor, där kvinnan beskrivs som skör och som har lätt för att ramla. Eventuella skador på kvinnan och de uteblivna skadorna på mannen beskrivs genom den fysiska skillnaden mellan mannen och kvinnan i storlek. Pjotrs gestaltning får illustrera detta. Utdraget kommer från när vi talar om huruvida Pjotr sökt behandling tidigare eller inte och är en del av ett argument om att det inte finns några ställen där han upplevde att han passade in.

> Pjotr: …Om jag knuffar henne trillar ju hon omkull men om hon knuffar mig känns det ju knappt. Men vi gör ju samma sak. Det är ju samma sak. Så hon är ju lika mycket mansmisshandlare som jag är kvinnomisshandlare. Bara det att hon är mindre.
>
> Inspelad intervju

Pjotr likställer det våld som han utövar med det våld som han menar att hans partner utövar. Att konsekvenserna av våldet skiljer sig åt för honom och henne är inte av vikt, säger han, likvärdigt våld har utövats och det är det som är relevant. I sin redogörelse menar Pjotr att han utövat våld men det har ju även hon gjort, i samma grad. Han förnekar inte handlingen, inte heller tar han avstånd från den. Uttalandet att *"hon är ju lika mycket mansmisshandlare som jag är kvinnomisshandlare"* kan tolkas som om han upplever att han är lika mycket ett offer för våld som den han utövat våldet mot. Könstillhörigheten är inget som enligt honom har betydelse för våldshandlingen.

Det är även intressant att notera de specifika ord som männen använder för att beskriva våldet, männen använder nämligen en hel del intressanta begrepp och omskrivningar när de skildrar de våldshandlingar som de begått, inte sällan talar männen om *bråk* (jmf Hydén, 1995). När Elias berättar om att han slog handen i ett glasbord som gick itu säger han att han hade *"råkat* sabba bordet". Ytterligare en man säger att han råkat men att han *"råkat ut* för att misshandla*"*. Ordvalet leder tankarna till att det varit en olycka, något som bara hänt. En annan man beskriver hur *"Jag tappar det",* som om ett lugnt sinne är något som han av en olyckshändelse kan råka bli av med. Denna typ av uttryck kan tolkas som ett sätt av att frånsäga sig ansvar för våldshandlingarna. Andra typer av begrepp som männen använder sig av är mer neutrala omskrivningar, en man säger att han säkert hade blivit *"besvärlig"* efter ett tag och lämnar det där. En annan man använde begreppet *"wrestling"* när han talade om våldssituationer som förekom mellan honom och hans före detta flickvän.

Klarläggande förklaringar

Inte sällan inleddes, som ovan nämnts, resonemang om våldsutövning med att männen problematiserade våldsbegreppet. Sedan gavs en redovisande förklaring där ansvaret för våldshandlingen lades utanför dem själva, de ursäktade sig själva (Scott & Lyman, 1968). Det var även vanligt att männen rättfärdigade våldet genom att beskriva kvinnornas verbala uttryck i samband med våldssituationens

upprinnelse, våldet var beroende av *kvinnans delaktighet*. I dessa beskrivningar lades hela eller delar av ansvaret på kvinnan och den relation de levde i. Ansvaret kunde även läggas bortom relationen, genom att männen hänvisade till olika *livssituationer*.

Kvinnans delaktighet

Några män poängterade att det bara var i en särskild relation som han begick våldshandlingar och en man sa att det bara var hans partner som kunde framkalla de känslor hos honom som ledde till att han tog till våld. Dessa män pekar ut den specifika partnern som ansvarig för våldet. Männen lyfter fram partnerns delaktighet och hennes ansvar för våldet. I en intervju med Jens återfinns genom hela intervjun beskrivningar av en partner som vill att han ska reagera aggressivt; hon *"vill trigga"* och *"trycker medvetet på rätt knappar"*. I Jens berättelse framställs således kvinnan som en person som söker sig till våld, han framställer henne som någon som letar bråk och skapar en bild av henne som våldssökare. När männen talar om kvinnans delaktighet framställs kvinnorna ofta som provocerande, då de genom verbala angrepp, mer specifikt som *"tjat"* eller i form av *"att hon går på"*, utlöser våldet. Genom att betona att kvinnan är den som initierar och startar situationen som sedan leder till de tvivelaktiga våldshandlingarna, lägger de över ansvaret för våldet på henne.

Klasse förklarade hur hans flickvän provocerade fram våldet genom att tala illa om honom inför dottern, och går så långt att han säger att hans partner inte ger honom *"något annat val"* än att ge henne en knuff. Hon har ansvar för handlingen eftersom det inte finns någon annan utväg för honom; han måste knuffa henne för att få partnerns negativa smutskastning av honom inför dottern att upphöra. Genom att beskriva hur han genom partnerns proaktiva beteende placeras i en situation, där han inte längre kan ses som ansvarig för hur situationen utvecklas, beskriver han sig som om han blir tvingad till att ta till våld. Han utövar helt enkelt det våld som situationen kräver för att kunna uppnå ett högre mål, att inte låta dottern bevittna mamman begå verbala angrepp. Klasse beskriver sig således som en ansvarsfull pappa som skyddar sin dotter från partnern, och lyfter fram bilden av sig själv som en moralisk förälder[49].

[49] Ett längre utdrag från när Klasse talar om detta går att finna på sidan 153

Återberättade uppmaningar

Bland männens gestaltningar fanns även en typ av redogörelse som delvis kan ses som en skuldhänvisning men som skiljer sig något i karaktär. Detta har jag valt att kalla återberättade uppmaningar. I denna typ av redogörelse återberättar männen situationer där de uppmanat och gett kvinnan en möjlighet att komma ur situationen, innan han blev våldsam. Männen beskriver hur de före de var våldsamma försökte hantera situationer genom att säga åt kvinnan att agera på ett visst sätt, och hur de erbjudit en lösning som skulle lett till att situationen inte slutade med våld. Några män sa till exempel att våldet hade kunnat förhindras om kvinnan hade lyssnat på hans vädjan om att sluta tjata. I ett annat fall uttrycks inte uppmaningen med ord utan här har mannen, enligt sin beskrivning, bett kvinnan om att få vara ifred. Han tycks vara medveten om att hon underförstått förstår denna uppmaning men inte respekterar den. I en av berättelserna framställs en scen där mannen efter att ha presenterat sin uppmaning ger upp sin autonomi och avsäger sig ansvaret, som överlämnats till kvinnan. Det är hur hon väljer att bemöta hans förslag, genom att godta eller ignorera det, som händelseförloppet påverkas.

Mark beskriver nedan hur våldet hade kunnat undvikas om hans partner låtit honom vara ensam som han efterfrågat.

> Susanne: Hur blir det när det blir våld? Kan du beskriva?
>
> Mark: Ibland när jag känner hur det börja pumpa i kroppen känner jag jag måste gå (där)ifrån, annars kommer jag tappa kontrollen. Jag går då ofta in in i ett annat rum, jag går från situationen. (Jag) kan gå in på toan och sätta mig, jag vet att det är på väg utför och då är det ett avgörande. Kommer hon efter och tjatar och tjatar och ställer sig i vägen och sånt, då kan det hända att det smäller till, hon kommer upp i mitt ansikte när jag har gått ifrån. Jag hinner inte lugna mig, ibland kommer hon inte och då hinner jag bli lugn igen.
>
> Inspelad intervju

Våldshandlingen framställs genom en återberättad uppmaning. Mark har lämnat över kontrollen för hur situationen skall sluta till sin partner och kan därmed inte hållas ansvarig för hur situationen utvecklades. Det är partnerns val att fortsätta och således partnerns ansvar att det blir våldsamt. Detta går att jämföra med Goffmans tredje del i det som han kallar återställande arbete *(remedial work)* och som är ett sätt att förklara sina handlingar genom att lägga fram ett förslag innan

en tveksam eller en potentiellt klandervärdig handling ägt rum. Goffman ger som exempel *"Can I ask you something personal"* innan man frågar om något som kan uppfattas som känsligt (Goffman, 1971, s. 115). Till skillnad från Goffmans begrepp utgör redogörelserna från de män som jag studerat mer dramatiska förfrågningar, och de framför dem på ett annat sätt, nämligen genom en återberättande version av händelser. I studien som nämnts tidigare av Cavanagh et al. (2001), utgick forskarna ifrån Goffmans utvecklade accountsbegrepp *remedial work*, återställande arbete. I studien fann de även denna typ av återberättande uppmaningar; i analysen framgick emellertid att männens förfrågningar inte sällan gick över i krav, enligt de kvinnor som intervjuades, vilket vidareutvecklade Goffmans uppmaningsbegrepp. Dessutom framkom det också, enligt de intervjuade kvinnorna, att männens användning av uppmaningar inte sällan övergick i krav. Studien visade även att en del män beskrev hur de på ett taktiskt vis manipulerade situationer så att de skulle sluta våldsamma (Cavanagh et al., 2001, s. 710). I föreliggande studie var manipulation av situationer inte närvarande i männens berättelser. Däremot återfanns det hur männen, genom att redogöra för hur de skapade situationer som kunde leda till att våldet från deras sida hade kunnat utebli. Mark var en av de män som avsade sig ansvaret för att konsekvensen blev *"att det smäller till"*. Samtidigt som han beskriver sig som en aktör i denna berättelse genom att beskriva hur han går ifrån situationen beskrivs partners agerande som anledningen till att han inte hinner lugna sig. Mark framställer en bild av en person som försöker undvika våldet men som inte ges möjlighet att göra så. Hans våldsutövande sker eftersom kvinnan inte accepterar hans försök att undfly situationen.

Uppväxt och livssituation

En annan typ av klarläggande förklaring var att förlägga orsaken till våldet i barndom och uppväxt. Mark talade till exempel om hur det i hela hans liv funnits våld. Ryan berättar hur han upplevde att hans föräldrars försummelse och den uteblivna hjälp som han behövt i sin barndom, kommit att spela roll för att han blivit våldsam mot sin tidigare sambo.

> Susanne: Hur kommer det sig att du bruka våld mot din partner?
>
> Ryan: Jag är inte som andra. Jag är annorlunda. Jag har haft en svår barndom och har ett handikapp som gör att jag har svårare i livet än andra. Mina föräldrar förstod inte riktigt mina behov.
>
> Susanne: Och det har lett till att du är våldsam menar du?

Ryan: Barndomen har mer inverkan än vad man tror. Jag mår inte bra. Jag har flera diagnoser.

Susanne: Så det ligger i barndomen?

Ryan: Jag tror det är mina föräldrars fel. De brukade inte våld men de brydde sig inte om mig. De kastade bort mig. Jag tror att jag borde ha blivit satt hos en psykolog som barn, men det gjorde de inte. Då kommer allt upp när man är gammal...

Antecknad intervju[50]

Genom att framställa sig själv som ett offer för olika omständigheter kan Ryan förändra bilden av handlingarna som genomförda av en ”typisk” gärningsman, och istället förklara sina handlingar som ett resultat av den egna utsattheten. Våldet blir en förlängning av hans egen utsatthet.

Carlos beskrev hur våldet var en komponent i hans övergripande svårigheter med livet vilket innefattade bland annat en sjuk släkting, kommunikationsproblem med tonåriga barn samtidigt som han var inblandad i konflikter på jobbet. Om dessa problem inte funnits, ansåg han, så skulle även det som gjorde att hans handlingar resulterat i våld försvinna och problemen med hans fru skulle lösa sig. Genom att hänvisa våldet till en del av ett större problemkomplex, beskriver Carlos hur han befann sig i en situation som blivit för mycket för honom att hantera. Denna typ av beskrivning finns även i Stens berättelse. Han tycker att mansverksamheten borde kunna arbeta annorlunda, inte med så mycket samtal om våld, därför att våldet för honom är en del av något större, mer omfattande problem som bottnar i hans livssituation, säger han. Sten som har blivit lämnad av sin fru och inte längre bor i deras tidigare gemensamma hem utan i en mindre lägenhet i en annan del av staden, säger så här när jag frågar varför det tog slut mellan honom och hans partner:

Susanne: Varför tog det slut?

Sten: Slut och slut. Det är mer det att vi inte bor tillsammans just nu.

Susanne: Hur blev det så?

[50] I denna situation talar Ryan även om sitt handikapp som något avgörande vilket jag missar. Kanske hade hans fortsättning varit annorlunda om min följdfråga inte varit så ledande.

Sten: Det var hon som bestämde det. Jag vill gärna flytta hem igen.

Susanne: Varför vill du vara ihop med henne om det är så mycket problem?

Sten: Som jag sa har vara problem långvariga rötter. Det är problem med att jag inte har jobb nu, att jag är deprimerad för det och annat. Det är inte hon och jag som är problemet.

Inspelad intervju

Sten talar mycket om sina olika problem under hela intervjun. Det är inte *"hon och jag som är problemet"* menar han, utan det är andra omständigheter och komponenter såsom att han är arbetslös och deprimerad, som ställer till det för honom i hans liv. Att det är problem i relationen är mer ett resultat av andra omständigheter, och våldshandlingarna bakas in i den problematiken.

Genom att beskriva hur de själva är utsatta för svårigheter i livet och lyfta fram yttre påverkan, framhåller männen en offerbeskrivning. Att män framställer sig som offer för olika omständigheter, som en del av sitt moralarbete, stöds av tidigare forskning. Presser fann att många män, som blivit dömda för allvarliga våldsbrott, framhöll en offeridentitet som ett sätt att förklara varför de varit våldsamma. Genom att integrera sina egna våldshandlingar med sin egen tidigare utsatthet för olika livsöden och brott presenterar de en berättelse om sig själva som förklarar deras handlande. Dessa män beskriver hur de egentligen alltid varit moraliska personer även när handlingen skedde (Presser, 2008, s. 84-89). Att män kontextualiserar sin våldsutövning, inte enbart i förklaringar rörande den direkta våldssituationen utan även i den större livsberättelsen, är något som uppmärksammats även av den svenska forskaren Lucas Gottzén (Gottzén, 2013b). Han tolkade sina deltagares beskrivningar av våldet som en del av deras övergripande berättelse, som ett sätt för dem *"att hantera det förmodade utpekandet av honom som kvinnomisshandlare"* (ibid., s. 87).

Mark beskriver hur det kan *"komma"* våld om han inte känner sig tillfreds i sin livssituation. Nedan är ett utdrag från ett tillfälle under intervjun när vi precis pratat om hur det kunde se ut i en våldssituation då han, som han säger ”smäller till” sin partner.

Susanne: Varför tror du att du använder våld i de situationerna?

Mark: Jag är van vid våld, har våld i allt, hela livet. Det är våld alltid. Hela min liv har funnits våld, sen jag var liten, sen min yrke jag tog. Det har funnits våld, överallt

Susanne: Okej

Mark: Man kan tro att jag inte bryr mig. Att jag är glad. Men jag är inte glad, jag är deppig. Åsa säger att hon har nolltolerans med mig. Med droger och kriminalitet (något ohörbart). Men jag blir mer och mer deppig varje gång jag säger nej, det är varje vecka, jag får inte träffa de som är mina kompisar men som är kriminella. Och jag vet, det är bra, hon är så positiv person, säger att jag skall vara glad nu när vi har en bebis, men jag blir inte glad av sånt. Jag är inte en person som blir glad av en bebis, jag vill ha annat, men jag försöker, förstår du, men jag är inte glad, förstår du? Då kan det, blir så.

Inspelad intervju

Förutom att tala om våldet som ett resultat av att han är deprimerad, talar han om våldet som något som funnits omkring honom i hela hans liv och i alla de faser som han har tagit del av i livet, som barn, i yrkesrollen och, som han säger ”överallt”.

Männens hänvisningar till olika anledningar såsom dålig barndom, nedstämdhet och komplicerade problemfyllda livsomständigheter som anledningar till att de varit våldsamma liknar den redovisande förklaring som Scott & Lyman benämner *sad tales* (Scott & Lyman, 1968, s. 52), vilket i deras beskrivning handlar om hur människor framställer ett invecklat och ofta ett förvrängt förflutet för att förklara sin nuvarande situation. Männen beskriver också hur saker som sker just nu påverkar det aktuella beteendet. Ansvaret för våldet flyttar mannen till relationen eller till en situation som inte direkt har med varken mannen eller partnern att göra.

En annan person-”Jag har varit hemsk”

Det förekommer beskrivningar om att våldsutövningarna ägt rum när männen inte har haft möjlighet att kontrollera sina handlingar. Lasse ger en sådan förklaring med koppling till alkohol. När jag frågar honom om vad han tror är anledningen till att han använt våld mot sin fru, inleder han sitt resonemang med att återberätta om en situation där kvinnans beteende framställs som verbalt provocerande (han beskriver bland annat om hur hon tjatar och anklagar honom för att vara otrogen). Efter beskrivningen av kvinnans beteende säger han:

Lasse: Hade jag varit onykter då hade jag inte stått ut så länge…men när jag dricker då tappar jag den där kontrollen. Då gör alkoholen så. Att jag slår (till?) henne. Man tappar den med alkohol ju.

Susanne: Jaså?

Lasse: Så jag får bestämma mig, ingen sprit för mig när hon är på det humöret. (Något ohörbart). Jag tror, jag vet inte, men jag är inte sån när jag inte dricker, då blir jag, jag kan kontrollera mig mer då, tänker mer rationellt, det är det jag menar med att jag passar mer in på (alkoholistmottagning), det är ju det som är det jag måste få hjälp med. Jag kan inte kontrollera mig…

Inspelad intervju

Lasse förskjuter ansvaret för handlingen till den person som han är när han är full, och distanserar sig samtidigt ifrån denna person. När han är nykter kan han kontrollera sig och använder inte våld, det är den fulla personen som använt våldet. Han har befunnit sig utanför sin ”egentliga” karaktär, med nedsatt kontroll och omdöme, något som han dessutom aktivt försöker hindra genom att ”avskärma sig”. Han blir på något sätt ett offer för alkoholen som blir subjektet i våldsutövningen. Lasse kopplar berättelsen om alkoholens roll i konflikter och dess koppling till våld. Att folk tappar kontroll vid påverkan av alkohol anses vara en gängse uppfattning, *”man tappar ju den när man dricker ju”* säger han som ett givet faktum. Att våldsamma män ursäktar sin våldsanvändning med alkohol uppmärksammas även i tidigare studier (Cavanagh et al.; Hearn, 1998; Presser, 2004; Wood, 2004). I Hearns studie var detta den vanligaste ursäkten till att männen använt våld och liknande förklaringar gavs i förhållande till droganvändning. Ingen man i föreliggande studie förklarade våldet med att de varit påverkade av droger eller medicin.
Ryan fördömer sina tidigare handlingar och uttrycker *”fy fan vilket svin jag varit”* när han reflekterar över de våldsamma handlingar han utsatt sin före detta sambo för. Nedan är ett utdrag från intervjun när han talar om hur det tog slut mellan honom och hans före detta sambo:

Ryan: Vi var tillsammans i åtta år. Jag var en jävel. Hon hade också lätt att bli förbannad. Jag har glömt det mesta. Jag kan inte rida på allt jag gjort. Men det var hennes barn som avgjorde det.

Susanne: Hennes barn?

Ryan: Ja, de kom och sa att nu ska du följa med mig. Jag hade inte något att säga till om. Nu vet jag inte ens var hon bor.

Susanne: Ville du inte att det skulle ta slut?

> Ryan: Nä det ville jag inte. Men jag förstår henne. Jag har lite koncentrationssvårigheter och konstigt humör. Jag borde ha behärskat mig men det gjorde jag inte. Hon var också lättretlig men det var inte det, det var ju jag. Jag har varit hemsk. Det blir som om det blixtrar till.
>
> Antecknad intervju

I samtalet med Ryan säger han att han förstår att sambon lämnat honom. Samtidigt som han separerar den han tidigare varit ifrån den han är nu, inkluderar han kvinnans beteende i förklaringen *"hon var också lättretlig"*. Han talar om hur hans föräldrar försummat honom, hur han inte fått hjälp med psykologkontakt trots att han mått dåligt, att han blev våldsam när han drack sprit och att hon ofta provocerat honom och därmed lockat fram våldsamma situationer. På samma gång som han rättfärdigar och förklarar de handlingar han begått, fördömer han de handlingar han har utfört och den person han tidigare var.

Jacob å andra sidan förklarade våldet med att det var norm i de kretsar som han tidigare befunnits sig i, i drogvärlden. En krets där de har andra regler och syn på meningen med livet, menar han. Jacob säger att *"allt handlar om knark och pengar. Och i det livet ingår våld så är det bara"*. Jacob som säger att han numera är drogfri säger att han inte varit våldsam i sin nuvarande relation, men däremot i tidigare förhållanden varit våldsam och att våldet då varit något som bara funnits där. Det *"är bara så*", i drogvärlden menar Jacob, att våld från män mot kvinnor är norm. Våldet har varit norm och Jacob har bara följt denna norm. Jacob är inte så längre, menar han. Det var ett *"helt annat liv"* säger han och skjuter den person som utfört våldshandlingar åt sidan. Nu har han ett nytt liv och i det är han inte våldsam.

Både Ryan och Jacob erkänner sina våldshandlingar men menar att de inte längre är samma person som de var vid utövandet. Männen hänvisar de tvivelaktiga handlingarna till en man som de inte längre identifierar sig med, de beskriver att de är förändrade. Detta har även visat sig i tidigare forskning om män som blivit dömda för våldsbrott då en tydlig förändring i levnadsbanan framhålls, när män ska framställa sig som moraliska individer (Presser, 2008, 62-70). På detta sätt använder männen ett tidigare själv som en negativ referens (Hearn, 1998; Presser, 2008). Lasse separerar sig på liknande sätt från den person som använt våldet, men för att undvika den omoraliska kategoriseringen hänvisar han till en yttre faktor; alkohol (jmf Wood, 2004).

Bland männens berättelser fanns inte den typ av redovisande förklaringar som Hearn (1998) benämnde för *confessions* och som Wood (2001) kategoriserade som *remorse* närvarande. I deras studier framkom nämligen att i en del

redogörelser, även om de var få, erkände män våldet och att det var fel, tog ansvar för det samt la skulden för våldsutövandet hos sig själva och sa att de ångrade det.

Trevandet i moralarbetet

I intervjuerna skedde det reparerande moralarbetet med hjälp av flera olika förklarande redovisningar. Ett tydligt exempel är Lasse som både redogjorde för våldets orsaker som beroende av sin partners svartsjuka, och förklarade att det var en yttre faktor, i form av alkohol, som ledde till att han slutligen använde våld. Ett annat exempel är Mark som satte gränserna för vad som borde kategoriserats som våld utanför de sparkar och våldshandlingar han utövat, och hänvisade till sin livssituation som en förklaring till varför han sparkade och slogs i sin relation. Detta stöds av tidigare forskning som visar att män som använt våld ofta ger olika typer av förklarande redovisningar i samma intervju, ibland till och med i samma mening (Hearn, 1998, s. 105).

Det framkom att männen stämde av med mig angående hur deras redovisande förklaringar tagits emot. I samtalet med Frans framgår hur han explicit kontrollerade om hans redogörelse accepterats av mig[51].

> Frans: Det är inte det att det är våldsamt. Vi går igång, båda, sen är jag starkare och hon har lättare att få blåmärke men hon tar i lika hårt. Det är mer som när man bråka med sina syskon när man var yngre, det skulle du väl inte säga var våld?

Frans berättar om våldet i termer av bråk och relativiserar de olika konsekvenser som våldet ger, och redogörelsen kretsar runt att som han säger *”tar i lika hårt”*. Han förnekar inte våldsutövningen men anser inte att de handlingar de utför kan definieras som våld, han använder sig av *gränssättning.* Han stannar upp i sitt resonemang och vill kolla om jag accepterat hans redogörelse och fortsätter inte förrän jag svarat:

> Frans: Om två syskon bråkar och brottas och den ena får blåmärke. Det är ingen som säger att det är våld. Tycker du det är våld?
>
> Susanne: Jag vet inte,

[51] Detta utdrag presenteras även i metodkapitlet.

Frans: Tycker du det?

Susanne: Vad tycker du är våld då?

Frans: Först får du svara. Tycker du det är våld?

Susanne: På ett sätt är det våld tycker jag nog.

Frans: Vaddå? Det är nog inte många som tycker att det är våld. Men om det är en kille och en tjej så är killen våldsam men inte tjejen. Men det är tjejen också. Det är ju vi båda. Jag tycker inte det är våld. Det är om det skulle va en brorsa som är hård mot sin syrra. Men inte om det är tvärtom, då skulle nog ingen säga att det var våld. Kanske rent händelsen, men man skulle ju inte säga att det var någon som var utsatt för våld.

Inspelad intervju

När jag inte riktigt håller med om hans förklaring fortsätter han moralarbetet med att problematisera våldet som ett likställt bråk mellan syskon. Han hänvisar detta till en folkuppfattning och beskriver min respons som avvikande *”det är nog inte många som tycker det är våld”*. Frans resonemang om syskonvåld som moraliskt legitimt stöds av tidigare forskning om ungas tal om våld, vilket har visat att ungdomar inte sällan berättar att de har varit våldsamma i en syskonrelation och att detta främst behandlas som normaliserat och att det konstrueras ”som en vardaglig familjekonflikt” (Uhnoo, 2011, s. 231). Genom att kategorisera sina handlingar i en annan miljö än den som är kopplad till kvinnomisshandel, placerar Frans sig således i en mindre stigmatiserad grupp av våldsutövare. När samtalet fortskrider går vi över till att tala om hans definition av våld och i hans fortsatta moralarbete ger han en förklaring till varför hans redogörelse inte helt tolkades som en accepterad förklaring:

Susanne: Vad tycker du är våld?

Frans: Ja, våld, det är mer när en person är i kontroll över den andra. Inte när två bråkar. Visst det kan va våld men det är skillnad på våld och våld. En handling som är våldsam behöver inte vara våld.

Susanne: Hur då menar du?

Frans: Ja, om det är så att

Susanne: Så du tycker inte det har förekommit våld i er relation?

Frans: Inte så som man tänker sig våld, men visst fattar jag att det är våld på ett annat sätt. Jag går ju, jag går andra terminen (universitetsutbildning), i Lund så det är samma som du, och jag vet att det ibland är olika benämningar på saker. Det som i lagens mening är våld är inte vad en vanlig Svensson kallar våld. Det skiljer sig.

Susanne: Hur skulle du beskriva det du och Sara gör då?

Frans: Vi bråkar. Sen kan det bli väldigt mycket psykiskt. Det är bråk som går överstyr.

Inspelad intervju

Frans fortsätter sin förhandling och nämner kontroll som ett avgörande element för att handlingar ska tolkas som våld, och argumenterar för att handlingarna måste kontextualiseras för att kunna tolkas som våld. Han har inte använt den typ av våld som *”man tänker sig våld”*, han distanserar sig till detta. Han säger även att det som i lagens mening kan ses som våld inte behöver vara samma som betydelsen för en vanlig *”Svensson”*. På så vis försöker han argumentera för att det finns en skillnad mellan det som enligt lagen är våld och det som tolkas som våld i folkmun. Samtidigt som han gör motstånd till att kategorisera sina handlingar som våld eftersom kontrollperspektivet uteblivit, identifierar han sig med en annan mindre omoralisk, våldsam grupp; syskon som bråkar. Frans är ett bra exempel på hur männens moralarbete kan se ut, olika redogörelser läggs fram och mannen söker sig fram till en berättelse som han anser blir framgångsrik i den bemärkelsen att de omoraliska handlingarna som han utfört och varit med om nu har uppnått en legitim nivå.

Männen växlade mellan flera olika redogörelser tills de tycktes uppfatta berättelsen som framgångsrik och de var redo att gå vidare i samtalet. Ibland har självklart vår interaktion influerat avslutandet av berättelser, jag har till exempel slutat ställa följdfrågor, vilket exempelvis hände med Ryan. När jag försökte gå vidare i intervjun och tala om den relationen som han hade till sin partner, ville han hänga kvar i det ämnet som vi nyss berört nämligen hans våldsutövande, och lade till beskrivningen av partnerns involvering:

Susanne: Okej, Är du fortfarande tillsammans med din partner?

Ryan: Hon hade också lätt att bli förbannad…

På så vis kunde vissa män se till att de redovisade fler förklaringsspår än vad jag annars hade uppmärksammat. Genom att ignorera frågan och fortsätta lägga fram sina förklaringar kunde framställningen fortsätta trots mina försök att gå vidare med nya frågor.

Avslutande reflektioner

Hur rapporteras våldsutövningen?

Resultatet visar att den rapporterade våldsutövningen är starkt varierande och att de män som söker sig till mansverksamheterna redogör för en heterogen våldsproblematik. En del män uppger i frågeformuläret att de enbart begått handlingar ur den psykiska våldsskalan, men de flesta rapporterar en kombination av handlingar som ingår i skalorna för psykiskt och fysiskt våldsutövande. Vissa män rapporterar frekvent våldsutövande medan andra beskriver en enstaka våldshandling. Våldet som männen rapporterar är oftast i form av knuffar/skuffar och att de tar hårdhänt i sin partner. Handlingar som innefattar att männen har använt kniv eller pistol, och försök till att strypa/kväva partnern, rapporteras mer sällan. Männens handlingar kan anses tvivelaktiga oavsett vad de uppger att de har gjort. Detta eftersom de har sökt sig till en mansverksamhet som arbetar med våldsamma män. Deras första samtal med mansverksamheten har innefattat beskrivningar som har gjort att de enligt behandlaren har passat in i våldsbehandlingsplanen.

Ansvarsbefriande redogörelser

Genom analyser av svar på frågeformuläret och av samtalsintervjuerna framkommer det att centrala begrepp såsom misshandel och våld inte är avhängiga våldshandlingen i sig. Den kvantitativa analysen indikerar att ju mer fysiskt våld mannen rapporter ha utövat, desto mer troligt är det att han i formuläret uppger att han har misshandlat sin partner. Detta indikerar att upprepningen av våldet ger skäl för rubriceringen misshandel, då de män som rapporterar enstaka händelser i mindre utsträckning rapporterar att de utfört misshandel. Det finns dock ett problem med denna tolkning och det är att männen kan ha begått grova våldshandlingar som inte tas upp i CTS2, och att det därmed är

allvarlighetsgraden som spelar in trots allt. Avsaknaden av kunskap om den kontext som våldet uppkom i samt kännedom om vad som egentligen har hänt i relationen gör det svårt att dra slutsatser. Resultaten visar att utövande av grova våldshandlingar, exempelvis användning av pistol/kniv, eller att de försökt kväva/strypa sin partner, inte automatiskt leder till en definition av handlingen som misshandel. Trots att männen uppger sig ha utövat handlingar som i det allmänna medvetandet ofta tolkas som misshandel, exempelvis sparkar, väljer således inte alla män att definiera detta som misshandel. Således framgår att andra kriterier än dess allvarlighetsgrad i vissa fall måste uppfyllas för att männen ska tolka handlingar som misshandel. Detta stödjer tidigare forskning om berättelser om våld som visat att det moraliska berättigandet som ges våldet är förhandlingsbart (ex. Uhnoo, 2011).

Förklaringar till våldsutövande

I intervjuerna framhåller männen olika gränser för vad som bör ses som våld och inte. Den fysiska beröringen lyfts fram *(jag har aldrig lagt en hand på henne)*, så väl som handlingarnas karaktär *(jag tycker inte en knuff är misshandel).* Att män använder sig av gränssättning och inte vill benämna handlingarna som våld eller misshandel överensstämmer med flera tidigare studier (t ex Hearn 1998, Hydén, 1995, Wood, 2004). Genom att sätta dessa gränser förhandlar männen fram regler för vad som ska ses som våld eller misshandel, och sedan visar de hur de förhåller sig på rätt sida om dessa gränser. Männen förhandlar om huruvida deras handlingar överhuvudtaget varit moraliskt illegitima, och lägger fram argument för hur så inte är fallet. Den moraliskt tvivelaktiga handlingen är helt enkelt inte tvivelaktig, mannen har inte gjort något som inte håller sig inom spelreglerna.

Att män som använt våld i nära relationer vill omnämna handlingarna som bråk istället för våld, framgår även i en studie av Hydén (1995). Hon intervjuade män som var anmälda eller dömda för våldsbrott och det visade sig att dessa män helst ville tala om händelserna som bråk och inte som våld. Bråk för tankarna till en mer jämlik situation, menade Hydén som tolkade detta som ett sätt för männen att minska sitt eget ansvar för situationen (Hydén, 1995). I en annan studie, genomförd av den svenske forskaren Lucas Gottzén, analyserades intervjuer med tre män som genomgick terapi för att ha använt fysiskt våld. I den studien framkom det å andra sidan att männen inte hade problem med att tala om handlingarna som våld, däremot fanns det motstånd för männen att identifiera sig som kvinnomisshandlare (Gottzén, 2012, s. 155-156). I föreliggande studie introducerade en del av männen begreppet våld i intervjuerna. Det kan bero på att de blev konfronterade med begreppet våld i nära relation,

genom att utvärderingens projekttitel ”Utvärdering av verksamheter som arbetar med män som utövar våld i nära relationer” och att målsättningen med utvärderingen att ”utvärdera om våldet har minskat som en effekt av deltagande i verksamheter som vänder sig till denna målgrupp” stod i texten på frågeformuläret. En del män relaterade även till frågor och definitioner ur enkäten under intervjuerna. Det fanns en diskrepans i det empiriska materialet bland de som introducerade våldsbegreppet. Det fanns nämligen de intervjupersoner som inte drog sig för att kategorisera sina handlingar som våld, medan andra förde in begreppet i samtalet för att sedan ta avstånd ifrån det.

Männen i föreliggande studie relaterar det egna utövandet till andras, de som använt grövre eller mer våld. Detta kan vara partnern *(hon har försökt döda mig)*, det som underförstått kan göras *(jag står inte och matar slag)* eller genom att relatera till dem som föreslås i CTS2 *(Kan man göra såna saker?).* Genom att använda sig av negativa referenser (Presser, 2004) placerar männen sitt eget våld i en annan dager. Det som de själva gör är inte så farligt när de jämför med hur andra människor agerar. Att använda sig av *negativa referenser* är vanligt för personer som vill framhäva att de tillhör en grupp som är mer moralisk än den som håller på att definiera en (ex. Copes et al., 2008; Hearn, 1998; Smith, 1978). Även om männen berättar om våldshandlingar som de utövat är en del således tydliga med att framföra ett *avståndstagande* ifrån dem som använder våld ”på riktigt”. En del män använder en motberättelse när de beskriver det som skett i deras relation. I dessa motberättelser kan det ingå hur en riktigt utsatt kvinna har det men kan även bestå i upplevelsen av jämlikhet *(Det är inte att en är makt över den andre)* eller hur han valt ut den han slår på (*Är min tjej där när jag får utbrott då blir det som det blir men det är ju inte för att hon är min tjej).*

Moral är kopplad till tanken om att människor kan göra olika val. Om en person inte haft någon möjlighet att påverka sin situation är det svårt att tillskriva hen epitetet omoralisk (jmf Hydén, 1995, s. 140). Hydén skriver om hur de män som hon intervjuade använde sig av en ansvarsbefriande retorik, deras berättelser bestod av att männen tillstod att händelsen ägt rum, men att de la bort ansvaret för den (ibid., 135). I Hydéns intervjuer framkom vad hon kallar för ”den bristande kontrollens retorik”, det vill säga när mannen framställer sitt handlande som något som de inte kunde välja. I Hydéns studie talade männen bland annat om hur de fick blackouts, att de inte mindes eller att de varit fulla. Även i Hearns studie (1998) framkom berättelser om blackouts och att våldssituationerna inte var något som männen mindes. Av de männen som intervjuades i min studie var det ingen som sa att de inte mindes vad som hade hänt, å andra sidan ställde jag inte heller frågor om specifika händelser, utan lät mannen till stor del själva välja

vart samtalet skulle leda. Däremot framkom att en del av männen beskrev våldssituationen som något som skedde på grund av något annat *(Då gör alkoholen så)*, det var inte mannen själv som var den som hade slagit utan alkoholen (jmf Hearn, 1998; Presser, 2008).

En annan tydlig skillnad mellan resultaten i föreliggande studie och tidigare studier om mäns berättelser av våldsutövande handlar om hur våldet beskrivs med rättfärdiganden som går att härleda till kvinnans beteende. I Hearns forskning framkommer det exempelvis att männen rättfärdigar våldsutövning med att kvinnan inte varit sexuellt trogen, inte gjort det hushållsarbete hon borde, inte tagit hand om barnen, inte upprätthållit sin *appearence* eller inte varit tillräckligt begränsad i sina kontakter med omgivningen (Hearn, 1998, s. 126). Denna typ av rättfärdigande framkommer inte i min studie. Att rättfärdiga våldshandlingar genom att hänvisa till kvinnans ouppfyllda sysslor eller förväntningar på henne som person förekom inte. Männen framhöll istället att våldet är reciprokt; de är inte ensidiga utövare av våld eller aggression, kvinnan är i högsta grad involverad. Männen överför ansvar för våldet på kvinnan. Detta sker bland annat genom att skilda våldet som bråk där båda ansvarar för att situationen slutar våldsamt. Men också som i en annan mans berättelse där han beskriver hur kvinnans beteende är skadligt för hans dotter, med vilket han rättfärdigar sin egen våldshandling. Att män som använt våld i nära relationer lämnar redovisande förklaringar där kvinnans verbala provokation står i centrum, har kommit fram i tidigare forskning (Hearn, 1998; Ptacek, 1988; Wood 2004). Wood, som intervjuade 22 män i fängelse vilka själv identifierat sig som en man som utövat våld mot sin partner, fann att många män lyfte fram verbal aggression som ett sätt att förklara sin våldsutövning (Wood, 2004, s. 564). I likhet med Woods resultat spelade kvinnans delaktighet in främst som ett sätt att rättfärdiga eller ursäkta männens våldsbeteende.

Ett par män talade inte om sin våldsutövning med hjälp av redovisande förklaringar utan svarade bara *"jag vet inte"* eller tittade ner i bordet, när jag ställde en fråga som inte rörde praktiska saker såsom när de hade ringt verksamheten första gången eller hur många barn de hade. Då svarade de kortfattat. Dessa män var mer kortfattade än de andra i sina intervjuer överlag, och frånvaron av uttalanden kan bero på att dessa män inte kände ett behov av att förklara sina handlingar, kanske på grund av att de befann sig på en mansverksamhet, eller att de var oroliga att deras uppgifter skulle ifrågasättas. Det kan även handla om metodologiska orsaker, att de till exempel inte kände sig bekväma att tala om sin våldsutövning med mig. Dessa män ville helt enkelt inte svara på mina frågor och vad det berodde på är omöjligt för mig att svara på. En möjlig tolkning till att

män inte vill svara är att se detta som Schwalbe & Wolkomir beskriver: ett sätt för dessa män att framhäva sin maskulinitet. Dessa forskare har utgått från hur det är att intervjua män, och hur män framställer maskulinitet i intervjuerna. Genom att inte visa känslor, kan män försöka upprätthålla en önskvärd manlig bild av sig själv (Schwalbe & Wolkomir, 2001, s. 210). En annan tolkning kan vara att de ”formellt” gick med på en intervju som de möjligen uppfattade som en del av behandlingen men att de inte ”egentligen” medverkade.

Kapitel 6. Männens utsatthet och det reciproka våldet

Det har inte ägnats så mycket uppmärksamhet åt mäns utsatthet för våld i nära relationer inom svensk forskning. Detta kan bero på att våld i nära relationer har kontextualiserats som en del av kvinnorättsarbetet, och också som en del av mäns våld mot kvinnor. Viss internationell forskning stödjer antagandet att män är utsatta för våld i nära relationer i lika stor utsträckning som kvinnor (se Archer, 2000). När bakgrunden till dessa siffror studeras framkommer det dock att våldet inte alls är lika för män och för kvinnor, och vikten av att kontextualisera våldet blir uppenbart. Studier visar nämligen att där upprepat och grovt våld förekommer är det oftare en man som är förövare än en kvinna (BRÅ, 2009, s. 24-26; Gadd et al., 2002). Kvinnor rapporterar svårare konsekvenser av våldet såväl i form av fysiska skador, men även på det psykiska planet gällande känslor, då de känner mer rädsla och oro än utsatta män (Holtzworth–Munroe, 2005, s. 1121).

I detta kapitel undersöks hur de hjälpsökande männen rapporterar om sin partners våld mot honom. Utifrån männens självrapporteringar i enkäten och genom analyser av intervjuerna, framkommer en bild av vilken typ av våldsanvändning och vilka begripliggörande som männen presenterar angående sin utsatthet.

Rapporterad våldsutsatthet

Männen hade möjlighet att i frågeformuläret ange huruvida partnern hade genomfört olika typer av våldshandlingar mot honom. Dessa frågor skulle männen ta ställning till efter det att de svarat på om de själva hade utövat våldshandlingen mot kvinnan. Männen uppmanades att svara på frågorna utifrån den kvinna vars relation hade lett till att han sökt sig till mansverksamheten.

Således förtäljer inte resultatet om huruvida männen har blivit utsatta för våld i en annan, tidigare relation eller i en ny[52]. Nedan presenteras vilken typ av våldsutsatthet som männen rapporterade i enkäten.

Fysiska våldshandlingar

72 procent av männen uppgav i självskattningsformuläret att de varit utsatta för någon form av fysiskt våld av sin partner/tidigare partner, 64 procent uppgav att det hänt det senaste året. Nedan presenteras den utsatthet som männen rapporterar uppdelat på de olika våldsskalorna.

Tabell 11. Männens utsatthet för fysiska våldshandlingar av partnern (n=188)

Typ av fysisk våldshandling	Utsatt för handlingen det senaste året (frekvens)	Utsatt för handlingen, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent)
Knuffad eller skuffad	97	19	62 %
Partnern tog hårdhänt tag i honom	71	18	47 %
Partnern smällde till honom	64	21	45 %
Partnern slängde något mot honom som kunde skada	51	22	39 %
Partnern vred om hans hår eller arm	49	17	35 %
Partnern misshandlade honom	42	13	29 %
Partnern slog eller drämde till med något som kunde skada	37	16	28 %
Partnern sparkade honom	34	13	25 %

[52] I enkätsvaren går det att utläsa att 21 män redan ett år efter behandlingsstart hade en ny äktenskapsliknande relation med en annan kvinna. Av dessa rapporterade tre män att de använt fysiskt våld mot den nya kvinnan och sex män att de använt psykiskt våld mot henne. Detta bygger på svar från enkätfrågorna: Har du en ny äktenskapsliknande relation med någon annan? Har du använt fysiskt våld i denna relation? Har du använt psykiskt våld i denna relation?

Partnern slängde honom mot en vägg	27	6	18 %
Partnern använde en kniv eller pistol	12	4	9 %
Partnern försökte kväva/ strypa honom	11	3	7 %
Partnern brände eller skållade honom med flit	4	1	3 %

En stor del av männen som kom till mansverksamheterna för att få hjälp med våld i nära relationer uppgav således att de själva varit utsatta för fysiskt våld av sin partner. Det mest förekommande svaret var att han hade blivit knuffad eller skuffad av sin partner, följt av att han varit utsatt för att kvinnan grabbade tag/tog tag eller smällde till honom. Tre av tio män uppgav att partnern hade misshandlat honom och var fjärde man säger att kvinnan sparkat honom. Nio procent av männen uppgav att de hade varit med om att kvinnan använt kniv eller pistol.

Psykiska våldshandlingar

98 procent av männen rapporterade att kvinnan utsatt honom för någon handling som ingår i CTS2- skalan för psykiskt våld. Den vanligaste typ av handling som männen rapporterade var att partnern hade förolämpat/svurit åt honom eller skrikit/vrålat (94 % respektive 88 %). 77 procent av männen rapporterade att kvinnorna gjort något för att reta upp honom med flit. 29 procent uppgav att de varit utsatta för hot om våld. Den typ av psykiska våldshandlingar som mannen uppger sig varit utsatta för presenteras i tabell 12 nedan:

Tabell 12. Männens utsatthet för psykiska våldshandlingar av partnern (n=188)

Typ av psykisk våldshandling	Utsatt för handlingen det senaste året (frekvens)	Utsatt för handlingen, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent)
Partnern förolämpade eller svor åt honom.	170	6	94 %
Partnern skrek eller vrålade	158	7	88 %
Partnern gjorde något för att reta honom	134	11	77 %
Partnern lämnade hastigt rummet/huset under ett gräl	119	15	71 %
Partnern kallade honom fet eller ful	59	12	38 %
Partnern hotade att slå eller slänga något på honom	42	12	29 %
Partnern förstörde något som tillhörde honom, med flit	40	10	27 %
Partnern anklagade honom för att vara en urusel älskare	29	5	18 %

Sexuella våldshandlingar

19 procent av männen rapporterade att de någon gång utsatts för minst en av de handlingar som ingår i skalan för sexuellt våld, tre av fyra män uppger att dessa händelser skett det senaste året.

Tabell 13. Männens utsatthet för sexuella våldshandlingar av partnern (n= 188)

Typ av sexuell våldshandling	Utsatt för handlingen det senaste året (frekvens)	Utsatt för handlingen, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent)
Min partner insisterade på att ha sex när jag inte ville (men använde inte fysiskt tvång)	18	10	15 %
Min partner insisterade på att ha oral- eller analsex med mig (men använde inte fysiskt tvång)	11	2	7 %
Min partner tvingade mig att ha sex med henne utan kondom	2	1	< 2 %
Min partner använde hot för att tvinga mig att gå med på oral- eller analsex	2	0	1 %
Min partner använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga mig att ha oral- eller analsex	2	0	1 %
Min partner använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga mig att ha sex med henne	1	0	<1 %
Min partner använde hot för att få mig att ha sex	1	0	<1 %

De sexuella våldshandlingar som männen tillskriver sina partners är främst av det psykiska slaget, i form av rapporter om att kvinnan insisterat på att ha olika sorters sex när mannen inte ville. Svaret att kvinnan tvingat till sig sex genom fysiskt tvång var mycket sällsynt, endast enstaka män angav detta, vilket även gällde rapporteringar om att kvinnan använt hot för att få sex.

Skador

57 procent av männen uppgav att de fått fysiska skador efter ett bråk med partnern. Den typ av skador som männen rapporterade presenteras i tabell 14 nedan.

Tabell 14. Männens utsatthet av skador av partnern (n=188)

Typ av skada	Det har hänt det senaste året (frekvens)	Det har hänt, men inte det senaste året (frekvens)	Totalsumma (procent)
Jag fick en stukning, blåmärke eller ett litet sår på grund av ett bråk med min partner	79	16	51 %
Jag kände fysisk smärta som fortfarande gjorde ont dagen efter ett bråk med min partner	57	20	41 %
Jag uppsökte en läkare efter ett bråk med min partner	25	5	15 %
Jag behövde uppsöka en läkare på grund av ett bråk med min partner, men gjorde det inte	15	2	9 %
Jag fick ett benbrott efter ett bråk med min partner	7	1	4 %
Jag svimmade på grund av ett slag mot huvudet av min partner under ett bråk	6	2	4 %

De skador som männen angav att de hade fått efter ett bråk med en partner, var främst mindre skador såsom stukningar, blåmärken, sår (51 %) eller att han kände fysisk smärta dagen efter ett bråk (41 %). De grövre skadorna var mindre vanliga men fanns representerade. 15 procent uppsökte en läkare efter ett bråk med partnern. Knappt en av tio upplevde att de hade behövt läkarvård men struntat i det. Fyra procent av männen uppgav att de hade fått benbrott och lika många att de svimmat på grund av ett slag mot huvudet.

Relationer mellan våldsutövning och våldsutsatthet

Det framkommer att männen i hög grad rapporterar våldsutsatthet, vilket indikerar att våldshandlingar utövas av såväl män som kvinnor. För att relatera våldshandlingarna som männen utövat på dem som de blir utsatta för, presenteras varje fråga separat i syfte att kunna se likheter och skillnader mellan våldsutövningen och våldsutsattheten.

Tabell 15. Jämförelser av rapporter om männens fysiska våldsutövning och fysiska våldsutsatthet (n=188)

Typ av fysisk våldshandling	Mäns utövning	Mäns utsatthet
Knuffad eller skuffad	81 %	62 %
Tog hårdhänt	74 %	48 %
Vred om hår eller arm	49 %	35 %
Smällde till	47 %	45 %
Slängde något som kunde skada	40 %	39 %
Misshandlade	44 %	29 %
Slängd mot en vägg	32 %	18 %
Sparkad	22 %	24 %
Slog eller drämde till med något som kunde skada	19 %	28 %
Kvävd eller strypt	10 %	7 %
Använde en kniv eller pistol	5 %	9 %
Brände eller skållade med flit	2 %	3 %

Det framkommer i tabell 15 att fler män än kvinnor har genomfört majoriteten av handlingarna. De fem vanligaste handlingarna männen angav att de utövat, var samma fem som flest angav att de blivit utsatta för. Fler män rapporterade att de hade knuffat/skuffat sin partner än de som rapporterade att de själva hade blivit knuffade/skuffade (81 % och 62 %). Det var också en större andel män, 74 procent, som svarade att han tagit hårdhänt i sin partner; motsvarade siffra för hur

många som sa att partnern tagit hårdhänt i honom var 48 procent. Knappt hälften av männen sa att de hade vridit om partnerns hår eller arm medan 35 procent sa sig ha blivit utsatt för det av sin partner. De händelser som männen rapporterar att kvinnor i högre utsträckning har utövat är sparkar, att de slår eller drämmer till med något som kan skada och användandet av kniv eller pistol. Den största skillnaden som rapporterades var att 28 procent uppgav att de hade blivit slagna med något som kunde skada och 19 procent sa sig utövat handlingen. Våld i form av att kväva/strypa, använda kniv/pistol och skålla/bränna är det oerhört få som rapporterar om, såväl när det gäller utövning som utsatthet.

Om vi istället studerar de psykiska våldshändelserna som presenteras i tabell 16, framkommer det att männen rapporterar mer utövning av våld än kvinnorna i de flesta kategorier även inom denna skala, även om rapporteringen här är mer lika (se tabell 16).

Tabell 16. Jämförelser av rapporter om männens psykiska våldsutövning och psykiska våldsutsatthet (n=188)

Typ av psykisk våldshandling	Mäns utövning	Mäns utsatthet
Förolämpade eller svor	93 %	94 %
Skrek eller vrålade	94 %	88 %
Gjorde något för att reta	77 %	77 %
Lämnade hastigt rummet/huset under ett gräl	87 %	71 %
Kallade fet eller ful	40 %	38 %
Hotade att slå eller slänga något	39 %	29 %
Förstörde något som tillhörde den andra, med flit	35 %	27 %
Anklagade partnern för att vara en urusel älskare	18 %	18 %

Det vanligaste var att männen rapporterade att de förolämpade/svor, skrek/vrålade, gjorde något för att reta sin partner eller att de hastigt lämnade rummet under ett gräl. Samma fyra varianter var det även vanligast att männen rapporterade att ha blivit utsatta för. Den största skillnaden låg i att hota att slå

eller slänga något, 39 procent sa att de hade utövat detta och 29 procent att de blivit utsatta för det.

När det handlade om det sexuella våldet svarade fler män att de utövat de föreslagna handlingarna än de män som sa att de blivit utsatta för det. 22 procent av männen sa sig insisterat på sex, medan 15 procent ansåg att kvinnan hade gjort detta mot honom. Samma fråga angående oral- eller analsex rapporterade 14 procent utövande och 7 procent utsatthet. I de andra grupperna var det enstaka män som ansåg sig ha utövat och utsatts för de föreslagna händelserna.

Tabell 17. Jämförelser av rapporter om männens sexuella våldsutövning och sexuella våldsutsatthet (n=188)

Påståendet	Mäns utövning	Kvinnors utövning
Jag insisterade på att ha sex när min partner inte ville (men använde inte fysiskt tvång)	22 %	15 %
Jag insisterade på att ha oral- eller analsex med min partner (men använde inte fysiskt tvång)	14 %	7 %
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha oral- eller analsex	<2 %	1 %
Jag använde våld (som att slå, hålla fast eller använda ett tillhygge) för att tvinga min partner att ha sex med mig	<2 %	<1 %
Jag tvingade min partner att ha sex med mig utan kondom	1 %	<2 %
Jag använde hot för att få min partner att ha sex	1 %	<1 %
Jag använde hot för att tvinga min partner att gå med på oral- eller analsex	<1 %	1 %

Fler män svarade att de gjort så att partnern skadades, jämfört med hur många som sa sig blivit skadade av sin partner. Av de män som rapporterade skador sa majoriteten att de skador som de fått var i form av blåmärke/stukning/sår eller att man kände fysisk smärta dagen efter ett bråk. 66 procent av männen svarade att de hade gjort så att partnern fick denna typ av skador, medan drygt hälften av männen sa sig ha fått samma typer av skador av sin partner. 62 procent av männen sa att hans partner haft ont dagen efter ett bråk, motsvarande siffra för utsatthet

var 41 procent. Männen rapporterade även dubbelt så många fall av att de skadat kvinnan så hon hade sökt läkarhjälp än egna fall då de själva sökt läkarhjälp. Liknande siffror gällde de som hade behövt söka läkarhjälp, men inte gjort det (se tabell 18).

Tabell 18. Jämförelser av männens åsamkande av fysiska skador och utsatthet för fysiska skador (n=188)

Påståendet	När mannen har utövat våld	När kvinnan har utövat våld
Min partner fick en stukning, blåmärke eller ett litet sår på grund av ett bråk med mig	66 %	51 %
Min partner kände fortfarande fysisk smärta dagen efter, på grund av ett bråk med mig	62 %	41 %
Min partner uppsökte en läkare efter ett bråk med mig	30 %	15 %
Min partner behövde uppsöka en läkare på grund av ett bråk med mig, men gjorde det inte	15 %	9 %
Min partner svimmade på grund av ett slag mot huvudet av mig under ett bråk	4 %	4 %
Min partner fick ett benbrott efter ett bråk med mig	2 %	4 %

Rapportering av våldsaktör

Fyra grupper går att urskilja rörande vem som rapporteras som fysisk våldsaktör. Genom en analys av svaren från frågeformuläret går det att utläsa att det vanligaste var att männen rapporterade både våldsanvändning från sig själv och från sin partner. Det fanns även de män som rapporterade att partnern var den enda som använt fysiskt våld, och de män som rapporterade att han ensam varit våldsaktör. Den sista gruppen bestod av de män som sa att inget fysiskt våld förekommit i relationen.

Tabell 19. Fyra grupper av hjälpsökande män (n=188)

Har mannen använt fysiskt våld?	Har kvinnan använt fysiskt våld?		Total
	NEJ	JA	
NEJ	18 %	3 %	20 %
JA	18 %	62 %	80 %
Total	36 %	64 %	100 %

18 procent av männen rapporterar ingen fysisk våldsanvändning vare sig från honom själv eller från sin partner under det senaste året. Lika många uppger att han är den som ensam utövar våldshandlingarna i relationen, och fem män anger att kvinnan ensam utövar de fysiska våldshandlingarna som sker i relationen. De allra flesta rapporterar dock att det skett fysiska våldsutövningar från både honom själv och partnern. Vilken grupp de ansluter sig till påverkar även tillfällena till möjliga berättelser i moralarbetet. De män som anger att de är ensamma som våldsutövare, kan inte skriva under på samtliga redovisningar som de som ansluter sig till den grupp där båda varit våldsamma, där många fler tänkbara gestaltningar är möjliga. För den handfull män som ansluter sig till gruppen där de själva varit våldsutsatta utan att själva använt fysiskt våld, är det inte heller samma avvikande händelse som finns att förhålla sig till än för de där mannen rapporterar att han ensam stått för våldshandlingarna.

För att undersöka om det även fanns olika grupperingar i männens rapporteringar utfördes en klusteranalys. Variablerna som inkluderades var; fysisk våldsutsatthet, psykisk våldsutsatthet, fysisk våldsutsatthet och psykisk våldsutsatthet. Klusteranalysen visade att det fanns tre olika grupper i förhållande till vilken typ av våld som männen rapporterar. I den första gruppen som innefattade 55 procent av männen fanns män som rapporterade ingen eller låg utsatthet för fysiskt våld och psykiskt våld, men också låga värden för såväl psykisk som fysisk våldsutövning. Grupp två, som innefattade 34 procent av männen, rapporterade hög utsatthet för både fysisk och psykiskt våld men även hög våldsutövning gällande såväl fysiskt som psykiskt våld. I den tredje gruppen, som bestod av 12 procent av männen, hade man rapporterat en mycket hög frekvens av utsatthet av såväl fysiskt som psykiskt våld samtidigt som de rapporterade något mindre våldsanvändning.

Beskrivning av våldet som reciprokt

Nedan presenteras den utsatthet som männen rapporterar tillsammans med rapporteringar om det våld som de själva säger sig ha utövat. I många fall uppger männen att de själva gjort samma sak mot sin partner som hon har gjort mot honom. Det visade sig t ex att i 96 procent av fallen då mannen anger att han blivit knuffad/skuffad av sin partner, har även han knuffat henne, 86 procent av männen som fått håret eller armen omvriden har angett att han själv har vridit om partnerns. 82 procent av de män som säger att kvinnan har kastat honom mot en vägg, anger att han själv har gjort samma sak mot henne. Männen har utsatt sin partner för våld och i flera fall har hon antingen besvarat detta med - eller själv initierat - våldshandlingar. Av de 121 män som uppger att de varit utsatta för fysiskt våld av sin partner det senaste året, rapporterade alla utom fem stycken att de själva också hade utövat fysiskt våld mot sin partner.

Tabell 20. Våldsaktörer (n=188)

Typ av fysisk våldshandling	Män som utövat	Män som utsatts	Reciprokt[53]
Knuffade eller skuffade	81 %	62 %	96 %
Tog hårdhänt tag	74 %	48 %	97 %
Vred om hår eller arm	49 %	35 %	86 %
Slängde mot en vägg	32 %	18 %	82 %
Smällde till	47 %	45 %	79 %
Misshandlade	44 %	29 %	75 %
Slängde något som kunde skada	40 %	39 %	66 %
Slog eller drämde till med något som kunde skada	19 %	28 %	49 %
Sparkade	22 %	24 %	49 %

[53] Så här många av de män som sa att de varit utsatt för den specifika våldshandlingen av sin partner rapporterade även att de gjort exakt samma sak mot henne.

Brände eller skållade med flit	2 %	3 %	20 %
Kvävde eller strypte	10 %	7 %	4 %
Använde en kniv eller pistol	5 %	9 %	0,6 %

Männen svarar i hög utsträckning att de och kvinnorna begår samma typ av handlingar mot varandra i förhållandet. Nästan alla män som säger att de blivit knuffade/ skuffade eller blivit hårdhänt tagna i, säger att de gjort samma sak mot sina partners. Var tredje man som svarar att han blivit misshandlad av sin partner säger att han själv misshandlat henne. Nästan hälften av de män som säger att partnern drämt till med något eller sparkat honom, svarar att de gjort samma sak mot kvinnan. Vad gäller det grövre våldet, som förekommer i mindre utsträckning i rapporteringen, så blir det mindre vanligt att de säger sig ha gjort samma sak. Exempelvis är det bara en man som säger att båda bränt eller skållat den andra med flit, och bara en man som säger att båda använt kniv eller pistol.

Gestaltningar av kvinnans våldsutövande

Resultaten visar att männen som kommer till verksamheterna i hög grad rapporterar utsatthet för våld av den kvinna, som han är eller tidigare har varit i en nära relation med. Av de 16 män som deltog i intervjuerna har alla utom en, i frågeformuläret, uppgett att de blivit utsatta för psykiskt eller fysiskt våld av sina partners. Nio män uppger att de varit utsatta för en kombination av fysiskt och psykiskt våld, sex män att de enbart blivit utsatta för psykiska våldshandlingar.

Jag ställde inte direkta frågor om huruvida kvinnan använt våld eller om mannen blivit utsatt för våld av kvinnan i samtalsintervjuerna. Trots detta var det vanligt för männen i intervjuerna att synliggöra kvinnornas handlingar och eventuella våldsutövning, inte minst som en del av männens moralarbete genom de redovisande förklaringar som ges till att de använt våld (se kapitel 5). Tre typer av gestaltningar identifierades rörande kvinnans våldsutövning; kvinnans våld som försvar, kvinnans våld som en del av reciproka bråk samt kvinnans våld som enkelriktad.

Kvinnans våld som försvar mot mannens våldsutövande

Jens beskriver i början av intervjun att det våld som förekommit mellan honom och hans före detta partner är *”50/50”* men att det vid ett tillfälle gått över gränsen och han hade använt våld som hans partner inte längre kunde försvara sig mot. När jag frågade mer specifikt om vad menade med att det var 50/50, svarade han *”att det blir som det blir”* och säger att hon *”vill trigga mig”*. När jag frågar vidare, lite mer utmanande, om han menar att dessa saker går att likställa säger han:

> Susanne: Är det samma då?
>
> Jens: Nja, det är inte samma med det hon gör. Jag har misshandlat henne många gånger och ibland tar hon och slår tillbaka eller river mig under tiden. Jag har ju fått söka läkare också, som jag skrev (i formuläret) men det kan va för jag har slått handen i en vägg eller sånt. Det är inte så att hon börjar misshandla mig och jag ligger där men hon kan slita sig med våld. Hon ligger inte där, hon slår mig också då, hon har dängt mitt huvud i en vägg när jag höll på, men det är ju, ja hon slår ju tillbaka.
>
> Inspelad intervju

När Jens berättar mer om situationen gör han en ny vändning. Han är den som utövar våldet, och han framför en ovanlig redogörelse när han beskriver partnerns våld; nämligen att hon slår tillbaka. Han använde också begreppet misshandel utan att gå närmare in på det. Han beskriver att han tolkar det våld han utövar som annorlunda än sin partners, hennes våld beskrivs som att hon slår tillbaka. Jens uttalande skiljer sig således från de andras, eftersom han explicit nämner att kvinnan *slår tillbaka.*

Utsattheten som en del av det reciproka – gränssättningen fortsätter

De flesta av de utsatta männen beskrev våldet som en konsekvens av ett eskalerade verbalt bråk där mannen och kvinnan provocerade varandra. De uppgav våldsutövning från båda parter. I dessa mäns berättelser fanns det ingen som var ett tydligt offer eller en tydlig förövare, utan rollfördelningen skiftade hela tiden. Beskrivningarna om det våld som kvinnan genomfört som handlingar i en gemensam kamp är närvarande. I dessa beskrivningar framställs våldet som något som eskalerar utifrån en situation där den ena tar vid där partnern avslutar.

Utdraget nedan föregås av att Klasse berättar att han hade velat att behandlingen skulle innefatta sessioner även för hans partner.

> Klasse: Man kan vara både den som bråkar och den som blir bråkad med. (ohörbart) vi båda bråkar. Ofta det blir så, hon vill säga till min dotter vad jag gör fel och att jag inte är bra. Hon går till min dotter och säger att pappa är dum och så. Hon talar illa om mig till min egen dotter och då måste jag ge henne en liten knuff för annars slutar hon inte. Jag har inget annat val. Då blir hon lack såklart så då knuffar hon mig eller slänger en tidning eller nått och så ska jag gå ut för att komma undan och då kommer hon efter och knuffas lite så (visar händerna i luften som en knuff), inte så jag får ont men så man tappar balansen, och, så jag tar tag i henne och så kan det hålla på tills jag kommer ut.
>
> Inspelad intervju

Klasse talar om våldet som bråk där den ena parten triggar den andra och där det verbala går över till fysiska handlingar. Han beskriver hur de båda två är delaktiga i upprinnelsen av våldssituationen och att det fysiska våldet, som består av knuffar och att de slänger föremål mot varandra, sker genom en växelvis upptrappning. Samtidigt beskriver han våldet som han själv utövar i form av ett ansvarsbefriande tvång; han har inget val, tar han ansvar genom att skydda sin dotter. Han rättfärdigar sitt eget våld genom att hänvisa till att partnerns beteende påverkar hans dotter, och samtidigt rättfärdigar han sin partners våld genom att hänvisa till sitt eget agerande. Han beskriver också hur han försöker gå undan men hindras av partnern. Hans eget agerande beskrivs som ett försök att få våldet att avvärjas eller undvikas, samtidigt som han beskriver sitt eget beteende som utlösaren av hans partners handlingar.

När Sten talar om sin relation vill han beskriva hur det våld som han och hans fru har ägnat sig åt sett ut. Han säger:

> Sten: Jag kan ju ha tatt henne så här (grabbar tag i min arm med ena handen) för att hon ska lyssna och hon kan ta sig loss så jag också får ont. Men vi har inte använt våld.
>
> Susanne: Du sa att hon hade smällt till dig.
>
> Sten: Jojo, men det är inte så. Det var på fyllan, jag hade varit störig och hon (visar en lavett i luften) bara. Jag var svartsjuk som jag sa innan och. Men vi har andra

problem, vi har ju levt ihop hur länge som helst. Det kan bli så, men det är inget som är problem, jag mår dåligt, det är problemet.

Inspelad intervju

Sten hade tidigare i intervjun sagt att hans partner *”smällt till”* honom. Han menar att det beteende som de båda använt sig av är något annat än våld. Han ser varken sig själv eller sin partner som utsatta för våld i nära relation, och förklarar kvinnans lavett med att han hade varit *”störig”*. Han vill dock snabbt vidare i samtalet och börjar istället tala om det som han definierar som det verkliga problemet; att han mår dåligt. Våldshandlingarna trivialiseras.

I beskrivningarna från de män som gestaltar kvinnans våld som en del av ett ömsesidigt bråk fungerar i några fall berättelsen om kvinnans våld som ett sätt för mannen att beskriva vilken omoralisk person hon är. Elias beskriver kvinnans våld som något mycket farligt. Elias säger:

Elias: Jag har fått utbrott, men hon har gjort saker mot mig som är mer. Hon har försökt döda mig två gånger.

Susanne: Oj,

Elias: Mmmm, hon kastade en glasbit mot mig som kunde träffa mig och då kunde jag dött

Susanne: Oj, var fick hon den ifrån?

Elias: Bordet, jag hade råkat sabba bordet, hon tog upp en glasbit och kastade den. Jag har aldrig slått henne men hon har gjort saker, hon lät mig hänga ur en bil som körde i full fart, hon har försökt, två gånger kunde jag ha dött, men hon är ju tjej så inget händer, inte ens en ursäkt har jag fått.

Antecknad intervju

I Elias historia om händelsen är det Carina som är den farliga: hon är den som brukat ett våld som är lika illa eller i vissa fall, menar Elias, ännu värre. Hans egen delaktighet förminskas och hans våldsutövning beskrivs som en bakgrundshistoria till hennes*, ”jag hade råkat sabba bordet”*. Han använder sin partner som en negativ referens (Presser, 2008, s. 93), vilket framställer hans eget beteende som mindre moraliskt belastat. Elias aktualiserar även vad fler män talar om, en ojämlik hantering av våldshandlingar beroende på om det är han eller hans partner som utövat våldet. *”hon är ju tjej så inget händer”*. Avslutningsvis inleds vad som sedan

kommer att bli ett längre resonemang av Elias; att det enda han vill ha är en ursäkt. Han vill ha en ursäkt och han framhåller att hans före detta flickvän inte ens kan sträcka sig till att be om ursäkt, trots det mordförsök hon genomfört som han illustrerat i sin beskrivning.

Den enkelriktade utsattheten

En av de intervjuade männen beskrev sig själv som utsatt för enkelriktat våld av sin partner; han hävdade att han inte själv använt våld i den aktuella relationen men dock i andra tidigare förhållanden. Jacob säger:

> Jacob: ... hon kunde sitta och gå igång på något, det kunde vara att jag inte kom hem när hon trodde, vi hade inte bestämt något men hon tog för givet, att jag skulle komma och då blev hon arg. Och när jag sket i att tjafsa emot utan gick in och sa hej till vår dotter kanske, då kom hon efter och slängde nått i huvet på mig. Det var så hela tiden, hon var arg för nått och då fick man en (smäll)...
>
> Inspelad intervju

Jacob är tydlig i början av intervjun med att han inte är den som har brukat våld i relationen, utan det är hans partner som har varit våldsam. Jacob beskrev hur hans partner upprepade gånger har använt våld mot honom. Han säger att våldet främst har bestått av lavetter och slag med föremål mot hans huvud, men han beskriver även ett tillfälle tog hon tog stryptag på honom. Hans sätt att tala om våldet är avdramatiserat; även om innehållet är starkt är hans tonfall och minspel inte förstärkande. I slutet av berättelsen om stryptaget säger han: *”Man gör inte så mot den man är med, så är det bara. Det är ju helt sjukt”.* Hans sätt att beskriva de grova våldshandlingarna som han utsatts för är sakliga, och även när han säger att *”det är ju helt sjukt”* är detta mer ett konstaterande. Han lyfter ut problemet från relationen och generaliserar: ”man” gör inte så, och på så vis definierar han problemet i termer av en moralisk föreställning om hur det är tillåtet att bete sig.

Verbala uttryck

Männen gestaltar i sina berättelser upplevelser av förolämpningar i form av verbala påhopp och provocerande uttryck. I dessa redogörelser uppgav männen att kvinnorna med sina ord och sina upprepande klagomål påverkade hur männen agerande.

> Ryan: Hon hade också lätt att bli förbannad. Hon kunde kalla mig saker som, hon kunde trycka ner mig totalt. Jag har ett handikapp och det kunde hon gå på om, hon sa saker så jag kände mig värdelös, att jag inte hade ett jobb, jag var inte värd någonting om jag inte hade ett jobb. Så kunde hon gå på. Det var, jag kände mig misslyckad, ibland gick hon så långt att jag grät men hon kunde fortsatta i iallafall.
>
> Antecknad intervju

Ryan beskriver hur hans flickvän fick honom att känna sig värdelös. Han för fram en bild av en person som gick långt i sina verbala uttryck – en person som inte ens slutade trots att han grät. En del av de män som berättade om verbala uttryck från partnern, förklarar sin egen våldsanvändning som ett resultat av detta. När jag ställer frågan *”Varför tror du att du använder våld mot din partner?”* beskrev exempelvis Lasse hur kvinnans tjat eller klagomål i kombination med att han drack fick honom att använda våld.

> Lasse: Hon kan sitta och tjata, tjata, tjata om andra kvinnor som jag träffar och då har tålamodet tagit slut. Som nu för inte så länge sen. Hon drack vin, hon var full alltså. Hon satt och hade monolog i flera timmar. Hade jag varit onykter då hade jag inte stått ut så länge. Men jag drack ingenting och lyckades avskärma mig, men jag var riktigt förbannad då. Så håller hon på. Det har varit kvinnor som bor i trappen som hon har anklagat mig för att ha förhållande med.
>
> Inspelad intervju

I Lasses beskrivning framhäver han hur kvinnans verbala beteende i samband med alkohol gör att han tidigare har tappat tålamodet. Vad detta i praktiken har inneburit förtäljer inte historien. Förklaringen till varför han tidigare har varit våldsam, börjar med att mannen lyfter fram kvinnans verbala påhopp och retoriska stil men han påpekar också hur alkoholen, i detta fall även avsaknaden av den, påverkar interaktionen – riktigt hur får vi dock inte reda på. Det är även anmärkningsvärt att mannen väljer att svara på frågan genom att beskriva ett

tillfälle när det inte blev ett våldsamt slut, och istället utgår från en situation där han *”lyckats avskärma sig”*. Förutom att mannen lägger ansvaret för tidigare våldshandlingar på kvinnans verbala påhopp, framställer han en beskrivning av en situation då han tog ansvar genom att inte dricka och på så vis kunde undvika att använda våld.

Nedan följer ett utdrag från Jacob, den enda man i materialet som gestaltar att han ensidigt blir utsatt för våld. Hans kommentar följer på en beskrivning som han har gett om olika nedsättande saker som hans fru sagt till honom.

> Susanne: Hur känns det?
>
> Jacob: Det är naturligtvis inte kul när hon sätter igång när man inte gjort eller sagt ett jota. Säger att min mamma måste ha tappat mig i golvet och jag har typ precis kommit hem. Men jag tar inte åt mig, jag känner att det är hon som har problem, jag vet ju att jag inte gjort någonting, Men det är mer min dotter, hon skall få höra allt detta. Det är inte bra…
>
> Inspelad intervju

Jacob berättar hur hans partners psykiska förolämpningar kommer utan ett logiskt förstadium såsom bråk eller som en konsekvens av någon handling som kan anses orätt. Partnern beskrivs som en oberäknelig person. Jacob säger att han *”vet att han inte har gjort något”* och att *”jag tar inte åt mig”*. Det är kvinnan och dottern som är offren i hans beskrivning; kvinnan har problem och dottern som måste uppleva hennes beteende.

En del män gestaltar inte kvinnans verbala uttryck som påhopp, istället beskrivs de av männen som en del en interaktion som växelvis tar fart. På samma sätt som Klasse beskrev parets fysiska våldsutövning beskrivs uppkomsten av de verbala konflikterna. Klasse som sa: ”*En säger en sak och då är den andra igång”*. Dessa män framställer inte kvinnornas handlingar som direkta orsaker till våldssituationer utan framställer de verbala uttrycken som en del i ett bråk, där båda är inblandade, de använder ord som ”vi” och ”våra bråk”. Stens ordval när han beskriver beteendet är illustrativt. Hans skildring ger även en beskrivning av hur förolämpningar har normaliserats i förhållandet. Utdraget nedan följer på en beskrivning från Sten, om att det är mycket skrik i hans förhållande.

Susanne: Ja, typ hur blev det så tror du?

Sten: Det började ju inte med att vi skrek så men det blev mer och mer. Våra bråk blev värre och värre. Första gången var det- wow va sa jag egentligen?- men sen blev det som om orden inte betydde något längre så det blev värre och värre.

Susanne: Så orden tappade mening?

Sten: Ja, det kan man säga. Det var samma, första gången hon sa till mig blev jag ledsen men efter 20:e gången vet man att det bara är ord. Hon säger det bara för att komma åt en.

Inspelad intervju

På detta sätt beskrivs verbala förolämpningar som något som normaliserades.

En annan form av verbala uttryck som beskrivs är formuleringar från kvinnan om att hon ska agera på ett sätt som inte är fördelaktigt för mannen. Dessa beskrivningar kan tas i uttryck genom att männen förklarar hur kvinnorna säger att de ska polisanmäla dem, att de ska berätta om våldet för någon annan eller att de ska lämna honom. I dessa beskrivningar framkommer en bild av en kvinna med mer makt än mannen. Nedan följer ett utdrag från intervjun med Pjotr, utdraget är en fortsättning på hans svar på frågan om han har funderat på att avsluta förhållandet med sin fru. Efter att först ha redogjort att han inte själv tänkt i de banorna, fortsätter han samtalet genom att beskriva att hans fru däremot har gjort det. Han säger:

Pjotr: Ibland säger hon att hon ska lämna mig, att hon inte orkar mer. Hon säger att hon ska ta barnen med sig och att jag aldrig ska få se dem igen. Då vet jag ju att om hon verkligen menar det så blir det så. Mamman har all rätt. Då är det rätt hopplöst, hon har all den makten på sin sida, pappan har ingen chans. Det är tufft.

Inspelad intervju

I denna beskrivning framställer mannen sig som makt- och chanslös i förhållande till hans relation med barnen. Beskrivningar i samma anda går att finna när männen talar om varför de inte sökt hjälp och när de pratar om förväntningar på behandlingen *(de skulle hennes parti direkt)*[54].

[54] Detta diskuteras mer i kapitel 9.

Frånvaro av gestaltningar

När männen gestaltar sin utsatthet i intervjuerna, lyser historier om våld som gör dem rädda med sin frånvaro. I ett fall frågade jag mannen om han hade varit rädd. Det var när Jacob, som är den som berättar om det mest dramatiska våldet, berättade för mig om hur hans flickvän hade tagit strypgrepp på honom, och jag säger:

> Susanne: Oj! Blev du rädd?
>
> Jacob: Njaeee, Jag blev mer förbannad. Man gör inte så mot den man är med.
>
> Inspelad intervju

Jacob gestaltar sin utsatthet med att han blev förbannad, ett uttryck som flera av männen använde sig av. Jacob beskriver även att han blev arg över att hans partner gick så långt i sitt våldsutövande. Att ta strypgrepp på någon beskrevs som att gå över gränsen för hur en person får bete sig. Han förklarade senare att han inte varit rädd eftersom han inte kände att det var någon direkt risk för att han skulle bli fysiskt skadad. Däremot betonade han att han var orolig över hur hans frus beteende skulle påverka deras dotters syn på vad som är acceptabelt.

Sten som säger han att hans fru *”smällt till”* honom, beskriver det våld som han har blivit utsatt för som en markering, *”det är inget”*:

> Sten: Tjejer gör det hela tiden, det ser man ju överallt. Det är inget, det är inget som, det är ju mer markering.
>
> Susanne: Som en markering
>
> Sten: Ja, håll käften typ.
>
> Inspelad intervju

När Elias beskriver hur hans flickvän försökte döda honom då hon kastade en glasbit mot honom talar han inte om rädsla utan, om orättvisan i att hennes handling inte hade ansetts vara likartad om han hade varit den som kastade. Han berättar att han blev förvånad över att hon kastade den, men sen fokuserar berättelsen på att hon inte bett om ursäkt. Gemensamt för männens berättelser om deras utsatthet är att ingen av dem beskriver att de är rädda för det våld som de blir utsatta för. Männen beskriver istället våldet som något annat, exempelvis

något *”sjukt”*, som försvarshandlingar, eller en *”wrestlingsmatch”*. En del av männen beskriver hur de, genom att de är fysiskt starkare än sin partner, upplever att de när som helst kan komma att ta sig ifrån våldssituationen. Nedan beskriver Jacob sin upplevelse när hans flickvän tog stryptag på honom. Jag har tidigare frågat honom om han blev rädd, vilket det framgår ovan att han svarade nej på. Nu fortsätter han sin förklaring om varför han inte blev rädd:

> Jacob: Hon väger inte så mycket. Man hade kunnat ta sig loss med våld om man ville. Det hade ju bara varit att ta i. Jag har varit i bråk med många, stora killar asså. Jag var inte orolig att inte komma loss.
>
> Inspelad intervju

Jacob beskriver ingen rädsla när han talar om sin utsatthet för våldet, utan istället framhäver han att han blev arg. Han gestaltar det som om han hela tiden hade möjlighet att ta sig ur situationen, om han själv använt våld, och att det var därför han inte kände någon direkt oro eller rädsla. Han hade fortfarande kontrollen. I en studie av Anderson & Umberson (2001) där de intervjuade 33 män med våld i relationen, var det endast två av dessa som på liknande sätt som Jacob, identifierade sig som den som är utsatt för våldet. Resultatet från deras studie visar även att männen inte beskriver någon rädsla förknippat med våldet som kvinnan utövar (Andersson & Umberson, 2001, s. 366). I Jacobs och Elias berättelser återfinns vad som kan ses som maskulinitetsmarkeringar *(jag har varit i bråk med många, stora killar asså)* men vad som också kan uppfattats som ett motstånd till att identifiera sig som ett offer. Jacob och Elias talar inte om sin utsatthet med fokus på handlingar som kan tillskrivas det typiska offret, såsom skador, rädsla och oro utan väljer istället andra vägar i sina berättelser. Elias väljer att framhäva sin partners fortsatta omoraliska beteende genom att hon inte ens ber om ursäkt efter det hon har gjort, och lämnar således snabbt ämnet. Genom att lägga fokus på det som är det verkliga problemet, den uteblivna ursäkten, flyttas uppmärksamheten således bort från hans utsatthet. Burcar visar i sin studie av unga män som utsatts för våld att de genom att poängtera sitt aktörskap i en situation, kan hålla ifrån sig en offeridentitet (Burcar, 2005, s. 73). Jacob poängterar inte sitt aktörskap men skapar på liknande sätt ett motstånd till offeridentiteten genom att hänvisa till möjligheten att avsluta situationen när han vill.

Avslutande reflektioner

Våldets aktörer

Studiens resultat visar att de flesta män rapporterar att de blivit utsatta för våld av sin partner. 98 procent av de deltagande männen rapporterar att de varit utsatta för någon form av psykisk våldshandling av sin partner [55]. 72 procent av männen uppger att de blivit utsatta för någon form av fysiskt våld av sin partner. 19 procent av männen säger sig ha blivit utsatt för minst en av de handlingar som ingår i skalan för sexuellt våld. 57 procent av männen rapporterar att de utsatts för fysiska skador på grund av bråk med partnern. Det är således en stor del av männen som beskriver att de utsätts för våld av sin kvinnliga partner. Enligt männens beskrivningar är således både männen och kvinnorna våldsamma i relationen. Det finns även de män som rapporterar enkelriktad våldsutövning; antingen där mannen själv är utövaren, men en handfull män menar att det enbart är kvinnan som är våldsam i relationen. En del av männen rapporterar ingen fysisk våldsutövning från någon av parterna. Således framkommer det att männen som söker sig till mansverksamheterna presenterar olika typer av våldsproblematik inte enbart gällande våldshandlingar utan även rörande våldets aktörer.

Det våld som består av knuffar/skuffar, omvridning av hår/arm och att ta hårdhänt i partnern rapporteras av männen som något som utövas av båda i relationen. Detta kan vara ett resultat av att gränserna i förhållanden är framflyttade då en viss typ av handlingar kommit att bli norm i förhållandet. En annan tolkning är att männen rapporterar kvinnans våldsutövning på liknande sätt som sitt eget för att undvika att identifiera sig som den idealiska gärningsmannen.

Gestaltningar av utsatthet

Männens gestaltningar av sin utsatthet för våldet i relationen skiljer sig från tidigare forskning som belyst hur kvinnor beskriver sin utsatthet (ex. Ceurelli, Poleshuck, Raimondi, Veale & Chin, 2012; Holtzworth–Munroe, 2005; Walker, 2006). Forskning om kvinnors utsatthet visar ofta hur rädsla är vanligt och att den sitter djupt rotad. Den känslomässiga smärta som kvinnan känner finns ofta kvar

[55] Enligt CTS2:s kategorisering.

efter att mannen fängslats eller efter att våldet i sig har upphört av andra anledningar (ex. Ceurelli et al., 2012). Därtill visar tidigare studier skillnader i hur män och kvinnor talar om sin utsatthet för våld. Ett exempel är skillnader i upplevd rädsla hos män och kvinnor som är utsatta för våld i nära relationer, där kvinnor har visat sig vara mycket mer rädda för våld än män (Holtzworth–Munroe, 2005). I en amerikansk studie framkom det till och med att de intervjuade männen tenderade att beskriva våld från kvinnor på ett skämtsamt sätt och att vissa män även beskrev det som roligt (ibid., 2005). I en annan studie genomförd av Anderson & Umberson 2001 berättade en man exempelvis hur han efter det att hans partner hade slagit honom på läppen så att han började blöda, gick in på toaletten och började skratta. I dessa studier trivialiserade männen våldet genom att beskriva det som roande, chockerande och överraskande. I föreliggande studie var det inga män som gestaltade våldet som roligt, kvinnans våldsutövning beskrevs som något de inte önskade. Samtidigt som de beskriver kvinnans delaktighet som en viktig förklaring till att de själva använder våld, (se kap. 5) så beskriver de kvinnans våld som trivialt genom att poängtera att de har våldet under kontroll. Männen framställer därmed *inte* sin utsatthet som om de vore klassiska offer eller genom beskrivningar av känslor av värnlöshet (Christie, 1986/2001; Åkerström, 2001). Genom att använda sig av olika nedtonade begrepp, såsom att våldet varit *"irriterande",* eller att det är *"störigt"*, framstår utsattheten som mindre hemsk. Genom att tala om våldet i form av *"en markering"* eller att det är vanligt, denna sorts våld, normaliserar de kvinnors våld. Samtidigt framkommer en diskrepans i det empiriska materialet, då intervjupersonerna ger uttryck både för att våldet är trivialt (att kvinnors våld fungerar som markeringar) och socialt accepterat, *(man ser det överallt)* men också att kvinnors våld i samhället inte tas på allvar.

Framställningen av kvinnan som omoralisk och det situationella ansvarstagandet

I intervjuerna framkommer beskrivningar av hur kvinnan har en stor roll i att mannen blir våldsam (jmf Hearn, 1998; Ptacek, 1988; Wood, 2004). Hennes provokationer lyfts fram, vilket även framkom i de studier som Wood genomförde med dömda män som i fängelse frivilligt deltog i behandling för män som använt våld i nära relationer (Wood, 2004). I Woods studie återfanns dock beskrivningar, givna av männen, av kvinnornas olämpliga uppförande rörande otillfredsställande genomförande av hushållsarbete och andra beteenden hos kvinnan som inte var

direkt kopplad till den direkta våldssituationen utan där kvinnan istället beskrevs som exempelvis odisciplinerad. Detta beskrevs som direkta förklaringar till att specifika våldshandlingar har ägt rum. Denna typ av beskrivningar, att våldet var ett resultat av att kvinnan behövde disciplineras, gavs inte av männen som jag intervjuade. Kvinnans delaktighet framställdes istället främst i form av att hennes verbala uttryck provocerat fram våldssituationer.

Beskrivningarna av kvinnans delaktighet får plats i männens berättelser trots att jag inte frågar efter dem. Genom att framställa kvinnan som en i högsta grad delaktig aktör gestaltas hon inte som ett klassiskt oskyldigt offer. I det empiriska materialet framkommer även hur kvinnors olämpliga karaktärsdrag framhålls i männens beskrivningar (hon ber aldrig om ursäkt; hon struntar i om mannen gråter). Genom att framställa kvinnan som en omoralisk aktör skapar mannen en bild av kvinnan som skild från ett idealt offer. Samtidigt som männen gestaltade kvinnans våldsutövning som en viktig komponent till deras eget våldsutövande, beskrevs det på ett motsatt sätt; som om det inte är så allvarligt.

I männens berättelser av specifika våldshändelser framkommer beskrivningar av hur männen i situationen tar ansvar för att försöka få våldet att undvikas. I vissa fall handlar det om att ta ansvar direkt i situationen genom att de t ex berättar om hur de försökt att gå ifrån och lämna rummet men stoppats. Ett annat exempel är beskrivningar av hur de undviker att dricka alkohol och på så vis hindrar situationen från att bli våldsam.

Kapitel 7. Relationsstatus

Inom forskning om våld i nära relationer har uppmärksamhet ägnats åt att utröna varför kvinnor inte lämnar våldsamma förhållanden, men också åt uppbrotten som kvinnor faktiskt gör från våldsamma män (ex Holmberg & Enander, 2004 & 2011; Hydén, 2000). Att många kvinnor faktiskt bryter upp, märks inte minst genom trycket på kvinnojourerna runt om i landet. Socioekonomiska förutsättningar såsom att kvinnan inte vet var hon ska bo eller hur hon ska försörja sig om hon lämnar mannen, har beskrivits som en förklaring till att kvinnor stannar, en annan förklaring har varit att våldsutsatthetens konsekvenser i form av det psykiska nedbrytandet av kvinnan har lett till att våldet normaliseras och ett uppbrott blir otänkbart (Lundgren, 2004). Det är dock mindre studerat varför män väljer att stanna i eller lämna ett våldsamt förhållande.

I detta kapitel undersöks männens framställning av hur förhållandet med kvinnan, som var aktuell i hans liv när han sökte sig till behandlingen, är idag. Hur många är fortfarande tillsammans med sin partner ett år efter behandlingsstart? Hur förklarar de män som separerat uppbrottet och hur framställer de som fortfarande är tillsammans med kvinnan att de inte brutit upp?

Diskutabla förhållanden

Som framgår av den tidigare analysen (i kapitel 5 och 6) framställer en del av männen sitt eget våldsutövande som något som är kopplat till partnern och den parrelation som de befinner sig i. Det blir då intressant att studera hur dessa män beskriver valet att stanna kvar i ett förhållande där de, enligt sina egna redogörelser, blir provocerade eller tvingade att ta till våld. Det framkommer också i resultatredovisningen i föregående kapitel att många män rapporterar att de själva är utsatta för våld av sin partner. Det finns med andra ord många orsaker till att mannen således borde välja att separera från kvinnan, problematiken som beskrivs leder inte alltid till att förhållandet avslutas.

Relationsstatus vid behandlingsstart

Av de 188 män som ingick i studien var hälften av männen fortfarande tillsammans och sammanboende med sin partner då de först tog kontakt med mansverksamheten. Ytterligare 19 procent av männen var fortfarande tillsammans med sin partner, men delade inte bostad med henne. 69 procent av männen var således fortfarande tillsammans med partnern när kontakten med verksamheten togs. Av de män som uppgav att de inte var tillsammans längre, var det endast 16 procent (9 män) som uppgav att det var de som hade tagit initiativ till att avsluta förhållandet. I 45 procent av fallen uppgav de separerade männen att det var partnern som hade avslutat förhållandet, medan 37 procent angav att det var ett gemensamt beslut[56].

Av de män som svarade på enkäten hade 56 procent (104 män) barn tillsammans med sin partner/tidigare partner. Av dessa var 31 procent (32 män) inte längre tillsammans med barnens mamma.

Tabell 21. Antal män som har barn tillsammans med partnern vid behandlingsstart (n=188)

	Tillsammans	Inte tillsammans	Total
Hade barn tillsammans	72	32	104 män (56 %)
Hade inga barn tillsammans	57	26	83 män (44 %)
Total:	129 män	58 män	

Av de som hade gemensamma barn var 69 procent (72 av 104) fortfarande tillsammans med den partner där våldet hade förekommit. Av de 58 män (31 %) som inte längre var tillsammans hade 55 procent av dessa (32 män) gemensamma barn.

[56] 3 procent svarade ” vet ej”.

Relationsstatus ett år senare

Ett år efter att männen tagit kontakt med mansverksamheten svarade 139 män på frågan om hur deras relation med kvinnan nu såg ut. Av dessa män var det 69 procent som vid behandlingsstart uppgav att de var tillsammans med kvinnan, ett år senare var samma siffra 46 procent. Samtidigt uppgav fler än hälften av männen att de fortfarande var i någon form av parförhållande med kvinnan. En del separationer skedde således efter att kontakten med verksamheten togs, medan endast ett fåtal återupptog en bruten relation.

Tabell 22. Relationsstatus vid behandlingsstart och ett år senare (n=132)

		Relation ett år senare:			
Relation vid kontaktstart		**Gifta/ sambo**	**Gjort slut /fortfarande slut**	**Flyttat / bor isär (men är fortfarande ihop)**	**Osäker på typ av förhållande**
	Gifta/ sambo	48 män	19 män	1man	3 män
	Särbo	6 män	8 män	1 man	3 män
	Skilt sig	1 man	20 män	1 man	1 man
	Hade gjort slut	0 män	18 män	1 man	1 man

Av de som hade varit gifta eller sambos vid kontaktstart var 68 procent fortfarande det ett år senare. 27 procent av de gifta/sammanboende rapporterade att förhållandet tagit slut under året som gått. Av de män som vid behandlingsstart uppgav att kvinnan var hans flickvän men att man var särbos, rapporterade en man att de hade samma typ av relation, sex män att de valt att flytta ihop eller gifta sig, åtta män att de hade gjort slut och tre män att relationen var av och på. Av dem som hade skilt sig eller gjort slut redan innan kontakten togs, uppgav en majoritet, 88 procent, att det fortfarande var slut. Ett par hade flyttat ihop eller gift sig, två män uppgav att de blivit tillsammans med kvinnan på nytt men att de inte bodde ihop och två män angav att de var osäkra på vilken relation de hade till kvinnan. Åtta män uppgav att de hade en annan relation än de som var

föreslagna i frågeformuläret, sex män angav att de var osäkra på förhållandet eftersom det var av och på, två män rapporterade att de var nu var vänner.

29 procent av de män som svarade att de inte längre var tillsammans med den kvinna vars relation föranledde kontakten med mansverksamheten, skrev att de ett år senare var tillsammans med en ny kvinna.

Kontakten med kvinnan hade inte alltid upphört trots att mannen sa att paret gjort slut. Av de 71 män som svarade att de inte längre var tillsammans med kvinnan ett år efter behandlingsstart, hade fortfarande sex av tio kontakt med kvinnan varav 60 procent av dessa hade kontakt minst en gång i veckan. Relationerna tog med andra ord inte automatiskt slut för att parförhållandet upplöstes. En del av dessa män hade barn tillsammans med partnern, vilket kan förklara en del av den fortsatta kontakten. 43 procent av dem som fortfarande hade kontakt med kvinnan, hade dock inga barn tillsammans med henne vilket visar att den fortsatta kontakten inte enbart kan hänvisas till hantering av gemensamma barn.

Hur förklarar männen att de stannar?

Av de 16 män som intervjuades sa hälften att de inte längre var kvar i förhållande (7+1)[57] med sin tidigare partner och hälften sa att de fortfarande var tillsammans (8 män). De åtta män som fortfarande var tillsammans med sin partner, fick frågan om varför de inte hade lämnat förhållandet. Det gick att urskilja redovisande förklaringar. Den första var en *dedicerad* redovisning, då männen talade om att de hade bestämt sig för en partner och gjort sitt val. I den andra, den *emotionella,* lades tyngdpunkten vid den känslomässiga involveringen, beskrivningarna handlar om att de älskar kvinnan och delar sitt liv, sin historia och sina relationer med henne. I den tredje förklaringen lyftes våldet som något *externt* och oberoende av relationen, problemet låg ändå inte i förhållandet utan utanför[58].

[57] En av de män som hade separerat från sin partner var tveksam till vilken relation han och hans partner hade, men han uppgav att de för tillfället inte hade ett ”klassiskt parförhållande”.

[58] I intervjuerna frågade jag om männen fortfarande var tillsammans med sin partner, men också om de någon gång hade övervägt att avsluta förhållandet.

Dedicerad redovisning -De har gjort sitt val

Män beskrev hur de inte hade funderat på att avsluta förhållandet med sin partner eftersom de stod fast vid valet av partner. På frågan om Pjotr hade övervägt att avsluta förhållandet svarade han:

> Pjotr: Nä, det har jag inte. Jag vet att hon har. Jag är lite gammeldags och tycker att man ska vara med den som man har gift sig med hela livet och alldeles särskilt när man har barn som vi har. Jag tycker att om man har gift sig med någon så har man gjort sitt val.
>
> Inspelad intervju

När Pjotr får frågan om han har funderat på att avsluta förhållandet någon gång, berättar han att det inte är något som han har tänkt på. Han menar att hans giftermål är något som skall bestå och att separation aldrig har varit något alternativ för honom. Efter att Klasse i intervjun beskrivit problem som förekom i relationen frågar jag honom varför han fortfarande är tillsammans med sin flickvän.

> Susanne: Varför är du fortfarande tillsammans med Rita om det förekommer våld och mycket andra problem i ert förhållande?
>
> Klasse: Vi vill ju vara med varandra. Vi var jätteattraherade av varandra när vi möttes. Det liksom var som om det slog till. Vi kunde inte vara ifrån varandra. Först sa jag nej, och sen gjorde hon det och sen bestämde jag mig för att satsa och det gör jag. Vi har en grund av att det var en jättestor attraktion, vi kunde inte vara ifrån varandra... När jag väl bestämde mig för att satsa så bestämde jag mig för att go all in. Jag har ju en dotter och jag har redan ett kraschat förhållande. Detta ska funka no matter what!
>
> Inspelad intervju

Klasse beskriver hur han inte vill ha ännu ett *”kraschat förhållande”* bakom sig, utan har bestämt sig för att satsa på sitt nuvarande. Han börjar sin beskrivning längre bak i tiden och beskriver att han först sagt nej till att vara i ett förhållande med sin nuvarande sambo, men även att hon också har sagt nej. I hans berättelse framgår således en beskrivning om hur båda har försökt att göra det rätta och ta ansvar för att inte fortsätta relationen. Därefter går han vidare och lägger bort ansvaret från dem båda två; de kunde inte vara ifrån varandra. De hade inget val, eftersom de inte klarade av att vara ifrån varandra.

Carlos beskriver hur han ser på äktenskapet och möjligheterna till att avsluta sitt förhållande:

> Susanne: Har du funderat någon gång på att avsluta ert förhållande?
>
> Carlos: Faktiskt inte. Hur konstigt du än kan tycka det låter. Jag har alltid velat få det att fungera. Ingen i min släkt har skilt sig. Det är inget vi gör. Det är bara att försöka få det att fungera. Mina föräldrar har varit tillsammans i över 25 år. Alla problem går att lösa, det är så jag ser på saken.
>
> Susanne: Så om du hade velat skilja dig hade det inte gått?
>
> Carlos: Gått och gått. Rent teoretiskt hade det ju gått vi bor i Sverige på 2000-talet. Men det hade inte varit populärt. Folk hade sett det som om jag var lat. Att jag inte försökt. (Tyst). Kanske mer som om jag var egoistisk. Lämna mina barn och min fru för att jag inte orkar ta tag i problemen. Borde jobba för att lösa det. Det hade de tyckt.
>
> Inspelad intervju

Carlos beskriver hur de i hans familj inte separerar, och lyfter således in omgivningens tänkta responser som en redovisande förklaring. Den familjekontext som han och hans fru lever i ger inte utrymme för det alternativ som jag frågar efter. Han säger att han aldrig har tänkt på att avsluta förhållandet som en lösning på de problem som han menar att han och hans fru har.

Emotionell investering

En del av männen beskrev hur giftermål, föräldraskap och andra typer av investeringar i förhållandet spelade in i valet att inte lämna förhållandet. Paol beskriver hur han och hans frus liv har sammanflätats på många olika plan:

> Paol: Man har ett liv förstår du. Efter 30 år, tre vuxna barn, barnbarn. Alla kompisar, släkten, hon är nära väninna, ja bästa väninna med min syster. Det är inte något man slänger bort. Man är ett liv. Det handlar om mycket mer än bara hon och jag och vårt.
>
> Antecknad intervju

Paol talar om hur förhållandet är, mer än våldet. Våldet är inte det som förhållandet handlar om utan något som han upplever är en liten del av

förhållandet. Han beskriver hur hans liv kommer att ändras på alla plan om han skulle separera från sin fru. Han nämner i intervjun att han skulle vara tvungen att byta bostad, skaffa nya vänner, vara utan sin hund, inte träffa sina barn i samma sammanhang som han brukar, och ha problem med att umgås med sin syster.

Även Mark nämner de känslomässiga investeringar som han har till sin partner. Han säger att det är svårt för honom att hitta människor som han har förtroende för, varpå det är viktigt för honom att ha kvar sin partner.

> Mark: Jag har förtroende för henne. Det är svårt att hitta folk man kan lita på och det förtroende som vi har för varann. Hon kan lita på mig och jag kan lita på henne. I det långa loppet är det det svårt att hitta såna människor.
>
> Inspelad intervju

Extern -Problemet ligger ändå utanför förhållandet

En del av männen beskrev orsaken till att de stannat kvar i förhållandet genom att hänvisa våldet till något som beror på saker utanför relationen, det var inte var hans partner i sig som var orsaken till våldet. Algot beskriver hur han inte ser ett uppbrott som en lösning på det han identifierar som problemet:

> Algot: Jag tror att det inte är lätt att leva med mig. Oavsett vem man är. Även om jag skulle bli tillsammans med nån annan så hade jag säkert blivit besvärlig efter ett tag. Det är inte lätt att leva med en annan person. Alla föredrar olika saker och har egna regler och sätt som de tycker att allt ska vara. Det bäddar för konflikter att leva tillsammans och jag klarar inte det. Jag blir, jag tappar det. Så att göra slut med Alice för den sakens skull är meningslös, det är ju i grunden inte henne som, jag kan inte hantera konflikter och konflikter blir det.
>
> Inspelad intervju

Även Jacob som var den enda mannen som uppgav sig vara utsatt för enkelriktat våld av sin partner, beskriver hur våldsproblematiken anses ligga utanför relationen och hans partner.

> Jacob: Självklart har man tvivlat men det har inte haft så mycket att göra med det så kallade våldet. Men att avsluta förhållandet har jag aldrig tänkt på i en seriös mening. Mer att förhållandet måste ändras. Att hon måste ändra sig och få hjälp.
>
> Inspelad intervju

Sten och hans fru har vid intervjun separerat. Sten tycker inte att de riktigt har avslutat förhållandet, utan mer att de har tagit ett uppehåll från varandra. Han beskriver varför han inte vill avsluta förhållandet med sin fru.

> Sten: Det är problem med att jag inte har jobb nu, att jag är deprimerad för det och annat. Det är inte hon och jag som är problemet.
>
> Inspelad intervju

Sten beskriver inte heller problemet som något som ligger i relationen. Problemen som han och hans fru har i form av våld och andra relationsproblem menar han beror på hans livssituation. Detta leder till att han inte ser någon mening i att avsluta förhållandet.

Dessa män beskriver hur det finns en möjlighet att våldet kommer att försvinna, genom att hans förutsättningar och livssituation förändras. Det som är gemensamt i dessa mäns redogörelser är att de säger att de vill att förhållandet skall fungera, och att de tror att det finns en stor möjlighet att det kommer att bli bättre. Genom den direkta frågan tvingas männen stå till svars för sitt val och jag framtvingar således en redogörelse. Männen tar tillfället i akt, och lägger fram en presentation av förhållandet som så mycket mer än en våldsrelation.

Hur förklaras separation?

Hälften av de sexton män som intervjuades rapporterade att de hade ett avslutat förhållande till partnern som de använt våld mot. Det framkom beskrivningar av denna separation som ett resultat av mannens (och kvinnans) aktörskap, men även framställningar av ofrivilliga separationer där mannen varit overksam i beslutet återfinns.

Delaktighet i beslutet

Lasses roll i berättelsen om separation är att han är initiativtagare. Han beskriver hur det efter några år inte kändes rätt för vare sig honom eller kvinnan att leva tillsammans. I det empiriska materialet finns en konsensus, hos dem som separerat, om att det var våldshandlingarna eller ”bråken” som varit den avgörande faktorn för separation. Lasse beskrev sig som en viktig aktör för att separationen skulle bli en realitet. Lasse som har skiljt sig svarar såhär på frågan om varför de skiljde sig:

> Lasse: Efter några år kände jag att det var inte rätt för någon av oss att leva så här. Jag blir bara så med henne för hon tjatar och tjatar så mycket. Jag kan inte hålla emot. Så jag sa att jag ville skiljas. Nu har vi varit skilda i två dagar men hon vägrar att flytta. Jag säger att hon måste hitta sin egen bostad men hon fortsätter och fortsätter. Det går inte att komma ifrån henne…
>
> Inspelad intervju

Lasse framställer sig som en aktör till separationen, som tagit upp att han ville skiljas samtidigt som han lägger ansvaret för att han *”blir bara så”* (blir våldsam) hos sin fru, som ett resultat av hennes *”tjat”*. Å ena sidan poängterar han således att det bara är med sin före detta fru som han blivit våldsam och inte kan *”hålla emot”*, vilket kan ses som en form av ansvarsbefriande. I berättelsen är han dock den som tar ansvar för att den dåliga relationen ska upphöra, när han säger att han vill skiljas. Han säger att det inte var rätt för någon av dem att leva som de gjorde, och hans beslut om skilsmässa framställs som en moralisk lösning och det bästa för dem båda, och det var han som föreslog det. Han tar ett relationellt ansvar.

Bertil säger att han inte vill leva i ett våldsamt förhållande och när hans förhållande med Sylvia blev våldsamt, bestämde de sig enligt honom för att avsluta och han sa *”Vill ju inte ha det så med den jag lever med iallafall. Det tär på en”*. Även Frans berättar att de gjorde slut på grund av allt bråk.

> Frans: Vi gjorde slut ganska fort. Det funka ju inte.
>
> Susanne: Vad var det som inte funka?
>
> Frans: Vi ...det blev ju bråk.
>
> Inspelad intervju

Dan menar att han och hans partner under sitt åtta år långa förhållande trodde att han skulle sluta använda våld. Han beskriver:

> Dan: När jag kom hit (till Sverige) blev vi tillsammans ganska snabbt. Sen var vi tillsammans i åtta år. Hon är väldigt gullig. Stackars henne. Hon fick stå ut med mycket. Vi trodde väl att det skulle bli bättre men när jag började här så förstod jag att det inte kommer bli det. Jag måste jobba med mig själv. Allt jag kan är våld och det måste ta slut. Hon fattade det. Först blev hon ledsen men hon gillar mig fortfarande. Hon var fjorton när vi blev tillsammans, jag med, ja nästan, jag skulle fylla femton. Men att det skulle ta åtta år för mig att fatta att det inte skulle bli

bättre, jag gick hos psykolog i fem år men det blev aldrig på djupet.

Inspelad intervju

I Dans berättelse finns en beskrivning om att han under lång tid trott att det ska bli bättre, men när han börjat på mansverksamheten insett att det inte kommer bli så. Hans partner beskrivs som en person som blev ledsen över att han kommit till insikten om att förhållandet bör avslutas, men att hon förstod. Genom att belysa att han varit den drivande till att avsluta förhållandet, framställer Dan sig som en person som handlat korrekt och även fått sin partner att inse att det inte fungerar.

Välvillig kontakt

De intervjuade männen vars partner hade gjort slut hade samtliga fortfarande kontakt med henne eller försökte få reda på adressuppgifter för att kunna etablera en kontakt. Dessa män beskriver hur de inte ville avsluta relationerna med partnern. Sten som har vuxna barn tillsammans med sin partner har separerat från sin fru mot hans vilja *"Det var hon som bestämde det. Jag vill gärna flytta hem igen"* och han hoppas att de ska bli tillsammans igen. Sten menar att han har förändrats sen separationen och att förhållandet skulle bli annorlunda om han fick komma hem igen. Han och hans fru sedan 20 år träffas fortfarande regelbundet och umgås som de gjorde när de var gifta, genom att gå nöjesevenemang tillsammans. De träffas även i hemmiljö och äter kvällsmat tillsammans när tillfälle ges.

Elias före detta flickvän gjorde slut med honom cirka ett år innan jag träffade honom för första gången. Elias ville inte att det skulle ta slut och berättar vid uppföljningen att han fortfarande åker hem till Carina och hennes nya sambo Rogan för att få träffa henne.

> Elias: Jag tänker på henne. Jag behöver inte vara tillsammans med henne. Hon har ju Rogan nu. Det har jag accepterat. Så länge jag får komma och krama henne lite då och då och se så hon har det bra så är jag nöjd och det tycker Rogan är lugnt. Jag bryr mig ju om henne.

Antecknad intervju

Elias berättar hur han i början tyckte det var jobbigt att Carina skaffat en ny pojkvän men att han aldrig *"har lagt en hand på honom"* eller försökt att bryta

deras förhållande. Däremot åker han fortfarande förbi oinbjuden ofta med presenter för att få se och träffa Carina. Han vill se så hon har det bra, säger han.

Ryan hade varit tillsammans med sin partner i åtta år. Han beskriver separationen, då partnerns barn utan förvarning kom till parets bostad och hämtade henne, som väldigt jobbigt. Barnen såg till att han inte fick möjlighet att prata med sin före detta partner under tiden de packade ihop hennes kläder och det mesta av henne saker. Sen den dagen har han inte sett sin partner. Ryan säger att han tog det hårt att inte längre träffa sin partner:

> Ryan: Jag mådde så kass. Jag ville bara träffa henne. Hon var ju allt i mitt liv. Vi gjorde allt tillsammans och hon hjälpte mig med massor av saker. Hon, jag trodde inte jag skulle klara mig utan henne. Jag ville bara träffa henne och prata med henne, det hade räckt. Jag gick hos en psykolog och sen börja jag här (mansverksamheten).
>
> Antecknad intervju

Ryan berättar att han försökte ta reda på hennes nya adress och letade efter henne. Avsikten var att be om ursäkt och be om en ny chans. Hennes barn har dock inte för avsikt att berätta var hon bor och är inte villiga att lämna ut hennes telefonnummer, säger han. Ryan har åkt hem till hennes barn och försökt få kontakt med partnern men utan framgång. Han berättade hur han i början var mycket frustrerad över detta men att han nu förstår barnens handlingar och börjat acceptera att förhållandet är över. Trots att han uppger att han slutat att leta efter hennes adress och försöka nå henne via hennes barn beskriver han hur han fortfarande spanar efter henne vid hennes favoritplats *"varje gång jag är på (en plats) så kollar jag noga utanför efter hennes bil. Jag vill ju bara prata med henne och se så hon mår bra"*.

Dessa män beskriver hur de har svårt att avsluta kontakten med sin tidigare partner. Sten hade barn med sin före detta fru men då barnen var över 18 år hade de egentligen ingen skyldighet att behöva träffas. De situationer som han beskrev då de hade kontakt var inte heller på något vis relaterade till barnen. Männen framställer sin kontakt som välvillig och de framhåller sig själv som en beskyddare – Elias vill exempelvis se till så hon har det bra samtidigt säger han att han söker kontakten för att själv må bra. Den fortsatta kontakten framställs som en situation som gynnar båda.

Avslutande reflektioner

Hur förklarar männen sin relationsstatus?

De allra flesta, 69 procent av männen rapporterar att de fortfarande är tillsammans med kvinnan när de kommer till mansverksamheten för första gången. Det fanns ingen skillnad mellan de som hade barn och de som var barnlösa kopplat till om männen fortfarande var tillsammans med kvinnan eller inte. 31 procent av männen ur båda dessa grupper var inte längre tillsammans med partnern.

Ett år efter det att männen kom till mansverksamheten rapporterade 46 procent av männen att de var tillsammans med kvinnan vars relation hade fört dem till mansverksamheten, 29 procent av männen hade inlett förhållanden med andra kvinnor. Det framkom också att en del män nu hade svårt för att definiera sitt förhållande med kvinnan och några av dem svarade att de var ”av och på.

42 män rapporterade att de inte längre var tillsammans med partnern längre men att de trots det träffade kvinnan. Många av dessa män svarade att han träffade kvinnan regelbundet. En del av männen hade barn tillsammans med henne, vilket kan förklara en del av kontakten, men 43 procent av männen som fortfarande var i kontakt med sin före detta partner hade inga barn med kvinnan. Våldshandlingarna i sig ledde således inte till ett automatiskt uppbrott och ett avbrutet förhållande ledde inte automatisk till avslutad kontakt.

Tidigare forskning har inriktat sig mot kvinnors uppbrottsprocess och varför hon lämnar eller inte lämnar en våldsam relation (ex. Hydén, 2000; Holmberg & Enander, 2004 och 2011) men få studier är gjorda om männens förklaringar till förhållandets upplösning eller varaktighet. Den del av intervjun som handlade om relationsstatus var lite mer utmanande i sin karaktär och frågorna som ställdes var raka. Jag ställde frågan om de fortfarande var tillsammans med kvinnan och om de funderat på att göra slut/varför det tog slut. Männen avkrävdes en förklarande redovisning på ett mer direkt sätt än vid de andra frågorna under intervjun som präglades av en mjukare stil.

Tre typer av förklaringar till att männen stannat kvar i förhållandet, trots att det förekom allvarliga relationsproblem och våld, gick att urskilja i intervjuerna. Den första var en *dedicerad hållning:* dessa män talade om att de hade bestämt sig för en partner och därmed gjort ett val för livet. I den andra förklaringsmodellen, den *emotionella förklaringen,* lades fokus i berättelsen på den känslomässiga involveringen, mannen betonade att han älskade kvinnan och delade många aspekter av livet tillsammans med henne. I den tredje förklaringen framställs

våldet som något *externt* och oberoende relationen, det är ingen vits med att avsluta förhållandet, problemet ligger ändå inte i förhållandet utan utanför. Gemensamt för dessa beskrivningar är att våldet inte ses som det centrala i förhållandet.

I det empiriska materialet framkommer både män som beskriver sig som viktiga aktörer i beslutet om att separera och de män som beskriver separationen som om att kvinnan oväntat lämnade honom. De som beskriver beslutet som taget gemensamt säger att de insett att förhållandet inte fungerat längre eller att det kommit till en gräns där separation har varit det enda rätta. Den grupp som talar om separationen som att de blivit lämnade beskriver separationen som oönskad och att de fortfarande vill ha kontakt med kvinnan. Syftet med kontakten beskrivs inte som något positivt enbart för dem själva utan också för kvinnan.

Relationellt ansvarstagande

Berättelserna om relationsstatusen ses i ljuset av att de är en del av männens moralarbete. I en del av beskrivningarna framställer männen hur de genom att tillsammans med sin partner avslutat relationen tagit ansvar för att det tvivelaktiga beteendet skall upphöra. Detta kan ha skett genom att männen exempelvis varit de som föreslagit separation eller skilsmässa. Männen beskriver hur de tagit beslutet efter kommit till insikt att förhållandet fått dem att må dåligt och lyfter fram hur både mannen och kvinnan drar fördelar av beslutet *(det var inte rätt för någon av oss att leva så här)* och trots motvilliga reaktioner från kvinnan *(hon vägrar att flytta)* fullföljer männen sina beslut om att förhållandet ska avslutas (*först blev hon ledsen men hon gillar mig fortfarande).* Männen har således fattat svåra men ansvarsfulla beslut.

Ansvarstagande beskrivningar framkommer även från män som fortfarande är tillsammans med sin partner men i form av att de lyfter fram hur de tar ansvar för att relationerna *inte* ska ta slut. Männen hänvisar till lojaliteten i äktenskapet och inte ge upp tvåsamheten. Våldet förklaras även som någonting som inte har med relationen i sig att göra, det placeras någon annanstans. Männen som lever i avslutade förhållanden där de själva beskriver separationen som önskad beskriver ”bråken” eller våldet som avgörande för separationen.

Kapitel 8. Omgivningens involvering

Våld i nära relationer är i dagens Sverige inte ett accepterat inslag i parrelationer. Detta framgår bland annat av politiska hanteringar, rättsliga reprimander och mediala framställningar av våld i nära relationer. Trots detta förekommer våld mellan män och kvinnor som valt att vara tillsammans och våldet leder inte alltid till en upplösning av relationen. I detta kapitel framhålls skildringar av omgivningens reaktioner då våldet medvetandegörs för andra. Männen i denna studie har valt att kontakta en verksamhet som arbetar med våld i nära relationer och där berättat om våldshändelser som skett i relationen. Vägen dit skildras av männen som kantade av misslyckade försök till att berätta om våldet. Genom att studera hur männen skildrar sina erfarenheter av att tillkännage våldet för någon utanför relationen kan kunskapen om vad som håller kvar våldet i det dolda öka. Det kan även bidra till ett synliggörande av vad som gör att männen faktiskt söker hjälp. I kapitlet undersöks även de angivna incitamenten till kontakten med verksamheten.

Vart vänder sig männen för att berätta om våldet?

Totalt hade 29 procent av männen som svarade på frågeformuläret tidigare haft kontakt med en verksamhet som arbetade med våld i nära relationer[59]. Det

[59] 13 procent som deltog i enkätundersökningen hade tidigare varit i kontakt med samma mansverksamhet som han nu sökt sig till igen. En tredjedel av dessa återvändare hade även varit i kontakt med andra verksamheter som arbetade med våld i nära relationer (32 %). Nästan var femte man, 19 procent, som kom till den specifika mansverksamheten för första gången hade tidigare varit i kontakt med en annan verksamhet som arbetade med våld i nära relationer. En del män rapporterade även att de tagit upp våldsproblematiken i andra forum, som i vissa fall slussat vidare mannen till den aktuella mansverksamheten.

framkom även att männen hade försökt lyfta våldsproblematiken hos någon utanför parförhållandet; hos professionella yrkespersoner såsom läkare på vårdcentral, personal på akutmottagning, mansjourer, socialarbetare, arbetsförmedlare, psykologer, frivårdsinspektör, präst och på Studenthälsan. Bland de intervjuade männen återfinns beskrivningar av hur våldshandlingarna genom samtal, antydningar eller avslöjanden blivit känt för någon ur den personliga bekantskapskretsen eller familjen. Vissa män har inte berättat om våldet för någon; det är första gången de talar om våldet när de kommer till mansverksamheten.

Att berätta för närstående

Merparten av de intervjuade männen uppgav att våldet var känt av någon vän, bekant eller anhörig utanför parrelationen. Några män uppgav dock att det var första gången som de talade om våldet med någon annan än sin partner, när de kontaktade mansverksamheten och kom i kontakt med behandlingspersonalen.

Att inte berätta

Betoningen på problemet som något privat som ska skötas inom parrelationen genomsyrar berättelserna från de män som uppger att de inte tidigare pratat om våldet med någon utomstående. Carlos tillhör dessa män och efter att han beskrivit hur våldet kan yttra sig hemma hos honom, som han säger består av fysiska och psykiska våldshandlingar både från honom och från hans partner, ställer jag frågan om han har berättat om dessa händelser för någon.

> Susanne: Har du berättat för någon om det?
>
> Carlos: (behandlarens namn)
>
> Susanne: När det hände?
>
> Carlos: Det hände innan dess. Innan jag började här
>
> Susanne: Har du berättat om det innan för någon?
>
> Carlos: Nä, det känns som om det är vår sak. Att våra bråk inte rör nån annan. Har inte haft nån anledning att berätta det innan.
>
> Susanne: Vet din familj om att du har misshandlat henne?

Carlos: Nä det vet de inte. Och de vet som sagt inte om att jag har fått en blomkruka i huvet heller. Det är inget man drar upp på en familjemiddag. ”By the way vi slogs lite i helgen”. Vi pratar inte (ohörbart om sånt?) i vår familj. Det är mer, man uppför sig om man säger så. Det är ju inte det att det händer varje dag.

Inspelad intervju

Carlos är tydlig och framställer våldet i hans relation som något privat; våldet är hans och hans frus ensak, det är de som äger problemet: *”det är vår sak”*. Han beskriver även hur ämnet är tabubelagt i släkten och att våldet tillhör de ämnen som det inte pratas om. Carlos är snabb med att föra in i samtalet att de inte talar om kvinnans våldsutövning heller.

Oavsiktligt avslöjande

Det framkom även beskrivningar om hur våldet uppenbarats för vänner och familjemedlemmar oavsiktligt, då våldet skett mitt framför ögonen på dem eller för att kvinnan haft skador som väckt misstankar. Jens beskrev hur hans kompis av en händelse blev medveten om att Jens använde våld.

Susanne: Hade du berättat om er våldsproblematik för någon annan?

Jens: Nä

Susanne: Så det är ingen annan som vet?

Jens: Nej, jo men jag kanske inte direkt berättat men det är ju folk som vet.

Susanne: Hur menar du då?

Jens: Det var mer som, vi har en kompis, ja det är väl egentligen min kompis men har blivit hennes kompis också, men det var en dag han skulle komma till mig och skulle spela (namnet på ett dataspel), vet du vad det är?

Susanne: Jaja, (namnet på dataspelet) va?

Jens: Ja precis, men sen bråka vi

Susanne: Så han såg det?

Jens: Nja. Han (kompisen) hörde ju hur vi bråkade och hur vi skrek på varann och han fattade ju vad som hände. Jag kastade ut henne en dag och då såg han ju det

och sen visste ju alla. Jag sa ju som det va, att vi bråkade och så, folk fattar ju att man bråkar och jag är ju lite hetlevrad, men folk kände ju henne också och vet att hon också är hetlevrad.

Susanne: Tror du att era vänner förstod att ni levde i ett våldsamt förhållande och att du hade misshandlat henne?

Jens: Vissa fattade det nog och andra inte. Det är svårt för mig att säga, det är inget som vi pratar om när vi ses. Vi har inte så många nära vänner

Susanne: Okej. Var det nån som sa nåt?

Jens: Ja han, som var hos oss, han kom sen och snacka, det var nån dag senare, vi snacka och då var (flickvännen) också hemma. Han fatta att det inte var så varje dag, att det var ett bråk, folk förlåter mer än man tror.

Inspelad intervju

Även om Jens kompis sökt upp honom på grund av det som hände den där dagen, vilket kan tolkas som ett sätt för kompisen att ifrågasätta beteendet men också som ett sätt för honom att ge Jens en chans att komma med en rimlig förklaring till det som utspelade sig, säger Jens att kompisen förstod att det som hänt var en *enstaka händelse* och en del av ett bråk som inte sker dagligen. Genom att beskriva våldet med ett mer neutralt ord som bråk, och samtidigt skildra det som en avvikande händelse i parrelationen *(det är inte så varje dag)*, så återger Jens hur han presenterat en beskrivning av våldet som kompisen verkade acceptera. Jens säger även när jag frågar, att han tror att fler av hans vänner vetat om att han hade misshandlat sin flickvän, men att han valt att inte tala om våldet. Det är en av de saker som det inte talas om när kompisarna ses, menar Jens, samtidigt som han framlägger en tänkbar acceptans hos folk, genom att presentera en viss föreställd förståelse från omgivningen: *”Folk vet att jag är hetlevrad”* och *”hon också”*.

Jens uttalande att *”folk förlåter mer än man tror”* tolkar jag som att Jens även ser sin våldsanvändning som en handling som inte bara rör honom och hans flickvän utan som också är något som kompisen kunde förlåta. Detta får mig att tro att Jens upplever sig ha brutit mot en moralisk gräns som han delar med sin kompis. I Jens framställning går det att utläsa att det finns förklaringar som omgivningen accepterar till de våldshandlingar som han har gjort och folk kan förlåta. Med det uttalandet tydliggör han för mig att det enligt honom finns orsaker eller förklaringar till våld som är socialt accepterbara, eller åtminstone möjliga att förlåta.

I Bertils fall hade hans dåvarande flickvän i förväg talat om för honom att hon skulle berätta för hans pappa att Bertil hade slagit henne. Han berättar om händelsen:

> Bertil: Vi gick dit (hem till pappan) och jag var lite nervös för vad han skulle säga, min pappa. Hon sa något i stil med att: han har slagit mig. Min pappa sa att jag alltid varit lite bråkig och att det kunde bero på att jag fått ett slag i huvudet när jag var liten. Men det trodde inte Sylvia. Sen sa hon inte det till fler. Vad jag vet. Förrän vi kom till socialen.
>
> Susanne: Vad sa din pappa mer sen då?
>
> Bertil: Vi prata aldrig om det igen.
>
> Antecknad intervju

Det var bara Bertil som berättade att kvinnan i förväg hade talat om att hon skulle berätta för en närstående, andra berättelser om att kvinnan berättat om våldet framställdes som överraskningar. Bertil sa att han varit *"lite nervös"* vilket tyder på att han känt viss oro för att han skulle uppleva ett negativt bemötande från fadern. Reaktionen som följer framställs som sval. I beskrivningen hjälper Bertils pappa honom att lägga bort ansvaret genom att hänvisa till att Bertil fått ett slag i huvudet när han var liten. Att lägga fram att de aldrig talade om det igen, stärker bilden av att våldsutövningen inte var så allvarlig.

Att inte behöva berätta – våldet som det normala

Det förekom beskrivningar om att våld i nära relationer var ett stående inslag i den sociala kretsen och att det därför aldrig var fråga om att berätta om våldet. Beskrivningar av hur männen tog förgivet att vänner och bekanta förväntade sig att det förekom våld i deras relationer. Jacob exemplifierar detta. Han är före detta drogmissbrukare och har varit våldsam i tidigare förhållanden. Jacob beskriver hur när han använde våld var det förväntat av hans omgivning att män skulle använda våld mot sina flickvänner. När han sa att det var ett helt annat liv med att hålla på med droger frågade jag hur han menade.

> Susanne: Hur då?
>
> Jacob: Asså. Som jag sa, mannen är mer än tjejen. Det är mannen som styr. Kvinnan stannar inte för mannen, hon stannar för annat. Och mannen styr och fixar. Allt är annorlunda. Prioriteringarna. Familj, vänner. Allt. Det är en egen

kultur med egna regler. Det är vanligt med våld och det är annorlunda än den som är, än den typiskt svenska, om man kan säga så.

Inspelad intervju

I Jacobs beskrivning handlade det inte om att berätta eller inte eftersom han uppfattar att det var brukligt och förväntat i hans sociala krets att män var våldsamma mot kvinnor. Genom att beskriva hur våldet i hans livsvärld var vanligt förekommande bidrar beskrivningen med att han framställer sig som en del av en grupp där våld är vanligt och det personliga ansvaret för våldsanvändningen upphäva. Denna ”kultur” som Jacob säger, skiljer sig ifrån den *”typiskt svenska”*, vilket indikerar att mannen uppfattar majoritetsuppfattningen i Sverige som en hållning där det inte finns plats för något våld i nära relationer.

Att berätta för utomstående

Eftersom urvalet till föreliggande studie skedde på en mansverksamhet hade samtliga på något sätt tagit kontakt med en professionell verksamhet, som uttalat arbetar med våld i nära relationer, och således berättat om våldet för någon utomstående. För många av männen var mansverksamheten inte det första stället som de sökte sig till för att diskutera våldsproblematiken[60].

Oro över hur berättelsen skulle tas emot

De intervjuade männen berättade i samtalsintervjuerna om en oro över hur deras berättelse skulle tas emot om de skulle vända sig till en professionell verksamhet. Tre förklaringar till att de inte sökt hjälp tidigare har identifierats: 1) oro över att *bli polisanmäld* och de rättsliga reprimander som då kunde uppkomma 2) att bli *klassificerad som en kvinnomisshandlare* och därmed stigmatiserad, 3) att bli *uppmanad att avsluta förhållandet* med sin partner. Inte sällan inkluderade männen kombinationer av de tre förklaringarna i berättelserna om hur de kom till mansverksamheten. Vägen till mansverksamheten beskrevs inte sällan som lång och krokig.

[60] Av de sexton män som intervjuades hade två stycken tidigare haft kontakt med en liknande mansverksamhet och ytterligare sju män hade haft kontakt med någon annan typ av verksamhet som arbetade med våldsamma relationer. Sju män sa att det var första gången de sökte sig till en verksamhet som uttalat arbetade med våld i nära relationer.

Paol talar nedan om hur hans väg till Mansverksamheten sett ut:

> Paol: Det är inte så att man bara ringer och säger att jag slår min fru när man börjar inse att det inte funkar. Jag visste inte var jag skulle vända mig, man är ju rädd att hamna hos polisen och så, men jag gick till vårdcentralen. Jag frågade om man kunde få några tabletter för jag fick vredesutbrott och att det kunde bli jobbigt för min fru, jag tror det var så jag sa, men det fanns inget och inga fler frågor blev det. Sen ringde jag till en psykolog och där fick jag snacka av mig och det var skönt. Jag funderade på vad jag höll på med men det hjälpte inte till 100 procent men jag mådde bättre i perioder och då var det också bättre hemma. Mest av allt ville jag bara ha en pilla som kunde få mig att inte få aggressiva utbrott, jag ville bli normal och kunna bråka vanligt. Så jag har sökt mig till några olika instanser tidigare.
>
> Antecknad intervju

Paol beskriver hur han varit osäker på var han skulle vända sig men även tvekat över att berätta om våldet eftersom han varit rädd för rättsliga reprimander *(man är ju rädd att hamna hos polisen)*. Inledningsvis berättar han även hur han vänder sig till vårdcentralen för att få hjälp med sin våldsutövning, och i återberättelsen har han presenterat det för läkaren som *”vredesutbrott som kan bli jobbiga för hans fru”*. Hans ”bekännelse” ignoreras dock av läkaren, det fanns inga tabletter och det blev inga fler frågor. Hans taffliga invit leder till en utebliven respons. För Paols del blev våldet till slut känt för många nära anhöriga och vänner eftersom han misshandlade sin fru allvarligt i samband med en fest, en händelse som ledde till åtal och fängelsestraff.

Dan kom till mansverksamheten efter att hans psykolog rekommenderat den. Han hade under många år undvikit att berätta för henne att han var våldsam. För honom var rädslan för att bli klassificerad som en kvinnomisshandlare central i hans redogörelse. Han förklarar:

> Dan: Du vet ju själv vad folk tänker om folk som misshandlar sina tjejer. Skulle man berätta hade ju jag fått allt. Att det var fel på mig… Tjejer kan ju örfila och slå en kille utan att det är nått men om en man gör något så är det våld och man kan inte kröka ett hår eller knuffa en liten knuff utan att man ses som en kvinnomisshandlare och det vill man ju inte ha efter sig. Att ses som en som slår en tjej, alla hade ju tagit avstånd. Det är ju det värsta -en man som slår kvinnor och barn.
>
> Susanne: Okej, så så tänkte du. Kopplas det samman, kvinnor och barn?

Dan: Det är ju bilden.

Susanne: Så du valde att hålla det för dig själv. Var det nån annan som har vetat om att det var våldsamt hemma hos er?

Dan: Jag tänkte en gång att jag skulle säga det men det går liksom inte. Alla fördomar om vad det innebär. Alla hade fått henne att lämna mig och det är ju inte det vi vill. Jag fattar ju hur folk tänker när det är våld på det viset. Mannen som misshandlar kan ju inte sluta, det är ju fel på honom. Fast det inte är så vi har det. Vi (slår) ju båda två, och ibland bara hon. Vi har båda problem.

Inspelad intervju

Dan berättar hur han en gång funderat på att berätta för någon att han använt våld, vem den person han hade tänkt berätta för framgår dock inte, men att han sedan ångrat sig av rädsla för att bli kategoriserad som kvinnomisshandlare och att detta skulle leda till att hans partner blev uppmanad att lämna honom. Dan framhåller synen på en misshandlande man som en som inte kan sluta använda våld och som det är fel på. Han relaterar sina egna begripliggörande av våldet med en stereotyp, generell bild av en kvinnomisshandlare, och framhåller att det är annorlunda i hans fall. Oron över att bli tolkad på det förstnämnda sättet avhåller honom från att berätta, säger han. Dan uppgav även att han vid något tillfälle försökt berätta för sin psykolog, men Dan (liksom Paol på vårdcentralen) går som katten kring het gröt när han ska berätta om våldet, och får inte den respons som han söker.

Dan: Jag försökte säga det, jag ville det men det va inte lätt. Vi hade en bra kontakt, det hade vi men vi hade inte riktigt gått på djupet. Jag sa till henne att jag blivit arg eller att jag varit aggressiv, jag var inte riktigt ärlig där och hon ställde inga följdfrågor, lyssnade, jag ville inte förstöra den kontakten vi hade.

Susanne: Genom att berätta hur det var?

Dan: Ja precis. Hon tyckte bra om mig.

Susanne: Skulle hon inte gjort det annars?

Dan: Det var ju det man tänkte, att hon skulle se ner på mig.

Inspelad intervju

Dan ville undvika att bli kategoriserad som en kvinnomisshandlare och därmed bli föraktad av psykologen. Han oroade sig för det eventuella fördömandet.

Förväntningar om att inte passa in

På frågan om varför Dan inte tidigare sökt sig någonstans där det arbetas med våld i nära relationer tidigare svarade han:

> Dan: Jag tyckte inte att jag passade in. Det är inte jag som står och matar (slår) henne.
>
> Susanne: Skulle det vara annorlunda då?
>
> Dan: Ja, då finns det ställen. Dit tjejen kan gå och som vet.
>
> Inspelad intervju

Efter att hans psykolog rekommenderat mansverksamheten valde Dan ganska snabbt att kontakta dem[61]. Liknande argument uppkom således även när det kom att handla om varför de inte berättat eller sökt hjälp. Att beskriva det som att de inte passade in, var en återkommande redogörelse till varför de inte hade kontaktat verksamheter som arbetade med våld i nära relationer tidigare. Dan använder uttrycket *”matar henne”* som motbild. Paol hade, förutom försök på vårdcentralen, även varit på familjerådgivning tillsammans med sin fru och haft ett flertal samtal med en socialsekreterare om våldet. Han beskriver hur han upplevde kontakten:

> Paol: Inget funkade riktigt som vi ville. Det var mycket snack. Det kändes som om de inte fattade vad som var vårt problem. Ena tjejen lät bara (frun) snacka och jag fick aldrig fram något, det blev lite skevt. Jag mest satt där och var tyst.
>
> Antecknad intervju

Även om Paol och hans fru hade sökt sig till familjerådgivning där våldet diskuterades uppger Paol att han intog en passiv roll. Han beskriver hur han upplevde att deras förhållande blev misstolkat och att han inte fick komma till tals. Kontakten fungerade inte, Paol beskriver det som att han blev missförstådd

[61] Att männen använde åtskillnader mellan det som gjorts och den ideala bilden av den sociala typen kvinnomisshandlare i sitt moralarbete diskuterades även i kapitel 5.

och därför kunde problematiken fortgå. Paol fortsätter därför sitt sökande efter en ny instans där han kan få hjälp.

Att berätta om utsatthet för våld

Jacob uppger att han är enkelriktat utsatt för våld i den aktuella relationen. Detta, menar Jacob, har han försökt synliggöra i flera olika forum innan han slutligen kom i kontakt med mansverksamheten.

> Jacob: …först snacka jag med dem på socialtjänsten men hon sa inget som jag kunde använda. Det handlade mer om annat, de var inte intresserade. Sen tog jag upp det när jag var med Karl
>
> Susanne: Vem är Karl?
>
> Jacob: Han är på (arbetsmarknadspolitisk åtgärdsprogram), ehhh. Det var dom som sen fixade så jag kunde komma till Bernard (behandlare på (mansverksamheten).
>
> Susanne: Kan du berätta mer om hur det gick till när du berättade för dem?
>
> Jacob: Ja, asså, Jag hade snack med henne, Eva på soc, och vi pratade om allt möjligt, hur det var med Jenna (hans barn) och hur jag mådde och så. Då sa jag att det började bli jobbigt för Elin var väldigt våldsam. Att hon ofta slog till mig utan anledning och att det inte kändes helt okej eftersom vi har en dotter mmmm.
>
> Susanne: Okej, Vad sa hon då?
>
> Jacob: Ja, nää. Det var ingen reaktion på det precis, hon sa, gick vidare med annat prat, hur jag hade haft det, om jag hade använt igen (droger). Men det var inget hon var intresserad av att prata om.
>
> Susanne: Och sen sa du det till Karl?
>
> Jacob: Ehh, Ja, det var nån vecka senare. Vi snacka om livet, allmänt, och jag fråga honom. Att Elin behövde nån form av hjälp. Om han kunde fixa nån som hon kunde få prata med. Men han visste ingen som kunde hjälpa men skickade mig till (mansverksamheten).
>
> Inspelad intervju

Jacob säger att han utan omskrivningar berättat för sin socialsekreterare om det våld han blivit utsatt för av sin fru, men att socialsekreteraren ignorerat hans historia och börjat tala om annat, trots att Jacob explicit berättar om sin utsatthet. Detta kan bero på att föreställningen om våld i nära relationer så starkt är förknippat med män som förövare, att socialtjänstarbetaren inte kan föreställa sig att en man kan vara offer för våld av sin kvinnliga partner. Jacob tar efter några veckor upp sin utsatthet på nytt, denna gång med en medarbetare vid *arbetsmarknadspolitisk åtgärd* som slussar honom vidare till mansverksamheten.

Kontakten med verksamheten

Behandlingen som deltagarna tar del av är frivillig i den bemärkelse att männen i fråga inte är dömda till att ta del av den. Mannen måste själv vara den som tar den direkta kontakten med verksamheten i form av ett telefonsamtal, epostmeddelande eller genom att uppsöka verksamheten personligen.

Männen uppger i flera fall att andra personer har påverkat deras beslut att ta kontakt med verksamheten. På enkätfrågan *hur kom du i kontakt med denna verksamhet?* svarade 35 procent av männen att de kom i kontakt med verksamheten genom eget initiativ, medan resterande 65 procent uppgav att de hade kommit i kontakt med behandlingen genom någon annan. 17 procent av männen angav att initiativet kom från deras partner. 48 procent av männen hade således tagit kontakt med verksamheten via någon utanför den aktuella parrelationen (se tabell 23). Detta betyder att männens våldsutövande misstänkts eller blivit känd för någon utanför förhållandet som i sin tur informerade dem, bad dem eller krävde att de skulle kontakta behandlingsverksamheten.

Tabell 23. Hur kom du i kontakt med denna verksamhet? (n=188)

Påståendet	Antal män	I procent
Tog själv initiativet	66	35 %
Partner	32	17 %
Polisen	28	15 %
Familjerätt, socialtjänst	27	14 %
Psykiatri	10	5 %
Annat	8	4 %
Familjerådgivning	7	4 %
Sociala nätverket	6	3 %
Rättsväsen	4	2 %
Total	188	100 %

Dessa rapporteringar bygger på svar på fasta svarsalternativ. En del av männen valde i enkäten att lägga till en mer specifik beskrivning om hur de kommit i kontakt med verksamheten, vilket också illustrerar de många instanser som männen varit i kontakt med i förhållande till sin våldsproblematik. Några mer specifika exempel är att män uppgav att kontakten förmedlades via en domstol, advokat, genom ett informationsbrev som kom hem i brevlådan, privat familjerättsrådgivare, sonen, kurator på vårdcentralen, mamma, BUP, studenthälsan, terapeut, vänner, frivården och KRAMI. Det framgår tyvärr inte av empirin om männen berättat om våldet för fler personer eller varit i kontakt med fler verksamheter, men sannolikt kunde listan gjorts längre om frågan varit mer direkt formulerad till att handla om medvetandegörande av våldet för andra. Tre förklaringar till varför männen så småningom hade sökt sig till mansverksamheten gavs i samtalsintervjuerna; kontakten i sig som *lösning på relationsproblematiken*, en känsla av *identitetstvivel* samt att männen befann sig i en *omfattande krissituation*.

Kontakten som lösning på relationsproblematiken

Fyra av männen beskrev hur deras kontakt med verksamheten var en respons på en annan persons krav på initiativ, i tre av fallen hade kravet ställts av mannens partner och i ett av fallet av mannens svärmor. Dessa män beskrev hur de kontaktade verksamheten som ett sätt att kunna fortsätta förhållandet. Pjotr som levt med sin fru i över femton år och hade två barn tillsammans med henne, berättar hur hans fru ställt ett ultimatum och sagt att hon ska lämna honom om han inte söker hjälp. Trots detta menar Pjotr att han själv var den som tog initiativet till kontakten med verksamheten. Genom att söka sig till behandlingen, menade han, kunde han få sin partner att fortsätta i relationen och han kunde avvärja en direkt separation. Pjotr, som aldrig tidigare hade varit i kontakt med någon verksamhet som arbetade med allvarliga relationsproblem eller våld, berättar vidare hur han inte förväntade sig att behandlingen skulle bli ett sammanhang där han själv och hans relation till frun skulle bli förstådd, men att han kontaktade verksamheten på grund av hotet att bli lämnad.

> Pjotr: Så jag bestämde mig för att gå hit. Jag var väldigt skeptisk i början, tänkte att om jag går dit så kommer det att vara nån soctant som säger att jag är på ett visst sätt, som inte förstår oss, men jag fick ju göra som hon sa, annars kanske hon skulle sticka.
>
> Inspelad intervju

Paol och hans fru hade varit tillsammans i över 30 år och hade vuxna barn. Efter att Paol misshandlade sin fru på en fest blev han polisanmäld och avtjänade därefter ett fängelsestraff till följd av detta. Paret gjorde aldrig slut och när han kom hem föreslog hans partner att han skulle söka hjälp vid mansverksamheten. Paol berättar:

> Paol: …hon hade kollat upp en massa grejer och allt jag behövde göra var ju att följa med. Det var det sätt jag kände kunde rädda förhållandet.
>
> Antecknad intervju

Han berättar vidare om hur det minsta han kunde göra var att gå med på vad hon trodde var en lösning, även om han själv inte riktigt trodde att det skulle hjälpa förhållandet vidare.

Paol: …det var kanske inte det jag själv hade valt men det kändes inte som jag var i en position av att bestämma vad som var lösningen.

Susanne: Vad hade du själv valt?

Paol: Jag trodde inte prata var lösningen för mig.

Antecknad intervju

Dessa män beskrev hur kontaktsökandet med mansverksamheten fungerade som ett sätt att undvika en direkt separation. Genom att tillmötesgå kvinnans krav på att ta kontakt med en verksamhet som arbetar med våldsamma män, kunde han jämna ut lite av den obalans som skapats genom våldet. Det som kunde rädda förhållandet framhölls alltså av dessa män inte vara delaktigheten i behandlingen och vad den skulle kunna förväntas ge, utan istället villigheten att söka hjälp: själva kontakten i sig.

En liknande berättelse går att finna i Jens fall. Jens och kvinnan är inte längre tillsammans, men ses ofta då de har ett gemensamt barn som de båda träffar. Även i Jens historia anges att motivet för att uppsöka verksamheten är ett sätt att tillmötesgå sin expartner.

Jens: Men jag gick hit så hon skulle bli glad. Jag trodde som jag sa att hon skulle anmäla mig förra året men hon gjorde det ju inte ju så jag fick gå på hennes plan du vet, och gå hit, hon gjorde ju mig en tjänst att inte anmäla och jag gick med på hennes ide.

Susanne: Vad var hennes plan?

Jens: Att jag skulle gå här. Det var det hon ville.

Inspelad intervju

Jens beskriver hur han tog kontakt med mansverksamheten eftersom hans före detta partner hade tyckt att det verkade vara en bra idé. Eftersom hon inte hade polisanmält mannen för det våld som han utsatt henne för, beskrev han det som om hon gjort honom en tjänst och hur han sökte sig till behandlingen för att gengälda den tjänsten. Jens hade fått information om just denna verksamhet av en frivårdsinspektör inom kriminalvården, och beskrev hur han ringt verksamheten eftersom hans partner skulle uppskatta gesten. Genom att han nu tagit ett initiativ till att få hjälp med våldet, trodde Jens på en förbättrad relation med sitt barns mamma, enbart genom det faktum att han hade kontaktat dem.

En annan man beskrev hur hans svärmor hade ställt krav om deltagande i behandling för att han fortsättningsvis skulle vara välkommen i hennes hus, och få ta del av familjehögtider såsom julaftnar och födelsedagskalas, vilket gavs som anledning till att han kontaktat mansverksamheten.

Identitetstvivel

I berättelserna återfinns beskrivningar om hur de handlingar som männen utövat inte stämde överens med den person de ansåg sig vara, ett upplevt glapp mellan handlingen och mannens självbild beskrivs som motivet för att kontakten med verksamheten tas. I dessa berättelser återfinns beskrivningar om *temporära brott i identiteten,* men också beskrivningar av hur mannen mera långsamt glidit över till att bli en person som inte motsvarade hans självbild; beskrivningen av en succesiv *identitetsförändring* (jmf Hearn, 1998 & Presser, 2008).

Temporära brott i identiteten -"Det var inte likt mig"

En del av männen beskriver hur de sökt kontakt med verksamheten som en respons på en specifik situation, som lett till att de ifrågasatte sitt handlade i förhållande till sin identitet. En förekommande berättelse om varför mannen tagit kontakt med verksamheten, är att han varit med om något som skakat om verkligheten. Mannen har nyligen gått över en gräns. Han säger att han har utfört en handling som inte överensstämmer med hans persona. Dessa män berättar om hur de i nära anslutning till att de tog kontakt med mansverksamheten, hade gjort något våldsamt mot sin partner som de själva var förvånade över, vilket de beskrev som att de inte kände igen sig själva. Vad mannen hade gjort och vilken gräns de hade gått över varierade men beskrivningarna av att tvivel hade gjort att de kontaktade verksamheten var det samma. Klasse beskriver hur han under en helg hamnat i en situation som ledde till att han på måndagen ringde till mansverksamheten.

Klasse: Vi hade den helgen jättebråk och jag (hade sagt) hemska saker och hon med. Saker jag kunde inte stå för…

Susanne: Varför valde du att ringa just den dagen?

Klasse: Det var ju det, att vi hade haft ett riktigt stort jättebråk, jag hade betett mig riktigt illa. Jag kände det fick räcka. Jag orkade inte va så mer. Jag, det var inte likt mig, jag var inte mig själv. (Jag) kände inte igen mig.

Susanne: Det var droppen?

Klasse: Ja, det var droppen, vi kan inte fortsätta så, hon hade, det var att hon hade redan kollat ut detta (innan) så jag ringde sen.

Inspelad intervju

Klasse beskriver hur hans partner redan vid tidigare tillfälle presenterat idén om att han skulle ta kontakt med mansverksamheten, men att det var först efter att ha ”betett sig riktigt illa”, som han kontaktat dem. Beskrivningen av hur han inte kände igen sig i sitt beteende, framställdes som avgörande för att kontakten togs.

Den succesiva identitetsförändringen

I andra berättelser återfinns förklaringar om att kontakten med verksamheten togs efter noggranna överväganden. Dessa män beskriver hur de har kommit till en punkt då de känner att de inte kan hantera sig själva eller styra över sitt agerande, och nu är redo att be om hjälp med detta. Dessa män berättar att de efter en lång period långsamt insett att deras agerande inte går ihop med deras upplevda ”verkliga” identitet.

Bertil som inte längre är tillsammans med kvinnan berättar att han under många år, i olika förhållanden, upplevt att han varit våldsam och att hans våldsamma leverne inte har gått ihop med den person som han innerst inne ser sig som. Bertil tillhör den kategori som uttalat att han efter noggrant övervägande valt att kontakta mansverksamheten för att få hjälp med att sluta använda våld i relationer. Bertil berättar om hur han i hans förra förhållande tyckt att hans våldsamma beteende var *”felsteg”* som inte hade ett egentligt samband med honom som person, och istället kopplade ihop sitt våldsamma beteende med relationen. När han sedan blev våldsam i ett annat förhållande, omdefinierade han dock våldet till att vara kopplat till honom som person.

Bertil: Nä men. Första gången jag fick problem med en tjej var när jag bodde i (annan ort). Vi bråka och nån gång kunde det bli våldsamt, från båda sidor. Jag såg det mest som att vi inte passade ihop och att det som jag gjort var felsteg. Jag tänkte att det var vi, vi passade inte tillsammans och det jag hade gjort var förknippat med just den situationen, med henne. Men sen hände det igen med den tjej jag hade när jag börja här och då insåg jag att det var nog inte bara ett felsteg utan något som jag måste få hjälp med.

Antecknad intervju

En omfattande kris

Det förekom även redogörelser om våldet som en del av ett större problem och att kontakten med verksamheten hade tagits på grund av att mannen inte kunde hantera krisen. Carlos sa: *”det kändes som om jag behövde, jag behövde något mer än vad jag själv kunde mäkta med”.* Liksom Bertil berättar han hur han tidigare funderat mycket på sitt beteende och var någonstans han skulle kunna få hjälp med sitt beteende och sin relation. Skillnaden ligger i att i Carlos fall beskrivs våldet bara som en del av problemet, och inte på ett sätt där han beskriver ett glapp mellan de handlingar han gjort och den person han ”egentligen” är.

Ryan berättar hur han kom till mansverksamheten när hans sambo sedan åtta år hade blivit hämtad av sina barn i syfte att bryta upp deras förhållande. Mannen hade efter den dagen inte längre haft kontakt med kvinnan och han beskriver hur han upplevde en kris när han sökte kontakt med verksamheten. Han fick numret till mansverksamheten av sin psykolog som trodde att mannen skulle få den hjälp han hade behov av där. Ryan berättar:

> Ryan: Hon (psykologen) kände till (mansverksamheten). Jag mådde inte bra. Jag mådde så kass. Jag visste varken ut eller in. Jag behövde någon, jag behövde något. Jag visste inte var jag skulle ta vägen i mitt liv.
>
> Antecknad intervju

Ryan beskriver hur han börjar ifrågasätta vem han är och beskriver en man i kris.

Övriga beskrivningar av kontaktsökandet

Förklaringen som Jacob (mannen som beskrev sig som utsatt för våld av sin partner och som sa att han inte utövade våld själv) gav för att ha sökt sig till behandlingsverksamheten, handlade främst om att han inte ville att deras barn skulle behöva uppleva det våld som han fick utstå från sin fru och att han kommit dit för att få bukt med kvinnans utövande.

En man beskrev kontakten som en passiv handling, att mannen blivit skickad vidare från en annan verksamhet, och blivit *”infixad”* av polisen. I denne mans berättelse framkom ingen annan ytterligare förklaring till att kontakten togs.

Förväntningar

Som går att utläsa i analysen ovan hade männen varierande redogörelser om varför de sökt sig till behandling, och kan därför antas ha varierande redogörelser för de förväntningar som de har på behandlingen. De män som sa sig ha sökt hjälp som ett resultat av krav utifrån, för att på så vis lösa en situation enbart genom att etablera en kontakt, kan förmodas beskriva andra förväntningar än de män som uppgav att de sökte sig dit på grund av att de upplevde en splittring mellan de handlingar som de utövat och den de ansåg sig vara.

En förväntning som beskrivs genomgående handlar om att bli bemött på ett sätt som bekräftar stigmatiserandet. En återkommande beskrivning är att männen förväntar sig att deras egen version av vad som har hänt, ska bli bemött med misstro, och att de ska dömas som skyldiga och ansvariga för våld. Dessa berättelser innehåller idéer om att de automatiskt tolkas som gärningsmän och deras partner som ett typiskt offer. Som en man beskriver: *”Jag gick in med inställningen att de skulle ta hennes parti direkt”*. Män beskrev hur de trodde att allt ansvar för situationen skulle läggas på honom utan vidare problematisering. Några av männen beskriver hur de redan efter de första mötena erfar hur dessa farhågor inte besannas. Carlos, som sa att han hade sökt sig till verksamheten för att han inte längre kände att han kunde hantera sina omfattande problem, där våldet beskrevs som en komponent av hans komplicerade livsproblematik, la fram en sådan beskrivning. Han berättade hur han trodde att verksamheten skulle fokusera enbart på det våld som han utövat, och att han därmed skulle bemötas utifrån en mall. Följande utdrag är hämtat från när Carlos talar om vad han tycker om mansverksamheten, och då börjar han berätta om vad han tycker har varit bra med verksamheten:

> Carlos: Jag kände mig inte iakttagen utan det var någon som verkligen lyssnade. Bemötandet var helt fantastiskt. De fokuserade på hela helheten. De har inte dömt ut en, att det är så och så. Det, ja min pappa blev dement för ett tag sen och det var jättejobbigt för mig och min familj, men jag har även fått stöd för de bitarna och inte bara för vad jag kom hit för, och det har varit så bra.
>
> Susanne: Vad var det i bemötandet som var så bra?
>
> Carlos: Det var just det, de inte såg mig genom en mall utan helheten. De var så vana att de inte drog alla under samma kam, utan fokusera på mig och min helhet.
>
> Inspelad intervju

Carlos berättar hur han tidigt upptäckte att hans förväntningar inte stämde; han fick ett mer individuellt bemötande än vad han trott. Genom att säga att han uppskattade att han inte sågs genom en mall och nämna att de *”fokuserade på helheten”* betonar han att hans våldsutövande bör kontextualiseras och förstås även i förhållande till andra livsomständigheter.

Klasse beskrev å andra sidan hur behandlingen fokuserat mer på honom än vad han förväntat sig vid behandlingsstart. Klasse hade gått i behandling i nästan fyra månader när han valde att hoppa av. Han beskrev avhoppet som ett resultat av att hans förväntningar på behandlingen inte uppfylldes. Han säger:

> Klasse: Jag tyckte inte att det var som det skulle. Därför slutade jag. Det var inte som jag trodde. (Tyst). Jo det var samtal men innehållet var inte (som) jag trodde.
>
> Susanne: Hur trodde du att det skulle vara?
>
> Klasse: Det var inte så att jag inte kom hit efter våran resa till (annat land), men det var så att jag kände mig utnyttjad, det var bara fokusering på mig. Att det var jag, men det är min flickvän med.
>
> Inspelad intervju

Klasse beskriver avhoppet som ett resultat av att behandlingens fokus legat fel. Hans väg mot rätt hjälpinstans fortsatte.

Avslutande reflektioner

Våldet som privat men allmänt

Tre av tio män som fyllde i frågeformuläret hade vid minst ett tidigare tillfälle sökt sig till en verksamhet som arbetar med våld i nära relationer. Männen rapporterade även att de sökt sig till andra yrkespersoner som inte uttalat arbetar med våld i nära relationer, såsom läkare på vårdcentral, personal på akutmottagning, socialarbetare, arbetsförmedlare, psykologer, frivårdsinspektör, präst och Studenthälsan. Samtliga män hade kontaktat en mansverksamhet, vilket är en självklarhet i denna studie eftersom det var härifrån urvalet av deltagarna skedde. För fyra av de intervjuade männen var det i kontakten med mansverksamheten som de för första gången talade om sitt våld utanför

parrelationen. Dessa män uppgav att en anledning till att de inte sökt hjälp, var inställningen att våld var något som skulle skötas inom relationen, något som andra inte hade att göra med. Att våld i nära relationer ses som något privat som bör skötas inom familjen, var tidigare en gängse uppfattning som avspeglades inte minst i form av lagarnas utformning, och ointresset att diskutera frågorna på politisk nivå (se kapitel 2). Samhällets förändrade hantering av problemet, exempelvis i form av större politisk uppmärksamhet och att låta misshandel falla under allmänt åtal, har lyft fram våldet i offentligheten som ett socialt problem. Numera finns som sagt inte enbart offentliga fördömanden utan samhället erbjuder också till exempel behandling av våldsamma män. Våldet är alltså å ena sidan offentligt och andra sidan fortfarande tabubelagt, vilket gör att det hålls kvar i det dolda. Bland männens förklaringar till att de inte berättat om våldet för någon, hör just redovisningar om våldet som tabubelagt.

Ingen av de intervjuade männen uppgav att de på eget initiativ vänt sig till en närstående för att tala om våldet. I en skotsk studie av män som var dömda för våldsbrott mot sin partner, framkom liknande resultat; nämligen att männen hade ett motstånd mot att berätta om våldet för andra (Cavanagh et al., 2001, s. 709). Att män som utövar våld i nära relationer drar sig för att tala om våldsutövningen med andra framkommer även i svensk forskning (Gottzén, 2013b), som utgår från män som deltar eller har deltagit i behandling, och deras berättelser om hur de talat om våldet med vänner och närstående. I en studie av Gottzén visade det sig att de intervjuade männen framhöll en oro för den kritik och det avståndstagande som kunskapen om deras våldsutövande skulle kunna ge upphov till. Samtidigt beskrev männen att de ändå berättat om våldet för en närstående eftersom det fanns ett behov av att behöva prata av sig, förstå sitt beteende i en krisfylld tid eller som ett sätt för dem att undvika ryktesspridning (Gottzén, 2013b, s. 84).

I analysen av det empiriska materialet framgår hur en del närstående enligt männen troligtvis känner till våldets existens, eftersom de varit närvarande vid våldsamma situationer eller upptäckt skador på partnern. De män som talar om att närstående är medvetna om våldet, säger att vänner och bekanta till viss del ifrågasätter våldet, men godtar förklaringarna om våldet som en del i sällsynta bråk mellan två parter. Dessa resultat överensstämmer med resultatet från de berättelser som Gottzén analyserade. Män som själva hade talat om för en närstående att han använt våld i en relation, beskrev hur de inledningsvis fick motta avståndstagande responser gällande våldet. Sedan den närstående personen har ”försäkrat” sig om att våldet inte är återkommande eller grovt, slutar de att prata om det (Gottzén, 2013b, s. 85). Gottzén skriver:

> ”De män som jag intervjuat får sällan ett odelat stöd i att våldet är godtagbart, tvärtom, den initiala responsen utgörs ofta av ett tydligt avståndstagande till våldet. Men när våldet väl definierats som felaktigt diskuteras antingen inte frågan mer, eller så försäkrar sig vännen eller familjemedlemmen om att våldet inte är återkommande eller för grovt” (Gottzén, 2013b, s. 85).

Ytterligare en förklaring som männen ger till att de inte sökt hjälp tidigare handlar om att de har svårt att identifiera sig med mansverksamhetens målgrupp, och att de inte identifierar sig med den tänkta bilden av verksamhetens inramning av relationsproblematiken. Männen positionerar sig genom att ta avstånd från mannen som sinnebilden för gärningsmannen och kvinnan som det ideala offret (Christie, 1986/2001), samtidigt som männen beskriver hur deras förväntningar på mansverksamheten är att behandlingen kommer utgå ifrån tydliga gärningsman/offer-indelningar. Gränssättningen sker genom berättelser om att det som inträffat inte bör tolkas som våld, att det inte varit tillräckligt våldsamt, eller genom att männen förhåller sig till den typiska kvinnomisshandlaren och hans våldsutövande.

En slingrig väg

Männen beskriver vägen till mansverksamheten som kantad av tidigare försök att tala om våldet i olika sammanhang. Studien är inriktad på män som har sökt sig till behandling, vilket innebär att samtliga män så småningom har vänt sig till en professionell verksamhet som är inriktad på våldsproblematik. Detta är en intressant iakttagelse rörande dubbelheten i det privata och det allmänna, i form av samhälliga instanser. Männen i studien tycks hellre ha vänt sig till en utomstående, än att riskera att utsättas för den sociala skam som kan följa om ens närstående blir medvetna om att det förekommer våld. Resultatet från frågeformuläret visar att männen varit i kontakt med många olika typer av verksamheter där våldet synliggjorts. I samtalsintervjuerna framkommer det även beskrivningar om att det funnits tillfällen då männen sökt sig till verksamheter med intention att berätta om våldet men inte lyckats framföra det, exempelvis hos psykologer, hos arbetsledare och på vårdcentraler.
Det framkommer en bild av ett famlande, och förnyade försök att hitta en verksamhet som passar mannens egen upplevelse av vad som skett och som kan

erbjuda de lösningar han är ute efter[62]. I vissa fall är mansverksamheten inte heller slutet på detta letande, då avhoppade män beskriver hur de slutat gå i behandlingen eftersom de inte tyckte att den motsvarade de behov de hade, eller då de menade att deras relation och våldsproblematik blev missförstådd. Tidigare forskning visar att det är förknippat med skam att vara utsatt för våld och att män som använder våld i nära relationer även de upplever sin våldsutövning som skamfylld, och därmed är oroliga över hur närstående ska reagera då våldet blir känt (Gottzén, 2013b, s. 84). Männen som deltog i denna studie framhöll även oro i förhållande till att söka professionell hjälp. Tre typer av tveksamheter synliggjordes i föreliggande analys; oro för *rättsliga reprimander*, oro för att bli *stämplad som kvinnomisshandlare* men även rädslan att det ska ske *en uppmaning att förhållandet borde avslutas* (jmf Gottzén, 2013b).

Ansvarstagande genom att söka hjälp

Att männen sökt hjälp genom att kontakta en mansverksamhet förklaras på flera sätt. En del män förklarar att kontakten i sig är det som ska lösa de problem som finns i relationen. Detta görs genom att de möter omgivningens, inte sällan partnerns, krav om deltagande i våldsbehandling. Kontakten i sig beskrivs som ett sätt att återskapa förtroende. Sådana resonemang kan ses som en parallell till de resultat som framkom i en studie av våldsutsatta kvinnor, där det synliggjordes hur kvinnors krav på att mannen skall gå i behandling begripliggjordes som ett sätt att stärka positionen till den våldsamma mannen (Agevall, 2012, s. 249). Ett annat identifierat motiv till att männen uppsökte behandlingen var att hävda att de ville få hjälp för att förändra sig. Männen beskriver hur de sökt hjälpen eftersom de märkt *ett temporärt brott i identiteten* eller en *successiv identitetsförändring,* men

[62] Studier som utgår från rapporterade erfarenheter från män som söker hjälp på grund av att de känner sig utsatta för våld i nära relationer är sällsynta. Jag har inte hittat någon svensk studie som undersöker detta. I en amerikansk studie där 302 män som rapporterade att de sökt hjälp på grund av att de utsatts för våld av sin partner, framkommer det att männen ofta sökt sig både till vänner och till verksamheter för att få hjälp. De verksamheter som avsåg att jobba med våld i nära relationer rapporterades som minst stöttande i de våldsutsatta männens hjälpsökande (Douglas & Hines, 2011, s .481). I en brittisk studie uppger 36 procent, av 257 män som rapporterade våldsutsatthet från partner, att de pratat med någon om sin våldsutsatthet. Det vanligaste var att männen vänt sig till en vän eller släkting, cirka en tredjedel av männen hade gjort det. Därtill rapporterade männen att de vände sig till många olika verksamheter för att tala om våldet såsom sjukvården, polisen, hjälplinjer, psykologer, drogbehandlare m.fl. (Morgan et al. 2014, s. 639-640).

det går även att finna redogörelser om att männen upplever sig *befinna sig i kris* och att det är det som är huvudsyftet till att de sökt hjälp. Några män talar därmed om behandlingen som ett sätt att lösa en mer omfattande livskris där våldet bara är en del av problematiken. Männen beskriver således inte motiven till deltagandet i behandlingen som en lösning på relationsproblemen eller våldsförekomsten i sig.

Männens förklaringar om varför de inte tidigare sökt hjälp handlar delvis om de negativa föreställningarna som de hade på behandlingen. De sa att de var rädda för att de skulle bli dömda på förhand och utpekade som entydigt skyldiga till våldet, att behandlingen skulle utgå ifrån ideala föreställningar om männen som gärningsmän och kvinnan som offer (Christie, 1986/2001). De beskrev även en svårighet i att finna en verksamhet som uppmärksammade deras försök att be om hjälp.

Berättelserna om hjälpsökande fungerar även som en del i det reparerande moralarbetet. Genom att framställa sig som en person som aktivt försökt att få hjälp, skapar männen en bild av en person som velat få bukt med relationsproblemen, och genom detta tar ansvar för att förhållandet ska bli bättre, även om han inte nödvändigtvis tar ansvar för våldet i sig. Genom att redovisa flera hjälpsökande försök framhåller männen en bild av att de vill förbättra sig och av att de tar ansvar för relationsproblematiken genom att söka sig till olika hjälpgivande verksamheter. Av orsaker som ligger utanför mannens kontroll, i form av svårigheter med att hitta rätt forum eller genom möten med personal som inte förstår männens rop (eller viskningar) på hjälp, framställer de att de inte fått någon hjälp tidigare.

Kapitel 9. Erfarenheter av behandlingen

I detta kapitel riktas blicken mot männens rapporterade upplevelser och erfarenheter av behandlingen och behandlarna. I linje med andra studier som intresserar sig för mansverksamheter och dess behandling (ex. Gondolf 2004, Socialstyrelsen, 2010) undersöks effekterna av behandlingen utifrån analyser av männens självrapporterade våldsutövningar, givna i frågeformuläret. I kapitlet undersöks även hur de intervjuade männen själva begripliggör sina erfarenheter av behandlingen som en del av framställningen av sig själva.

Förändring av våldsutövning

Våldsanvändning mot kvinnan

Nästan alla, nämligen 98 procent av de män som fyllde i frågeformuläret vid båda tillfällena, rapporterade vid behandlingsstart att de genomfört minst en handling det senaste året som ingår i skalan psykisk våldsutövning. Andelen män som rapporterade att de hade utövat psykiska våldshandlingar efter det att de kommit i kontakt med mansverksamheten var 77 procent. Vid behandlingsstart rapporterade 80 procent att de genomfört minst en handling det senaste året som ingår i skalan fysiskt våld. Ett år efter behandlingsstart var motsvarade siffra 31 procent. Var fjärde man rapporterade att han året innan behandlingsstart genomfört någon av de gärningar som ingår i skalan ”sexuella våldshandlingar”[63].

[63] Fyra män hade hotat eller använt fysiskt tvång för att ha sex, oral- eller analsex, en av dessa män rapporterar att han genomfört dessa handlingar även efter behandlingsstart. Resterande män som

Tre av fyra av dessa män hade inte begått denna typ av våldshandlingar efter behandlingsstart, och andelen män som rapporterade detta ett år senare var nere i åtta procent. 61 procent rapporterade att de föregående år hade genomfört minst en handling som ingår i skalan skador, motsvarande siffra ett år efter kontakten var 24 procent (se tabell 24).

Tabell 24. Förändring i våldsanvändning[64]

Typ av våld	Året innan behandling	Efter kontakten med verksamheten	Slutat	Börjat	Fortsatt
Fysiskt	80 % n=140	31 % n=140	62 % n=112	0 % n=28	38 % n=112
Psykiskt	98 % n=140	77 % n=140	23 % n=137	100 % n=3	77 % n=137
Sexuellt	24 % n=140	8 % n=140	76 % n=34	3 % n=106	24 % n=34
Skador	61 % n=140	24% n=140	68 % n=85	13 % n=55	32 % n=85

Resultatet visar att många män rapporterade att de inte genomfört någon av de handlingar som anges i CTS2 efter det att de tog kontakt med mansverksamheten. Det som har minskat mest är rapportering av fysiska våldshandlingar, både i form av färre rapporteringar av händelser som mäter fysisk våldsutövning, men även minskad rapportering av åsamkande av skada. 62 procent respektive 68 procent av de män som hade utövat fysiska våldshandlingar eller åsamkat skador när de kom till verksamheterna, hade inte gjort det efter att behandlingskontakten togs.

En del män rapporterar ha utfört nya våldsutövningar vid eftermätningen, det vill säga våldsutövning som skett efter det att kontakten med verksamheten togs. Detta kan tolkas som att männen efter kontakten togs har börjat utöva nya slags våldshandlingar, men det kan också ses som ett resultat av att männen efter kontakten har omtolkat sitt beteende och tillskriver samma händelser olika

rapporterade händelser inom skalan hade angett att man insisterat på att ha sex, oralsex, eller analsex, eller tvingat partnern att ha sex utan kondom.

[64] Endast de som har svarat att de tidigare har genomfört handlingar från respektive skala kan svara att de slutat eller fortsatt. Endast de som rapporterat att de inte tidigare utfört handlingar kan rapportera att de börjat. Därav varierar n.

innebörd (samma tolkning görs i Socialstyrelsens rapport 2010, s. 28). Ingen man rapporterar att fysiskt våld introducerades i förhållandet efter det att kontakten togs.

Även om våldsrapporteringen minskar så svarar ett stort antal män att de fortsatt använda psykiskt, fysiskt och sexuellt våld även efter behandlingsstart. 38 procent av de män som använde fysiskt våld vid behandlingsstart har rapporterat fortsatt fysiskt våld efter det att de tog kontakt med mansverksamheten. Om våldshandlingsfrekvensen studeras så återfinns dock en minskning av antalet våldshandlingar som rapporteras ett år senare, bland de som fortsatt att utöva våld.

De flesta män rapporterar nämligen att de har minskat eller upphört med sin fysiska våldsanvändning (86 %), men det finns även de män som rapporterar en ökning (10 %), och de som rapporterar en lika omfattande våldsutövningsfrekvens som tidigare (4 %). När det gäller det psykiska våldet så har hela 77 procent av männen fortsatt att begå handlingar som ingår i skalan, men som framgår av tabellen så rapporteras en nedgång i utövningen. Ett t-test genomfördes för att studera om det fanns någon signifikant skillnad mellan den rapporterade fysiska våldfrekvensen före och efter behandlingsstart (se tabell 25).

Tabell 25. Jämförelse av medelvärde för fysisk våldsanvändning vid behandlingsstart och ett år senare (n=140)

Typ av utövning	Medelvärde vid förmätning	Medelvärde vid eftermätning	Paired samples t-test(p)
Fysiska våldshadnlingar	14,2 (SD=25,5)	3,3 (SD= 6,9)	>0,05
Psykiska Våldshandlingar	35,9 (SD=32,6)	21,1 (SD=27,2)	>0,05
Sexuella våldshandlingar	6,6	3,1	Ej sign.

Resultatet som presenteras i tabellen visar att den rapporterade våldsfrekvensen är signifikant lägre inom våldsskalorna fysiskt och psykiskt våldsutövande ett år efter behandlingsstart.

En del av enkäten som männen fyllde i vid det andra testtillfället innehöll ett avsnitt som hade rubriken ”Resultat av kontakten med verksamheten”. På en direkt enkätfråga i detta avsnitt huruvida mannen, efter kontakten med verksamheten hade etablerats, hade använt fysiskt våld mot sin partner, rapporterade 14 procent av männen att de hade gjort det. På frågan om huruvida

mannen efter det att han tog kontakt med verksamheten hade använt någon form av psykiskt våld (ex. kränkande ord, kontroll, hot) mot sin partner svarade 30 procent av männen att det hade han. Ingen man rapporterade att han sedan kontakten togs hade använt sexuellt våld mot sin partner.

På frågan om kontakten med verksamheten fått männen att bli bättre på att hantera ilska eller aggressivitet, svarade 78 procent av männen att de delvis eller i hög grad hade blivit bättre på det, som ett resultat av kontakten med verksamheten. Ytterligare 14 procent tyckte att kontakten hade hjälpt dem att bli lite bättre på det[65].

Det är svårt att veta om minskningen av våldsutövningen hade med behandlingen att göra, inte minst eftersom det inte fanns en kontrollgrupp. Det går dock att konstatera att rapporteringen gällande frekvensen av den fysiska och psykiska våldsutövningen signifikant hade minskat sedan kontaktstart. Om det beror på behandlingen är dock omöjligt att fastslå.

Våldsanvändning mot andra än kvinnan

På frågan om mannen, efter att kontakten med mansverksamheten hade tagits, hade undvikit att använda fysiskt våld, trots att han hamnade i situationer där han tidigare brukat använda fysiskt våld, svarade 72 av de 76 män som sa sig ha hamnat i sådana situationer, att de valt en annan utväg än våld. Motsvarande siffror för psykisk våldsanvändning var att 77 av 90 män sa sig ha undvikt att använda psykiskt våld (exempelvis kränkande ord, kontroll, hot) efter det att kontakten med verksamheten togs. Vid det första datainsamlingstillfället angav var femte man att han utövat fysiskt våld mot någon utanför familjen, till exempel mot vänner, arbetskamrater eller främmande personer. Vid eftermätningen var det drygt en av tio som angav detta (11 %).

Vid eftermätningen ställdes även frågan om mannen efter kontakten med verksamheten togs, hade använt fysiskt våld mot någon annan än partnern. 13 av de 140 män som deltog i eftermätningen svarade ja (9 %). Dessa uppgav vid en efterföljande öppen fråga att de varit fysiskt våldsamma mot kompisar, ny flickvän, folk på stan, en annan man som gick samtidigt i gruppbehandlingen, personer i omgivningen, personer i krogmiljö, en vuxen son samt en pappa.

---

[65] I Socialstyrelsens effektutvärdering genomfördes analyser av männens förändringar gällande psykisk ohälsa, alkoholbruk, narkotikabruk samt känsla av sammanhang. Förändringarna studerades med hjälp av testerna SCL90, AUDIT, DUDIT samt KASAM. För en mer utförlig analys av behandlingens effekt se Socialstyrelsen, 2010.

Gällande frågan om männen använt psykiskt våld mot någon annan än partnern efter det att kontakten med verksamheten etablerades, rapporterade 25 män (18 %) att de gjort så. Några exempel på vad som de rapporterade att de gjort: bett sin mamma dra åt helvete, kissat i grannens brevlåda för han hade spelat musik hela natten, hotat barnen med att förstöra deras leksaker, hotat en medarbetare att avslöja saker om hen som han fått veta i förtroende, och sagt kränkande ord om dottern på hennes arbetsplats. Andra personer som männen angav som offer för deras psykiska våldsutövning var folk i allmänhet, andra bilister samt personer på fotbollsmatcher.

I enkäten fick männen även svara på frågan om kontakten fått honom att må bättre. Tre av fyra män tyckte att så var fallet, i hög grad eller delvis. 19 procent tyckte att de mådde lite bättre och sju procent tyckte att kontakten med verksamheten inte alls fått honom att må bättre.

Männen om behandlingen

I frågeformuläret ställdes en direkt fråga om männen var nöjda med behandlingen. 88 procent uppgav att de var så. Även en stor majoritet av de som hade avbrutit behandlingen uppgav att de var nöjda med den (78 %). Endast fyra procent av samtliga män svarade nej på frågan om de skulle rekommendera behandlingen till en vän med liknande behov. 84 procent av männen ansåg att de i hög grad eller delvis fått hjälp med de problem som gjorde att de sökte sig till verksamheten. En stor del av männen rapporterade således att de var nöjda med behandlingen, och en klar majoritet att de hade rekommenderat den till en vän, trots att det enligt deras rapporteringar i CTS2 fortfarande förekom en del våld hemma. Att männen känner sig nöjda med behandlingen som de får vid mansverksamheterna stämmer med tidigare studier som utgått från mäns upplevelser av denna typ av behandling. I svensk kontext har ett fåtal studier presenterats där mäns upplevelser av behandling står i fokus (Almqvist, 2010; Bergström & Rudqvist, 2006; Edlund, 2010; Karlsson, 2010; Rosenqvist & Nordén, 2012; Socialstyrelsen, 2010). De flesta av dessa studier har utgått från frågeformulär och datainsamlingen har oftast skett vid en enstaka verksamhet. I en studie av deltagare vid en mansverksamhet i Gävle deltog 66 män som gått i behandling, i en enkätstudie. Nästan alla, 97 procent, rapporterade att de var nöjda med behandlingen (Almqvist, 2010). Liknande siffror finner man i en utvärderingsstudie, som initierades av Kriscentrum för män i Västmanland, där samtliga 19 män som fyllde i ett

utvärderingsformulär uppgav sig vara nöjda eller mycket nöjda med behandlingen (Edlund, 2010). Nöjdhet rapporterades även från 17 av 21 män som deltagit i behandling hos Mansrådgivningen i Jönköping, som i ett frågeformulär rapporterade att de vid behov skulle söka hjälp hos verksamheten igen (Rosenqvist & Nordén, 2012).

Under samtalsintervjuerna frågade jag mannen vad han tyckte om mansverksamheten och utifrån hans svar ställdes följdfrågor. Jag frågade även om han tyckte att behandlingen hade hjälpt, och lät mannen själv avgöra hur han skulle beskriva behandlingens effekt via denna frågeformulering. Ingen av de intervjuade männen sa att kontakten med verksamheten hade lett till att våld inte längre användes. Detta är logiskt med tanke på många av männen inte definierade sina handlingar med våldsbegrepp (se kapitel 5). Däremot uttryckte männen att de på grund av behandlingen ”blivit lugnare”, ”på bättre humör” och ”mindre oroliga”. En man sa att han blivit ”mer solidarisk”, och en annan att han nu ”litade mer på vuxna och samhället”. I intervjuerna sa några män att de lärt sig att tänka annorlunda. En man sa att han inte blev provocerad lika lätt och en annan att han blivit bättre på att skilja på känslor, tankar och handling. Andra män sa att de hade lärt sig tekniker för hur de kunde bete sig för att undvika våldsamma situationer.

I frågeformuläret fanns en fråga under rubriken ”resultat av kontakten med verksamheten” som löd: ”Vad var det du upplevde som bra/dåligt med verksamhetens arbetssätt”? Denna fråga var designad som en öppen fråga och 123 av 140 män valde att svara på den. I en genomgång av svaren visade det sig att de allra flesta hade valt att beskriva vad de identifierade som positiva saker med verksamheten. 26 av männen skrev dock saker som de tyckt var dåliga med arbetssättet. De skrev om *praktiska problem* så som svårigheter att komma in i lokalen, begränsad personalstyrka, att det inte var gratis, låg långt ifrån hemmet eller att det var svårt att kombinera behandlingen med arbete. De skrev om *problem med gruppmedlemmar* i form av att de pratade för mycket, att de inte talade sanning, att de inte blev avbrutna när de skrattade åt andra medlemmar, *problem med behandlingsupplägget* såsom att de inte gillade metoderna, önskade mer tid, upplevde att rapporteringsskyldigheten hämmade diskussionen, att de saknade feedback. Andra kommenterade att de måste upprepa sin historia när det kom nya medlemmar i gruppen. Slutligen framställdes *problem med att komma överens med behandlaren* i form av att de tyckte att det fokuserades på fel problem, att gruppledaren var kvinna, att de inte kom någon vart, att det saknades personkemi, att de inte ansåg att de hade behov av behandlingen, att det kändes som att tala med en vägg. Andra uttryckte mer vaga invändningar såsom att det

inte kändes som rätt ställe eller att han kände sig tvingad att åka dit. De önskningar som kom fram var att männen ville ha fler tips och verktyg för att hantera sina problem.

Skönt att ha någon att prata med

I enkäten framkom det i analys av svaren på den öppna frågan om vad som varit bra med verksamheten, att många män skrivit att det varit skönt att få berätta om sina problem och ha någon att prata med. Detta var kopplat till berättelser både till gruppmedlemmar och till behandlarna. En man skriver ”det är positivt att få prata om sina problem och låta gruppen komma med respons och tankar”, en annan ”Bra att det var någon som lyssnade på vad jag tyckte och tänkte” och en annan man skrev ”Bra att kunna prata om saker som man aldrig pratar om hemma”.

I intervjusvaren var ett vanligt svar på frågan om vad som var bra med mansverksamheten att det var skönt att ha fått möjlighet att gå och prata med någon. Även de män som hoppade av behandlingen tog upp att det hade varit positivt att ha någon att prata med. Algot säger:

> Algot: Man har fått utbyte om sina tankar. Man har fått prata med någon som har liknande erfarenheter, jag har fått erfarenhet av män, jag menar jag har ingen så nära relation med någon annan man, så det har varit bra att få erfarenheter av att ha förtroende för en annan man, kunnat prata om relationen till sina föräldrar…mmm.
>
> Susanne: Så har det varit viktigt?
>
> Algot: Mmm..Jag har pratat med kvinnor innan, jag har gått på en massa, men det är bättre att prata med en annan man, man har liksom samma erfarenheter.
>
> Susanne: Vad då för erfarenheter?
>
> Algot: De har också känt frustration, de vet att det inte är lätt.
>
> Susanne: Så för dig var det viktigt att det var en man?
>
> Algot: Mmmm, Ja, det var det. Det betydde mycket att jag fick förtroende. Annars funkar det inte. Detta är första gången som jag kunnat prata så fritt om saker.

(behandlarens namn) förstår mig på ett annat sätt än de tidigare (paus) därför har det blivit förtroende.

Inspelad intervju

Att det varit viktigt för männen att känna tillit och förtroende för behandlarna framkommer även i tidigare utvärderingar, exempelvis var detta en vanligt förekommande kommentar i en utvärdering där 56 män som deltagit i behandling svarade på frågor (Bergström & Rudqvist, 2006).

Relationella effekter

En effekt som männen i intervjuerna hänvisade till behandlingen, var att de fått bättre relationer till andra människor. I enkäten ställdes frågan om kontakten med verksamheten lett till att mannen fått en bättre relation till sin partner, något som 39 procent av männen instämde med i hög grad, 24 procent delvis, 15 procent lite och 22 procent inte alls. I enkäten ställdes även frågan om männen tyckte att kontakten med verksamheten hjälpt dem att få en bättre relation till sina barn. Av de 73 män som hade barn tillsammans med partnern och som svarade på frågan angav 40 procent att de i hög grad fått det, 25 procent angav delvis, åtta procent lite och 27 procent inte alls. På frågan om de tyckte att de blivit en bättre förälder var det 38 procent som instämde i hög grad, 30 procent som instämde delvis, 15 procent som instämde lite och 16 procent instämde inte alls. Det fanns även i frågeformuläret möjlighet att kommentera frågan om de fått en bättre relation till sina barn, och en del av männen lämnade kommentarer. Exempelvis skriver en man ” Bemötandet är mildare”, en annan ”Jag använder inte sura miner eller aggressiva röster eller blir irriterad på barnen som förut. Jag har börjat lyssna på dom och inte stressa dom i vissa situationer och deras rädsla har försvunnit mer och mer”, en tredje skrev att ” Har blivit mer lyhörd mot dem och försöker lösa våra konflikter när dom inte är där” och en annan man skriver ”En bättre relation till mitt barns mor gör att barnet självt mår bättre. Barnet utsätts inte längre för dom skadliga situationer som kunde uppstå”

Några av de intervjuade männen nämnde även en förbättrad relation till sina barn som en positiv effekt av kontakten med behandlingen. Detta kan vara en direkt följd av att de precis innan hade svarat på frågeformuläret där frågor om relationer ställdes explicit. När jag frågar Algot vad som varit bra med mansverksamheten börjar han tala om hur han fått möjlighet att utbyta sina tankar med någon och att det är viktigt att känna förtroende för behandlaren, för att sedan komma in på hur kontakten med behandlaren fått honom att tänka annorlunda i relationen med sitt barn:

Susanne: Okej, så förtroendet har varit viktigt?

Algot: Ja, jätteviktigt. Sen har det varit, det har, att kunna få en annans mans syn på saken. Om man tar med barn, det är första gången jag får en annan mans syn på, eller erfarenhet av barn.

Susanne: Ja, så du har barn

Algot: Ja,

Susanne: Okej

Algot: Jag har fått en ny relation till mitt barn, jag tänker annorlunda om mitt barn.

Susanne: Hur menar du?

Algot: Nä men att det är ett barn som måste få utvecklas. Att det är just ett barn. Vi har fått det bättre.

Susanne: Okej, du och ditt barn

Algot: Ja hela vår relation, jag kan se det lite annorlunda nu

Susanne: Kan du ge ett exempel.

Algot: Jag blir inte arg på honom för småsaker, jag har, jag har mer tålamod om det blir fel om man säger så.

Susanne: Okej,

Inspelad intervju

Algot framställer att en effekt med behandlingen har varit att han har mer tålamod med sin son.

Behandlingen som läkande

En del män skrev i frågeformuläret att en sak som de tyckt var bra med behandlingen var att de kommit till större insikt om saker och ting. En man skriver exempelvis ”(mansverksamheten) har fått mig att inse vad mitt aggressiva beteende har fått för konsekvenser för mig och min omgivning. Och det på ett sätt som jag har kunnat förstå och ta mig till”, en annan man skriver ”fick mig att

inse att det var jag själv som var den stora orsaken till mina problem", en annan att behandlingen "har fått mig att komma till insikt vem jag är och vill fortsätta vara resten av mitt liv".

En del av de intervjuade männen sa att de upplevde att de hade fått hjälp att komma fram till förklaringar till sitt agerande som de inte hade haft tidigare. Efter ett resonemang om att det var svårt att veta var han skulle vända sig med våldsproblematik, frågade jag specifikt Pjotr om han tyckte att han fått hjälp med våldsproblematiken på mansverksamheten. Pjotr svarade: *" Jag har fått hjälp med mig själv. Stöd och hjälp att analysera varför jag gör som jag gör i vissa situationer".*

När Bertil berättar om vad han tyckte var bra med behandlingen säger han att det i behandlingen framkom en förklaring till att han använt våld, han är nämligen en person som är uppsökare av våldsamma situationer:

> Susanne: Vad tycker du om (mansverksamheten)?
>
> Bertil: De har hjälpt mig jättemycket, det säger alla i min familj och mina vänner med, de märker stor skillnad på mig och mitt beteende.
>
> Susanne: På vilket sätt har de hjälp dig?
>
> Bertil: … att kunna gå tillbaka historiskt sätt, och få ihop pusselbitarna, ända till tonåren, och kunna se varför jag söker mig till våldsamma situationer. Torstein (behandlaren) har hjälpt mig oerhört, jag har lärt mig att inte söka upp sådana situationer mer. Jag är nämligen en person som söker mig till våldsamma situationer. Det jag har fått insikt i här är att jag är en person som söker sig till våldsamma situationer. Jag är en person som tror att han alltid har rätt men jag har lärt mig att andra personer också kan ha rätt, ett annat rätt. Och att få den insikten har lett till att jag tänker på ett annat sätt.
>
> Antecknad intervju

Bertil talar vidare om hur han omstrukturerat sitt sätt att tänka genom samtal med sin behandlare Torstein:

> Bertil: Jag har större förståelse för andra människor, jag har fått en insikt i vad som har hänt. Hamnar jag nu i situationer som jag var i tidigare så går jag därifrån. Ibland finns Torsteins röst i bakhuvudet men framför allt för att jag har förändrats och trots att jag är uppsökare av vissa situationer så kan jag hantera dem på olika sätt, jag söker fortfarande upp situationer. Men det har hjälpt mig jättemycket och jag är jättenöjd.
>
> Antecknad intervju

Bertil talar om hur han vid vissa tillfällen hör sin behandlares röst och att han genom behandlingen fått insikt i att han är uppsökare av våldsamma situationer. Om detta sker bokstavligen eller som en metafor framkommer inte. Han beskriver hur han i behandlingen fått *”större insikt”* i vad som hänt och i att han är en uppsökare. Hans insikt i att han är en person som söker sig till våldsamma situationer leder till att han kan arbeta med detta, att undvika att söka upp dessa situationer, menar han. Han lägger således över ansvaret för sitt våldsutövande i det uppsökande beteendet. Genom att ha erbjudits denna insikt kan han nu arbeta med det som är hans stora problem och hantera dessa situationer. Genom att se sig som en uppsökare av våld tar han ansvar för att vara den som söker sig till situationen, vilket indikerar att det finns våldsamma situationer som går att söka upp och att ansvaret för att skapa det våldsamma nu ses klart. Några av de intervjuade männens historier innehåller berättelser om hur de genom behandlingen omstrukturerade sin identitet, genom vad sociologen Donileen Loseke (2007) talar om som den organisatoriska identiteten. Den organisatoriska identiteten innebär att en organisation, i detta fall en mansverksamhet, genom sitt pågående program för att hjälpa människor vars syn på sin identitet behöver repareras (Loseke, 2007, s. 670), tillhandahåller en form av identitet. Bertil beskriver det som om förklaringen som han erbjuder har framkommit genom behandlingen; och att han anammat denna förklaring.

Männens beskrivningar om att de har kommit till insikt belyser att de inte tidigare haft denna insikt, och kan tolkas i förhållande till deras moralarbete. Männen förklarar hur den personen de var innan, var en person som inte hade denna insikt, de har agerat utifrån andra förståelseramar än de gör nu. De är nu mera insiktsfulla personer än de var när våldet skedde. Beskrivningar om insikt gjorde sig även gällande i de öppna frågorna i enkäten, där männen skulle beskriva förändringar. Exempelvis återfinns beskrivningarna ”Jag fick ögonen på hur mitt missbruk drabbade andra” och ”Jag har insett vikten att inte bråka inför barnen” i frågeformuläret. Beskrivningarna visar hur dessa män framställer sig som *förändrade.*

Männen om gruppverksamheten

81 män uppgav vid eftermätningen att de tagit del av gruppsamtal som en del av behandlingen, och hade personalledda träffar med andra män som sökt sig till mansverksamheten på grund av att de använt våld i nära relationer. Det vanligaste

var att ha deltagit i 16 gruppträffar men det var stora variationer, variationsvidden var 1-50.

I frågan som presenterades ovan, då männen med egna ord i frågeformuläret fick ange vad de tyckt var bra/dåligt med verksamhetens arbetssätt, var det vanligt att lyfta upp gruppen och gruppverksamheten. Av de 64 män som gick i gruppen och som svarade på frågan, valde 28 av dem att lyfta upp gruppen som det positiva (jmf Bergström & Rudqvist, 2006). Svaren utgick från tre teman; *Gruppen som ett forum för möjlighet att ventilera erfarenheter*, gruppen som ett sätt att förstå att *man inte var ensam,* samt gruppen som *en plats för gemenskap*.

I beskrivningarna av gruppen som ett forum för möjlighet att ventilera erfarenheter ingår beskrivningar som ”Bra att prata/lyssna i grupp och få höra andras erfarenheter, att få berätta och få feedback”, ”Bra diskussionsforum, intressant att höra andras erfarenheter” samt ”Det var trevligt att sitta och diskutera med andra”. Medan vissa män beskriver detta forum som ” jag tycker om grupptiden, att få höra andras problem/frågeställningar” eller ”kul att få ventilera sina problem i grupp”, skrev andra hur gruppen var ett forum att ”få öva sig i att lyssna med medkänsla och uttrycka känslor”, att det gav möjlighet till att ”höra andras situationer, diskutera lösningar, få andra synvinklar” och som ett sätt att ”få feedback på sina egna tankar”.

Den andra ingången handlade om att gruppen hade gett männen insikt i att problemet som de själva hade inte var helt ovanliga. Männen skrev exempelvis att det som varit bra med verksamhetens arbetssätt varit ”att sitta i grupp och känna att jag inte var ensam om att inte kunna hantera min ilska”. En annan man skrev ”Att man träffade andra människor med liknande problem, fick en förståelse att det inte bara var jag”, ”arbetet i grupp så man kunde spegla sig i andra” samt ”Bra var god gemenskap och känslan att inte vara ensam om sina problem”.

Det fanns även andra beskrivningar av gruppen som värdefull ur ett gemenskapsperspektiv. En man skrev ”Bra med samtal i grupp, bra med tydlig agenda, bra stämning av värme och omtanke, bra sammansatt grupp…”, en annan uttryckte att ”Gruppdynamiken boostar en och stärker sitt självförtroende”.

Gruppen som avstigmatiserande

De intervjuade männen som började i grupp, beskrev hur de i början hade sett sig som annorlunda än de andra deltagarna i gruppen, som framställdes som avvikande. En av männen berättade dock hur han efter att ha närvarat i gruppen ändrat sin syn på deltagarna. Pjotr:

> Pjotr: Nu har man fått ta del av hur andra har det och det är inte så ovanligt som man kanske först tror. Det är ganska vanligt att det är svårt att leva tillsammans. Och det är inga konstiga killar. De är helt vanliga som du och jag".
>
> Inspelad intervju

Kontakten med andra som använt våld, har lett till att han beskriver våld i nära relationer som något inte helt ovanligt. Pjotr normaliserar inte våldet i den meningen att han beskriver våldet som något accepterat, men normaliserar utövarna genom att säga att det inte är så ovanligt som *"man kanske först tror"*. Genom att höra andra berätta om våld, andra som inte uppfattas som konstiga utan istället som någon som går att identifiera sig med, någon *helt vanlig som du och jag,* skapar mannen en bild av de våldsamma handlingarna som gängse. I detta samspel med de andra männen bildar Pjotr en syn på sitt eget agerande *som inte så ovanligt* och han är således inte en man som agerat på ett extremt sätt.

Behandlingen i sig som normaliserande

Paol undvek att svara på min fråga om mansverksamheten har hjälpt honom, och går istället över till att säga att han är på rätt verksamhet, och beskriver behandlingen med en sjukdomsmetafor.

> Susanne: Tycker du (mansverksamhetens namn) har hjälpt?
>
> Paol: Man är i alla fall på rätt ställe. Man är där man ska vara. Det är ju, det är behandling, det. Om man ska behandla något så är det en sjukdom. Som man tänker alkoholistbehandling, missbruksbehandling, ja cancerbehandling. Man kan ju bli frisk men man behöver. Behöver hjälp för sjukdomen. Det försvinner bara inte.
>
> Antecknad intervju

Paol resonerar över att han tar del av vad som kallas behandling. Genom att det finns en behandling finns det även möjlighet att bli frisk och hans våld är något som går att bota. Att det överhuvudtaget fanns behandling var ett sätt argumentera för att beteendet inte var något som var udda eller ringa förekommande.

> Paol: Nu finns behandlingsställen för sånt här, då måste det ju vara ganska vanligt, det hade inte funnits detta behovet annars, alla dessa jobbar här, om det inte kom några.

Antecknad intervju

Genom att det erbjuds en behandling, måste det enligt Paol var ganska vanligt att det förekommer våld i nära relationer. Bara genom att det finns en behandling normaliserar Paol våld i nära relationer. Behandlingen blir även ett argument för att se våldsutövningen som en sjukdom. En sjukdom för tankarna till något som går att drabbas av. Något som inte går att rå för. Han jämför behandlingen med behandling mot alkoholism, som på senare år fått en sjukdomsstatus, och även med drogmissbruk. Det vill säga med två andra handlingar som kan tolkas som omoraliska, men där brukaren kan erbjudas vård. Behandlingens existens som sådan fungerar i mannens berättelse som ett sätt att normalisera våld i nära relationer, och de män som utövar våldet som mindre avvikande.

Goffman menar att personer som är misskrediterade inte sällan försöker ändra fysiska särmärken eller utmanar den roll en person tillskrivits, genom att till exempel göra saker som inte förväntas av folk i den stigmatiserade kategorin (Goffman, 2010, s. 98-112). Männen lyfter fram en bild av de andra männen i gruppen som personer som delar med sig och tar lärdom av varandra:

> Pjotr: Det här med gruppen, vi har delat med oss och lärt oss mycket av varandra. Vi träffas fortfarande vet du. Vi har blivit kompisar. Trots att vi är så olika. Det är helt unikt. Jag mår mycket bättre nu, och jag tror även gruppledarna har lärt sig massor. Det har verkligen varit positivt.

Antecknad intervju

Pjotr talar om sin medverkan i gruppen som något mycket positivt. I gruppen har han kommit att få vänner och fått möjlighet att tala om sitt våldsamma beteende med andra våldsutövande män. Pjotr känner starkt för gruppens medlemmar och säger att männen som han träffade i gruppen fortsätter träffas, utanför verksamheten, eftersom de nu är kompisar. Pjotr beskriver hur han skapat en gemenskap under behandlingen som fortsätter även efter dess slut. Han säger också att han tror att behandlarna lärt sig massor och ruckar på gränserna för behandlarna som de som står för det förmedlingsbara och klienten som den som ska förändras och ta emot.

Att få en allierad – männen om behandlarna

Det var vanligt att behandlaren omnämndes i svaren på den öppna enkätfrågan om vad som varit bra och dåligt med verksamheten. I enkätsvaren går det exempelvis att utläsa att ”Det bästa var verksamhetens ledare”, ”Ledarna var bra och professionella” och ”Mycket bra personal, man känner sig lugn och trygg…”. Behandlarna, eller gruppledarna som de också omnämns som, beskrivs med orden pålitliga, respektfulla, förstående, duktiga, kunniga, bra på att lyssna, intresserade, bra samt professionella, av männen i deras enkätsvar. En man skrev att ”ledarna visade omsorg och kärlek till gruppmedlemmarna”. Det fanns ett fåtal exempel på negativa beskrivningar kopplade till behandlaren men de var mer sällsynta; en man skrev ”Mest småprat, segt, tråkiga ledare” och en annan skrev ”Gruppledarna bör försöka och bryta så att det inte blir för mycket pikar, speciellt om andra skrattar men inte den som har berättat”. Mest var det dock i positiv bemärkelse som männen beskrev behandlarna.

Det var praxis att den behandlare som mannen träffade vid det första mötet på verksamheten också var deras kontakt genom hela behandlingen[66]. Männen talade i intervjuerna i vissa fall om behandlarna på ett sätt som liknar det Goffman har kategoriserat som ”de visa”. En stigmatiserad person kan enligt Goffman få stöd och sympati från två olika kategorier, de som har samma stigma som de själva men även av andra, normala, som av någon anledning har blivit insatta i den specifika situationen och är sympatiskt inställd till detta, de sistnämna benämner Goffman ”de visa” (Goffman, 2010, s. 28-36). Dessa visa delar känslan av att den stigmatiserade i grunden är helt normal och fullt mänsklig. De behandlare som framställdes som en vis, beskrevs som väldigt insatta i problematiken och som att de hade förståelse för mannens roll i våldssituationerna och för parrelationen i stort. Några av männen beskrev de visa som en allierad, och var tydliga med att förklara vikten av att behandlaren var på hans sida. De talade då inte sällan om behandlaren i motsats till andra behandlare:

> Sten: Jag tycker att jag fått en bra kille. Jag gärna samarbetar (med honom). Jag kan öppet säga vad jag känner och tycker, va jag tycker. Det är enbart positivt. Det är asså, det är inte inte en sån med genustänk, allt är mitt fel, och alla män är så och alla kvinnor offer, han är inte sån.

66 I de fall då mannen började i gruppverksamhet fick han kontakt med åtminstone en ytterligare behandlare.

Susanne: Har du stött på såna innan?

Sten: Man har det, de är många som är så, de är många, men det funkar inte. Leo (behandlaren) är inte sån, prata det går med han, han är, han förstår mig också och lyssnar också på, lyssnar på vad jag kommer med.

Inspelad intervju

Sten beskriver hur han i detta forum känner att han kan säga saker som han inte har kunnat tala om tidigare. Dan säger att behandlaren upplevs som någon som är på hans sida:

Dan: Nu har man någon som är på min sida också, inte bara på hennes.

Susanne: Vad menar du?

Dan: Innan, ofta det är så vi kom, det är mitt fel, hon kan inte räknas in, det hon har gjort. Det är jag som är den boven innan vi ens öppnat, innan vi berättar, det och det har hänt.

Susanne: Är det annorlunda här menar du?

Dan: Ja, han är med mig, låter mig snacka, jag bestämmer vilka delar som också är viktiga. Hon drar så mycket onödigt, han är med mig, han förstår var jag kommer ifrån, han är experten… träffat många som mig och förstår det inte är så och så.

Inspelad intervju

Dan beskriver att han vid tidigare försök att få hjälp med våldet, har upplevt att han blivit dömd. Han använder denna berättelse som en kontrast till den redogörelse han lämnar om varför det varit bra på mansverksamheten. När Dan talar om att han har makt över situationen, menar han kanske att när han är ensam med behandlaren i behandlingssessionerna är det han som har makt att forma berättelsen. Det framkom även hänvisningar till en allierad behandlare i en återberättad situation som hade utspelat sig utanför behandlingen. Frans berättar hur han i interaktion med sin före detta partner lyfte in sin allierade i en diskussion för stärka sitt argument.

Frans: (Behandlarens namn) säger jag är en person som har god kännedom om mitt liv. Jag sa det till Martina, hon sa bara han vet inte hur vi har det, men det

> vet han sa jag, han vet, jag har berättat och jag sa till hon att du också måste ta ansvar för va du gör, inte bara jag, att han sa att det va hon också, alla måste ta ansvar för va de har gjort, inte isolera handlingen, det sa han sa jag. Men hon skyllde på mig som vanligt men det sa (behandlarens namn), så han kunde se att det va hon också, det var skönt, han tycker som mig.
>
> Inspelad intervju

Detta framkom även via enkätsvaren då flertalet män skrev hur just det icke-fördömande bemötandet de erhöll på mansverksamheten hade upplevts som positivt. En man skriver att det som var bra med verksamheten var ”att få berätta för andra med samma problem utan att bli föraktade”, en annan skriver ”Att man inte blev behandlad som en ’dålig’ människa”. Att inte stämplas och ha möjlighet att tala ut är något som framkommit i tidigare svenska studier av behandlade mäns erfarenheter (ex. Karlsson, 2011; Rosenqvist & Nordén, 2012).

Avslutande reflektioner

Svårigheter att mäta effekter av behandlingen

Resultaten indikerar att männens våld på kort sikt minskar. En stor andel män, 62 procent av de som rapporterade fysiska våldshandlingar vid behandlingsstart, anger ingen fysisk våldsutövning i CTS2-delen i frågeformuläret vid uppföljningen. Det är dock svårt att härleda resultaten till behandlingen eftersom det inte funnits någon kontrollgrupp. Det är många faktorer som gör att det inte går att bedöma om det är på grund av behandlingen som ett visst resultat uppnåtts. Det är omöjligt att avgöra vad som kan hänvisas till behandlingen och vad som kan bero på andra händelser i männens liv. Exempelvis framkom det i enkäten att 18 procent av männen under behandlingstiden även hade kontakt med en annan verksamhet som arbetade med relationer där våld förekommer, och uppdelningen av vad som påverkat eller inte blir svårt att reda ut.

Ett alternativ hade varit att använda de män som inte fullföljde behandlingen utan avslutade tidigare mot behandlarens inrådan som kontrollgrupp, baserat på antagandet att finns skillnader mellan den som tagit del av hela behandlingen och den som exempelvis bara varit på en träff. Det argument som talar emot att göra så är att det omöjligt att avgöra hur mycket implikationer som den kontakt

männen väl haft med verksamheten har påverkat mannens beteende. Det kan ju vara så att de hoppat av för att de upplever att de inte längre använder våld, och därför inte har behov av hjälpen mer. En annan orsak till att en man hoppat av, kan vara att han inte är intresserad av förändringen. Det är även svårt att göra jämförelser mellan de män som fullföljt behandlingen och de som hoppat av eftersom gruppen avhoppare är heterogen. Den typiske avhopparen hade gått en månad i behandling och haft fyra samtalsträffar på mansverksamheten (typvärde), men det fanns de avhoppare som hade gått bara en gång och de som deltagit i behandlingen i 15 månader när de bestämde sig för att avsluta mot behandlarens inrådan. En tredje anledning är att de män som fortfarande går i behandling kan göra det för att de är extra svårbehandlade, och därför använder mer våld än en avhoppare. Jag har således inte analyserat männen utifrån huruvida de hoppat av eller ej. Majoriteten av männen som valt att hoppa av rapporterar att de är nöjda med behandlingen, vilket stärker mitt antagande om att männens avhopp kan ha fler komponenter än att männen inte trivs med behandlingen.

Det finns få svenska undersökningar som behandlar effekten av mäns kontakt med mansverksamheter. De studier som finns hanterar relativt få mäns rapporter. I en studie där 21 män som deltagit i behandling[67] svarade på ett frågeformulär, angav tolv av männen att de inte använde något fysiskt våld efter behandlingen (Rosenqvist & Nordén, 2012). I en annan studie, genomförd på en mansverksamhete i Gävle, rapporterade åtta procent av de 66 dömda män som gått behandling och som deltog i studien, att de använt fysiskt våld efter behandlingen, motsvarande siffra vid behandlingsstart var 65 procent (Almqvist, 2010). De två ovan nämnda studierna låter männen själva definiera våldsbegreppen. Ett annat sätt att mäta behandlingens effekt är att utgå ifrån eventuell registrering av kvinnofridsbrott eller misshandel i nära relation i belastnings- eller misstankeregister, ett år efter avslutad behandling (Bergström & Rudqvist, 2006). I föreliggande studie mäts våldet främst genom de skalor som olika föreslagna våldshandlingar bildar och männen som kommer till behandlingen är inte dömda till att gå den. Det blir således svårt att jämföra de förekommande studierna med varandra på ett tillfredsställande vis. Detta eftersom studierna dels inte använder samma mätverktyg, dels eftersom klientelet som undersöks inte är detsamma.

Studier av mäns upplevelser av denna sorts insatser, behandling av män som är våldsamma i nära relationer, är även de sällsynta i svensk kontext. De fåtal studier som undersökt hur män vid svenska verksamheter uppfattar behandlingen

[67] 14 av dessa män gick fortfarande i behandlingen.

har ofta genomförts på uppdrag av kommuner eller av den aktuella mansverksamheten som utvärderats. Studierna har ofta utgått från en enda verksamhet med ett begränsat antal deltagare. Resultaten från undersökningarna visar dock att männen i stort sätt rapporterar att de är nöjda med behandlingen (Almqvist, 2010; Bergström & Rudqvist, 2006; Edlund, 2010; Karlsson, 2010; Rosenqvist & Nordén, 2012; Socialstyrelsen, 2010). En stor del av männen i föreliggande var nöjda med behandlingen, trots att de fortfarande rapporterade att de utövat våldshandlingar mot sin partner också efter det att kontakten togs. Att männen var nöjda hade således inte tvunget med våldsagerandet i sig att göra. Männens nöjdhet och verksamhetens mål med behandlingen gick således inte alltid i samma linje.

Karaktärsbeskrivningar

På frågan om vad männen tycker att mansverksamheten har hjälpt dem med framkommer intressanta iakttagelser. Männen talar inte om konkreta effekter av behandlingen beträffande våldsanvändning. Däremot talar de om att de mår mycket bättre, har bättre relationer och att det varit skönt att ha någon att prata med. I samtalet om behandlingen återfinns fler moraliska byggstenar, som männen använder sig av i moralarbetet. Genom att lyfta upp att de har blivit mer insiktsfulla personer av behandlingen kan de visa att trots att de handlingarna som tidigare utövats var omoraliska, så visste de inte dess konsekvenser, men nu, när de kommit till *insikt* tycker de annorlunda än vad de gjorde tidigare.

I samtalsintervjuerna presenterades handlingar och karaktärsdrag som bidrog till framställningen av mannen som en moralisk person. Presser uppmärksammade i en studie om våldsamma män, att samtliga deltagare berättade om svårigheter som de på ett hjältemodigt sätt hade övervunnit. I hennes studie framhöll männen att de överkommit hinder såsom sjukdomar, attityder, missbruk och orättvisor i det juridiska systemet (Presser, 2004, s. 92). I föreliggande studie förekom denna typ av beskrivningar men de var sällsynta. Karaktärsbeskrivandet kännetecknades istället mer ofta av att männen beskrev egenskaper och situationer som visade att de var moraliska människor. Dessa redogörelser framkom även i samtalen om behandlingens effekt då de exempelvis framhöll hur de efter behandlingen blivit bättre fäder och hur de fått lugnare temperament.

En intressant notering är också att behandlingen i sig ibland används som ett sätt att normalisera våldet och tolka det som vanligt förekommande. Ett

exempel på detta är mannen som gjorde en sjukdomsmetafor och menade att det skulle inte funnits någon behandling om det inte vore vanligt. På så vis kan våldet framställas som mindre avvikande på grund av behandlingen. Gruppen framställs i männens berättelser som en plats där de får ökad förståelse för män som använder våld i nära relationer. De säger dock inte att de fått ökad acceptans för våldsanvändning. Männen jämför sig själva med de som är ännu värre och får genom gruppen och vetskapen om andra klienter på mansverksamheten, uppfattningen om att våld i nära relationer inte är så ovanligt.

Kapitel 10. Avslutande diskussion

Denna bok utgår från en undersökning av män som sökt sig till mansverksamheter där det erbjuds behandling för män som använt våld i nära relationer. Avsikten med studien är dels att beskriva vilken typ av våld som dessa män rapporterar, dels att studera hur de intervjuade männen framställer sig själva och sina erfarenheter. Detta avslutande kapitel sammanfattar och diskuterar studiens huvudsakliga resultat.

Det empiriska materialet visar att männens rapporteringar om våldshändelser skiljer sig åt gällande våldsfrekvens, våldsaktör och reciprocitet. Gruppen män som kommer till mansverksamheterna är således heterogen. Det framgår också att ett år efter det att männen sökt sig till behandlingen, rapporteras mindre våldsanvändning än vid inledningen av behandlingen och att en stor del av männen upplever att behandlingen hjälpt dem. Mitt empiriska material visar även hur intervjupersonerna anstränger sig för att luckra upp beskrivningen av ”kvinnomisshandlaren”, då de förklarar hur och varför män kan vara våldsamma mot sin kvinnliga partner utan att behöva tillhöra denna kategori.

Samtliga män i studien landade i framställningar av sig själva som moraliskt anständiga. Hur detta moralarbete har sett ut sammanfattas i slutet av kapitlet med utgångspunkt i tre aspekter; orienteringsarbetet, gestaltningsarbetet och landningsplatsen. Det tydliggörs hur intervjupersonernas framställningar innehåller element av såväl ansvarsbefriande och ansvarstagande karaktär, och hur männen kommer fram till en moraliskt försvarbar framställning av sig själva.

Våldsmönster

Männen som kommer till mansverksamheterna beskriver olika typer av våld. En skiljelinje kan urskiljas beträffande vem männen beskriver som aktör i de fysiska våldssituationerna. Den absolut största gruppen består av män som menar att de både har utövat våld och blivit utsatt för våld av sin partner, våldet beskrivs som

reciprokt. Det finns även de män som rapporterar att de har begått fysiska våldshandlingar men inte partnern, och de män som säger att ingen har gjort någon av de handlingar som föreslås i skalan som avser mäta fysiskt våld. Den minsta gruppen består av män som rapporterar att det enbart är kvinnan som har gjort handlingar som avser mäta fysisk våldsanvändning.

Samtliga män som svarade på frågeformuläret rapporterar att de någon gång utövat handlingar som ingår i skalan för psykiskt våld. Det vanligaste är dock att männen rapporterar händelser som föreslås inom den skala som avser mäta fysiskt våld i kombination med händelser ur den skala som inkluderar psykiska våldshandlingar. En del män rapporterar sexuellt våld, det är dock ovanligt att de säger sig ha utövat sexuellt våld med fysiskt tvång. Det finns ett samband mellan det psykiska våldet och det fysiska våldet. Ju mer psykiskt våld männen rapporterar desto mer fysiskt våld rapporteras. Många män beskriver en utsatthet för våld av sin partner. När det handlar om att de fått ta emot mildare våld såsom knuffar eller skuffar, är det vanligt att de intervjuade männen rapporterar att de själva knuffat eller skuffat kvinnan. Det mer allvarliga våldet såsom strypa/kväva eller använda kniv/pistol, är däremot inte beskrivet av många som något båda i relationen utövar.

Männen rapporterar att de utövat mer våld än vad de uppger att kvinnorna gjort inom samtliga tre våldsskalor; psykisk, fysisk och sexuell våldsutövning. De anger även att kvinnorna i högre utsträckning än de själva behövt söka läkarhjälp eller blivit fysiskt skadade efter sammandrabbningar. Genom en analys av svar från frågeformuläret går det att dela in de intervjuade i tre olika grupper, gällande hur mycket våld som utövas i förhållandet. Första gruppen består av de män som säger sig bruka inget eller lite våld mot sin partner, och där partnern använder inget eller lite våld mot honom. Den andra gruppen består av de män som säger att både mannen och kvinnan använder våld regelbundet. I den tredje gruppen ingår män som rapporterar att de ofta brukar våld men även rapporterar hög utsatthet. Männen som söker sig till mansverksamheten rapporterar således olika sorters våldsproblematik när de kommer till mansverksamheten vid behandlingsstart.

Samtliga män som kom till en av de utvalda mansverksamheterna under ett års tid och som passade in för att gå behandling för våld i nära relationer, tillfrågades om att delta i undersökningen. Av 228 tillfrågade män valde 188 att delta vid det första undersökningstillfället och 140 av dessa vid uppföljningen. Det är alltså ett särskilt urval som studien har utgått ifrån.

Kontakten med mansverksamheten tas genom att mannen själv ringer dit. För att detta ska ske måste mannen ha en viss motivation till att kontakten ska

tas, även om den bakomliggande orsaken till motivationen kan variera. Det är osannolikt att män som rättfärdigar sitt våld eller som uppfattar det som oproblematiskt, någonsin kommer i kontakt med verksamheterna. Enligt männens svar på frågeformuläret lockar verksamheterna både män som utövat grova våldsbrott mot sin partner vid upprepande tillfällen under en längre tid, och män där våldshandlingar nyss har börjat uppfattas som tvivelaktiga handlingar. Många av männen skriver också i frågeformuläret att de tidigare varit i kontakt med mansverksamheter som arbetar med våld i nära relationer. Männens rapporteringar är således sannolikt inte representativa för män som använder våld mot kvinnor i nära relationer.

Det finns även ett problem med att studera självrapporteringar som ett sätt att avgöra hur mycket våld som egentligen begåtts och hur/om förändringar verkligen skett. Svaren kan inte ses som en direkt avbild av vad som egentligen har skett. Tidigare forskning visar att män och kvinnor skiljer sig åt rörande hur mycket våld de rapporterar (Dobash et al., 1998). I frågeformuläret framgår inte heller i vilka situationer som mannen respektive kvinnan använt sig av våldshandlingarna. Om en person exempelvis sparkade för att hen var fasthållen eller om sparken riktades mot en person som låg hjälplös på golvet framgår inte. Det som dock går att visa är att mansverksamheterna möter män som beskriver våldssituationen och relationen på många varierande sätt, men majoriteten av männen i denna studie anger att kvinnan också utövat våld mot honom, i någon form av interaktion; vilken framgår inte. Männen rapporterar dock sin egen utsatthet i mindre utsträckning än de rapporterar om eget våldsutövande mot partnern.

I tidigare studier av våldsamma mäns berättelser har forskare ofta utgått ifrån män som är anmälda eller dömda för sina våldsbrott. I dessa studier har det visat sig att män trots att de dömts för våldshandlingar förhandlar våldsbegreppet (ex. Hearn, 1998, Hydén, 1995, Presser, 2008). Den grupp som studeras i denna avhandling skiljer sig så till vida att det är de själva som kontaktat verksamheten. De är inte heller dömda till att gå i behandlingen. Detta innebär inte att männen alltid ser sig som utövare av ”våld”, enligt den kategorisering som görs i exempelvis i det frågeformulär som använts eller av behandlarna. Detta kan delvis bero på att männen framställer andra motiv till att de sökt kontakt med behandlingen än våldseliminering. Förhandlingar om rollen som kvinnomisshandlare blir således möjlig.

Att luckra upp rollerna

En förklaring som de intervjuade männen ger till att de undvikit att söka hjälp är att de inte tycker att de inte passar in i den målgrupp som de föreställer sig att mansverksamheten har; ”kvinnomisshandlaren”. Detta framkom även i samtal med behandlarna och genom hur några av männen reagerade på att utvärderingen handlade om våld. Bland svaren på frågeformuläret ser man att det inte är våldshandlingarnas art som avgör om männen anser att det som de gjort är ”misshandel” eller ej.

En sådan definitions- och identifikationsförhandling har också bäring på att de intervjuade männen uppfattar de gängse föreställningarna om män som använder våld i nära relationer, som felaktiga och att människor är okunniga i förhållande till vad som egentligen försiggår i relationer där våld är närvarande. De intervjuade anstränger sig för att ersätta bilden av mannen som en kontrollerande, ond gärningsman som enkelriktat använder våld med berättelser om harmlösa handlingar, bråk mellan jämbördiga, eller våldet som ett resultat av att de försöker skydda sina barn från att bevittna omoraliskt beteende från kvinnans sida. Männen försöker luckra upp bilden av ett tydligt offer och en tydlig gärningsman och framställer våldet som något relationellt, med en botten i ansträngda situationer och livsöden.

I Hydéns (1995) samtal med kvinnor som utsatts för våld av sin make framkommer en intressant likhet: kvinnorna ville sällan bli förknippande med de egenskaper som identifierar ett offer för våld av maken. Hydén menar att för att kunna nå de kvinnor som försöker ta sig ur ett våldsamt förhållande, måste definitionen för vad en misshandlad kvinna är förändras, och inkludera exempelvis kvinnor som är kraftfulla, gör val och tar ansvar, så att även de kan identifiera sig som misshandlade kvinnor. Detta skulle kunna innebära att de inte tar avstånd ifrån kategorin på grund av att det hotar deras självbild (Hydén, 1995, s. 133). På liknande sätt indikerar analysen av männens berättelser att den bild som är förknippad med män som utövar våld i nära relationer, kvinnomisshandlaren, inte är en bild som de kan identifiera sig med, vilket i vissa av dessa mäns berättelser har lett till att de har avstått från att söka hjälp eller att de vänt sig till en verksamhet som inte förstår vad det är som de försöker berätta om. En förändrad definition skulle således även kunna omfatta män som använt våld och som inte själva definierar sig som våldsutövande män, så att även de kan hitta till behandlingar och slippa den slingriga väg som framkommer i berättelserna.

Jag vill dröja kvar lite vid hur männen beskriver sin partners involvering i våldshandlingarna. Även om det var vanligt att lägga ansvaret för våldet hos sin partner, ändrades berättelserna när männen talade om kvinnans våldsutövning. Samtidigt som männen lyfte in hennes inblandning i berättelser och beskrivningar, genom att berätta om provokationer, om omoraliska beteenden eller beskriva kvinnornas våldsutövning, talade de samtidigt om kvinnornas våld som något som de ”hade under kontroll”. Männen betonade således både att kvinnorna till stor del var ansvariga för våldet men trivialiserade samtidigt deras våldsutövningar. Denna framställning åstadkom flera ting. Sammantaget kan det ses som ett sofistikerat sätt att undvika både ett ensidigt ansvar och som ett sätt att undvika att framställa sig som ett klassiskt våldsoffer med dess associationer av svaghet och förlorad kontroll; de hade kvinnans våld ”under kontroll”. Offerskapet placerades istället någon annanstans; exempelvis hos barnet som tvingas uppleva när mamman är våldsam eller hos kvinnan själv; hon var då inte offer för hans våld utan beskrevs exempelvis som att hon behövde hjälp för att hon inte mådde bra.

Behandlingens implikationer

Männen berättar om olika anledningar till att de sökte kontakt med den verksamheten de besökte. En del män sa att kontakten i sig var motivet, eftersom de uppsökte verksamheten som svar på ett ultimatum (annars lämnar hon mig). Andra beskrivna orsaker till att männen sökt sig till mansverksamheten var att de upplevde att de inte kände igen sig själva längre, eller att de befann sig i en omfattande svårhanterlig situation.

De flesta av männen rapporterade att de uppskattat verksamheten. De uppgav att de var nöjda med behandlingen och svarade att de hade rekommenderat en vän med liknande behov att gå i behandlingen. En del av männen menar att våldet helt har upphört, vilket är behandlingens egentliga mål. Det är dock svårt att veta hur mycket av förändringen som beror på behandlingen eftersom det inte finns någon kontrollgrupp. Det hade inte heller varit speciellt fruktbart att jämföra med de män som avbrutit behandlingen, eftersom det är omöjligt att säga hur mycket effekt den kontakt som männen haft har påverkat deras beteende eller hur starkt motiverande de var att sluta vara våldsamma ändå. Detta innebär att studiens resultat inte kan säga något om huruvida behandlingen i sig får männen att sluta använda våld.

När männen själva ombads beskriva vad behandlingen hade hjälpt dem med, talade de emellertid inte om våldsbeteendet utan istället om hur relationer till deras barn och partners hade förbättrats. De angav att de själva mådde mycket bättre och att det varit skönt att ha någon att prata med. I vissa fall berättade de att de genom kontakten med andra män förstått hur våld i nära relationer var vanligare än vad de trott. Genom att ta del av gruppens samtal beskrev en man exempelvis hur han fått inblick i att de män som går i våldsbehandlingen inte är några avvikare. Bilden av männen kunde i intervjuerna framställas som medlemmar i kollektivet ”alla vi vanliga män”. Gruppen kunde således fungera som ett sätt att normalisera de behandlade och stärka bilden av gärningsmännen som misstolkad, när den samlades i omgivningens klandervärda begrepp ”kvinnomisshandlare”. Beskrivningen av behandlingen i sig blev således en del av männens moralarbete. Ett annat sätt varpå behandlingen och dess klienter avklandrades var genom jämförelser med behandlingar av sjukdomar. Genom att framföra våldsbehandlingen som likartad sjukdomsbehandling förflyttades ansvaret från det personliga och individuella till något som mannen inte kunde rå för.

Moralarbetets tre akter

Vi kan anta att männen är medvetna om att det i samhället generellt, liksom på mansverksamheten, anses fel och omoraliskt att använda våld i nära relationer; behandlingens syfte är ju att motverka detta våld. Mot denna bakgrund – att de kan uppfattas som klandervärda använder männen sig av olika tekniker för att förhandla fram en bild av sig själva som moraliskt respektabla. Detta gör de genom att återberätta händelser på ett sätt som stärker denna framställning. Samtliga män landade i karaktärsbeskrivningar där de framstod som moraliskt anständiga. Detta moralarbete diskuteras nedan utifrån tre aspekter; orienteringsarbetet, gestaltningsarbetet och moralarbetets landningsplats.

Orienteringsarbetet

Den första akten påbörjas innan männen har startat ifyllandet av frågeformuläret, då de orienterar sig för kommande interaktion. De blir medvetna om min roll i det hela som intervjuare, om anonymitet och utvärderingssyfte. I denna del av

moralarbetet skapar männen sig en uppfattning om vilka berättelser som skulle kunna bli accepterade av mig och av vad som förväntas av honom. Som Scott & Lyman pekar ut är den sociala miljön som en redovisande förklaring ska introduceras i, avgörande för om den ska mottas med acceptans eller ej (Scott & Lyman, 1968, s. 53). Även frågeformuläret blir en del av orienteringsarbetet, när männen ser vilka frågor som tas upp, ty genom dessa frågor blir kontexten än mer tydlig gällande vad det är som mötet handlar om. Männen använder sina tidigare kunskaper om vad som är passande eller kulturellt accepterat när han går in i intervjusituationen. Det är troligt att männen hade haft andra förklaringar och berättelser att erbjuda om jag varit en polis som skulle förhöra honom och han stod anklagad för grov kvinnofridskränkning, eller om han skulle berätta för sina barn vad som pågått i relationen. Det småprat som jag beskrev i metodkapitlet fungerade för mig som ett sätt att avgöra hur jag skulle bemöta mannen under intervjun och fungerade som en del av orienteringsarbetet.

Även om benämningen akter för tankarna till något som kronologisk följer på varandra ska moralarbetets tre akter inte ses som något statiskt. Jag upptäckte under analysarbetet hur några män hade försökt få medhåll av mig genom att ställa frågor som ”eller hur?” eller ”tycker inte du det?” efter ett påstående. Detta visar hur männen under tiden de genomför moralarbetet kontrollerar om orienteringsarbetet varit framgångsrikt, och om deras redovisande förklaringar nått acceptans. Trevandet ses således som en del av detta orienteringsarbete.

Gestaltningsarbetet

Den andra delen sker under själva rapporteringen av våldshändelserna. Rapporteringen av våldet gjorde männen både genom att skriva svar i frågeformuläret och genom att berätta om våldet i samtalsintervjuerna. När männen rapporterade i frågeformuläret var de införstådda med att vi inte skulle gå igenom dessa svar tillsammans, medan de i intervjuerna inte skyddas av någon anonymitet inför mig eftersom samtalet skedde ansikte mot ansikte. Männen använde sig av olika tekniker för att begripliggöra och förklara våldet för mig, de använde sig av olika moraliska byggstenar; argument, berättelser och exempel. Männens berättelser var uppbyggda på ett sätt som fick deras agerande att verka rimligt, och med hjälp av olika förklarande redovisningar och genom att lyfta fram andra kompletterande moraliska byggstenar, sökte de frammana en bild av en moralisk anständig och resonabel person, oavsett de våldshandlingar som de utövat och utsatts för.

Ansvarsbefriande byggstenar

Ett av avhandlingens främsta empiriska bidrag är identifieringen av hur dessa män talar om sina erfarenheter. Precis som i tidigare forskning som utgått från våldsamma mäns berättelser använder dessa män sig av en ansvarsbefriande retorik (Hydén, 1995, s. 133) och erbjuder redovisande förklaringar. Genom *gränssättningar* förhandlar männen om händelser som skett och placerar dessa på rätt sida om en moralisk gräns för vad som anses vara ett legitimt beteende eller inte inom relationen. Männens framförhandlade således regler för vad som är våld, och våld i nära relationer och kvinnomisshandel. Detta gjordes dels genom att framhäva (icke)skälen till de tvivelaktiga handlingarna (*frånvaron av ett makt- eller kontrollsyfte),* genom att identifiera vilka handlingar som bör och inte bör räknas som våldshandlingar, *(en spark är inte våld för mig).* Med hjälp av redovisande förklaringar placerade männen ansvaret för våldet utanför sig själva och minimerade det *(det var inte så farligt)* och poängterade partnerns delaktighet *(hon vet var hon ska trycka)*. Även de män som beskrev hur de hade brutit mot de regler som finns angående vad som kan tolkas som legitimt beteende inom förhållandet, använde sig av en form av gränssättning i sina berättelser. Genom att jämföra sig själva med andra som har gjort värre saker, eller genom att jämföra sig med bilden av den ”riktiga kvinnomisshandlaren” försökte de förhandla fram en skiljelinje mellan den stigmatiserade omoraliska kategorin och den person som de själva var.

Ansvarstagande byggstenar

I analysen av det empiriska materialet framkommer det även att det inte endast är mellan olika redovisande förklaringar som männen växlar. Intervjupersonerna skiftar nämligen också mellan att ge beskrivningar som *befriar dem från ansvar* med *beskrivningar där de tar ansvar*. De ansvarstagande redogörelserna som framkommer i männens berättelser handlar om hur männen framställer ett *situationellt ansvarstagande, ett relationellt ansvarstagande* samt en beskrivning av ett *ansvarstagande genom att söka hjälp.* I de situationella ansvarstagande beskrivningarna berättar männen om hur de i de direkta situationerna försöker undvika att det ska bli en våldssituation, genom att de går ifrån situationer som de tror är på väg att bli våldsamma, att de uppmanar partnern att bete sig på ett visst sätt och genom att framhålla att de avstår från alkohol för att undvika våldsamheter. I det empiriska materialet återfinns även relationella ansvarsbeskrivningar, i form av berättelser om hur de försökt avsluta förhållandet eller föreslagit att de ska skiljas. Det återfinns även framställningar av hur de varit ansvarstagande genom att de framhåller hur de sökt hjälp utifrån. Männen beskrev hur de varit i kontakt med olika professionella verksamheter, och de framhäver

hur de själva tagit ansvar för att ordna upp relationsproblemen genom att påpeka att de försökt söka hjälp eller att de faktiskt gått med på partners lösningar och deltagit i andra åtgärdssammanhang såsom familjerådgivning.

Stödjande byggstenar

De intervjuade männen ger också karaktärsbeskrivningar som stödjer moralarbetet. Männen lyfter in delar som beskriver honom som en på många sätt anständig person, och erbjuder en definition av honom som något annat än en man som använt våld mot en kvinna. I det empiriska materialet framkommer exempelvis beskrivningen av en bra pappa eller en man som får partnern att inse att förhållandet inte är bra.

I karaktärsbeskrivningar av kvinnan återfinns både positiva och negativa berättelser. I det empiriska materialet framställs kvinnliga partners både som ”gulliga tjejer” och som kvinnor som är dåliga mammor (som tjatar och skriker inför barnen), som personer som är svartsjuka (som tjatar om andra kvinnor) och som personer som inte känner av när det verbala går över till att bli omoraliskt (hon fortsätter med sina verbala angrepp trots att han gråter). Inte sällan ges bilden av kvinnan som våldsam. På så vis erbjuds vi en bild av kvinnan som långt ifrån ett oskyldigt och värnlöst offer, och vi ges möjlighet att definiera henne som något annat.

Männen beskrev situationer där de själva framstod som ansvarsfulla personer som handlat moraliskt rätt under svåra situationer. De framhöll hur de valt moraliska lösningar i svåra situationer genom att exempelvis dra sig undan vid ilska eller genom att söka hjälp vid mansverksamheten. Genom sådant som männen gjort, t ex separerat från partnern, genom att bli en bättre förälder eller genom att försöka gå och tala om våldet med någon, har han gjort det som är moraliskt korrekt att göra efter en omoralisk handling. Männen använde sig inte av *en* redovisande förklaring som han höll sig till utan använde sig av överlappande och många olika förklaringar (jmf Hearn, 1998 & Ptacek, 1988).

Moralarbetets landningsplats

Männens framställningar resulterar i moraliskt anständiga beskrivningar, av samtliga män. Det empiriska materialet visar att resultatet går hand i hand med Pressers resultat, som analyserade tal av dömda våldsamma män, i det avseendet att samtliga intervjupersoner landade i en identitetsbeskrivning som i nuläget var moraliskt anständig (Presser, 2004, s. 86). Jag har kunnat identifiera tre moraliska

identitetsbeskrivningar som männens berättelser utmynnar i med hjälp av de ovan beskrivna byggstenarna.

Den första är den bibehållna identiteten vilket männen kunde komma fram till genom att de beskrev hur deras gränser eller normer rörande våld skiljde sig från andras syn på begreppen. Männen beskriver nämligen hur han inte delar uppfattningen om att det som han gjort varit omoraliskt. Männen bibehöll således en moralisk identitet genom att problematisera våldsbegreppet och hävda gränser och uteblivna aspekter för våld, som gjorde att handlingarna de utfört hamnade på rätt sida om en respektabel moralgräns, och därför inte ens borde tolkas som tvivelaktiga. På liknande sätt trivialiserades och förminskades den egna våldsutövningen så att denna inte framstod som så allvarlig.

Den andra identitetsbeskrivningen som män landade i var skildringar av *temporära brott i den moraliska identiteten*. Våldsutövningen framställdes som ett resultat av att de själva varit eller är offer för orättvisor eller andra livsomständigheter. De hade tillfälligt men oundvikligt övergett sin moral, på grund av dessa omständigheter som de inte kunde rå över. Om omständigheterna förändrades eller hade varit annorlunda så skulle de agerat annorlunda. De skulle då vara tillbaka i sig själv, i sitt rätta jag.

Den tredje landningsplatsen var då männen tog avstånd från de handlingar de utfört, och den person han varit tidigare och hävdade att han nu var en annan person. Han skapade således en ny moralisk identitet och den person som han nu var skiljde sig markant från den person som han en gång varit och som han fördömde. Han var *förändrad.* Sådana berättelser utmärkte sig genom att männen genomförde en form av kontrasterande retorik; han hade varit på ett sätt innan men nu var han annorlunda (jmf Presser, 2008).

Studier av våldsamma män i behandling – välkomnas av skilda anledningar

Denna studie närmar sig ämnet våld i nära relationer från ett ovanligt håll genom att utgå från självrapporteringar från den som oftast positioneras som förövare i våldssituationen; nämligen mannen. Majoriteten av tidigare undersökningar rör utsatta kvinnor. Den föreliggande studien har sin utgångspunkt i en speciell grupp våldsamma män, nämligen de som på egen hand sökt sig till verksamheter som arbetar med män som använder våld i nära relationer. Frivilliga behandlingar riktade mot män som använt våld mot kvinnor i nära relationer har funnits i över

30 år i Sverige. Trots detta är Socialstyrelsens utvärdering, vars insamlade data utgör en del av den empiri som analyseras i denna avhandling, den första större granskningen av svenska verksamheter. Kunskapen om dessa män och det våld som de tillkännager när de kommer till en mansverksamhet, har således länge varit begränsad till praktikernas erfarenheter och deras dokumentation.

Behandling av män som använder våld i nära relationer väcker reaktioner. Samma sak gäller studier av detta vilket jag erfarit under den tid som jag har arbetat med min forskning. Jag har i olika sammanhang, såväl i privata rum som i vetenskapliga korridorer fått reaktioner från människor som i allmänhet välkomnat mitt forskningsämne. Vissa gånger har entusiasmen motiverats med att det behövs ett fokus på gärningsmän för att få våld mot kvinnor att upphöra. I andra fall har omgivningens motivering varit att det är bra om männens berättelser och rapporter lyfts fram, eftersom män också blir slagna av kvinnor, vilket de inte tyckt uppmärksammats tillräckligt. Bakom dessa hållningar finns såväl forskningskontroverser, praktikers och allmänhetens ganska dedicerade uppfattningar. Ämnet är alltså inte något människor är likgiltiga inför.

Vilken kunskap kan då studiet av hjälpsökande mäns berättelser om våld erbjuda? För att få en nyanserad bild och förstå våldsinteraktion inom nära relationer krävs det att våldet studeras från olika perspektiv; det vill säga genom både kvinnor och mäns skildringar. Cavanagh et al. som analyserat män och kvinnors tal i nära relationer skriver att

> ”..if effective policies for challenging domestic violence are to be developed, they must not only be informed by women´s experiences of abuse but must also be cognisant of the exculpatory and expiatory discourses which dominate men’s accounts and through which they seek to neutralise and eradicate women´s experiences of abuse” (Cavanagh et al., 2001, s. 711-712).

Genom att studera männens egna förklaringar och rapporteringar på frågeformulär och i intervjuer erbjuds en inblick i hur männen själva begripliggör och framställer våldet. Mullaney som studerat män som använt våld i nära relationer skriver att

> *“*As packages of attributions, accounts provide a glimpse into the batterer´s perspective on where causality, blame, and responsibility lie.” (Mullaney, 2007, s. 1).

Detta är den första större studie som, utifrån mäns egna rapporteringar i frågeformulär och i intervjuer, analyser våldsbehandlingssökandes moralarbeten i en svensk kontext. Genom att studera hur männen själva presenterar sig och sina

erfarenheter, framkommer vilka förklaringar som anses legitima för dem att använda. Ökad kunskap om hur dessa män skildrar sina erfarenheter bidrar till att bilden av våld i nära relationer nyanseras, vilket kan komma till gagn för utvecklingen av behandlingsprogram för män som använt våld i nära relationer. Studien ger en inblick i hur relationer och våldshandlingar begripliggörs av de som diskussionerna ofta handlar om. Avhandlingens främsta bidrag är den empiriska kunskap som framkommer genom framställningen av hur dessa män rapporterar om våldet samt identifieringen av hur dessa män genomför sitt moralarbete.

English summary -Men, violence and moral work

-Reports from help-seeking men at treatment centers working with violence in close relationships

Background of the thesis

This thesis originates from an evaluation study that I was working on while being part of a project group coordinated by The National Board of Health and Welfare. The mission of the study was to evaluate Social Service affiliated treatment programs offered to men using violence in close relationships in Sweden (Behandling av män som använder våld i nära relationer –en utvärdering, Socialstyrelsen 2010). The empirical data collected in this evaluation serve as the starting point for this thesis and consists of men´s answers on a questionnaire distributed prior to treatment.

While working on the evaluation study I met the men prior to their treatment and introduced them to the questionnaire. During the beginning of this data collection I started to notice that the participants wanted to explain why they had ticked boxes regarding different types of violence. This created an interest in how these men presented themselves and their experiences during the data collection session and led to an additional data collecting method; interviews. The main questions in this study are:

-How do men, seeking help at men's center working with violence in close relationships, report about violence and treatment?

-How do men, seeking help at men's centers working with violence in close relationships, present themselves and their experience?

Violence in relationships

Men's violence against women is currently seen as an extensive social problem. This is mainly due to the women's rights movement which has put men´s violence against women on the political agenda. Prior research has shown that men´s violence against women in close relationship exists in all classes and ages. Violence in close relationships is not only present in heterosexual marriages, but is also found in cohabitants relationships, in dating relationships, in same sex relationships, and in relationships with and without children.

Research has focused on trying to explain why some men and women are living in violent relationships. Individual explanations such as psychological factors regarding the man who abuses or the woman getting abused, alcohol use and socially conditioned behavior, have come to dominante the field for many years. In the 1980s these explanations were challenged by a structural model, where the explanation for violence is sought in the power structure between men and woman in larger society. This view is now dominating the field in Sweden and is, often combined with individual explanation models, the most commonly held interpretation, both in research and by practitioners and their modeling of treatment programs.

It is hard to determine how many people who are actually exposed to violence by their partner, due to the hidden statistics. It is also hard to compare different studies, because the definition of what constitutes violence in a close relationship is not properly defined. In Sweden most of the research has focused on the man in the role of the abuser and the woman in the role of the victim. However, lately men´s role as victims of domestic violence has also started to emerge. This can be illustrated by the fact that in 2009, BRÅ (The Swedish National Council for Crime Prevention) started to add men's victimhood of violence in close relationships to their comprehensive survey of self-reported victimization NTU (Swedish Crime Survey). In other countries such as the US and UK, some researchers claim that there is a gender symmetry regarding domestic violence, implying that men and women use violence in the same way. In these studies little emphasis is given to the context of the situation and the consequences of the violence. The violence used by men is *de facto* often more severe and more frequently occurring than women's violence against men. Consequently injuries and fear are differently manifested depending on the victim being a man or a woman, and women report more feelings of fear and more injuries than men.

When men's violence against women started to gain more attention, women's shelters started to emerge, acting as a way to protect and help women who had been abused by their husbands. In the middle of the 70´s, another type of centers were established in the US and UK, which focused on men that had been violent against their wife's or girlfriends. This spread to Sweden and in the 1980´s the first center where violent men could seek help was established. Treatment is now available inside and outside of the Swedish legal system. However, the evaluations of these batter treatment programs have been limited and not given much attention by evaluators or other researchers. Research about violence in close relationships has instead revolved around women's experience of being victims of severe abuse from men. However, in recent years there has been a growing interest in the men as well. Although experience from violent men has been studied from various perspectives, there has been a tendency to talk only to men who have been reported to the police or sentenced for having committed violence against their partner(s). This study is based on reports from a different group of men; men who voluntarily sought help at a Social Service related men's center, where treatment was offered for men who use violence in close relationships.

Theoretical inspirations and analysis model

This study aims to provide knowledge on how help-seeking men report about violence in close relationships, and about their treatment. This is partly done by compiled and descriptive presentations of answers from the questionnaire, partly by an analysis of interviews. The study is inspired by Erving Goffman and his theories of how people present themselves when interacting with others; the presentation of self. The participant's retold experiences are assumed to be a presentation of self. The specific place where the data collection is carried out, at a treatment center, followed by an evaluation of the treatment itself, makes it clear that violent acts are not preferable. This setting is decisive for what is acceptable for the men to say and which accounts are possible to use. As the American criminologist Lois Presser writes "accounts are also tailored to particular social settings and events that occur in those settings" (Presser, 2004, p. 98). Thus, the analysis focuses on how these men present themselves during the data collection. In other words the analysis highlights the men's explanations and portrayals of their own experiences. I call these presentations *moral work*. I turned to Scott & Lyman's (1968) sociological concept 'accounts' while analyzing the men's

explanations of why they have used violence. Furthermore, this concept was also used when analyzing the men's explanations of why they had been exposed to violence by their women, why they were seeking help at a center that works with men that use violence in close relationships and why they did or did not end the relationship. Accounts, according to Scott & Lyman is a way to make an immoral act understandable and is "a linguistic device employed whenever an action is subjected to valuative inquiry" (Scott & Lyman, 1968, p. 46). Scott & Lyman present excuses and justifications as two major accounts, where the first one admits the act but denies responsibility, and the second one admits the act but not the pejorative quality connected to it (ibid., p. 47). In this study I started to analyze the interviews using Goffman's development of Scott & Lyman's concept of account, which he calls 'remedial work' (Goffman, 1971, p. 139ff). He added two concept to Scott & Lyman's concept and they are *apologies*, where a person disavows the person s/he was, and *request,* where a person seeks a permission to do the act prior to it. In the beginning of the process, I categorized the men´s explanations based on these three categorizes; accounts, apologies and requests. I ended up with many explanations and narratives that did not fit into these three categorizes, and decided to start over with the analysis, which led to the final analysis model that has its starting point in the empirical material. I identified three themes in the men's talk which were used as starting points; their violence use, their violence exposure and treatment. I identified subthemes, based on what was said in the interviews and then went through the material over and over again adjusting the categorizations and subcategories within each theme.

The empirical data

This study is based on two types of data; responses given on a questionnaire collected primarily for the evaluation study mentioned above, and analyses of qualitative interviews that I conducted for this thesis only.

The questionnaire was handed out to men about to start treatment for using violence against their partners, at eight different men´s centers in Sweden. The men's centers were affiliated with the Social Service and the treatment was optional and voluntarily. The personnel at the center who upon receiving the first telephone call from the man, decided if the man was a candidate for the treatment and whether he was an appropriate candidate for the study. The personnel functioned as gatekeepers and were instructed to include men who used physical

violence (examples given: tearing, biting, burning, shaking or pushing, slapping, punching, kicking and taking chokehold). Furthermore, they were asked to incorporate men who used systematic threat of violence (examples given: threats to harm the woman or someone important to her), sexual violence (no examples were given), psychological violence or clearly controlling behavior (examples given: deeply offensive and derogatory words, verbal attack on her as a person or as a mother, verbal attacks on her friends and family, verbal attacks about her looks or her as a woman). The personnel were also instructed not to include men who came for other reasons than violence against his partner and where the above types of violence were not mentioned as an issue.

188 out of 228 men who came to one of the selected men's center during one year and who according to the gatekeepers were suitable candidates, agreed to participate in the study. The participants met with me or one of my colleagues personally, prior to the start of the treatment. This meeting took place at the treatment center, where the men filled in a questionnaire consisting of different types of tests and a clusters of questions. The Revised Conflict Tactics Scale (CTS2) was used to measure violence use. In this test the men had to answer how many times he had committed an act towards his partner, and how many times she had done the same thing to him, for example "I kicked my partner" and "My partner did this to me". The answers were fixed and he could answer how many times the act happened the last year, but also if it had happened during previous years. One year after the treatment start, 140 out of the 188 men who participated the first time answered a new follow-up- questionnaire during a new meeting with me or my colleagues. This second questionnaire also included the CTS2 as a way to measure violence use and also conducted questions designed by the project group aiming to study treatment effect and changes in violence use.

I was responsible for the data collection in two of the eight men's center. The qualitative interviews analyzed in this study were carried out one year after the treatment start, and were conducted directly after they had filled in their follow-up questionnaire. I asked 30 men if I could interview them and 16 of them agreed to participate in the interview study. The interviews were relatively short; typically lasting around 25 minutes. The whole data collection session lasted about 60-200 minutes. During the time of the data collection I also took notes, both field notes and diary notes, which were used as a way to remember the research process and to illustrate the lines of thoughts.

Results

This thesis reveals how men seeking help at centers working with men using violence in close relationships in Sweden report their violence through a questionnaire and interviews. The thesis gives two types of contributions; an empirical contribution regarding the men's reports, and a theoretical contribution regarding the men's moral work.

Heterogeneous reports and the effect of the treatment

The men's answers on the questionnaire prior to treatment show that men, who contact the men´s center and are registered in the treatment program, reports a wide range of violence experience. Some of the men reports frequent unilateral psychological, physical and sexual violence against his partner, other men report no physical or sexual violence use at all and others report one violent physical or psychological act made on one occasion. All the men report to have done at least one of what, according to CTS2, is defined as psychological violence acts, and 80 percent report to have done at least one physical violent act. One out of four men report to have committed at least one of the acts that, according to CTS2, are classified as sexual violence. It is most common to report violent acts from the psychological and from the physical scale in combination, 62 percent of the men report this combination and an additional 23 percent report actions from psychological, physical and sexual violence scales combined.

18 percent of the men report that he is the only practitioner of physical violence in the household, while three percent report that they are the sole victim of the violence, claiming the woman to be the perpetrator. However, it is most common to report that physical violent acts were carried out by both spouses. 62 percent of the participants reported this. Violence acts such as pushing or shoving, grabbing and twisting arms or hair were acts that were reported in high rate as carried out by both partners (96%, 97% and 86%). More excessive force such as burning, choking and the use of guns and knives were more often reported as a unilateral act (20%, 4% and 0.6%). The results also show that the violent act itself was not always crucial for the report of abuse, meaning that one man could, for example, report kicking his woman but not reporting having committed abuse.

In the thesis the possibility to assert whether the treatment was effective is discussed. There was no control group, meaning that there is no way to compare the results with those men who did not go through treatment. It is also impossible

to know what was the effect of the treatment and the effect of other things. The results from this study do not answer the question whether the treatment is effective or not, instead it works as a clinical contribution of help seeking men´s reports. The study is furthermore based on self-reports, making it impossible to interpret the results as unquestionable facts. With this said, the men report less violence use one year after the first contact with the treatment center was made. The goal of the treatment is to make the violence stop entirely and the treatment would only be successful if the men have committed no violent act at all. 80 percent of the men reported at the start of the treatment that they had performed at least one act from the physical violence scale in CTS2, one year later this number was 31 percent. The psychological violence had gone from 98 percent to 77 percent, the sexual from 24 percent to 8 percent and the reported injuries on the women had decreased from 61 percent to 24 percent. The men themselves were satisfied with the treatment, 88 percent reported that they were satisfied with the treatment program on a direct question. 96 percent of the men answered that they would recommend the treatment to a friend in similar situation.

The moral work

The men's talk in the interviews was analyzed related to their moral work. The men presented themselves in such a way as to make them appear as morally decent persons, using accounts and supportive statements to reach a desired image. The men's moral work is seen through three areas. The first stage is the *orientation work (orienteringsarbete)* where the setting is seen as one important factor. The study and the treatment is seen as a way for these men to orientate around these issues. One indication of its importance is that during the men's talk they ask questions to ensure that their given accounts are being agreed upon (don´t you think so?). This is a theoretical starting point, important for the interpretation of the analysis.

The second stage is the *depictive work*; this is where the men talk about their questionable acts and present their accounts. The men use strategies to make their actions understandable and morally decent. Here, one can find how the men use accounts regarding their violence use. The categories identified in this study are a) *delineation,* where actions are separate from a more general definition of violence and abuse (a punch is not abuse), b) *disassociation*, where the definition of women abuse is being negotiated and focus is put on explaining what the difference is between their own acts and the violent acts of women abusers (it is

not because she is a girl), c) *reduced seriousness* (If I push her she falls but if she pushes me I can't feel it), d) *excuses* where the men admitted to the violence and that it is wrong, but blamed it on the woman's actions or other life circumstances (I am different. I had a hard childhood). The men's own exposure to violence from his partner is explained as crucial for their own use of violence. The women's violence use are at the same time portrayed as trivial and under control and the men do not identify themselves as ideal victims. The men also portrait some of their own and their partners personalities and identities as a part of the presentation of their self-image. This I call the supporting building blocks. With these narratives, the men offer an alternative picture from that of a violent man, for example by portraying themselves as responsible fathers, as persons who are trying to end the violence by ending the relationship and by describing their treatment worker as an ally. Another way to portray oneself as a responsible person is by explaining that one has tried to get external help before.

The final help-seeking itself, at the men's center, was not always or simply portrayed as having the motive to end their violent behavior. Instead three motives were made visible; the help-seeking in itself as a way to save the relationship (for example as an answer to the ultimatum that he shall go to treatment or she will leave him), identity problems (he could not recognize himself) and that he had a deeper crisis that he could not sort out himself.

Another interesting aspect lies in that the men switches between not taking responsibility for the violence and describing responsibility on three different levels. The men explain how they are responsible on a situational level (trying to leave the room during fights, but are prevented by the woman), on a relational level (trying to break up or initiate a break up) and by bringing out the argument that he has been trying to get help.

The last stage of the moral work is *the landing track*. All of the men presented themselves during the interview as morally decent, but to get there they took different paths. Three landings were identified as being used by the men: 1) by stating that they had never been involved in immoral behavior by using boundaries, *the retained identity*; 2) by portraying *temporary interruptions in their moral self*, in other words; they left their real self when they were violent and 3) by distancing themselves from the person that they used to be, by presenting a *new moral self*.

Final comment

With this study I hope to give a contribution to the specific field of violence against women, by presenting reports from men who seek help at men´s treatment centers in Sweden. The study gives a clinical contribution. Furthermore, I wish to contribute to the field of sociology by giving an input to the research field of accounts. The men's talk show us that there is need to include more than the conventional image of the women abuser, and a need to add more nuances to violence in close relationships. This is indicated by the men's talk about why they waited in seeking help, where the men highlighted the strong connection between the risk of being seen as a women abuser, and their willingness to seek help and talk about the violence with others.

Referenser

Adelswärd, V. (1997). Berättelser från älgpassen: Om metoder för att analysera jaktberättelsers poäng och sensmoral. I L-C. Hydén & M. Hydén (Red.). *Att studera berättelser* (ss. 198-235). Stockholm: Liber

Adelswärd, V. (2009). *Till struntpratets lov*. Falun: Bromberg.

Adler, P. A. & Adler, P. (2002). The reluctant respondent. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.). *Handbook of interview research: Context and Method* (ss. 515-535). Thousand Oaks: Sage.

Agevall, C. (2012). *Våldet och kärleken: Våldsamma kvinnors begripliggörande av sina* erfarenheter. Lund: Lunds universitet.

Almqvist, A. (2010). *Självrespekt som väg ut ur våldet. Utvärdering av Stickans gruppbehandling för män som utövat våld i nära relation.* FoU-rapport 2010:2. FoU Välfärd, Region Gävleborg.

Almqvist, K., Georgsson, A., Grip, K. & Broberg, A. (2012). *Stöd till barn som upplevt att mamma utsätts för våld: Erfarenheter från en studie av barn som deltagit i Bojens grupprogram.* Delrapport 3. Stiftelsen Allmäna Barnhuset.

Anderson, K. L. & Umberson, D. (2001). Gendering violence: Masculinity and power in men´s accounts of domestic violence. *Gender and Society, 15*(3), 358-380.

Andersson, K. (2008). Constructing young masculinity: A case study of heroic discourse. *Discourse & Society, 19*(2), 139-161.

Annerbäck, E-M., Wingren, G., Svedin, C.G. & Gustavsson, P-A. (2010). Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden: Findings from a population based youth survey. *Acta Paediatrica 99*(8), 1229-1236.

Antaki, C. (1994). *Explaining and arguing: The social organization of accounts.* London: Sage Publications.

Archer J. (2000). Sex Differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin, 126*(5), 651-680.

Babcock, J. C., Green, C. E. & Robie, C. (2002). Does batterers´ treatment work?: A meta-analytic review of domestic violence treatment. *Clinical Psychology Review 23*, 1023-1053.

Becker, H. S. (1963/2006). *Utanför: Avvikandets sociologi*. Carlshamn: Arkiv förlag.

Becker, H. S. (2008). *Tricks of the trade: Yrkesknep för samhällsvetare.* Malmö: Liber.

Bergström, L. & Rudqvist, A. (2006). *Mansfrid: En utvärdering av behandling för män som dömts för våld i nära relationer.* Karlstad: Universitetstryckeriet.

Blomberg, H., Kroll, C., Lundström, T. & Swärd, H. (2004). *Sociala problem och socialpolitik i massmedier.* Lund: Studentlitteratur.

Bograd, (1988). Feminist perspectives on wife abuse: An introduction. I K. E. Yllö & M. E. Bograd (Red.). *Feminist Perspective on wife abuse* (ss.11-26). CA: Sage Pulication.

Brottsförebyggande rådet (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer.* BRÅ-rapport 2007:6.

Brottsförebyggande rådet (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer: Våldets karaktär och offrets erfarenheter av kontakt med rättsväsendet*. BRÅ-rapport 2009:12.

Brottsförebyggande rådet (2014a). *Anmälda brott: Slutlig statistik för 2014.* Sveriges officiella statistik: BRÅ.

Brottsförebyggande rådet (2014b). *Brott i nära relationer: En nationell kartläggning.* BRÅ-rapport 2014:8.

Brottsförebyggande rådet (2014c). *Nationella trygghetsundersökningen 2013: Om utsatthet, otrygghet och förtroende.* BRÅ-rapport 2014:1.

Burcar, V. (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter: Samtal med unga män som utsatts för brott.* Lund: Lunds universitet.

Burcar, V. (2008). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer –och barn som upplever våld: En forsknings- och kunskapsöversikt.* Solna: Polishögskolan.

Cavanagh, K. & Lewis, R. (1996). Interviewing violent men: Compromise or challenge? I K. Cavanagh & V. E. Cree (Red.). *Working with men: Feminism and Social Work* (ss. 87-112). London: Taylor & Francis.

Cavanagh, K., Dobash E., Dobash, R. P. & Lewis, R. (2001). 'Remedial work': Men´s strategic responses to their violence against initmate female partners. *Sociology, 35*(3), 695-714.

Cederholm Andersson, E., Jacobsson, K., Leppänen, V., Säwe, F. & Åkerström, M. (2014). *Servicemötets gnissel och skav.* Malmö: Gleerups.

Ceruelli, C., Poleshuck, E., Raimondi, C., Veale, S., & Chin, N. (2012). What fresh hell is this?: Victims of intimate partner violence describe their experience of abuse, pain and depression. *Journal of Family Violence, 27*(8), 773-781.

Cheung, M., Leung, P. & Tsui, V. (2009). Asian male domestic violence victims: Services exclusive for men. *Journal of Family Journal, 24*, 447-462.

Christie, N. (2001). Det idealiska offret. I M. Åkerström, & I. Sahlin (Red.). *Det motspänstiga offret* (ss. 46-60). Lund: Studentlitteratur. (Originalet publicerades 1986)

Copes, H., Hochstetler, A. & Williams, P. (2008). We weren´t like no regular dope friends: Negotitating hustler and crackhead identities. *Social Problems, 22*(2), 254-270.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna.* Lund: Studentlitteratur.

Dobash, R. P., Dobash, E. R., Wilson, M. & Daly, M. (1992). The myth of sexual symmetry in marital violence. *Social Problems, 39*(1), 71-91.

Dobash, R. P., Dobash, R. E., Cavanagh, K. & Lewis, R. (1998). Separate and Intersecting Realities: A Comparison of Men´s and Woman´s Accounts of Violence Against Women. *Violence Against Women, 4*(4), 382-414.

Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2004). Women's violence to men in intimate relationships: Working on a puzzle. *British Journal of Criminology, 44*(3), 324-349.

Douglas, E. M. & Hines, D. A. (2011). The helpseeking experience of men who sustain intimate partner violence: An overlooked population and implications for Practice. *Journal of Family Violence, 26*, 473-485.

Edlund, H. (2010). *Kriscentrum för män i Västmanland (KMV). En extern utvärdering av en metod att möta män som slår*. Tillgängling online: kfmv.se/onewebmedia/Utvadering2009.pdf. Kriscentrum för män i Västmanland.

Eliasson, P. (2000). *Män, kvinnor och våld: Att förstå och förändra våldsamt beteende*. Bjärnum: Carlsson Bokförlag.

Eliasson, M. (2006). *En kunskapsöversikt: Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Enander, V. (2011). Violent women?: The challenge of women's violence in intimate heterosexual relationships to feminist analyses of partner violence. *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research, 19*(2), 105-123.

Eriksson, M., Biller H. & Balkman, D. (2006). *Mäns våldsutövande –barns upplevelser: En kartläggning av interventioner, kunskap och utvecklingsbehov.* Stockholm: Näringsdepartementet, Regeringskansliet.

Gadd, D., Farrall, S., Dallimore, D. & Lombard, N. (2002). *Domestic Abuse Against Men in Scotland.* Edinburgh: Scottish Executive Central Research Unit.

Gondolf, E. W. (2004). Evaluating batterer counseling programs: A difficult task showing some effects and implimitations. *Agression and Violent Behavior, 9*, 605-631.

Goffman, E. (2009). *Jaget och maskerna: En studie av vardagslivets dramatik.* Stockholm: Nordstedts. (Originalet publicerat 1959)

Goffman, E. (2010). *Stigma: Den avvikandes roll och identitet.* Stockholm: Nordstedts akademiska förlag. (Originalet publicerat 1963)

Goffman, E. (1971). *Relations in Public: Microstudies of the Public Order.* New York: Basic Books.

Goffman, E. (2005). On Face-work. I E. Goffman, *Interaction ritual: Essays in face-to-face behavior* (ss. 5-45). New Jersey: Aldine Transaction. (Originalet publicerat 1967)

Gottzén, L. (2012). Att (inte) bli kvinnomisshandlare. I L. Gottzén & R. Jonsson (red.) *Andra män. Maskulinitet, normskapande och jämställdhet* (ss. 149-165). Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Gottzén, L. (2013a). *Hjältar och monster: Samhällsvetenskapliga perspektiv på män och våld.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Gottzén, L. (2013b). Skam, maskulinitet och respons på mäns våld mot kvinnor. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, nr. 2, 75-91.

Haggård, U., Freij, I., Danielsson, M., Wenander, D., & Långström, N. (2015). Effectiveness of the IDAP treatment program for male perpetrators of intimate partner violence: A controlled study of criminal recidivism. *Journal of Interpersonal Violence*, Published online before print, Doi: 10.1177/0886260515586377.

Hearn, J. (1998). *The Violences of Men*. London: Sage Publications.

Holmberg, C. & Enander, V. (2004). *Varför går hon?: Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser.* Ystad: Kabusa Böcker.

Holmberg, C. & Enander, V. (2011). *Hur går hon?: Om att stödja misshanldade kvinnors uppbrottsprocesser.* Lund: Studentlitteratur.

Holmberg, C. & Stjernqvist, U. (2008). *Våldsamt lika och olika: En skrift om våld i samkönade parrelationer.* RFSL.

Holtzworth-Munroe, A. (2005). Male versus female intimate partner violence: Putting controversial findings in to context. *Journal of Marriage and Family, 67*(5), 1120-1125.

Hydén, M. (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet: Mellan det omöjliga och det möjliga.* Stockholm: Liber.

Hydén, M. (2000). Att lämna den man som slår: Om misshandlade kvinnors rädsla efter uppbrottet. I *I. Sahlin & M. Åkerström (Red.). Det lokala våldet: om rädsla, rasism och social kontroll* (ss. 210-237). Stockholm: Liber.

Isdal, P. (2001). *Meningen med våld.* Stockholm: Gothia förlag.

Jacobsson, C & Åkerström, M. (2012). Interviewees with an agenda: Learning from a ´failed´ interview. *Qualitative Research 13*(6), ss.717-734.

Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and Family, 57*(2), 283-294.

Johnson, M. P., & Ferraro, K. J. (2000). Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 948-963.

Jönsson, H. & Åkerström, M. (2004). Äldre som ideala brottsoffer? I H. Blomberg, C. Kroll, T. Lundström & H. Swärd. *Sociala problem och socialpolitik i medier* (ss. 93-125). Lund: Studentlitteratur.

Kalab, K. A. (1987). Student vocabularies of motive: Accounts for absence. Symbolic Interaction, 10(1), 71-83.

Karlsson, P. (2010). *Utvärdering av verksamheterna inom Centrum mot våld i Umeå.* Utvecklings-och fältforskningsenheten UFFE, Umeå socialtjänst.

Kelly, J. B., & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family Court Review, 46*(3), 476-499.

Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. Cambridge: Polity.

Kimmel, M. S. (2002). "Gender symmetry" in domestic violence: A substantive and methodological research review. *Violence Against Women, 8*(11), 1332-1363.

Lawick van, J. (2013). *Våld i nära relationer.* Lund: Studentlitteratur

Lennartsson, M. (2004). Att föregå med ett gott exempel: Våld och misshandel i den tidigmoderna prästfamiljen. I E. Österberg & C. Lindstedt Cronberg (Red.). *Våldets mening. Makt, minne, myt* (ss. 61-86). Lund: Nordic Academic Press.

Loseke, D. R. (2007). The study of identity as cultural, institutional, organizational, and personal narratives: Theoretical and empirical integrations. *The Sociological Quarterly, 48*(4), 661-688.

Lundgren E. (1992). *Gud och alla andra karlar.* Stockholm: Natur och kultur.

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A.M. (2001). *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: En omfångsundersökning.* Stockholm: Brottsoffermyndigheten.

Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för Sveriges kvinnojourer

Mead, G. H. (1976). *Medvetandet, jaget och samhället: Från socialbehavioristisk ståndpunkt.* Lund: Grahns boktryckeri AB. (Originalet publicerades 1934)

Messerschmidt, J. W. (2004). *Flesh and blood: Adolescent gender diversity and violence*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Mullaney, J. L. (2007). Telling it like a man. Masculinities and battering: Men´s accounts of their violence. *Men and Masculinities, 10*(2), 222-247).

Naumburg, L. (1998). *Över gränsen: Om männen och kvinnomisshandeln.* Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.

Nybergh, L., Taft, C., Enander, V., & Krantz, G. (2013). Self-reported exposure to intimate partner violence among women and men in Sweden: Results from a population-based survey. *BMC Public Health, 13*(1), 845-857.

Pence E. P. & Paymar, M. (1994). *Utvecklingsprogram för män som misshandlar: Duluth modellen.* Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.

Phoenix, C., Smith, B. & Sparkles, A. C. (2010). Narrative analysis in aging studies: A typology for consideration. *Journal of Aging Studies, 24*(1), 1–11.

Pogrebin, M., Stretesky, P. B., Unnithan, P. N. & Venor, G. (2006). Retrospective accounts of violent events by gun offenders. *Deviant Behavior, 27*, 479-501.

Presser, L. (2004). Violent offenders, moral selves: Constructing identities and accounts in the research interview. *Social Problems, 51*(1), 82-101.

Presser, L. (2008). *Been a heavy life: Stories of violent men.* Urbana and Chicago: University of Illinois Press

Ptacek, J (1988). Why Do Men Batter Their Wives? I K. E. Yllö & M. E. Bograd (Red.). *Feminist Perspective on wife abuse* (ss.133-157). CA; Sage Pulication.

Rangul Askeland, I., Lømo, B., Strandmoen, J-F., Heir T & Tjersland, O. A. (2012). *Kjennetegn hos menn som har oppsøkt Alternativ til Vold (ATV) for vold i nære relasjoner.* Oslo: Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Riessman, C. K. (2002). Analysis of Personal Narratives. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.), *Handbook of interview research: Context and Method* (ss. 695-710). Thousand Oaks: Sage.

Rosenqvist, D. & Nordén, K. (2012). *Mansrådgivningen i Jönköping 2010-2012: Projektutvärdering.* Jönköpings kommun, Landstinget i Jönköpings län.

Rying, M. (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer.* BRÅ-rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Sandberg, A. (2009). *Våld i nära relationer -ett familjerådgivningsperspektiv: Redovisning av enkätundersökning inom den kommunala familjerådgivningen 2009*. Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare.

Saunders, D. G. (1986). When battered women use violence: Husband-abuse or self-defence? Victims and Violence, 1(1).

Schwalbe, M. L. & Wolkomir, M. (2001). Interviewing men. I J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.). *Handbook of interview research: Context and Method* (ss.203-221). Thousand Oaks: Sage.

Scott, M. B. & Lyman, S. M. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, *33*(1), 46-62.

Scully, D. & Marolla, J. (1984). Convicted rapists' vocabulary of motive: Excuses and justifications. Social Problems, 31(5), 530-544.

Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Skrinjar, M. (2003). *Forskare eller "babe"?: Om genuskonstruktioner i intervjusituationer.* I I. Lander, T. Pettersson & E. Tiby (Red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminologi* (ss.107-138). Lund: Studentlitteratur.

Small, M. L. (2011). How to conduct a mixed methods study: Recent trends in a rapidly growing literature. *The Annual Rewiev of Sociology, 37*, 57-86.

Smith, D. (1978). `K´ is mentally ill: The anatomy of a factual account. *Sociology, 12*(1), 23-53.

Socialdepartementet (1983:2). *Kvinnomisshandel. Kartläggning och övervägning.* Stockholm: Liberförlag.

Socialstyrelsen (2014). *Kartläggning av interventioner som rör äldre personer som utsatts för våld i en nära relation.* Artikelnummer: 2014-1-34.

Socialstyrelsen (2010). *Behandling av män som utövar våld i nära relationer –en utvärdering.* Artikelnummer: 2010-6-34.

Socialstyrelsen (2009). *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld –Alla kommuners ansvar. Slutrapport från en nationell tillsyn 2008-2009.* Stockholm: Socialstyrelsen/Länsstyrelserna.

Socialstyrelsen (2006). *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys.* Artikelnummer: 2006-131-34.

SOU (2015:55). *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck: Slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor.* Stockholm: Regeringskansliet.

SOU (2004:121). *Slag i luften, En utredning om myndigheter och makt. Betänkande av utredningen om kvinnofridsuppdragen*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU (2006:65). *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Betänkande av utredningen om Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.* Stockholm: Fritzes.

SOU (2011:85). *Fridskränkningsbrotten och egenmäktighet med barn.* Stockholm: Fritzes.

Steen, A. L. (2003). *Mäns våld mot kvinnor-ett diskursivt slagfält: Reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Straus, M.A. & Gelles, R.J. (1986). Societal change and change in family violence from 1975 to 1985. *Journal of Marriage and the Family, 48 (3)*, 465-79.

Straus, M. A. & Ramirez, I. L. (2007). Gender symmetry in prevalence, severity, and chronicity of physical aggression against dating partners by university students in Mexico and USA. *Aggressive Behavior, 33*, 281–290.

Straus, M., Hamby, S. & Warren, L. (2003). *The Conflict Tactics Scales Handbook. Revised conflict Tactics Scale (CTS2). CTS: Parent-child version.* Los Angeles: Western Psychological Services.

Straus, M. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Agression and Violent Behavior*, 16(4), 279-288.

Tashakkori, A. & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining Qualitative and Qualitative Approaches.* Thousand Oaks: Sage Publications.

Thelander, J. (2006). *Mutor i det godas tjänst?: Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*. Lund: Lunds universitet.

Tierny, K. J. (1982). The battered woman movement and the creation of the wife beating problem. *Social Problems*, (29)3, 207-220.

Tjaden, P. & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the national violence against women survey. *Violence Against Women, 6*(2), 142-161.

Ugelvik, T. (2012). Prisoners and their victims: Techniques of the self. *Etnography 13*(3), 259-277.

Uhnoo, S. (2011). *Våldets regler: Ungdomars tal om våld och bråk.* Göteborg: Diadalos.

Walker, L. E. A. (1979) *The battered woman*. New York: Harper and Row

Walker, L. E. A. (2006). Battered woman syndrome: *Empirical findings. Annals of the New York Academy of Sciences, 1087*(1), 142-157.

Wendt Höjer, M. (2002). *Rädslans politik: Våld och sexualitet i den svenska demokratin.* Malmö: Liber.

WHO (2002). Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (Red.). *World report on violence and health.* Geneve: World Health Organization.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken.* Lund: Studentlitteratur.

Wood, J. T. (2004). Monsters and victims: Male felons´accounts of intimate partner violence. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*(5), 555-576.

Åkerström, M. (1995). *Brottsoffren i forskningen –en litteraturstudie*. Lund: Lunds universitet.

Åkerström, M. (1997). Vad är våld?: Beskrivningar i tal och tabeller. *Nordisk Sosialt Arbeid, 17*(4), 210-214.

Åkerström, M. (2002). Slaps, punches, pinches – but not violence: Boundary-work in nursing homes for the elderly. *Symbolic Interaction, 25*(4), 515-536.

Överlien, C., Landberg, Å., Liljeblad, K. & Högberg, Å (2006). *Hur många vuxna tror på en unge egentligen???: En undersökning av ungas upplevelser av våld under uppväxten.* Stockholm: Rädda barnen.

Hemsidor

NCK (2015, 14 augusti). *Vad är kunskapsbanken?* Hämtad från http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Om_kunskapsbanken/Vad_ar_kunskapsbanken_/

Regeringskansliet (2015, 8 augusti). *Mål för jämställdhet: Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.* Hämtad från http://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/

Rikskriscentrum (2015b, 10 augusti). *Män och våld.* Hämtad från http://rikskriscentrum.se/manochvald/

Rikskriscentrum (2015a, 10 augusti). Hämtad från *http://rikskriscentrum.se/medlemsorganisationer*

ROKS (2015, 10 augusti). *Roks – kunskap, trygghet, stöd.* Hämtad från http://www.roks.se/roks-%E2%80%93-kunskap-trygghet-stod

SKR (2014a, 17 juli) *SKR:s värdegrund och policy.* Hämtad från www.kvinnojouren.se/vardegrund-och-policy.

Unizon (2015, 10 augusti) Att kontakta en kvinnojour, tjejjour, ungdomsjour eller jour mot sexuella övergrepp är att ta första steget till att förändra sitt liv. Hämtad från http://unizon.se/om-unizon/om-jourerna.

Direktiv och beslut

Regeringskansliet (2014:25). *Nationell strategi för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.*(Direktiv). Stockholm: Socialdepartementet.

Regeringsbeslut (2011: 3826). *Uppdrag att utveckla och sprida kunskap om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt om våld i samkönade relationer.* Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Regeringens skrivelse (2007): *Mot våld och förtryck. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer.* Stockholm:

Kommittédirektiv 2003:112. Uppföljning och utvärdering av kvinnofridspropositionens myndighetsuppdrag ur ett könsmaktsperspektiv. Beslut vid regeringssammanträde den 16 okt 2003.

Regeringens skrivelse (2007). *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.* Skr. 2007/08:39

Propositioner och lagar

Proposition 1997/98:55. *Kvinnofrid.* Stockholm: Regeringskansliet

Proposition 2006/07:38. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.* Stockholm: Regeringskansliet.

Proposition 1990/91:113. *Om en ny jämställdhetslag, m.m*. Stockholm: Regeringskansliet.

SFS 2013:367. *Lag om ändring i brottsbalken.*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag.*

SFS 2011:328. *Lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).*

Elektroniska källor

Billing, P. & Högberg, M. (2009) *”Våld mot män ignoreras”.* Publicerad på Sydsvenskans nättidning den 10 oktober.

Brandt, A. (2011). *”Kvinnors våld mot män synliggörs inte”.* Publicerad i Newsmill. 2011-12-01, uppdaterad 2011-12-14.

Ekström, J. & Juel, T (2014, 7 november). *Ingen hjälp till män som misshandlas av kvinnor.* Hämtad från http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/jamstalldhet/article19822470.ab

Westerlund, M. & Weimers, J. (2013, 17 april). *Vi måste våga prata om kvinnors våld mot män.* Hämtad från http://www.svt.se/opinion/vi-maste-vaga-prata-om-kvinnors-vald-mot-man

Bilagor

Bilaga 1. Instruktioner till behandlaren - presentation av utvärderingen till män som söker hjälp

Det kan räcka med att ta upp punkt 1-6 nedan. Om mannen behöver mer utförlig information kan även punkt 7-14 tas upp. Det vore väldigt bra om ni kan få ganska klart för er om mannen vill delta eller ej eftersom det annars kan bli en resa förgäves för mig. Men jag förstår om detta är omöjligt att veta i vissa fall!

1) Vår verksamhet ingår i en utvärdering som utförs av en forskningsenhet på Socialstyrelsen, **Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS).**
2) Sammanlagt kommer 10 mansverksamheter runtom i Sverige utvärderas.
3) Alla män som kommer i kontakt med någon av dessa 10 verksamheter kommer **tillfrågas om de vill fylla i ett frågeformulär när de börjar gå i verksamheten och sedan igen efter 12 mån.**
4) Det kommer en forskare från Stockholm/Lund/Göteborg hit och sitter med dig när du fyller i frågeformuläret.
5) **Vi skulle vara väldigt tacksamma om du ville delta i denna utvärdering eftersom det är mycket värdefullt för vår verksamhet att få reda på om det vi gör är verksamt.**
6) Utvärderingen kommer att hjälpa oss att **utveckla vårt arbete.**
7) Utvärderingen kommer att göra det möjligt att se om det sker någon förändring från första till andra gången du får fylla i formulären.
8) Frågeformuläret tar ca **45 min till en timme att fylla i** och handlar om dig och ditt liv, din relation, hur du mår osv.
9) Ingen av oss behandlare kommer att ta del av dina svar.

10) Ingen enskild individ kommer att kunna identifieras i de rapporter som senare kommer att skrivas.

11) Som tack för din medverkan får du båda gångerna en biobiljett

12) De som arbetar med utvärderingen omfattas av tystnadsplikt.

13) Mailadressen till Annika Eriksson som är projektledare är annika.eriksson@socialstyrelsen.se och hennes telefonnummer är 075-247 3038.

14) Om mannen säger nej till utvärderingen när du pratar med honom per telefon, så skulle vi vara tacksamma om du, när du träffar honom personligen för ett möte, ville fråga om han kan ta med sig vårt frågeformulär hem och skicka det till oss i ett frankerat svarskuvert. Samtycket kan han skriva på redan vid det personliga mötet med er.

Bilaga 2. Inkluderingskriterier

Instruktioner till behandlarna:
Män som ska inkluderas i utvärderingen

De män som söker sig till verksamheten som utövat våld mot sin partner inkluderas. Med våld menas den typ av våld som vi i regel räknar till ”våld i nära relation”:
- **fysiskt våld** (exempelvis att mannen river, biter, bränner, skakar eller knuffar kvinnan, likaså av örfilar, knytnävsslag, sparkar och stryptag.)
- **systematiska hot om våld** (ex. hot om att skada kvinnan eller någon som är viktig för henne, exempelvis hennes eller gemensamma barn).
- **sexuellt våld**
- **psykiskt våld** – tydligt kontrollerande beteende (ex. djupt kränkande och nedsättande ord, om verbala angrepp på henne som person – om henne som mamma, om hennes vänner och familj, om hennes utseende, om henne som kvinna). **Om det framkommer vid det inledande samtalet att det förkommer psykiskt våld men osäkerhet ang. om det förekommer fysiskt våld - då kan dessa inkluderas ändå.**

Män som inte ska inkluderas

Män som vänder sig till er verksamhet pga. andra problem (i relationen alt. övriga problem) och där ovan typer av våld **inte** förekommit exkluderas.
Män som vänder sig till er verksamhet av andra orsaker men där det under behandlingen/interventionen framkommer att våld förekommer, inkluderas inte i studien.

Bilaga 3. Beskrivning av de olika delarna i enkäterna

SCL90 - Symptom Checklist-90-Revised

Med utgångspunkt i den senaste veckan avgör respondenten huruvida han haft det besvär eller problem som föreslås. Svarsalternativen som deltagaren kan välja mellan är: Lite grand, måttligt, ganska mycket, väldigt mycket och inte alls. Testet ämnar få fram en kategorisering av psykologiska problem och psykopatologiska symptom. Innehåller 90 påståenden. Exempel på symptom och besvär som föreslås: Huvudvärk, nervositet eller intre oro, svårigheter att komma ihåg saker och ting.

CTS2 – Revised Conflict Tactics Scale 2

Detta är ett frågeformulär som ämnar mäta olika typer av våld, agression och konflikter mellan parter i nära relationer. Verktyget består av 39 handlingar som kan ha uppstått i förhållandet. Först skall deltagaren ta ställning till om han själv har gjort påstående mot sin partner och sedan om partnern har gjort motsvarande mot honom. Således svarar varje deltagare på 78 frågor. Svarsalternativen som deltagaren kan välja på är: 1 gång, 2 gånger, 3-5 gånger, 6-10 gånger, 11-20 gånger, mer än 20 gånger, inte i år, aldrig hänt. Exemel på påståenden: Jag smällde till min partner, min partner gjorde detta mot mig, jag fick ett benbrott efter ett bråk med min partner, min partner fick ett benbrott efter ett bråk med mig.

CTS2S-T - Conflict Tactics Scale 2-Tid

Vid 12-månadersuppföljningen lades en tidsaxel till CTS2 och presenterades som en ytterligare del i enkäten. Detta test skapades av projektgruppen för att kunna ge möjligheter att studera om eventuellt våld förekommit under undersökningsperioden och i så fall när. Denna del bestod av 20 frågor.

KASAM - Känsla av sammanhang

De tre huvudbegreppen i KASAM är begriplighet, meningsfullhet och hanterbarhet. Detta instrument består av 29 frågor som rör skilda områden i livet och deltagaren får uppskatta påståenden på en skala mellan 1-7 där det vid ettan och sjuan står två påståenden. Deltagaren ska sedan avgöra var emellan dessa två ytterligheter som han anser sig passa in. Exempel på påståenden: När du talar med människor, har du då en känsla av att de inte förstår dig? Vid ettan står ”Har aldrig den känslan” och vid sjuan står ”Har alltid den känslan”.

AUDIT - Alcohol Use Disorders Identification Test

Detta test är ett kort screeninginstrument speciellt utformat för att tidigt upptäcka skadligt alkoholbruk. Det består av 10 frågor och är mer inriktat på alkoholbruket de senaste året än i livet i allmänhet. Frågorna berör tre delar; konsumtion, skadlig konsumtion och beroendesymptom. Svarsalternativen som deltagaren kan välja mellan är: aldrig, 1 gång i månaden eller mer sällan, 2-4 gånger i månaden, 2-3 gånger i veckan, 4 gånger i veckan eller mer. Exempel på fråga: Hur ofta dricker du alkohol, Hur ofta dricker du sex glas eller mer vid samma tillfälle.

DUDIT - Drug Use Disorders Identification Test

Detta parallelltest till AUDIT är ett kort screeninginstrument för att identifiera narkotikabruk eller överbruk av beroendeframkallande läkemedel. Testet består av 11 frågor om drogbruk. Till testet medföljer även en droglista så man vet vilka typer av droger man diskuterar. Svarsalternativen som deltagaren kan välja mellan är: aldrig, 1 gång i månaden eller mer sällan, 2-4 gånger i månaden, 2-3 gånger i veckan, 4 gånger i veckan eller mer. Exempel på frågor: Hur ofta använder du andra droger än alkohol? (se droglistan), Hur ofta blir du kraftigt påverkad av droger?

Bakgrundformulär-Några frågor om dig

Denna del skapades av projektledargruppen speciellt för utvärderingen. Här återfinns bland annat frågor om ålder, utbildning, föräldraskap, civilstånd, tidigare behandlingskontakter, upplevelser av våld som barn och vuxen.Vid första datainsamlingen bestod denna del av 18 frågor, vid uppföljningen bestod denna del av 11 frågor.

Resultat av kontakten med verksamheten

Denna del av enkäten innehåller frågor som handlar om resultatet av männens kontakt med verksamheten. Formuläret skapades av projektgruppen specifikt för utvärderingen. I formuläret ställs frågor om upplevelsen av behandlingen, vad de anser att de fått hjälp med, om de använt våld efeter behandlingsstart etc. En del av frågorna innehåller utrymme att svara i fritext, d v s med egna ord, andra består av fasta svarsalternativ. Denna del bestod av 18 frågor.

Client satisfaction questionnaire-8 (SEQ-8)

Detta formulär är ett väl använt test som avser mäta hur nöjd en person är med en insats eller behandling. Det består av åtta frågor där mannen skall värdera hur nöjd han är med behandlingen som han deltagit i.: Exempel på frågor och svarsalternativ är: Fick du den hjälp du förväntade dig? Nej absolut inte, Nej inte riktigt, Ja för det mesta och Ja absolut.

Bilaga 4. Intervjuguide

Intervjuguide- Män- Återbesök

Hur blev det så här?

- Hur kom det sig att man sökte sig till Kriscentrum?
- Kan du beskriva hur det kommer sig att du är här? Problembeskrivning. Fråga hur det blev så?
- Hur hittade du till Kriscentrum?
- Hur fick du nys om verksamheten?

Behandlingen

- Hur länge har du gått här/i behandling? /Hur länge gick du där?
- Har du tidigare gått här?
- Hur kommer det sig att du hoppat av?
- Har du varit på någon annan verksamhet? Vilken /När?
- Går/Gick man i grupp eller individuella samtal?
- Hur upplevde man gruppen /de individuella samtalen?
- Har du tidigare vänt dig någonstans på grund av våldet? Varför sökte man sig vidare?
- Hur kommer det sig att du inte sökt hjälp tidigare?
- Hur kommer det sig att du valde att söka dig till just denna verksamhet?

Relationen till partnern

- Är du fortfarande tillsammans med din flickvän/fru?
- Hur kommer det sig att man inte gjort slut? / Att man gjort slut? Har man övervägt att göra slut?
- Träffas man fortfarande?

Upplevelse av Kriscentrum

- Vad tycker du om Kriscentrum?
- På vilket sätt bra/dåligt?
- Har behandlingen hjälpt?
- Vad har den hjälp med?
- Tycker du att du har förändrats genom att gå här?
- Hur har du förändrats?

Förbättringar

- Hur kunde man arbetat annorlunda för att möta dina behov bättre?
- Är det något som saknas i behandlingen?
- Skulle du söka dig hit även om det kostade pengar?

Publikationer från Sociologiska institutionen
Lunds universitet

Beställning och aktuella priser på:
bokshop.lu.se
Böckerna levereras mot faktura.

Lund Dissertations in Sociology (ISSN 1102–4712)

---

13 Neergaard, Anders *Grasping the Peripheral State: A Historical Sociology of Nicaraguan State Formation* 401 sidor ISBN 91-89078-00-4 (1997)
14 Jannisa, Gudmund *The Crocodile's Tears: East Timor in the Making* 328 sidor ISBN 91-89078-02-0 (1997)
15 Naranjo, Eduardo *Den auktoritära staten och ekonomisk utveckling i Chile: Jordbruket under militärregimen 1973-1981* 429 sidor ISBN 91-89078-03-9 (1997)
16 Wangel, Arne *Safety Politics and Risk Perceptions in Malaysian Industry* 404 sidor ISBN 91-89078-06-3 (1997)
17 Jönhill, Jan Inge *Samhället som system och dess ekologiska omvärld: En studie i Niklas Luhmanns sociologiska systemteori* 521 sidor ISBN 91-89078-09-8 (1997)
18 Lindquist, Per *Det klyvbara ämnet: Diskursiva ordningar i svensk kärnkraftspolitik 1972-1980* 445 sidor ISBN 91-89078-11-X (1997)
19 Richard, Elvi *I första linjen: Arbetsledares mellanställning, kluvenhet och handlingsstrategier i tre organisationer* 346 sidor ISBN 91-89078-17-9 (1997)
20 Einarsdotter-Wahlgren, Mia *Jag är konstnär! En studie av erkännandeprocessen kring konstnärskapet i ett mindre samhälle* 410 sidor ISBN 91-89078-20-9 (1997)
21 Nilsson-Lindström, Margareta *Tradition och överskridande: En studie av flickors perspektiv på utbildning* 165 sidor ISBN 98-89078-27-6 (1998)
22 Popoola, Margareta *Det sociala spelet om Romano Platso* 294 sidor ISBN 91-89078-33-0 (1998)
23 Eriksson, Annika *En gangster kunde kanske älska sin mor… Produktionen av moraliska klichéer i amerikanska polis- och deckarserier* 194 sidor ISBN 91-89078-36-5 (1998)
24 Abebe Kebede, Teketel *'Tenants of the State': The Limitations of Revolutionary Agrarian Transformation in Ethiopia, 1974-1991* 364 sidor ISBN 91-89078-38-1 (1998)

25 Leppänen, Vesa *Structures of District Nurse – Patient Interaction* 256 sidor ISBN 91-89078-44-6 (1998)

26 Idof Ståhl, Zeth *Den goda viljans paradoxer: Reformers teori och praktik speglade i lärares erfarenheter av möten i skolan* 259 sidor ISBN 91-89078-45-4 (1998)

27 Gustafsson, Bengt-Åke *Symbolisk organisering: En studie av organisatorisk förändring och meningsproduktion i fyra industriföretag* 343 sidor ISBN 91-89078-48-9 (1998)

28 Munk, Martin *Livsbaner gennem et felt: En analyse af eliteidrætsudøveres sociale mobilitet og rekonversioner of kapital i det sociale rum* 412 sidor ISBN 91-89078-72-1 (1999)

29 Wahlin, Lottie *Den rationella inbrottstjuven? En studie om rationalitet och rationellt handlande i brott* 172 sidor ISBN 91-89078-85-3 (1999)

30 Mathieu, Chris *The Moral Life of the Party: Moral Argumentation and the Creation of meaning in the Europe Policy Debates of the Christian and Left-Socialist Parties in Denmark and Sweden 1960-1996* 404 sidor ISBN 91-89078-96-9 (1999)

31 Ahlstrand, Roland *Förändring av deltagandet i produktionen: Exempel från slutmonteringsfabriker i Volvo* 165 sidor ISBN 91-7267-008-8 (2000)

32 Klintman, Mikael *Nature and the Social Sciences: Examples from the Electricity and Waste Sectors* 209 sidor ISBN 91-7267-009-6 (2000)

33 Hultén, Kerstin *Datorn på köksbordet: En studie av kvinnor som distansarbetar i hemmet* 181 sidor ISBN 91-89078-77-2 (2000)

34 Nilsén, Åke *"en empirisk vetenskap om duet": Om Alfred Schutz bidrag till sociologin* 164 sidor ISBN 91-7267-020-7 (2000)

35 Karlsson, Magnus *Från Jernverk till Hjärnverk: Ungdomstidens omvandling i Ronneby under tre generationer* 233 sidor ISBN 91-7267-022-3 (2000)

36 Stojanovic, Verica *Unga arbetslösas ansikten: Identitet och subjektivitet i det svenska och danska samhället* 237 sidor ISBN 91-7267-042-8 (2001)

37 Knopff, Bradley D. *Reservation Preservation: Powwow Dance, Radio, and the Inherent Dilemma of the Preservation Process* 218 sidor ISBN 91-7267-065-7 (2001)

38 Cuadra, Sergio *Mapuchefolket – i gränsernas land: En studie av autonomi, identitet, etniska gränser och social mobilisering* 247 sidor ISBN 91-7267-096-7 (2001)

39 Ljungberg, Charlotta *Bra mat och dåliga vanor: Om förtroendefulla relationer och oroliga reaktioner på livsmedelsmarknaden* 177 sidor ISBN 91-7267-097-5 (2001)

40 Spännar, Christina *Med främmande bagage: Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i annan kultur, eller Det postmoderna främlingskapet* 232 sidor ISBN 91-7267-100-9 (2001)

41 Larsson, Rolf *Between Crisis and Opportunity: Livelihoods, diversification, and ineuality among the Meru of Tanzania*
519 sidor Ill. ISBN 91-7267-101-7 (2001)

42 Kamara, Fouday *Economic and Social Crises in Sierra Leone: The Role of Small-scale Entrepreneurs in Petty Trading as a Strategy for Survival 1960-1996* 239 sidor ISBN 91-7267-102-5 (2001)

43 Höglund, Birgitta *Ute & Inne: Kritisk dialog mellan personalkollektiv inom psykiatrin* 206 sidor ISBN 91-7267-103-3 (2001)

44 Kindblad, Christopher *Gift and Exchange in the Reciprocal Regime of the Miskito on the Atlantic Coast of Nicaragua, 20th Century*
279 sidor ISBN 91-7267-113-0 (2001)

45 Wesser, Erik *"Har du varit ute och shoppat, Jacob?" En studie av Finansinspektionens utredning av insiderbrott under 1990-talet* 217 sidor ISBN 91-7267-114-9 (2001)

46 Stenberg, Henrik *Att bli konstnär: Om identitet, subjektivitet och konstnärskap i det senmoderna samhället*
219 sidor ISBN 91-7267-121-1 (2002)

47 Copes, Adriana *Entering Modernity: The Marginalisation of the Poor in the Developing Countries. An Account of Theoretical Perspectives from the 1940's to the 1980's* 184 sidor ISBN 91-7267-124-6 (2002)

48 Cassegård, Carl *Shock and Naturalization: An inquiry into the perception of modernity* 249 sidor ISBN 91-7267-126-2 (2002)

49 Waldo, Åsa *Staden och resandet: Mötet mellan planering och vardagsliv*
235 sidor ISBN 91-7267-123-8 (2002)

50 Stierna, Johan *Lokal översättning av svenskhet och symboliskt kapital: Det svenska rummet i Madrid 1915-1998*
300 sidor ISBN 91-7267-136-X (2003)

51 Arvidson, Malin *Demanding Values: Participation, empowerment and NGOs in Bangladesh* 214 sidor ISBN 91-7267-138-6 (2003)

52 Zetino Duartes, Mario *Vi kanske kommer igen, om det låser sig: Kvinnors och mäns möte med familjerådgivning* 246 sidor ISBN 91-7267-141-6 (2003)

53 Lindell, Lisbeth *Mellan 'frisk och sjuk: En studie av psykiatrisk öppenvård*
310 sidor ISBN 91-7267-143-2 (2003)

54 Gregersen, Peter *Making the Most of It? Understanding the social and productive dynamics of small farmers in semi-arid Iringa, Tanzania*
263 sidor ISBN 91-7267-147-5 (2003)

55 Oddner, Frans *Kafékultur, kommunikation och gränser*
296 sidor ISBN 91-7267-157-2 (2003)

56 Elsrud, Torun *Taking Time and Making Journeys: Narratives on Self and the Other among Backpackers* 225 sidor ISBN 91-7267-164-5 (2004)

57 Jörgensen, Erika *Hållbar utveckling, samhällsstruktur och kommunal identitet: En jämförelse mellan Västervik och Varberg*
242 sidor ISBN 91-7267-163-3 (2004)

58 Hedlund, Marianne *Shaping Justice: Defining the disability benefit category in Swedish social policy* 223 sidor ISBN 91-7267-167-X (2004)
59 Hägerström, Jeanette *Vi och dom och alla dom andra andra på Komvux: Etnicitet, genus och klass i samspel* 234 sidor ISBN 91-7267-169-6 (2004)
60 Säwe, Filippa *Att tala med, mot och förbi varandra: Samtal mellan föräldrar och skolledning på en dövskola* 215 sidor ISBN 91-7267-173-4 (2004)
61 Alkvist, Lars-Erik *Max Weber och kroppens sociologi* 271 sidor ISBN 91-7267-178-5 (2004)
62 Winsvold, Aina *Når arbeidende barn mobiliserer seg: En studie av tre unioner i Karnataka, India* 300 sidor ISBN 91-7267-183-1 (2004)
63 Thorsted, Stine *IT-retorik og hverdagsliv: Et studie af fødevarehandel over Internet* 219 sidor ISBN 91-7267-186-6 (2005)
64 Svensson, Ove *Ungdomars spel om pengar: Spelmarknaden, situationen och karriären* 308 sidor ISBN 91-7267-192-0 (2005)
65 Lundberg, Anders P. *Om Gemenskap: En sociologisk betraktelse* 248 sidor ISBN 91-7267-193-9 (2005)
66 Mallén, Agneta *Trygghet i skärgårdsmiljö: En studie om rädsla för brott i Åland* 218 sidor ISBN 91-7267-1955 (2005)
67 Ryding, Anna *Välviljans variationer: Moraliska gränsdragningar inom brottsofferjourer* 222 sidor ISBN 91-7267-188-2 (2005)
68 Burcar, Veronika *Gestaltningar av offere rf a renheter: Samtal med unga män som utsats för brott* 206 sidor ISBN 91-7267-207-2 (2005)
69 Ramsay, Anders *Upplysningens självreflexion: Aspekter av Theodor W. Adornos kritiska teori* 146 sidor ISBN 91-7267-208-0 (2005)
70 Thelander, Joakim *Mutor i det godas tjänst: Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption* 194 sidor ISBN 91-7267211-0 (2005)
71 Henecke, Birgitta *Plan & Protest: En sociologisk studie av kontroveser, demokrati och makt i den fysiska planerimgen* 272 sidor ISBN 91-7267-213-7 (2006)
72 Ingestad, Gunilla *Dokumenterat utanförskap: Om skolbarn som inte når målen* 180 sidor ISBN 91-7267-219-6 (2006)
73 Andreasson, Jesper *Idrottens kön: Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag* 267 sidor ISBN 91-628-7009-2 (2007)
74 Holmsrtöm, Ola *Skolpolitik, skolutvecklingsarena och social peocesser: Studie av en gymnasieskola i kris* 249 sidor ISBN 91-7267-229-3 (2007)
75 Ring, Magnus *Social Rörelse: Begreppsbildning av ett mångtydigt fenomen* 200 sidor ISBN 91-7267-231-5 (2007)
76 Persson, Marcus *Mellan människor och ting: En interaktionistisk analys av samlandet* 241 sidor ISBN 91-7267-238-2 (2007)
77 Schmitz, Eva *Systerskap som politisk handling: Kvinnors organisering i Sverige 19681982* 362 sidor ISBN 91-7267-244-7 (2007)
78 Lundberg, Henrik *Filosofisociologi: Ett sociologiskt perspektiv på filosofiskt tänknde* 225 sidor ISBN 91-7267-245-5 (2007)

79 Melén, Daniel *Sjukskrivningssystemet: Sjuka som blir arbetslösa och rbetslös som blir sjukskrivn* 276 sidor ISBN 91-7267-254-4 (2007)

80 Kondrup Jakobsen, Klaus *The Ligic of the Excepyion: A Sociological Investigation into Theological Foundation of Political with specific regard to Kirekegaardian on Carl Schmitt* 465 sidor ISBN 91-7267-265-X (2008)

81 Berg, Martin *Självets gardirobiär: Självreflexiva genuslekar och queer socialpsykologi* 230 sidor ISBN 91-7267-257-9 (2008)

82 Fredholm, Axel *Beyond the Catchwords: Adjustment and Community Response in Participatory Development in Post-Suharto Indonesia* 180 sidor ISBN 91-7267-269-2 (2008)

83 Linné, Tobias *Digitala pengar: Nya villkor i det sociala livet* 229 sidor ISBN 91-7267-282-X (2008)

84 Nyberg, Maria *Mycket mat, lite måltider: En studie av arbetsplatsen som måltidsarena* 300 sidor ISBN 91-7267-285-4 (2009)

85 Eldén, Sara *Konsten att lyckas som par: Populärterapeutiska berättelser, individualisering och kön* 245 sidor ISBN 91-7267-286-2 (2009)

86 Bjerstedt, Daniel *Tryggheten inför rätta: Om rätten till förtidspension enligt förvaltningsdomstolarna under tre decenier* 240 sidor ISBN 91-7267-287-0 (2009)

87 Kåhre, Peter *På AI-teknikens axlar: Om kunskapssociologin och stark artificiel intelligens* 200 sidor ISBN 91-7267-289-7 (2009)

88 Loodin, Henrik *Biografier från gränslandet: En sociologisk studie om psykiatrins förändrade kontrollmekanismer* 118 sidor ISBN 91-7267-303-6 (2009)

89 Eriksson, Helena *Befolkning, samhälle och förändring: Dynamik i Halmstad under fyra decenier* 212 sidor ISBN 91-7267-313-3 (2010)

90 Espersson, Malin *Mer eller mindre byråkratisk: en studie av organisationsförändringar inom Kronofogdemyndigheten* 182 sidor ISBN 91-7267-315-X (2010)

91 Yang, Chia-Ling *Othering Processes in Feminist Teaching – A case study of an adult educational institution* 184 sidor ISBN 91-7267-318-4 (2010)

92 Anna Isaksson *Att utmana förändringens gränser – En studie om förändringsarbete, partnerskap och kön med Equal-programmet som exempel* 206 sidor ISBN 91-7267-321-4 (2010)

93 Lars-Olof Hilding *”ÄR DET SÅ HÄR VI ÄR” – Om utbildning som normalitet och om produktionen av studenter* 200 sidor ISBN 91-7267-326-5 (2011)

94 Pernille Berg *The Reluctant Change Agent – Change, Chance and Choice among Teachers Educational Change in The City* 196 sidor ISBN 91-7267-331-1 (2011)

95 Mashiur Rahman *Struggling Against Exlusion – Adibasi in Chittagong Hill Tracts, Bangladesh* 202 sidor ISBN 91-7267-334-6 (2011)

96 Lisa Eklund *Rethinking Son Preference – Gender, Population Dynamics and Social Change in the People's Republic of China*
218 sidor ISBN 978-91-7473-108-8 (2011)
97 Klas Gutavsson *Det vardagliga och det vetenskapliga – Om sociologins begrepp*
260 sidor ISBN 91-7267-336-2 (2011)
98 Daniel Sjödin *Tryggare kan ingen vara – Migration, religion och integration i en segregerad omgivnin*g 268 sidor ISBN 91-7267-337-0 (2011)
99 Jonas Ringström *Mellan sanning och konsekvens – En studie av den tredje generationens kognitiva beteendeterapier*
268 sidor ISBN 921-7267-338-9 (2011)
100 Maria Norstedt *Berättelser om stroke och arbetsliv – Att upptäcka styranderelationer* 204 sidor ISBN 978-91-7473-182-8 (2011)
101 Terese Anving *Måltidens Paradoxer – Om klass och kön i vardagens familjepraktiker* 228 sidor ISBN 91-7267-339-2 (2012)
102 Goran Basic *Samverkan blir kamp – En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården* 287 sidor ISBN 91-7267-346-X (2012)
103 Zettervall, Charlotta *Reculant Victims into Challengers – Narratives of a Kurdish Political Generation in Diaspora in Sweden* 315 sidor ISBN 978-91-7473-412-6 (2013)
104 Elisabet Apelmo *Som vem som helst – Kön, funktionalitet och idrottande kroppar* 272 sidor ISBN 978-91-7473-408-9 (2012) Utgivare: Bokförlaget Daidalos, Bergsjödalen 54b, 415 23, Göteborg, www.daidalos.se
105 Sandgren, Mikael *Europa som nation – En ny stil i nationalismens genre*
242 sidor ISBN 91-7267-356-7 (2013)
106 Sandberg, Johan *Social Policy of Our Time? – An Inquiry into Evidence, Assumptions, and Diffusion of Conditional Cash Transfers in Latin America*
182 sidor ISBN 91-7267-365-6 (2014) Kan ej beställas av Media-Tryck. Beställs av författaren.
107 Frees Esholdt, Henriette *Når humor, leg og lyst er på spil – Social interaktion på en multietnisk arbejdsplads* 260 sidor ISBN 978-91-7623-215-6 (2015).
108 Vaide, Johan, *Contact Space: Shanghai, The Chinese Dream and the Production of a New Society* 215 sidor ISBN 978-91-7623-231-6 (2015)
109 Kolankiewicz, Marta *Anti-Muslim Violence and the Possibility of Justice* 226 sidor ISBN 978-91-7623-257-6 (2015)
110 Boethius, Susanne *Män, våld och moralarbete -Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer.* 262 sidor ISBN 978-91-7623-450-1 (2015)

Licentiate's Dissertations in Sociology (ISSN-1403-6061)

1996:1 Forsberg, Pia *Välfärd, arbetsmarknad och korporativa institutioner: En studie av Trygghetsrådet SAF/PTK* 147 sidor ISBN 91-89078-07-1

1996:2 Klintman, Mikael *Från ”trivialt” till globalt: Att härleda miljöpåverkan från motiv och handlingar i urbana sfärer* 171 sidor ISBN 91-89078-46-2

1996:3 Höglund, Birgitta *Att vårda och vakta: Retorik och praktik i en rättspsykiatrisk vårdkontext* 215 sidor ISBN 91-89078-68-3

1997:1 Jacobsson, Katarina *Social kontroll i dövvärlden* 148 sidor ISBN 91-89078-18-7

1997:2 Arvidsson, Adam *Den sociala konstruktionen av ”en vanlig Människa”: Tre betraktelser kring reklam och offentlighet* 122 sidor ISBN 91-89078-26-8

1998:1 Lundberg, Magnus *Kvinnomisshandel som polisärende: Att definiera och utdefiniera* 136 sidor ISBN 91-89078-40-3

1998:2 Stojanovic, Verica *Att leva sitt liv som arbetslös... Svenska och danska ungdomars relationer, ekonomi, bostadssituation och värdesättning av arbete* 148 sidor ISBN 91-89078-54-3

1998:3 Wesser, Erik *Arbetsmarknad och socialförsäkring i förändring: En studie av långtidssjukskrivning och förtidspensionering på 90-talet* 150 sidor 91-89078-57-8

1999:1 Radmann, Aage *Fotbollslandskapet: Fotboll som socialt fenomen* 167 sidor ISBN 91-89078-81-0

1999:2 Waldo, Åsa *Vardagslivets resor i den stora staden* 288 sidor ISBN 91-89078-88-8

1999:3 Säwe, Filippa *Om samförstånd och konflikt: Samtal mellan föräldrar och skolledning på en specialskola* 159 sidor ISBN 91-89078-93-4

1999:4 Schmitz, Eva *Arbetarkvinnors mobiliseringar i arbetarrörelsens barndom: En studie av arbetarkvinnors strejkaktiviteter och dess inflytande på den svenska arbetarrörelsen* 138 sidor ISBN 91-89078-99-3

2000:1 Copes, Adriana *Time and Space: An Attempt to Transform Relegated Aspects in Central Issues of the Sociological Inquiry* 177 sidor ISBN 91-7267-003-7

2000:2 Gottskalksdottir, Bergthora *Arbetet som en port till samhället: Invandrarakademikers integration och identitet* 89 sidor ISBN 91-7267-012-6

2000:3 Alkvist, Lars-Erik *Max Weber och rationalitetsformerna* 176 sidor ISBN 91-7267-019-3

2001:1 Bergholtz, Zinnia *Att arbeta förebyggande: Tankar kring ett hälsoprojekt* 50 sidor ISBN 91-7267-043-6

2005:1 Bing Jackson, Hannah *Det fragmenterede fællesskab: Opfattelser af sociale fællesskabers funktion og deres udvikling i det senmoderne samfund* 162 sidor ISBN 91-7267-190-4

2005:2 Lundberg, Henrik *Durkheim och Mannheim som filosofisociologer* 88 sidor ISBN 91-7267-200-5

Lund Studies in Sociology (ISSN 0460-0045)

1 Goodman, Sara & Mulinari, Diana (red) *Feminist Interventions in Discourses on Gender and Development: Some Swedish Contributions*
250 sidor ISBN 91-89078-51-9 (1999)

2 Ahlstrand, Roland *Norrköpingsmodellen – ett projekt för ny sysselsättning åt personalen vid Ericsson Telecom AB i Norrköping*
114 sidor ISBN 91-7267-026-6 (2001)

3 Djurfeldt, Göran & Gooch, Pernille *Bondkäringar – kvinnoliv i en manlig värld* 60 sidor ISBN 91-7267-095-9 (2001)

4 Davies, Karen *Disturbing Gender: On the doctor – nurse relationship*
115 sidor ISBN 91-7267-108-4 (2001)

5 Nilsson, Jan Olof & Nilsson, Kjell *Old Universities in New Environments: New Technology and Internationalisation Processes in Higher Education*
116 sidor ISBN 91-7267-174-2 (2004)

Research Reports in Sociology (ISSN 1651-596X)

1996:1 Ahlstrand, Roland *En tid av förändring: Om involvering och exkludering vid Volvos monteringsfabrik i Torslanda 1991-1993*
116 sidor ISBN 91-89078-15-2

1997:1 Lindbladh, Eva, et al *Unga vuxna: Berättelser om arbete, kärlek och moral*
192 sidor ISBN 91-89078-14-4

1997:2 Lindén, Anna-Lisa (red) *Thinking, Saying, Doing: Sociological Perspectives on Environmental Behaviour* 103 sidor ISBN 91-89078-13-6

1997:3 Leppänen, Vesa *Inledning till den etnometodologiska samtalsanalysen*
76 sidor ISBN 91-89078-16-0

1997:4 Dahlgren, Anita & Ingrid Claezon *Nya föräldrar: Om kompisföräldraskap, auktoritet och ambivalens* 117 sidor ISBN 91-89078-08-X

1997:5 Persson, Anders (red) *Alternativ till ekonomismen*
71 sidor ISBN 91-89078-22-5

1997:6 Persson, Anders (red) *Kvalitet och kritiskt tänkande*
67 sidor ISBN 91-89078-25-X

1998:1 Isenberg, Bo (red) *Sociology and Social Transformation: Essays by Michael Mann, Chantal Mouffe, Göran Therborn, Bryan S. Turner*
79 sidor ISBN 91-89078-28-4

1998:2 Björklund Hall, Åsa *Sociologidoktorer: Forskarutbildning och karriär*
84 sidor ISBN 91-89078-31-4

1998:3 Klintman, Mikael *Between the Private and the Public: Formal Carsharing as Part of a Sustainable Traffic System – an Exploratory Study*
96 sidor ISBN 91-89078-32-2

1998:4 Lindén, Anna-Lisa & Annika Carlsson-Kanyama *Dagens livsstilar i framtidens perspektiv* 74 sidor ISBN 91-89078-37-7

1998:5 Ahlstrand, Roland *En tid av förändring: Dominerande koalitioner och organisationsstrukturer vid Volvo Lastvagnars monteringsfabriker i Tuve 1982-1994* 94 sidor ISBN 91-89078-37-3

1998:6 Sahlin, Ingrid *The Staircase of Transition: European Observatory on Homelessness. National Report from Sweden* 66 sidor ISBN 91-89078-39-X

1998:7 Naranjo, Eduardo *En kortfattad jämförelse mellan den asiatiska och chilenska socioekonomiska erf a renheten* 42 sidor ISBN 91-89078-42-X

1998:8 Bosseldal, Ingrid & Johanna Esseveld *Bland forskande kvinnor och teoretiserande män: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Lund* 103 sidor ISBN 91-89078-59-4

1998:9 Bosseldal, Ingrid & Carl Hansson *Kvinnor i mansrum: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Umeå* 82 sidor ISBN 91-89078-60-8

1998:10 Bosseldal, Ingrid & Merete Hellum *Ett kvinnligt genombrott utan feminism? Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Göteborg* 83 sidor ISBN 91-89078-61-6

1998:11 Morhed, Anne-Marie *Det motstridiga könet: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Uppsala* 103 sidor ISBN 91-89078-62-4

1998:12 Bosseldal, Ingrid & Sanja Magdalenic *Det osynliga könet: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Stockholm* 71 sidor ISBN 91-89078-63-2

1998:13 Bosseldal, Ingrid & Stina Johansson *Den frånvarande genusteorin: Jämställdhet och genus vid Sociologiska institutionen i Linköping* 62 sidor ISBN 91-89078-64-0

1998:14 Hydén, Håkan & Anna-Lisa Lindén (red) *Lagen, rätten och den sociala tryggheten: Tunnelbygget genom Hallandsåsen* 154 sidor ISBN 91-89078-67-5

1998:15 Sellerberg, Ann-Mari (red) *Sjukdom, liv och död – om samband, gränser och format* 165 sidor ISBN 91-89078-66-7

1999:1 Pacheco, José F. (ed.) *Cultural Studies and the Politics of Everyday Life: Essays by Peter Dahlgren, Lars Nilsson, Bo Reimer, Monica Rudberg, Kenneth Thompson, Paul Willis. Introductory comments by Ron Eyerman and Mats Trondman* 105 sidor ISBN 91-89078-84-5

1999:2 Lindén, Anna-Lisa & Leonardas Rinkevicius (eds.) *Social Processes and the Environment – Lithuania and Sweden* 171 sidor ISBN 91-7267-002-9

2000:1 Khalaf, Abdulhadi *Unfinished Business – Contentious Politics and State-Building in Bahrain* 120 sidor ISBN 91-7267-004-5

2000:2 Pacheco, José F. (red.) *Kultur, teori, praxis: Kultursociologi i Lund* 238 sidor ISBN 91-7267-015-0

2000:3 Nilsson, Jan Olof *Berättelser om Den Nya Världen* 92 sidor ISBN 91-7267-024-X

2001:1 Alkvist, Lars-Erik *Max Webers verklighetsvetenskap* 147 sidor ISBN 91-7267-099-1

2001:2 Pacheco, José F. (red) *Stadskultur: Bidrag av Eric Clark, Richard Ek, Mats Franzén, Camilla Haugaard, Magnus Carlsson, Charlotte Kira-Kimby, José F. Pacheco, Margareta Popoola, Ingrid Sahlin, Catharina Thörn, Magnus Wennerhag, Niklas Westberg* 125 sidor ISBN 91-7267-115-7

2002:1 Wendel, Monica *Kontroversen om arbetstidsförkortning: En sociologisk studie av tre försök med arbetstidsförkortning inom Malmö kommun* 209 sidor ISBN 91-7267-166-5

2002:2 Thelander, Joakim *"Säker är man ju aldrig": Om riskbedömningar, skepsis och förtroende för handel och bankärenden via Internet* 58 sidor ISBN 91-7267-117-3

2002:3 Dahlgren, Anita *Idrott, motion och andra fritidsintressen: En enkätundersökning bland 17-åriga flickor och pojkar i Landskrona, Kävlinge och Svalöv* 39 sidor ISBN 91 7267-123-8 (2002)

2002:4 Wendel, Monica *Mot en* ny *arbetsorganisering: En sociologisk studie av några försöksprojekt med flexibla arbetstider och distansarbete inom Malmö kommun* 144 sidor ISBN 91-7267-129-7

2002:5 Sörensen, Jill *Utvärderingsmodell för flexibla arbetstider inom Malmö kommun* 76 sidor ISBN 91-7267-132-7

2003:1 Klintman, Mikael & Mårtensson, Kjell med Johansson, Magnus *Bioenergi för uppvärmning – hushållens perspektiv* 98 sidor ISBN 91-7267-148-3

2004:1 Johnsdotter, Sara *FGM in Sweden: Swedish legislation regarding "female genital mutilation" and implementation of the law* 68 sidor ISBN 91-7267-162-9

2004:2 Carlsson-Kanyama, Annika, Lindén, Anna-Lisa & Eriksson, Björn *Hushållskunder på elmarknaden: Värderingar och beteenden* 133 sidor ISBN 91-7267-166-9

2005:1 Lindén, Anna-Lisa et al *Mat, hälsa och oregelbundna arbetstider* 216 sidor ISBN 91-7267-187-4

2006:1 Lindén, Anna-Lisa et al *Miljöpolitik och styrmedel – Två fallstudier: Kött och kläder* 90 sidor ISBN 91-7267-220-X

2006:2 Heidegren, Carl-Göran *FOSS-galaxen – En empirisk undersökning kring fri och öppen programvarurörelsen* 93 sidor ISBN 91-7267-218-8

2006:3 Apelmo, Elisabet & Sellerberg, Ann-Mari *"Shit, jag kan också lyckas" – Om genus, funktionshinder och idrottande kroppar* 43 sidor ISBN 91-7267-225-0

2007:1 Sellerberg, Ann-Mari *Världsbäst och i periferin – Om att vara funktionshindrad kvinna i idrotten* 40 sidor ISBN 91-7267-248-X

2007:2 Thorsted, Stine *Måltidet i tidsfällan – Måltidspraksis og brug af färdigmat i vardagen* 56 sidor ISBN 91-7267-250-1

2008:1 Klintman, Mikael, Boström, Magnus, Ekelund, Lena & Anna-Lisa Lindén *Maten märks – Förutsättningar för konsumentmakt* 134 sidor ISBN 91-7267-266-8

2008:2 Anving, Terese *"Man måste ligga steget före" – Måltidsarbetets planering och organisering i barnfamiljen* 56 sidor ISBN 91-7267-267-6

2008:3 Sellerberg, Ann-Mari *En het potatis – Om mat och måltider i barn- och tonårsfamiljer* 96 sidor ISBN 91-7267-268-4

2008:4 Nyberg, Maria, Lindén, Anna-Lisa, Lagnevik, Magnus *Mat på arbetet dygnet runt? Arbete – Tid – Måltid Inventering av kunskap genom svensk forskning* 49 sidor ISBN 91-7267-275-7

2008:5 Lindén, Anna-Lisa *Hushållsel – Efektivisering i vardagen* 84 sidor ISBN 91-7267-280-3

2009:1 Lindén, Anna-Lisa *Klimat och konsumtion – Tre fallstudier kring styrmedel och konsumtionsbeteende* 72 sidor ISBN 91-7267-294-3

2009:2 Lindén, Anna-Lisa, Jörgensen, Erika, Thelander, Åsa *Energianvändning – Konsumenters beslut och agerande* 264 sidor ISBN 91-7267-298-6

Working Papers in Sociology (1404-6741)

1997:1 Sjöberg, Katarina (red) *Vetenskapsteori* 92 sidor ISBN 91-89078-10-1

1997:2 Lindholm, Jonas & Vinderskov, Kirstine *Generationen der blev kulturpendlere: Et kvalitativt studie af unge muslimers hverdag* 171 sidor ISBN 91-89078-19-5

1999:1 Jörgensen, Erika *Perspektiv på social hållbarhet i Varberg och Västervik* 65 sidor ISBN 91-89078-75-6

1999:2 Holmström, Ola *En utvärdering av en utvärdering eller Berättelsen om hur jag förlorade min sociologiska oskuld* 93 sidor ISBN 91-89078-91-8

2000:1 Kimby, Charlotte Kira & Camilla Haugaard *Kroppen i den computermedierede kommunikation* 93 sidor ISBN 91-7267-007-X

2000:2 Bing Jackson, Hannah F*orandringer i arbejdslivet og i familjelivet: Om kvinders livsformer ved årtusindeskiftet* 43 sidor ISBN 91-7267-017-7

2000:3 Bing Jackson, Hannah *Family and Fertility Patterns in Denmark – a "Postmodern" Phenomenon: On the relationship between women's education and employment situation and the changes in family forms and fertility* 52 sidor ISBN 91-7267-018-5

2002:1 Henecke, Birgitta & Jamil Khan *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen: En demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik* 38 sidor ISBN 91-7267-134-3

2003:1 Persson, Marcus & Thelander, Joakim *Mellan relativism och realism: Forskarstudenter om vetenskapsteori* 89 sidor ISBN 91-7267-146-7

2003:2 Barmark, Mimmi *Sjuka hus eller sjuka människor? Om boenderelaterad ohälsa bland malmöbor* 46 sidor ISBN 91-7267-151-3

2004:1 Persson, Marcus & Sjöberg, Katarina (red) *Om begrepp och förståelse: Att problematisera det enkla och förenkla det svåra* 61 sidor ISBN 91-7267-171-8

2007:1 Lindén, Anna-Lisa *Socila dimensioner i hållbar samhällsplanering* 30 sidor ISBN 91-7267-236-6

Evaluation Studies

1997:1 Persson, Anders *Räddningstjänstutbildning för brandingenjörer – en utvärdering* 37 sidor ISBN 91-89078-12-8

1997:2 Björklund Hall, Åsa *På spaning efter tillvaron som doktorand – med hjälp av forskarstuderandes röster* 72 sidor ISBN 91-89078-21-7

1998:1 Bierlein, Katja, Leila Misirli & Kjell Nilsson *Arbetslivsrehabilitering i samverkan: Utvärdering av Projekt Malmö Rehab 2000* 63 sidor ISBN 91-89078-30-6

1998:2 Mulinari, Diana *Reflektioner kring projektet KvinnoKrami/MOA* 84 sidor ISBN 91-89078-55-1

1998:3 Mulinari, Diana & Anders Neergard *Utvärdering av projektet "Steg till arbete"* 72 sidor ISBN 91-89078-56-X

1998:4 Misirli, Leila & Monica Wendel *Lokal samverkan – till allas fördel?: En utvärdering av Trelleborgsmodellen – ett arbetsmarknadspolitiskt försök med "friår", inom Trelleborgs kommun* 45 sidor ISBN 91-89078-58-6

1998:5 Bierlein, Katja & Leila Misirli *Samverkan mot ungdomsarbetslöshet: Utvärdering av projekt Kompassen i Helsingborg* 80 sidor ISBN 91-89078-69-1

1999:1 Bierlein, Katja & Ellinor Platzer *Myndighetssamverkan i projekt Malmö Rehab 2000: Utvärdering 1997-98* 75 sidor ISBN 91-89078-74-8

1999:2 Ahlstrand, Roland & Monica Wendel *Frågor kring samverkan: En utvärdering av Visionsbygge Burlöv – ett myndighetsövergripande projekt för arbetslösa invandrare* 51 sidor ISBN 91-89078-82-9

1999:3 Nilsson Lindström, Margareta *En processutvärdering av projektet Trampolinen: Ett vägledningsprojekt riktat till långtidsarbetslösa vid Arbetsförmedlingen i Lomma* 104 sidor ISBN 91-89078-94-2

1999:4 Nilsson Lindström, Margareta *En processutvärdering av projektet New Deal: Ett vägledningsprojekt för långtidsarbetslösa kvinnor inom kontor och administration* 107 sidor ISBN 91-89078-95-0

1999:5 Wendel, Monica *Utvärdering av projekt arbetsLÖSningar: En arbetsmarknadsåtgärd i samverkan för långtidssjukskrivna och långtidsarbetslösa* 63 sidor ISBN 91-7267-000-2

2005:1 Nilsson Lindström, Margareta *Att bryta traditionella könsmönster i arbetslivet: En grupp långtidsarbetslösa kvinnors erfarenheter av kursen "Teknik för kvinnor med begränsat utbud"* 50 sidor ISBN 91-7267-209-9

Afrint Working Paper (ISSN 1651-5897)

1 Larsson, Rolf, Holmén, Hans & Hammarskjöld, Mikael *Agricultural Development in Sub – Saharan Africa* 48 sidor ISBN 91-7267-133-5
2 Djurfeldt, Göran & Jirström, Magnus *Asian Models of Agricultural Development and their Relevance to Africa* 47 sidor ISBN 91-7267-137-8

Studies in Bodies, Gender and Society (ISSN 1652-1102)

1 Hansson, Adam *Det manliga klimakteriet: Om försöker att lansera ett medicinsk begrepp* 50 sidor ISBN 91-7267-158-0 (2003)
2 Norstedt, Maria *Att skapa dikotomier och bibehålla genusordningar: An analys av tidningen* Taras *berättelser om kropp. kön och medelålder* 52 sidor ISBN 91-7267-159-9 (2003)

Lund Monographs in Social Anthropology (ISSN 1101-9948)

3 Pérez-Arias, Enrique *Mellan det förflutna och framtiden: Den sandinistiska revolutionen i Nicaragua* 322 sidor ISBN 91-89078-01-2 (ak. avh. 1997)
4 Karlsson, B. G. *Contested Belonging: An Indigenous People's Struggle for Forest and Identity in Sub-Himalayan Bengal* 318 sidor ISBN 91-89078-04-7 (ak. avh. 1997)
5 Lindberg, Christer (red) *Antropologiska porträtt 2* 342 sidor ISBN 91-89078-05-5 (1997)
6 Gooch, Pernille *At the Tail of the Buffalo: Van Gujjar pastoralists between the forest and the world arena* 391 sidor ISBN 91-89078-53-5 (ak. avh. 1998)
7 Persson, Johnny *Sagali and the Kula: A regional systems analysis of the Massim* 245 sidor ISBN 91-89078-87-X (ak. avh. 1999)
8 Malm, Thomas *Shell Age Economics: Marine Gathering in the Kingdom of Tonga, Polynesia* 430 sidor ISBN 91-89078-97-7 (ak. avh. 1999)
9 Johansson Dahre, Ulf *Det förgångna är framtiden: Ursprungsfolk och politiskt självbestämmande i Hawai'i* 228 sidor Ill. ISBN 91-7267-107-6 (ak. avh. 2001)
10 Johnsdotter, Sara *Created by God: How Somalis in Swedish Exile Reassess the Practice of Female Circumcision* 301 sidor ISBN 91-7267-127-0 (ak. avh. 2002)
11 Andersson, Oscar Chicagoskolan: *Institutionaliseringen, idétraditionen &*

vetenskapen 336 sidor ISBN 91-7267-153-X (ak. avh. 2003)

12 Carlbom, Aje *The Imagined versus the Real Other: Multiculturalism and the Representation of Muslims in Sweden*
234 sidor ISBN 91-7267-154-8 (ak. avh. 2003)

13 Antoniusson, Eva-Malin *Överdosens antropologi: En kontextuell studie*
232 sidor ISBN 91-7267-161-0 (ak. avh. 2003)

14 Parker, Peter *How Personal Networks Shape Business: An Anthropological Study of Social Embeddedness, Knowledge Development and Growth of Firms*
156 sidor ISBN 91-7267-182-3 (ak. avh. 2004)

15 Lindberg, Crister (red) *Nya antropologiska porträtt*
355 sidor ISBN 91-7267-182-3 (2005)

16 Sliavaite, Kristina *From Pioneers to Target Group: Social change, ethnicity and memory in a Lithuanian power plant community*
206 sidor ISBN 91-7267-202-1 (ak. avh. 2005)

17 Göransson, Kristina *Conflicts and Contracts – Chinese Intergenerational Relations in Modern Singapore* 187 sidor ISBN 91-7167-202-1 (ak. avh. 2006)

18 Bourgouin, France *TheYoung, the Wealthy, and the Restless: Trans-national Capitalist Elite Formation in Post-Apartheid Johannesburg*
342 sidor ISBN 91-7267-249-8 (ak. avh. 2007)

19 Matsson, Anna *The Power to do Good: Post-Revolution, NGO Society, and the Emergence of NGO-Elites in Contemporary Nicaragua*
208 sidor ISBN 91-7267-251-X (ak. avh. 2007)

20 Holm, Hilma *Knowledge as Action – An Anthropological Study of Attac Sweden*
144 sidor ISBN 91-7267-317-6 (ak. avh. 2010)

21 Wittrock, Hanna *Säg inte mötesplats! – Teater och integration i ord och handling*
268 sidor ISBN 91-7267-332-X (ak. avh. 2011)

Licentiate's Dissertation in Social Anthropology (ISSN 1404-7683)

1999:1 Parker, Peter *Cognition and Social Organisation: A Framework*
125 sidor ISBN 91-89078-76-4

1999:2 Johansson Dahre, Ulf *Politik med andra medel: En antropologisk betraktelse av rättens politiska och ideologiska förhållanden*
137 sidor ISBN 91-7267-006-1

Research Reports in Social Anthropology

2006:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *The Reconstruction of Good Governance in the Horn of Africa – Proceedings of the 4th SIRC Conference on the Horn of Africa, October 1416, 2005* 232 sidor ISBN 91-7267-216-1

2007:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *The Role of Diasporas in Peace, Democracy and Development in the Horn of Africa* 226 sidor ISBN 91-7267-237-4

2008:1 Johansson Dahre, Ulf (ed.) *Post-Conflict Peace-Building in the Horn of Africa: A Report of the 6th Annual Conference on the Horn of Africa, Lund, August 24-26, 2007* 288 sidor ISBN 91-7267-256-0

2009:1 Svensson, Nicklas (ed.) *Initiative Report Horn of Africa: Co-operation Instead of Wars and Destruction, 11-12 May, 2002 Lund, Sweden* 106 sidor ISBN 91-7267-290-0

2009:2 Svensson, Nicklas (ed.) *Final Report Conference Horn of Africa: II No Development without Peace, 23-25 May, 2003 Lund, Sweden* 136 sidor ISBN 91-7267-291-9

2009:3 Svensson, Nicklas (ed.) *Horn of Africa: Transforming Itself from a Culture of War into a Culture of Peace, 27-29 August 2004 Lund, Sweden* 312 sidor ISBN 91-7267-292-7

2009:4 Sthlm Policy Group (ed.) *Faith, Citizenship, Democracy and Peace in the Horn of Africa: A Report of the 7th Annual Conference on the Horn of Africa, Lund, October 17-19, 2008* 216 sidor ISBN 91-7267-293-5

Working Papers in Social Anthropology (ISSN 1652-442X)

2004:1 Göransson, Kristina *Filial Children and Ageing Parents: Intergenerational Family Ties as Politics and Practice among Chinese Singaporeans* 26 sidor ISBN 91-7267-175-0

2005:1 Granbom, Ann-Charlotte *Urak Lawoi: A Field Study of an Indigenous People in Thailand and treir Problems with Rapid Tourist Development* 98 sidor ISBN 91-7267-206-4

Övrigt

Från seminarium till storinstitution: Sociologi i Lund 1947-1997 (Sociologiska institutionens Årsbok 1996) 105 sidor

Institution i rörelse: Utbildning och forskning inför år 2000 (Sociologiska institutionens Årsbok 1997) 153 sidor ISBN 91-89078-29-2